

พระพิมพ์

บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินเยือนเวียดนาม

และ

สาธารณรัฐออสเตรีย

ห้องขจร
อ
915.97
ก677บ
ร.2

พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทาน

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พระนางวงศ์ กิตินัตตา กิตติภากร บ.จ.,บ.ม.

ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๐๙

บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินเยือนเวียดนาม

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เลขที่ ๕๐ ถนนโชนง กรุงเทพมหานคร ๑๐๖๐๐๖

และ

สาธารณรัฐออสเตรเลีย

ของ

หม่อมราชวงศ์กิตินัดดา กิตยากร ท.จ., ท.ม.

เลขาธิการคณะองคมนตรี

หน้า ๑๑๖
หน้า ๑๑๗

25 พ.ค. 2524

84620

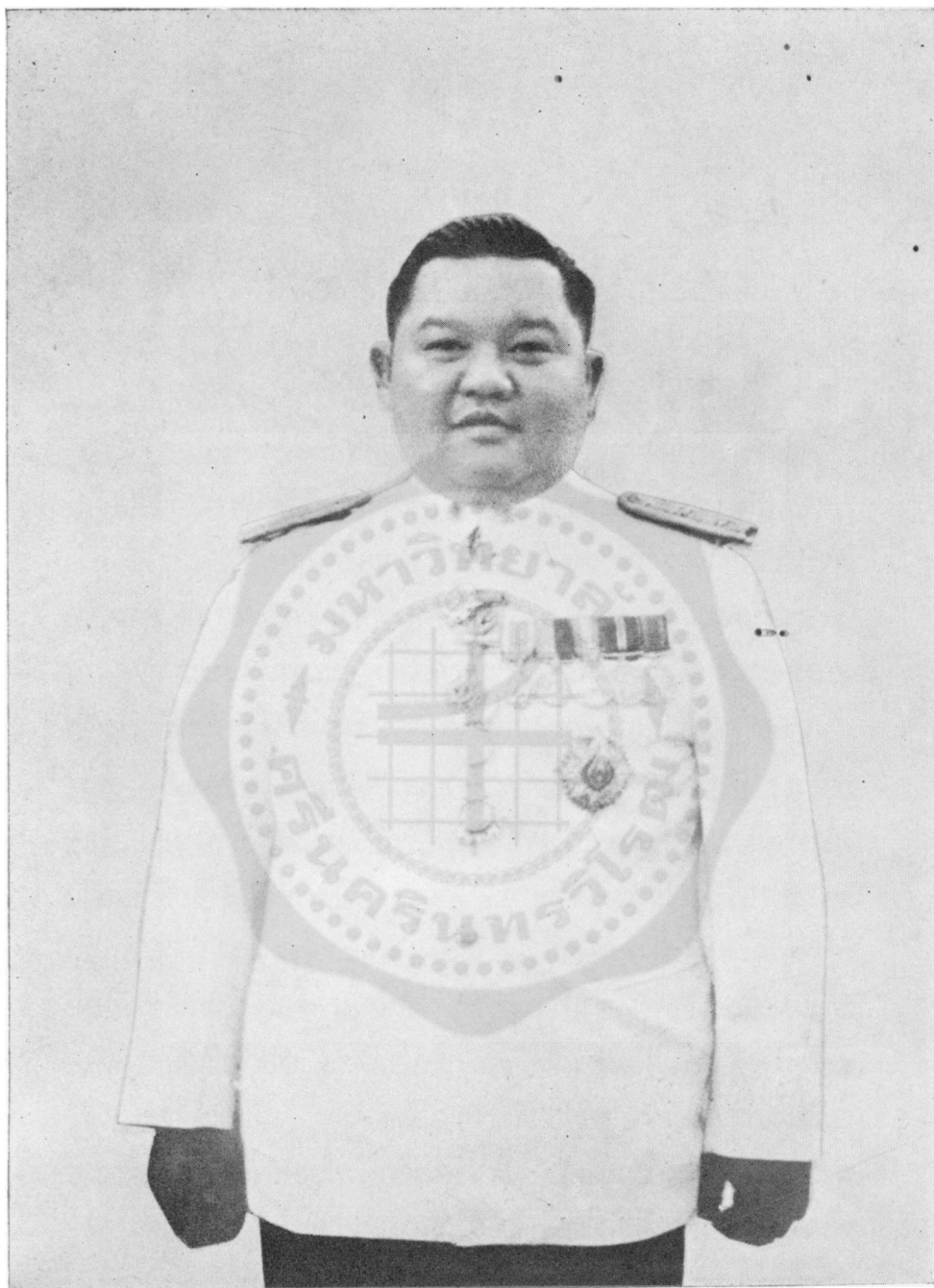
คำนำ

มีพระราชเสาวนีย์เหนือเกล้าฯ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ว่า หม่อมราชวงศ์ กิตินัดดา กิตติยากร เป็นผู้ได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณมาด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ประกอบด้วยวิริยะอุตสาหะอย่างขยันตลอดมาช้านาน ทั้งเป็นพระอาจารย์และพระญาติผู้สนิท เป็นเหตุให้ทรงไว้วางพระราชหฤทัยใช้สอยในกิจทั้งปวง และได้ทรงยกย่องชุบเลี้ยงใกล้ชิดยิ่งกว่าผู้ใด

บัดนี้ หม่อมราชวงศ์ กิตินัดดา กิตติยากร ได้ถึงแก่อนิจกรรมล่วงไป และถึงวาระที่สุดที่จะได้รับพระราชทานเพลิงศพแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์บันทึกเรื่องการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐเวียดนาม และสหพันธ์สาธารณรัฐออสเตรเลียเป็นทางการ อันเป็นเรื่องที่หม่อมราชวงศ์ กิตินัดดา กิตติยากร ได้เขียนไว้ พระราชทานเพื่อเป็นอนุสรณ์ ทรงหวังพระราชหฤทัยว่าพระราชกศลัทธินิพนธ์ปทานมัยที่ได้ทรงพระราชทานให้แก่มหม่อมราชวงศ์กิตินัดดา กิตติยากร กับทั้งประโยชน์อันจะพึงได้แต่หนึ่งส่อน จะเป็นประโยชน์สมบัติอำนวยอริคุณมณูผลแก่มหม่อมราชวงศ์กิตินัดดา กิตติยากร ในสมัยปรายภพตลอดทุกเมื่อไป

พระตำหนักจักรลดาภิเษก

วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๘

หม่อมราชวงศ์ กิตินัคตา กิตติยากร

ชาตะ ๕ พฤษภาคม ๒๔๖๕

มรณะ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๐๕

ประวัติ

หม่อมราชวงศ์ กิตินัดดา กิตติยากร ท.ม., ท.จ.

เลขาธิการคณะองคมนตรี

หม่อมราชวงศ์ กิตินัดดา กิตติยากร เป็นบุตรคนใหญ่ของ หม่อมเจ้าอมรสมานลักษณ์ กับ หม่อมเจ้าชวลิตโอภาส กิตติยากร เกิดเมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๕ ตรงกับวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีมะเส็ง จุลศักราช ๑๒๘๔ ทางจันทรคติ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานน้ำสังข์พระราชทานนามว่า “กิตินัดดา” เมื่อวันเสาร์ที่ ๒ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๕

หม่อมราชวงศ์ กิตินัดดาฯ เข้าเรียนวิชาชั้นต้นที่โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ก่อนเป็นที่แรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ สอบไล่ได้ชั้นมัธยมปีที่ ๕ เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๐ แล้ว จึงเดินทางไปประเทศอังกฤษ เข้าเรียนต่อใน Brighton Technical College เรียนอยู่ได้ปีหนึ่งก็เกิดสงครามขึ้นในยุโรป ต้องย้ายไปเรียนที่ Llandudno และ Oxford และสอบประโยคมัธยมบริบูรณ์ได้ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ สำเร็จชั้นมัธยมแล้วย้ายไปอยู่ที่ Cambridge เข้าเรียนวิชาพาณิชยศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยลอนดอน สอบไล่ได้ชั้นปีที่ ๑ แล้ว สมัครเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมทำผลไม้วานของบริษัท Chivers เมื่ออายุได้ ๒๐ ปี และในปีนั้นเอง ได้สมัครเข้าเป็นทหารในกองทัพบกอังกฤษ ได้ศึกษาดูตามหลักสูตรนักเรียนนายร้อยอังกฤษจนสอบไล่ได้ แล้วถูกส่งไปฝึกงานทหารตามเมืองต่าง ๆ หลายแห่ง ปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ถูกส่งไป

(๒)

ประเทศอินเดีย ต้องเดินทางผ่านแอฟริกากลางและแอฟริกาใต้ก่อน แล้วจึงข้ามไปเมืองบอมเบย์ จากบอมเบย์ขึ้นไปกรุงนิวเดลี เข้าฝึกหัดปฏิบัติการทางทหารอยู่ระยะหนึ่ง แล้วเข้าอบรมการต่อต้านจารกรรม ต่อต้านวินาศกรรม ต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งเรียกว่า Field Security Service ที่เมืองการาจี สำเร็จแล้วจึงออกปฏิบัติงานสนามประจำอยู่ที่ท่าเรือเมืองการาจี ปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ถูกเรียกเข้ากรุงนิวเดลี อีกครั้งหนึ่ง เพื่อเข้าทำงานเกี่ยวกับการทำแผนที่ประเทศไทยสำหรับทหารที่จะต้องเข้าประเทศไทยใช้ พร้อมกันไปกับทำงานของกระทรวงโฆษณาการอังกฤษหน้าที่รับและส่งวิทยุประจำสถานีออลอินเดีย-เรดิโอ ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ย้ายไปประจำสถานีวิทยุที่ลังกา ประจำทำงานอยู่บนภูเขาน้ำพุสงคราม จึงได้ย้ายไปกับกองบัญชาการภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประจำที่สิงคโปร์อีกระยะหนึ่งก่อนที่จะได้เดินทางกลับประเทศอังกฤษ เรื่องราวระหว่างสงครามนี้ หม่อมราชวงศ์กิตินัดดาฯ เคยเขียนเล่าไว้ในที่หนึ่งที่ว่า “ในระหว่างปีพุทธศักราช ๒๔๘๖ ภูเขาน้ำพุสงครามของประเทศไทย และบรรดาชาวไทยที่รักชาติทั้งหลาย ต่างก็พยายามที่จะต่อสู้เพื่อขับไล่ญี่ปุ่นออกไปเพื่อให้ได้เอกราชคืนมา ในระยะนั้นมีคนไทยอยู่จำพวกหนึ่ง ได้อาสาเข้าเป็นทหารในกองทัพอังกฤษ และได้ถูกส่งมายังประเทศอินเดียเพื่อทำการฝึกวิธีการรบและการเตรียมเข้าไปในประเทศไทยเพื่อต่อสู้กับญี่ปุ่น คนพวกนี้เราเรียกว่าพวก “เสรีไทย” ซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มๆ ฝึกหัดกัน พวกละอย่างสองอย่าง และแยกย้ายไปอยู่กันคนละเมือง กรุงนิวเดลี เป็นศูนย์กลางที่บางครั้งบางคราวก็มีพวกทหารเสรีไทยเข้ามาพบปะกันอย่างลับๆ

(๓)

“ถึงราวต้นพุทธศักราช ๒๔๘๗ พวกเสรีไทยมีกำลัง และความสามารถเพียงพอที่จะแอบเข้าไปในประเทศไทยได้ เพื่อติดต่อกับชาวไทยในประเทศที่ต้องการต่อสู้กับญี่ปุ่นโดยทำจารกรรม วิทยาศาสตร์ต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายสัมพันธมิตร ในระยะนั้นคนไทยบางคนที่เป็นเสรีไทย ก็ได้มีโอกาสหลบหนีออกจากประเทศไทยไปยังอินเดีย เพื่อติดต่อกับฝ่ายพันธมิตรได้บ้างแล้ว

“ขณะนั้นข้าพเจ้าเป็นนายทหาร นายร้อยโทแห่งกองทัพบกอังกฤษ ประจำอยู่กรมสืบราชการลับ หรือที่เรียกกันในตอนนั้นว่า “โกศลกรรม” หน้าที่ของกรมนี้ก็คือจารกรรมและการต่อต้านจารกรรม วิทยาศาสตร์และการต่อต้านวิทยาศาสตร์ โปรปะกานดาและการต่อต้านโปรปะกานดาของฝ่ายข้าศึก ข้าพเจ้าทำหน้าที่เป็นฝ่ายต่อต้าน มีการสอบและรับฟังวิทยุจากประเทศไทย เพื่อให้ทราบความเคลื่อนไหวและความเป็นไปในเมืองไทย พุดโฆษณาทางวิทยุ ออกอินเดีย เรดิโอ ชักชวนให้ประชาชนชาวไทยเข้ากับฝ่ายสัมพันธมิตร และบอกให้หลบภัย เมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรจะไปทิ้งระเบิดที่กรุงเทพฯ ก็ทำแผนที่สำหรับให้พวกคนไทยได้กระโดดร่มชูชีพลงในประเทศไทย หรือขึ้นเรือคาน้ำเข้าสู่ประเทศไทย เป็นต้น”

เมื่อเสร็จสงครามแล้ว ก็ออกจากประจำการ ได้รับยศครั้งสุดท้ายเป็นร้อยเอก หลังจากนั้นกลับเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยลอนดอนตามเดิมในชั้นปีที่สอง ปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ได้รับปริญญาทางพาณิชยศาสตร์ ได้รับปริญญาแล้ว เข้าปฏิบัติงานและดูงานในกระทรวงพาณิชย์อังกฤษ พร้อมกับเริ่มศึกษาทำปริญญาทางเศรษฐศาสตร์ อีกปริญญาหนึ่ง และได้รับปริญญานั้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๒

(๔)

ปีถัดมา หม่อมราชวงศ์ กิตินัดดาฯ เดินทางกลับประเทศไทย และได้เข้ารับราชการเป็นครั้งแรกในกระทรวงเศรษฐกิจ เป็นข้าราชการพลเรือนชั้นตรี รับเงินเดือนเดือนละ ๑๖๐ บาท กับเงินเพิ่มค่าวิชาอีกเดือนละ ๑๔๐ บาท มีตำแหน่งเป็นประจำแผนกตรวจสอบ กองมาตรฐานสินค้า กรมการค้าต่างประเทศก่อน แล้วเลื่อนเป็นหัวหน้าแผนกกำหนดมาตรฐานสินค้า กองและกรมเคมิค ถึงปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้ามารับราชการสนองพระเดชพระคุณในสำนักราชเลขาธิการ จึงได้โอนจากกระทรวงเศรษฐกิจมา เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๖ มารักษาราชการในตำแหน่งหัวหน้ากองการต่างประเทศอยู่ระยะหนึ่งแล้วเป็นหัวหน้ากอง หม่อมราชวงศ์กิตินัดดาฯ รับราชการสนองพระเดชพระคุณด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและด้วยวิริยะอุตสาหะ เป็นประโยชน์แก่ราชการในสำนักราชเลขาธิการและราชการส่วนอื่นมาก จึงมีความเจริญในตำแหน่งหน้าที่ราชการมาโดยลำดับ ปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนเป็นข้าราชการพลเรือนในพระองค์ชั้นพิเศษ ดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะองคมนตรี พร้อมกับรักษาราชการในตำแหน่งหัวหน้ากองกลางอีกตำแหน่งหนึ่ง ได้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวแล้วมาจนถึงอนิจกรรม ได้รับเงินเดือนครั้งสุดท้ายในอัตราชั้นพิเศษ อันดับ ๒ ชั้น ๕๒๐๐ บาท

นอกจากราชการในหน้าที่แล้ว หม่อมราชวงศ์กิตินัดดาฯ ยังได้รับราชการในหน้าที่พิเศษ ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญ และเป็นประโยชน์แก่ราชการและแก่การศึกษาโดยส่วนรวมอีกมาก เท่าที่บันทึกไว้ใน

(๕)

ประวัติทางราชการเป็นส่วนความดีความชอบและราชการพิเศษ มี
ดังต่อไปนี้

เมื่อรับราชการกระทรวงเศรษฐการ ได้เป็นผู้แทนไปประชุม
เกี่ยวกับการอุตสาหกรรมและพาณิชย์ ณ ต่างประเทศ ๒ ครั้ง คือ
ไปประชุมว่าด้วยอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ที่ประเทศอินโดนีเซีย
ครั้งหนึ่ง ไปประชุมว่าด้วยการส่งเสริมการค้า ที่ประเทศฟิลิปปินส์
อีกครั้งหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๖ เป็นอาจารย์ภาษาอังกฤษที่จุฬาลง-
กรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้บรมวิชาภาษาอังกฤษชั้นเตรียมอุดมศึกษา
ที่กระทรวงศึกษาธิการ เป็นกรรมการดำเนินการอบรมนักศึกษาที่จะ
ไปศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศ ที่สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ.
๒๔๙๔ เป็นผู้บรรยายพิเศษและกรรมการสอบไล่วิชาเศรษฐศาสตร์
และภาษาอังกฤษ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้าที่พิเศษนี้ บาง
หน้าที่ได้ปฏิบัติติดต่อกันมาโดยตลอดจนถึงวาระที่สุด

เมื่อโอนมารับราชการในสำนักราชเลขาธิการแล้ว ได้ทำ
หน้าที่ราชเลขาธิการในกระบวนเสด็จ ฯ ทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนิน
แปรพระราชฐาน และเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่างๆ เฉพาะ
ในการเสด็จพระราชดำเนินต่างประเทศนั้น ได้ทำหน้าที่ราชเลขาธิการ
ในกระบวนเสด็จ ฯ ถึง ๙ ครั้ง

ครั้งที่ ๑ เสด็จพระราช ดำเนิน เยือน สาธารณ รัฐ เวียดนาม
ระหว่างวันที่ ๑๘ ถึง ๒๑ ธันวาคม ๒๕๐๒

ครั้งที่ ๒ เสด็จพระราช ดำเนิน เยือน สาธารณ รัฐ อินโดนีเซีย
ระหว่างวันที่ ๘ ถึง ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓

(๖)

ครั้งที่ ๓ เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหภาพพม่า ระหว่างวันที่ ๒ ถึง ๕ มีนาคม ๒๕๐๓

ครั้งที่ ๔ เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน สาธารณรัฐโปรตุเกส สมาพันธรัฐสวิส ประเทศเดนมาร์ก ประเทศนอร์เวย์ ประเทศสวีเดน สาธารณรัฐอิตาลี ประเทศเบลเยียม สาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศลักเซมเบิร์ก ประเทศเนเธอร์แลนด์ และประเทศสเปน ตั้งแต่วันที่ ๑๔ มิถุนายน ถึง ๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๓

ครั้งที่ ๕ เสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐอิสลามแห่งปากีสถาน ระหว่างวันที่ ๑๑ ถึง ๒๒ มีนาคม ๒๕๐๕

ครั้งที่ ๖ เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหพันธ์มลายา ระหว่างวันที่ ๒๐ ถึง ๒๗ มิถุนายน ๒๕๐๕

ครั้งที่ ๗ เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศออสเตรเลีย ระหว่างวันที่ ๑๗ สิงหาคม ถึง ๑๓ กันยายน ๒๕๐๕

ครั้งที่ ๘ เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐจีน และ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ระหว่างวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ถึง ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๐๖

ครั้งที่ ๙ เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหพันธ์สาธารณรัฐออสเตรเลีย ระหว่างวันที่ ๒๔ กันยายน ถึง ๒ ตุลาคม ๒๕๐๗

ในคราวเสด็จพระราชดำเนินประเทศอังกฤษ ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนกันยายนศกนั้นนี้ ได้รักษาราชการแทนราชเลขาธิการอยู่ ณ พระนคร จนถึงกาลอวสานแห่งชีวิต

(๑)

หม่อมราชวงศ์ กิตินัคตา ฯ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย ทูติจุลจอมเกล้า ตรีตาภรณ์ ข้างเผือก เหรียญรัตนาภรณ์ชั้นที่ ๓ เหรียญราชรุจิทอง เป็นบำเหน็จความชอบในราชการ และได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และอิสริยาภรณ์ต่างประเทศอีก ดังนี้

เครื่องอิสริยาภรณ์ เชนริกินา ชั้นที่ ๒ ของสาธารณรัฐโปรตุเกส

เครื่องอิสริยาภรณ์ เมริโต เดลลา เรพูบลิกา ชั้นที่ ๒ ของสาธารณรัฐอิตาลี

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ กูโรนน ชั้นที่ ๒ ของประเทศเบลเยียม

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ อคคอล์ฟ เดอ นัสโซ ชั้นที่ ๒ ของประเทศลักเซมเบิร์ก

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ โอเรนจ์ นัสเสา ชั้นที่ ๒ ของประเทศเนเธอร์แลนด์

เครื่องอิสริยาภรณ์ เมริโต ซิวิล ชั้นที่ ๒ ของประเทศสเปน

เครื่องอิสริยาภรณ์ แฟร์ดินสเต อุม ดี รีปูบลิก เฮยสเตรไรซ์ ชั้นที่ ๒ ของสหพันธ์สาธารณรัฐออสเตรีย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ รอยัล วิกตอเรียน ชั้นที่ ๓ ของประเทศอังกฤษ

เครื่องอิสริยาภรณ์ บุนเคส เรพูบลิก คอยชตันท์ ชั้นที่ ๓ ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

(๘)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตาเนบรอก ชั้นที่ ๓ ของประเทศ
เคนมาร์ก

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ เซนต์ โอลาฟ ชั้นที่ ๓ ของประเทศ
นอร์เวย์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ นอร์ท สตาร์ ชั้นที่ ๓ ของประเทศ
สวีเดน

เครื่องอิสริยาภรณ์ เลเจียง ดอนเนอร์ ชั้นที่ ๓ ของสาธารณ-
รัฐฝรั่งเศส

เครื่องอิสริยาภรณ์ ลิแบร์ตาตอร์ ซาน มาร์ติน ชั้นที่ ๓ ของ
สาธารณรัฐอาร์เจนตินา

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ไวชิงชาน ชั้นที่ ๓ (พิเศษ) ของ
ประเทศญี่ปุ่น

เครื่องอิสริยาภรณ์ จิง ชิง ชั้นที่ ๓ (พิเศษ) ของสาธารณ-
รัฐจีน

เหรียญ วอร์ เมคัล ของประเทศอังกฤษ

เหรียญ ดีเฟนซ์ เมคัล ของประเทศอังกฤษ

หม่อมราชวงศ์ กิตินัดดา ฯ เป็นผู้มีภูมิปัญญาสูง สนใจศึกษา
ความรู้ทุกประเภท และเมื่อจะเรียนรู้สิ่งใดก็รู้จริงเป็นครูคนได้ เป็น
ผู้มีความสามารถอันเด่นหลายอย่าง เช่น เป็นอาจารย์ นักภาษา
นักเขียน นักแสดง นักกีฬา นักดนตรี ตลอดจนเป็นพ่อครัวชั้นเยี่ยม
ว่าโดยอรรถาัยส่วนตัว หม่อมราชวงศ์ กิตินัดดา ฯ เป็นคนอ่อนน้อม
ไม่ถือตัว พอใจสมาคมกับคนทุกชั้น มีใจเอื้อเฟื้อและมีเมตตาธรรมสูง

(๘)

โดยเฉพาะแก่ผู้น้อย โดยปกติ หม่อมราชวงศ์ กิตินัดดา ฯ เป็นคนขยัน ไม่ชอบอยู่เปล่า ดังนั้น นอกจากราชการโดยหน้าที่ จึงมีงานอย่างอื่น ด้วยมิใช่น้อย และอาศัยเหตุที่เป็นคนมีความรู้ความสามารถจึงมีโอกาส ได้ทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่วงการศึกษาก่งสังคมและแก่ประเทศชาติ โดยส่วนรวมอย่างกว้างขวาง สมควรจะยกย่องว่าเป็นบุคคลที่หาได้ยากผู้หนึ่ง

หม่อมราชวงศ์ กิตินัดดา ฯ บ่วยด้วยโรคไตพิการ เข้ารักษา ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โดยมีนายแพทย์ วิศิษฐ์ สติปรีชา เป็น ผู้รักษา นายแพทย์ วิศิษฐ์ ฯ และคณะแพทย์โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ อีกหลายท่าน ได้พยายามรักษาเยียวยาเป็นอย่างดีโดยเต็มความสามารถ แต่โรคมิได้คลายลง อาการอ่อนเพลียทวีขึ้นเป็นลำดับ ที่สุดถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๐๙ ได้รับพระราชทานน้ำอาบศพ หีบทองลายสลักพร้อมด้วยฉัตรเบญจาประกอบ ศพตามเกียรติยศ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้รับการศพไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์

ระหว่างที่ป่วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์โดยตลอด และทรงห่วงใยเป็นอันมาก สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระราชอุทิศหาเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมถึงโรงพยาบาลเป็นหลายครั้ง เมื่อเสด็จ ฯ ประทับในประเทศอังกฤษก็พระราชทานพระราชหัตถเลขา มาเยี่ยม ทั้งได้รับพระราชทานอัญเชิญลงพิมพ์ต่อไป

(๑๐)

(สำเนา)

๑๕ สิงหาคม ๐๙

ฟักิตะ

เป็นอย่างไบบ้าง พระเจ้าอยู่หัว, ฉันทน์ และลูก ๆ
คิดถึงฟักิตะมากเสมอ ชายทั้งสูงและอ้วนมาก ชายถาม
ข่าวคราวถึงฟักิตะมาก ขอให้รักษาตัวดี ๆ เชื้อฟุ้งหอม
มาก ๆ หน่อย summer นี้อุ่นเลย หวานอ่อนโยนนัก
อากาศหนาว ฝนตกอยู่เรื่อย ๆ นาน ๆ จะมีแดดสักที
tourist มากจัง ไปดูอะไรไม่ค่อยสนุก คนแน่นมาก

รักและคิดถึง

(พระปรมาภิไธย) สิริกิติ์

เมื่อหม่อมราชวงศ์ กิตินัดดา ฯ ถึงอนิจกรรมนั้น เป็นเวลา
ที่เสด็จพระราชดำเนินประเทศอังกฤษ กรณความทราบฝ่าละอองธุลี
พระบาท ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้มีพระราชโทรเลขมา ให้
เลื่อนชั้นเครื่องราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้าเป็นทูลดุษฎีจุลจอมเกล้า เมื่อ
วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๐๙ และในวาระที่สุด เมื่อจะรับพระราชทาน
เพลิงศพ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานโกศประกอบ
ลองราชินิกุล เป็นเกียรติยศ และเสด็จพระราชดำเนินพระราชทาน
เพลิง ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาสด้วย

แต่ฟัก

ผู้เป็นทั้งพี่ และอาจารย์

คืนวันที่ ๑๕ เวลา ๒๓.๐๐ น. เศษ ข้าพเจ้าต้องลุกจากเตียง ขณะที่กำลังจะหลับอยู่แล้ว แม่เข้ามาบอกว่าทางโรงพยาบาลโทรศัพท์มาว่า ฟักมีอาการหนัก หมอบอกว่าหมดความสามารถแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกใจหาย เพราะคิดว่าฟักจะอยู่จนได้ผ่าตัดเปลี่ยนไตใหม่ ซึ่งกำลังการึกันอยู่และจะพาไปในปลายปีนี้ พอเช้าข้าพเจ้าจึงไปเยี่ยมก่อนจะไปทำงาน และขณะนั้นก็ได้แต่นั่งมองเฉย ๆ เพราะพูดอะไรไม่ได้ เกรงจะเป็นการรบกวน

พอเช้าวันที่ ๑๗ แม่บอกว่าฟักมีอาการหนักมากชวนข้าพเจ้าไปเยี่ยม แต่ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังแต่งตัวอยู่นั้น แม่ซึ่งแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าสีก็ได้รับโทรศัพท์ตามมาว่า ฟักสิ้นใจเสียแล้ว จึงตกลงว่าแต่งชุดไว้ทุกข์ไป น้องจิรกร้องให้ทันที ข้าพเจ้ามิได้ร้องเพราะเป็นผู้ชาย แต่ก็อันใจเกือบไม่อยู่

เมื่อฟักกลับจากนอกใหม่ ๆ เป็นคนโก้มากในสายตาเด็กอายุ ๑๓ - ๑๔ อย่างข้าพเจ้าในเวลานั้น ฟักก็เคยพาข้าพเจ้าไปดูภาพยนตร์บ่อย ๆ และสอนให้ข้าพเจ้ารู้จักดูภาพยนตร์ดี ๆ บางคราวก็ไปดูมวยที่ราชดำเนินด้วยกันสมัยที่ยังไม่มีหลังคา มีอยู่ครั้งหนึ่งฝนตกเราก็นั่งจุนโศกไปด้วยกันทั้งคนขับรดด้วย กลับมาบ้านพากันเป็นหวัดไปทั้งสามคน เมื่อฟักเข้าทำงานที่กระทรวงพาณิชย์ (เศรษฐกิจภายใน) ข้าพเจ้าก็เคยติดรถไปนั่งคอยรับอยู่บ่อย ๆ นอกจากนี้ฟักยังให้คุณสมพงษ์ ธนะโสภณ ช่วยสอนภาษาอังกฤษให้ แต่ก่อนนั้น

(๑๒)

ข้าพเจ้าไม่ค่อยเอาถ่านจึงไม่ค่อยได้เรียนนัก อาจจะเป็นเพราะคุณสมพงษ์ฯ เองก็ไม่ค่อยมีเวลาว่างเนื่องจากเตรียมตัวไปนอก

ข้าพเจ้ามาได้วิชาภาษาอังกฤษจริง ๆ จัง ๆ เมื่ออายุ ๑๖ จากอาจารย์โก ซึ่งขณะนั้นสอนอยู่ที่วัดชีราวุธ แต่ฟีกตก็มีส่วนช่วยให้ข้าพเจ้าเรียนได้เร็วและแม่นยำ โดยสอนว่าให้ทำการบ้านมาก ๆ ข้าพเจ้าก็เชื่อและมุ่งมั่นอย่างหนัก ขนาดอาจารย์ให้การบ้าน ๒๐ ข้อ ข้าพเจ้าขออีก ๔๐ เป็น ๖๐ ค่ายกันทุกคราวไป จนกระทั่งข้าพเจ้าไปอังกฤษ แม่และฟีกตยังอบรมสั่งสอนกิริยามารยาทต่าง ๆ ให้อีกด้วย จนตกเป็นนิสัยมาจนบัดนี้

เมื่อข้าพเจ้าไปอังกฤษแล้วก็เขียนจดหมายมาถึง ๒-๓ ฉบับขอคำแนะนำ ฟีกตก็เขียนไปดูเหมือนฉบับหนึ่งหรือสองก็จำไม่ได้ แต่ข้อความนั้นมีประโยชน์มาก เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปประเทศอังกฤษ ฟีกตก็นำข้าพเจ้าเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ยังห้องพักส่วนพระองค์ที่สถานทูตไทย ข้าพเจ้าปลื้มใจจนทูลอะไรไม่ออกได้แต่ถวายบังคม แล้วนั่งพิศดูพระองค์ท่านจนจำได้ติดตามมาจนบัดนี้

ฟีกตได้สอนให้ข้าพเจ้ารู้จักคุณภาพดนตรีชีวิต และข้าพเจ้าก็ชอบมาจนบัดนี้ จนคุณภาพดนตรีควาบอยหรือเพลงไม่รู้สึกละเลย กลับน่าเบื่อเสียอีก เพราะควาบอยมีแต่ซ้ำ ๆ คำร้องและเพลงก็ไม่เหมือนจริง

เมื่อฟีกตเจ็บใหม่ ๆ ข้าพเจ้าก็ไปเยี่ยมบ้างและคุยกันเรื่องชีวิต เรื่องการทำงานร่วมกับผู้อื่น เมื่อคุณสุวรรณฯ เข้ามาร่วมงานแล้ว ข้าพเจ้าก็ห่างเหินไปเพราะเห็นว่าเธอมีคุณสุวรรณเป็นเพื่อนแล้ว

(๑๓)

ประกอบทั้งข้าพเจ้าก็มียุ่งหางานทำบ้าง ไปท่องเที่ยวต่างจังหวัดบ้าง ก็ไม่ค่อยได้ใกล้ชิดกันนัก เมื่อข้าพเจ้ากลับจากอังกฤษในวันแรกเธอ ได้ถามเป็นภาษาอังกฤษและข้าพเจ้าก็ตอบไป พี่ก็ร้องว่า “ดีมาก” ข้าพเจ้าถือว่าเป็นคำพูดที่สำคัญที่สุดในชีวิต

เมื่อเอ่ยถึงอาจารย์ริโก มาแล้วข้าพเจ้าก็อยากจะกล่าวเสียด้วย ว่า พี่ก็ไปเรียนภาษาฝรั่งเศสจากอาจารย์พร้อมกับข้าพเจ้า แต่เรียนหลังกันหนึ่งชั่วโมง คือข้าพเจ้าเรียน ๔ โมง ถึง ๕ โมง พี่ก็ ๕ โมง ถึง ๖ โมง สัปดาห์ละ ๓ วัน และเนื่องจากอาจารย์สอนที่ วชิราวุธด้วย ข้าพเจ้าก็เลยติตัวชิราวุธ เวลาที่มีพาก็เชิญวีชิราวุธ ทุกครั้ง

พี่ก็ไม่ได้มีสุราเลย แต่สูบบุหรี่ค่อนข้างจัด ในสังคมพี่ก็ อาจจะดื่มแชมเปญบ้าง ข้าพเจ้าสงสัยว่าพี่ก็เมื่อบ่นปวดเมื่อยเพราะ โรคไต แต่ไม่ทราบจะทำอย่างไร มีอยู่สามสี่ครั้งข้าพเจ้าก็ช่วยนวด ให้ในขณะที่คนนวดยังไม่มา แต่ข้าพเจ้านวดไม่เป็นเลยไม่ค่อยถูกใจ พี่ก็ แต่พี่ก็ไม่ได้ว่าอะไรเลย

เวลาพี่ก็มีขนมอะไรอร่อย ๆ ก็มักจะแบ่งให้ข้าพเจ้าเสมอ ถ้าข้าพเจ้าอยู่บ้าน สมัยก่อนๆ ก็เคยร่วมซ้อมดนตรีด้วยกันโดยข้าพเจ้า เล่นปียาโน พี่ก็เล่นแซ็กโซโฟน และคุณเกษม ภูมิรัตน์ เล่นกลอง ส่วนมากมักจะเป็นเพลงไทยสากล ซึ่งข้าพเจ้ามีโน้ตอยู่มาก พี่ก็เคย บอกให้ข้าพเจ้าลองแต่งเพลงดู แต่หวัข้าพเจ้าไม่ให้เพราะเวลานั้นยัง เด็กเพียงอายุ ๑๗ กว่า เล่นปียาโนมาเพียง ๒ ปีกว่าเท่านั้น และเล่น Cord ยังไม่เป็นเลย แต่พี่ก็บอกว่าจังหวะดี พี่ก็เคยเอาโน้ตเพลง

Love is a Many Splendored Thing และเพลงสากลอื่น ๆ มาให้
 ข้าพเจ้าเล่นก็พอไปได้

เมื่อกลับจากอังกฤษแล้ว ข้าพเจ้าก็เล่นฟุตบอลล์ทุกสัปดาห์ ที่สวนลุมพินี แต่ไม่ได้เข้าแข่งขันเพราะมิได้เป็นนักเรียนเก่าโรงเรียนใด ข้าพเจ้าได้วิชาเล่นฟุตบอลล์ติดตัวมาจากอังกฤษด้วย และพวกเล่นสวนลุมพินี ซึ่งมี ลัก แซ่กั่ว ศูนย์หน้าของกิตติพาณิชัยปัจจุบันรวมอยู่ด้วยกล่าวว่าข้าพเจ้าเล่นแบ็คดี เมื่อฟักiturูเข้าก็ชอบใจเพราะฟักิตเองก็เคยเล่นเมื่ออยู่เทศิรินทร์ แต่ไปชอบทางชกมวยมากกว่า นักมวยที่ฟักิตชอบมากที่สุดคือ เรย์ รอบินสัน กับ โจหลุยส์ ข้าพเจ้าเคยคุยเรื่องมวยตั้งแต่ ๑ ทุ่มจนถึง ๕ ทุ่มยังไม่หมด ฟักิตบอกว่าเคลย์ชกดีมากมีทางจะอยู่ในตำแหน่งต่อไปอีกนาน เมื่อเคลย์ป้องกันตำแหน่งกับลิสตันนั้น บางคนบอกลิสตันมีทางชนะ แต่ข้าพเจ้าบอก “ผมต่อเคลย์ ๑๐ ต่อ ๐” คุณเกียรติยังไม่กลักรอง ฟักิตก็บอกว่า “ระวังเถียวจะพลิกกระเป๋” ตามธรรมดาข้าพเจ้าไม่ชอบเล่นการพนัน แต่นึกมันใจในตัวเคลย์จึงคะนองปากพูดออกไป

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังมีอีกหลายโอกาสที่เราได้ร่วมสนกสนานกันเช่นไปดูภาพยนตร์ และไปกินอาหารที่ราชวงศ์ตอนติก ซึ่งเป็นของโปรดของฟักิต มาตอนหลังกลับจากนอกข้าพเจ้าเป็นโรคลมพิษแพ้เนื้อหมูอย่างรุนแรง จนไม่สามารถกินอะไรเกี่ยวแก่หมูได้อีก จึงต้องงดไปโดยปริยาย

นอกจากนี้ ฟักิตยังชอบเล่นบิลเลียดด้วย เมื่อกลับจากนอกใหม่ ๆ ข้าพเจ้าเคยเห็นมีคิวตั้ง ๓ หรือ ๔ อัน ซึ่งใส่กล่องไว้อย่างเรียบร้อย และมาครั้งที่ย้ายไปอยู่ราชวิถีข้าพเจ้าเคยติดตามเข้าไปเล่น

(๑๕)

แบบมินตันในสวนจิตรลดาที่โรงเรียนจิตรลดา
เดี๋ยวนี้ ฟักติบบลูกได้ดีกว่าข้าพเจ้ามาก และทั้ง ๆ ที่อ้วนก็ยังขยัน
วิ่งรับลูก เทนนิสฟักติบก็เคยเล่นและมีแรกเก็ต ๒ อัน สิ่งที่ไม่เล่นก็
เห็นจะเป็นยกน้ำหนัก เพราะท่านพ่อไม่โปรด มารยะหลังนี้เลิกทุก
อย่างเพราะแพทย์ห้าม ข้าพเจ้าก็ไม่ทราบและแม้แต่ตัวฟักติเองก็ไม่
ทราบว่า หัวใจอ่อน เพิ่งมารู้กันโดยบังเอิญก่อนถึงแก่กรรมไม่กี่เดือน
ตอนจะเข้าเครื่องไตเทียมครั้งแรก พยาบาลผู้ตรวจหัวใจได้บอกไป
ตามตรงโดยไม่ทราบคำกำชับของนายแพทย์ เนื่องจากเกรงฟักติจะ
เสียชีวิตและไม่มีการใส่ใจรักษา

เมื่อครั้งจำเริญ ทรงกิตรัตน์ ซึ่งแชมป์โลก ฟักติก็พา
ข้าพเจ้าไปคุทั้งสองครั้ง ครั้งแรกเปียกจนโชกแล้วโชกอีก ครั้งที่สอง
ฟักติบอกตาซิลวานีทำเสียหมด มารยะหลังนี้ไม่ได้ไปคุกันอีกเลย
เพราะมวยที่เราเคยชอบต่างเลิกชกกันไปหมดแล้ว เช่น ประยุทธ์,
สมเดช, อูสมาน, ชูชัย, สุรัชย์ เป็นต้น ความเห็นของข้าพเจ้าว่ามวย
สมัยนี้ฝีมือและอาวุธรอบตัวดีกว่าแต่ก่อน เช่น อนันตเดช ศิษย์ศิรัญ
ถ้าไปชกกับ อูสมาน ศรแดง อูสมานกินอนันตเดชไม่ลงแน่ ๆ ถึง
อภิเดชก็อาจจะชนะสมเดชก็ได้ แต่ที่ไม่ค่อยคุก็เพราะไม่มีเวลา และ
ดูเหมือนมวยล้มมากเกินไป พอคุเสร็จกลับมาเล่าให้ฟักติฟัง ฟักติก็
พยักหน้า

ก่อนจะเข้าโรงพยาบาลไม่นาน ฟักติเคยถามข้าพเจ้าว่า หนังสือ
เรื่องอะไรดีจะไปคุแล้วชวนไปด้วย แต่ข้าพเจ้าดูแล้วจึงมิได้ไป คือ
จอมทรวง (The Carpetbagger) ในวันหยุดเช่นเสาร์อาทิตย์ ฟักติมัก
จะทำอาหารกันซึ่งถ้าไม่ใช่หมู ข้าพเจ้าก็มีส่วนร่วมด้วยเสมอ

(๑๖)

ตอนทำไทเทียมไปได้ ๓-๔ ครั้ง ฟักก็บ่นอยากดื่มกาแฟโฮซึ่งข้าพเจ้าก็ไปซื้อมาให้จางงไว้ชงให้ดื่มเพราะอยากให้อาการดีขึ้นเร็ว ๆ

ทั้ง ๆ ที่ฟักเจ็บมากยังเป็นห่วงท่านพ่ออยู่เสมอ เมื่อท่านพ่อไปอยู่ที่โรงพยาบาลประสานมิตร ฟักก็คอยถามข่าวอยู่เรื่อย ๆ บางครั้งท่านพ่อก็มีอาการหนักพวกเราก็ต้องเสไปเสีย เกรงจะเสียใจมากจนไม่เป็นอันรักชาติ

สุดท้ายนี้ ถ้าข้าพเจ้ากระทำให้ท่านนับว่าเป็นบุญ ก็ขออุทิศให้ฟัก แม้จะน้อยก็ตาม

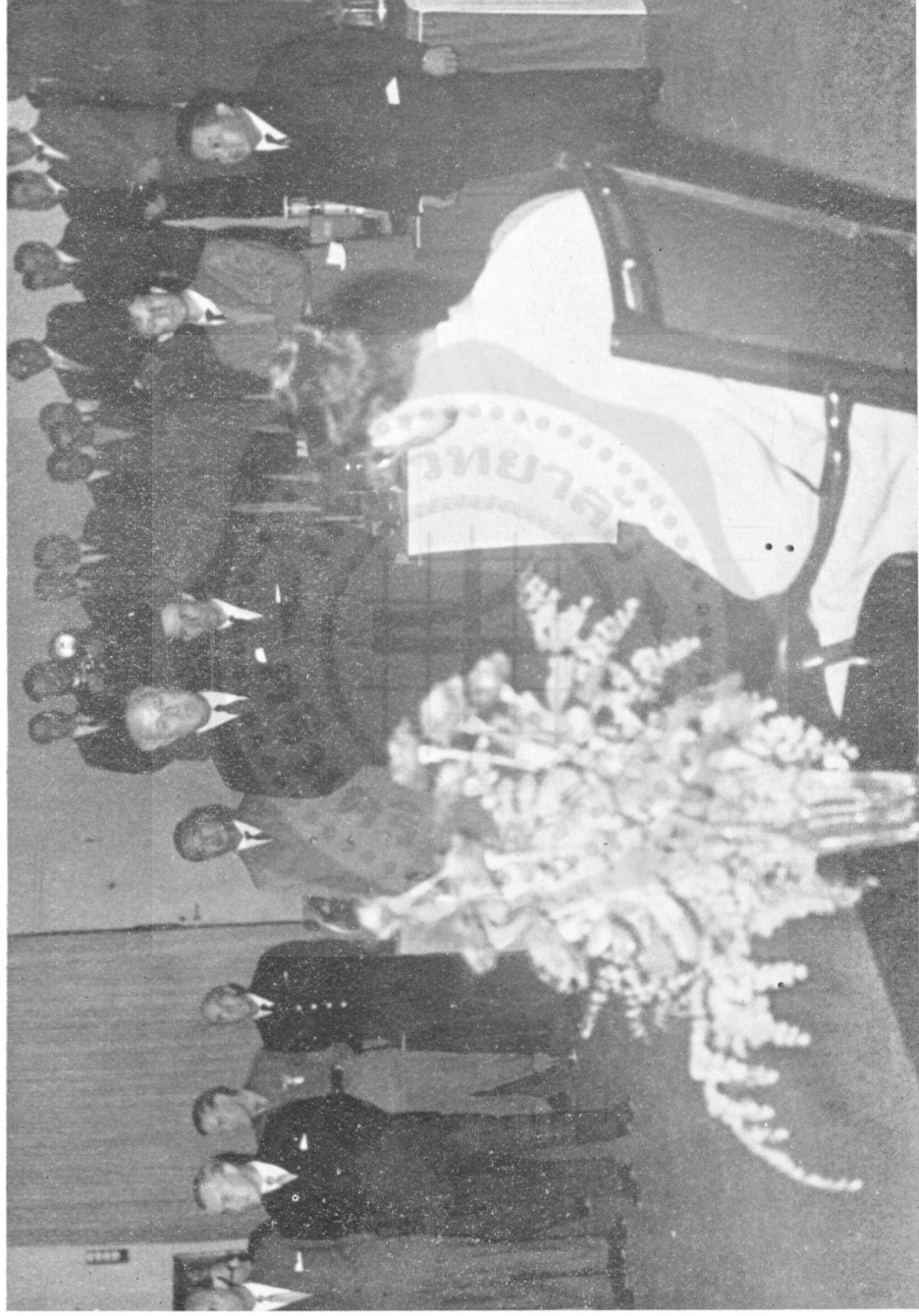
หม่อมราชวงศ์ กิตติสमान กิตติยากร

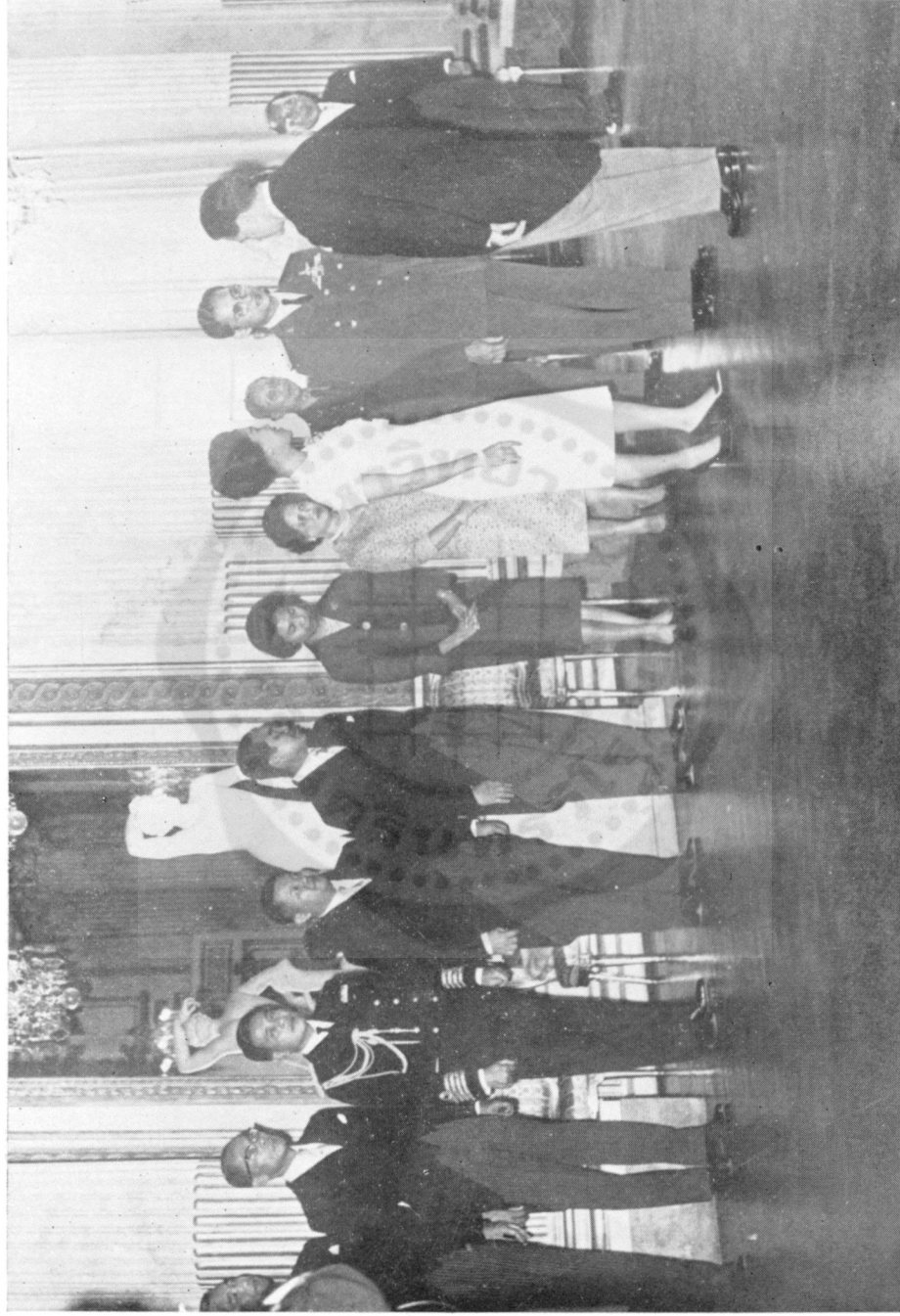
โดยเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรโรงกลั่นน้ำมันเมืองลอนดอนเจ็ต

ในงานพระราชทานริบดแห่งสมาพันธ์วิศกยพระภรรยาคำ

โดยเสด็จพระราชดำเนิรเงินเยอนโรงงานสร้างรถแทรกเตอร์ ในประเทศสวีเดน

๒๗
เผ่าทูลละอองธุลีพระบาทในโอกาสทรงออกรับหัวหน้าคณะทูต ณ ประเทศสวีเดน

โดยเสด็จพระราชดำเนิรเงินเยอนประเทศเบลเยม

การประกอบพระกระยาหารถวายเจ้าชายเบอร์ทิลแห่งสวีเดน
ณ พระตำหนักกุฎิพระราชินีเวสน์

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เขาเผ่าทูตละองค์ผู้พระบาท รับพระราชทานเหรียญราชรุจิทอง

ภาพถ่ายครั้งสุดท้ายเมื่อไปเผ่าฯ ส่งเสด็จพระราชดำเนินประเทศอังกฤษ
 วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๐๕ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

บันทึก

เรื่อง การเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐเวียดนาม

๑๙-๒๑ ธันวาคม ๒๕๐๒

การเตรียมงานเสด็จพระราชดำเนิน

การเสด็จพระราชดำเนินไปเยือนต่างประเทศเป็นทางการนั้น รัฐบาลได้เคยกราบบังคมทูลอัญเชิญเสด็จฯ มาตั้งแต่วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๔๙๘ โดยเห็นสมควรเสด็จฯ ประเทศที่มีสัมพันธไมตรีทางการทูตกับประเทศไทย และโดยเฉพาะในระยะแรกนั้น ควรเป็นประเทศข้างเคียงเสียก่อน ในชั้นแรกนี้ก็ได้อนุญาตให้เสด็จฯ ประเทศลาว กัมพูชา และพม่า แต่ก็ยังมีข้อจำกัดกักขังอยู่บ้าง คือ ยังเห็นว่าขณะนั้นประเทศเวียดนามยังไม่สงบ และประเทศกัมพูชาก็ยังมิได้ทาบตามมาเป็นทางการ ดังนั้นจึงตกลงเห็นสมควรเสด็จฯ ประเทศลาว เป็นประเทศแรก และหากสถานการณ์อำนวยก็ควรเสด็จฯ ประเทศเวียดนาม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงเห็นด้วยในหลักการ ดังนั้นเมื่อทรงมีพระราชดำริเห็นว่า ได้เสด็จฯ ไปเยี่ยมราษฎรในประเทศไทยในภาคอีสานภาคเหนือและภาคใต้เสร็จสิ้นไปแล้ว ก็ทรงพร้อมที่จะเสด็จฯ เยือนต่างประเทศตามคำแนะนำของรัฐบาล

สำหรับการเสด็จฯ เยือนประเทศลาว ทางฝ่ายรัฐบาลไทยกับรัฐบาลลาวก็ได้ติดต่อกันเพื่อตกลงเกี่ยวกับกำหนดการเสด็จฯ และ

รายละเอียดอื่น ๆ ตั้งแต่เดือนสิงหาคม ๒๕๐๒ และถึงกับได้กำหนดวันเสด็จฯ เยือนไว้เรียบร้อยแล้ว คือ ระหว่างวันที่ ๒๐-๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๒ แต่ในระยะเดียวกันนั้นเหตุการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยไม่สู้จะปกติ ก็ทำให้มีความรู้สึกกันไปว่า บางที่ยังไม่อาจจะสมควรที่จะเสด็จฯ ในระยะนั้น แต่ทางฝ่ายลาวก็ยังพร้อมเสมอที่จะรับเสด็จฯ

ในระหว่างเดือนสิงหาคม ๒๕๐๒ รัฐบาลก็ได้เรียกเจ้าหน้าที่มาประชุมหารือกันเกี่ยวกับเรื่องการเสด็จฯ ต่างประเทศทั้งหมด หลังจากนั้นก็ได้มีการประชุมเมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๐๒ แต่งตั้งคณะกรรมการสำหรับดำเนินการเกี่ยวกับการเสด็จฯ พระราชดำเนินไปเยือนต่างประเทศชั้นชุดหนึ่ง โดยมี ฯพณฯ พลเอก ถนอม กิตติขจร รองนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ (ได้รับแต่งตั้งโดยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๐๒) ประธานกรรมการได้แต่งตั้งบุคคลต่อไปนี้เป็นคณะกรรมการ รวม ๑๑ ท่านด้วยกัน คือ

- (๑) พลเอก ประภาส จารุเสถียร
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
- (๒) นายถนัท คอมันตร์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
- (๓) นายสุนทร หงส์ลดารมภ์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
- (๔) พลตรี พงษ์ ปุณณกัณฑ์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
- (๕) หลวงวิจิตรวาทการ
ปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรี

- (๖) พลเอก หลวงสฤษดิ์ยุทธการ
ปลัดกระทรวงกลาโหม
- (๗) พลเอก หลวงสุรณรงค์
สมุหราชองครักษ์
- (๘) หม่อมเจ้านิกรเทวัญ เทวกุล
ราชเลขาธิการ
- (๙) หม่อมทวีวงศ์ถวัลย์ศักดิ์
เลขาธิการพระราชวัง
- (๑๐) ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์
ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ
- (๑๑) พันเอก แสงวณ เสนาณรงค์
รองเลขาธิการทำเนียบนายกรัฐมนตรี

คณะกรรมการได้หารือถึงการเสด็จฯ ต่างประเทศโดยทั่วไป ในการประชุมครั้งที่ ๑ นั้น และได้แสดงความห่วงใยในความปลอดภัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ หากจะเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศลาวในระยะนั้น เพราะเห็นว่าเหตุการณ์ในประเทศลาวยังไม่เรียบร้อย แต่อย่างไรก็ดี สมเด็จพระเจ้าศรีสว่างวงศ์ พระมหากษัตริย์แห่งประเทศลาว ซึ่งได้ประสูติมาเป็นเวลานานแล้ว ได้สวรรคตลงเมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๐๒ ทางฝ่ายรัฐบาลลาวจึงได้ขอร้องมาให้เลื่อนกำหนดเสด็จฯ เยือนประเทศลาวไปโดยไม่มีกำหนด ดังนั้น เรื่องนี้จึงระงับไป

โปรดเกล้าฯ ให้เอกอัครราชทูตเวียดนามเข้าเฝ้าฯ

สำหรับเรื่องราวเกี่ยวกับการเสด็จฯ สาธารณรัฐเวียดนามนั้น เมอสิเออร์ เล วัน อัน (Monsieur Lê-Van-An) เอกอัครราชทูตเวียดนามประจำประเทศไทย ได้มีหนังสือถึงกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๐๒ ขอให้ช่วยติดต่อกขอพระราชทานเข้าเฝ้าฯ เพื่อจะได้นำสำเนาของประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเวียดนามขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศก็ได้ติดต่อกับรัฐบาล และรัฐบาลก็ได้ติดต่อกมายังสำนักราชเลขาธิการ เพื่อกำเนินการต่อไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เอกอัครราชทูตเวียดนามเข้าเฝ้าฯ ในวันศุกร์ที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๒ เวลา ๑๑.๓๐ น. ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ในการเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทครั้งนี้ เอกอัครราชทูตเวียดนามได้นำสำเนาของประธานาธิบดี ัง คินห์ เดียม (Ngo Dinh Diem) แห่งสาธารณรัฐเวียดนามขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย อัญเชิญเสด็จฯ เยือนประเทศเวียดนาม ข้อความในสำเนานั้นเป็นภาษาอังกฤษดังต่อไปนี้

&

République du Vietnam
Présidence de la République

Your Majesty,

I had the great pleasure of visiting the Kingdom of Thailand in 1957 and the extremely moving and warm welcome which I received from Your Majesty, the Government and the People of Thailand was an eloquent demonstration of the bonds of friendship which unite our two countries.

I am convinced that a visit of Your Majesty to our Republic of Vietnam will tighten these bonds still further, and reinforce the cooperation between our two countries, which are animated by the same ideals of peace and freedom.

The Vietnam people and myself will be very happy to welcome Your Majesty and Her Majesty the Queen from 15 to 21 December 1959.

If the proposed date suits Your Majesty's convenience, I look forward to the pleasure of welcoming Your Majesties to my country, and I take this opportunity to renew to Your Majesty the assurances of my highest esteem.

Sincerely,
(Signed) Ngo Dinh Diem

His Majesty BHUMIBOL ADULYADEJ
King of Thailand
BANGKOK

Independence Palace
The Thirteenth of October, 1959,

(คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ)

สาธารณรัฐเวียดนาม
ทำเนียบประธานาธิบดีแห่งเวียดนาม

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มาเยือนราชอาณาจักรไทยใน
ก.ศ. ๑๙๕๗ การต้อนรับอย่างน่ายินชมที่ข้าพเจ้าได้รับจากใต้ฝ่าละออง
ธุลีพระบาท รัฐบาล และประชาชนชาวไทยนั้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็น
อย่างเด่นชัดถึงสายสัมพันธ์แห่งมิตรภาพที่กระชับประเทศของเราทั้ง
สอง

ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นว่า การเสด็จมาเยือนสาธารณรัฐเวียดนาม
ของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จะยิ่งกระชับเกลียวสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ให้
แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และจะช่วยส่งเสริมให้มีการร่วมมือกันระหว่างประ-
เทศของเราทั้งสอง ซึ่งนิยมอุดมคติแห่งสันติภาพและเสรีภาพด้วยกัน

ประชาชนชาวเวียดนามและตัวข้าพเจ้าเอง จะรู้สึกยินดีเป็นล้นพ้น
ที่จะถวายการต้อนรับแก่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และสมเด็จพระนาง
เจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ตั้งแต่วันที่ ๑๕-๒๑ ธันวาคม ก.ศ. ๑๙๕๙

หากกำหนดวันดังกล่าวสะดวกสำหรับใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว
ข้าพเจ้าก็จะรู้สึกมีความยินดีที่จะได้ต้อนรับใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททั้ง
สองพระองค์ในประเทศของข้าพเจ้า และข้าพเจ้าขอถือโอกาสนี้ แสดง
ความมั่นใจในความเคารพนับถืออย่างสูงสุดมายังใต้ฝ่าละอองธุลีพระ-
บาทอีกครั้งหนึ่ง.

ด้วยความจริงใจ

(ลงนาม) โง่ ดินห์ เดียม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย
กรุงเทพฯ

วังเอกราช
วันที่ ๑๓ ตุลาคม ก.ศ. ๑๙๕๙

ในวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้า-
อยู่หัว ได้ทรงมีพระราชสาส์นตอบรับคำเชิญไปถึงท่านประธานาธิบดี
แห่งสาธารณรัฐเวียดนามเป็นภาษาอังกฤษดังต่อไปนี้

พระราชสาส์นตอบประธานาธิบดี

CHITRALADA VILLA.

November 17th. B.E. 2502 (1959)

Mr. President,

It was with much pleasure that I received from the Ambassador of the Republic of Vietnam Your Excellency's letter of October 13th. 1959 by which you were good enough to extend to the Queen and myself an invitation to visit Your Country between the 15th. and 21st. December next.

Deeply appreciative of Your Excellency's friendly courtesy and hoping that such a visit on our part would be to the interest of the happy relations existing between our two countries, we are glad to accept Your Excellency's kind invitation. Our Ministry of Foreign Affairs will, with the concurrence of Your Government, arrange for our visit to take place within the period suggested by Your Excellency.

In returning our warmest thanks and appreciation, I take this opportunity, Mr. President, to renew to Your Excellency the assurances of my highest consideration.

(M.R.) Bhumibol R.

**His Excellency NGO DINH DIEM,
President of the Republic of Vietnam,
SAIGON.**

(คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ)

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๐๒

ท่านประธานาธิบดี

ข้าพเจ้ามีความยินดีอย่างยิ่งที่ได้รับหนังสือของ ฯพณฯ ลงวันที่ ๑๓ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๕๙ จากเอกอัครราชทูตแห่งสาธารณรัฐเวียตนาม ซึ่งท่านได้มีน้ำใจเชื้อเชิญพระราชินี และข้าพเจ้าไปเยือนประเทศของท่าน ระหว่างวันที่ ๑๕-๒๑ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๕๙ นี้

ด้วยความรู้สึกชื่นชมในความมีน้ำใจอันเป็นมิตรของ ฯพณฯ และความหวังว่า การไปเยือนของเราทั้งสองนี้ จะยังประโยชน์ให้บังเกิดแก่สัมพันธไมตรีอันดีระหว่างประเทศของเราทั้งสอง เรามีความยินดีรับคำเชิญของ ฯพณฯ กระทรวงการต่างประเทศของเราจะได้จัดการตกลงเกี่ยวกับการไปเยือนครั้งนี้ ให้อยู่ในระหว่างระยะเวลาตามที่ ฯพณฯ เสนอมา ทั้งนี้ด้วยความเห็นชอบของรัฐบาลของท่าน

เพื่อแสดงความขอบใจ และความชื่นชมของข้าพเจ้าทั้งนี้ ข้าพเจ้าขอถือโอกาสนี้ แสดงความมั่นใจอีกวาระหนึ่งในความเคารพนับถืออย่างสูงสุดของข้าพเจ้าต่อ ฯพณฯ

(พระปรมาภิไธย) ภูมิพล

ฯพณฯ โง ดินห์ เดียม

ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเวียตนาม

ไซ่ง่อน

การพิจารณาของคณะกรรมการ

คณะกรรมการที่ได้จัดตั้งขึ้นดังกล่าวนี้เรียกว่า “คณะกรรมการพิจารณาการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่าง ๆ” และได้ประชุมกันเป็นครั้งที่ ๒ ณ ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๒ เริ่มตั้งแต่เวลา ๑๔.๐๐ น. ประธานกรรมการได้แจ้งกำหนดการเสด็จ ฯ เยือนประเทศเวียดนามว่า เป็นระหว่างวันที่ ๑๘—๒๑ ธันวาคม ๒๕๐๒ แทนที่จะเป็นระหว่างวันที่ ๑๕ ถึง ๒๑ ตามที่กำหนดไว้เดิม และหลังจากนั้นที่ประชุมก็ได้พิจารณาถึงรายละเอียดอื่น ๆ อีกคือ

- (๑) บุคคลในขบวนเสด็จ ฯ
- (๒) หมายกำหนดการรับรอง
- (๓) เครื่องราชอิสริยาภรณ์
- (๔) เครื่องบินที่จะเสด็จ ฯ
- (๕) เรื่องเครื่องบินถวายความคุ้มกัน
- (๖) เรื่องการส่งเสด็จ ฯ และรับเสด็จ ฯ

(๑) บุคคลในขบวนเสด็จ ฯ

สำหรับการเสด็จ ฯ ครั้งนี้ให้แยกขบวนเสด็จ ฯ ออกเป็น ๒ ประเภท คือ

- (๑) “ขบวนหลวง” ซึ่งจะไปเป็นแขกของรัฐบาลเวียดนาม
- และ
- (๒) “ขบวนโดยเสด็จ ฯ” ซึ่งจะตามเสด็จ ฯ ไปโดยไม่เป็นแขกของรัฐบาลเวียดนาม

ในชั้นแรกนี้ ก็ได้กำหนดบุคคลที่จะตามเสด็จ ฯ ไว้อย่างคร่าว ๆ ก่อนสำหรับทั้งสองขบวน และนอกจากนี้ยังได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสันติบาลเดินทางไปประสานงานกับตำรวจเวียตนามในการถวายความอารักขา การจัดส่งคณะตำรวจเดินทางล่วงหน้าไปเพื่อบรรเลงเพลง ณ สถานทูต ในคืนที่พระราชทานเลี้ยงตอบ และการจัดส่งเจ้าหน้าที่พระราชวังจำนวน ๔ คน ไปตรวจสถานที่ และเครื่องใช้ที่สถานเอกอัครราชทูต

ขบวนหลวงนั้นนอกเหนือจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถนั้นแล้วก็ให้มี องคมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สมุหราชองครักษ์ ผู้แทนสำนักพระราชวัง และผู้แทนสำนักราชเลขาธิการฝ่ายละหนึ่งคน นางสนองพระโอษฐ์ ราชองครักษ์เวร ๔ คน ก็อย่างละหนึ่งคน จาก กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ และกรมตำรวจ

ขบวนโดยเสด็จ ฯ ให้มีนายแพทย์ประจำพระองค์ มหาตเล็ก ข้าราชการในสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เจ้าหน้าที่การเงินจากกระทรวงการคลัง เจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายพิธีการ จากสำนักราชเลขาธิการ และกระทรวงการต่างประเทศ รวมทั้งสิ้น ๑๕ คน

(๒) หมายกำหนดการรับรอง

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้อ่านร่างหมายกำหนดการรับรองที่ฝ่ายเวียตนามส่งมา มีกำหนดการเสด็จ ฯ ระหว่างวันที่ ๑๘-๒๑ ธันวาคม ๒๕๐๒

(๓) เรื่องเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ที่ประชุมเห็นว่า ประมุขของทั้งสองประเทศได้แลกเปลี่ยนเครื่องราชอิสริยาภรณ์กันแล้ว ฉะนั้นจึงไม่มีการแลกเปลี่ยนเครื่องราชอิสริยาภรณ์กันอีก แต่ส่วนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่โดยเสด็จ ๆ อาจจะถูกส่งให้แลกเปลี่ยนเครื่องราชอิสริยาภรณ์กันได้

(๔) เรื่องเครื่องบินที่จะเสด็จ ฯ

ด้วยเครื่องบิน ๔ เครื่องยนต์ของบริษัทเดินอากาศไทย ยังอยู่ในระหว่างการซ่อม ที่ประชุมจึงตกลงให้กระทรวงกลาโหมจัดเครื่องบินกองทัพอากาศถวาย

(๕) เรื่องเครื่องบินถวายความคุ้มกัน

ปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรีเสนอให้จัดเครื่องบินไทยคุ้มกันมารับเสด็จ ฯ ตั้งแต่ชายแดนไปจนถึงกรุงไซ่ง่อน อนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเสนอด้วยว่า ในระยะเวลาเสด็จ ฯ นั้น สถานการณ์ระหว่างประเทศไทยกับเขมรยังไม่ปกติ จึงขอให้ขบวนเครื่องบินไม่บินผ่านประเทศเขมร

(๖) การส่งและรับเสด็จ ฯ

ที่ประชุมตกลงให้มีกองทหารเกียรติยศทั้ง ๓ กองทัพ มีพระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา และให้แต่งเครื่องแบบเต็มยศ-ในการส่งเสด็จ ฯ ส่วนในการรับเสด็จ ฯ ก็อนุโลมเช่นกัน แต่ให้แต่งเครื่องแบบปกติ

สำหรับการตกลงในข้อสำคัญและข้อปลีกย่อยต่าง ๆ เกี่ยวกับการเสด็จ ฯ พระราชดำเนินครั้งนี้ ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพื่อ

ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ แล้วก็มีได้กระทำการเสร็จจนกระทั่งวันสุดท้ายก่อนเสด็จพระราชดำเนิน

รวมทั้งสิ้นมีการประชุมของคณะกรรมการอีกเป็นครั้งคราว คือวันที่ ๓ และ ๔ และ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๐๒ เพื่อตกลงกันให้แนในชั้นสุดท้าย สำหรับเรื่องบุคคลในขบวนเสด็จ ๆ นั้นได้โปรดเกล้าฯ ให้มีเพิ่มขึ้นอีก ๒ คน ดังนั้นบุคคลในขบวนหลวงก็มีดังต่อไปนี้

- (๑) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- (๒) สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
- (๓) พระยาศรีวิสารวาจา องคมนตรี
- (๔) นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
- (๕) พลเอก หลวงสุรณรงค์ สมุหราชองครักษ์
- (๖) พลอากาศเอก เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ผู้บัญชาการกองทัพอากาศ
- (๗) ม.ร.ว. กิตินัดดา กิตติยากร หัวหน้ากองการต่างประเทศ ทำหน้าที่เป็นราชเลขาธิการในขบวนเสด็จฯ
- (๘) นายกัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา ข้าราชการชั้นพิเศษประจำสำนักพระราชวัง ทำหน้าที่เป็นผู้แทนสำนักพระราชวัง
- (๙) หลวงประเสริฐไมตรี ข้าราชการชั้นพิเศษประจำสำนักพระราชวัง ทำหน้าที่เป็นราชเลขาธิการของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
- (๑๐) ม.ล. มณีรัตน์ บุนนาค นางสนองพระโอษฐ์

- (๑๑) น.ส. วิยะภา ราชวัลลภานุสิษฐ์ นางพระกำนัล
- (๑๒) นาวาเอก ม.ร.ว. พันธุม ทวีวงศ์ ร.น. ต้นเรือกอง
ปกครองโรงเรียนนายเรือเป็นราชของครักษ์เวร
- (๑๓) พลตรียุทธ สมบูรณ์ รองเจ้ากรมรักษาดินแดน เป็น
ราชของครักษ์เวร
- (๑๔) นาวาอากาศเอก ไกวัลย์ ถาวรธาร ผู้บังคับกองโรง-
เรียนนายเรืออากาศเป็นราชของครักษ์เวร
- (๑๕) พันตำรวจเอกชุมพล โลหะชาละ รองผู้บังคับการกอง
ตำรวจสันติบาลเป็นราชของครักษ์เวร

รวมทั้งสิ้นเป็น ๑๕ คน

ส่วนขบวนโดยเสด็จ ๆ นั้นมี

(๑) สำนักพระราชวัง มหาตเล็ก ๖ คน คือนายแก้วขวัญ
วัชรโรทัย นายขวัญแก้ว วัชรโรทัย นายสหัส พุกกะมาน นายอุทัย
สุวรรณจินดา นายสุภักดิ์ สุวรรณจินดา และนายชูพาณิชย์ ชูโต แผนก
พระราชพาหนะ ๑ คน คือนายหน่วง อินทรสูตร และข้าหลวงสาม
คนคือนางสาวผุสสดี ศรีวิถิ หล่อมหลวงหญิงทัศนัย เทวกุล และ
นางวรามาส สาหรัยกาญจน์

(๒) กระทรวงการคลัง เจ้าหน้าที่การเงิน ๒ คน คือ
นายชัย บุนนาค กับ นายแกลง วัชรโรบล

(๓) กรมประชาสัมพันธ์ มี ๒ คน คือ นายประคิษฐ์ เทศ-
ประสิทธิ์ และนายวรรณบุต พิชายคม

(๔) กระทรวงการต่างประเทศ เจ้าหน้าที่ฝ่ายพิธีการ ๑ คน
คือ นายสมบูรณ์ โรจนกร

(๕) สำนักราชเลขาธิการ เจ้าหน้าที่ฝ่ายพิธีการ ๑ คน คือ
นาย ธนัญชัย ราชวัลลภานุสิษฐ์

(๖) คุณหญิงสรณรงค์

รวม ๑๗ คน

เนื่องด้วยจะมีการพระราชทานเลี้ยงตอบประธานาธิบดีที่สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงไชง่ฮั่น สำนักพระราชวังได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปตรวจสถานที่รวม ๔ คนด้วยกันไปเตรียมงานที่ไชง่ฮั่นมี พระยาบำเรอภักดิ์ รองเลขาธิการพระราชวัง นายกัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา นายขวัญแก้ว วัชโรทัย และนายสุภักดิ์ สุวรรณจินดา ได้เดินทางไปไชง่ฮั่น เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๐๒ และกลับมาถึงกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๐๒ เพื่อรายงาน หลังจากนั้นได้กำหนดจัดส่งมหาดเล็ก และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ไปไชง่ฮั่นสำหรับการเลี้ยงที่สถานเอกอัครราชทูต ผู้ที่ไปทั้งสิ้น ๒๒ คน เดินทางไปในวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๐๒ บุคคลเหล่านี้คือ นายสุภักดิ์ สุวรรณจินดา เป็นผู้ควบคุมมหาดเล็กรับใช้ ๑๔ คน มีนายกราย สารผล นายแสง ชื่นอารมย์ นายทรัพย์ แจ่มสมบูรณ์ นายถวัลย์ บุนนาค นายยศ อมาตยกุล นายสมพร หอมเนียม นายสำราญ ยวงศรี นายประเสริฐ ฤกษ์อาษา นายวีระ อิศรเสนา ณ อยุธยา นายสิน แจ่มสมบูรณ์ นายประสิทธิ์ สุวรรณจิตร นายวัลลภ สุขขำ นายปรีชาทิ พึ่งบุญ ณ อยุธยา และนายญาณินท์ ฉันทนิมิ

ห้องพระเครื่องต้นขาวไทย ๓ คน คือ หม่อมหลวงทิว ชล-
มารคพิจารณ์ นางจรรยา แก้ววงศ์ และนางผล สุนทร

ห้องพระเครื่องต้นฝรั่ง ๔ คน คือ นายประสงค์ สุทศาสตร์
นายคันบางดี แซ่ตัน นายเยื้องพงษ์ แซ่ห่าน และนายไพฑูรย์
แซ่เอวี่ เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้เดินทางกลับพระนครในวันที่ ๒๐
ธันวาคม ๒๕๐๒ ยกเว้นนายสุภักดี สุวรรณจินดา ซึ่งกำหนดให้เดิน
ทางกลับพร้อมขบวนเสด็จ ฯ ในวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๐๒

นอกจากที่กล่าวแล้ว ยังมีเจ้าหน้าที่จัดการเสด็จ ฯ ทางฝ่าย
ตำรวจ ๓ คน และคณะตำรวจอีก ๔๔ คน เดินทางไปเชียงใหม่
เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม และกลับพระนครในวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๒

สำหรับผู้ที่จะเดินทางในครั้ง นี้ ก็ได้มีการติดต่อกับกระทรวง
การต่างประเทศเพื่อทำหนังสือเดินทางโดยการกรอกข้อความลงใน
แบบฟอร์ม และมอบภาพถ่าย ๗ ภาพให้ นอกจากนี้ยังได้ไปฉีดยา
กันอหิวาตกโรค ไข้รากสาด และปลูกฝีกันไข้ทรพิษ พร้อมด้วยรับ
ใบสำคัญของสภากาชาดมาเป็นหลักฐานด้วย อย่างไรก็ตามที่ทางสำนัก
พระราชวังได้จัดให้แพทย์หลวงเป็นผู้ที่ฉีดยาและปลูกฝี และได้ตกลง
ขอใบสำคัญจากสภากาชาดที่สถานเสาวภาด้วย

กำหนดการเสด็จฯ และการต้อนรับของฝ่ายเวียงคนาม

การกำหนดโปรแกรมสำหรับเสด็จพระราชดำเนินนี้ เป็นเรื่องที่ยากที่สุด เพราะเกี่ยวกับการรักษาพระเกียรติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ การติดต่อทั้งปวงต้องผ่านทางกระทรวงการต่างประเทศ โดยเฉพาะกรมพิธีการทูต ซึ่งจะต้องติดต่อโดยทางโทรเลขกับเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงไซ่ง่อน และยังมีข้อขัดแย้งกันอยู่หลายประการกว่าจะตกลงกันได้ก็กินเวลานาน หมายถึงกำหนดการรับรองที่ทางฝ่ายเวียงคนามจัดส่งมาในชั้นแรกนั้น คงยังไม่เหมาะสมอยู่บ้างหลายประการ จึงได้มีการโต้แย้งกันอยู่จนถึงวาระสุดท้ายก่อนเสด็จฯ

กำหนดการรับรองในชั้นสุดท้ายที่ได้ตกลงกันก่อนวันเสด็จพระราชดำเนิน มีดังต่อไปนี้คือ

วันศุกร์ ที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๐๒

เวลา ๑๑.๐๐ น. เสด็จฯ ถึงท่าอากาศยาน ตัน-ซัน-ยัต มีการต้อนรับ แล้วเสด็จฯ โดยรถยนต์ไปยังวังเจีย-ลอง

๑๒.๓๐ น. เสวยพระกระยาหารกลางวันเป็นการภายในที่วังเจีย-ลอง

๑๖.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จฯ ไปเยี่ยมตอบประธานาธิบดีที่ คินห์-ค็อก-ลัป

๑๗.๓๐ น. ทั้งสองพระองค์ทรงรับคณะทูตานุทูตที่วังเจีย-ลอง

เวลา ๒๐.๓๐ น. ร่วมเสวยพระกระยาหารเป็นทางการกับประธานาธิบดีที่คินห์-ด็อก-ลัป และหลังจากนั้น ทอดพระเนตรการฟ้อนรำประกอบดนตรี

วันเสาร์ ที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๒

เวลา ๐๘.๓๐ น. เสด็จฯ วางพวงมาลาที่ Souvenir Temple ที่สวนปืชเถา (Bach Thao Park)

๐๙.๑๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯทอดพระเนตรการสวนสนาม

๑๒.๓๐ น. เสวยพระกระยาหารกลางวันที่วังเจีย-ลวง

๑๕.๐๐ น. สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ โดยรถยนต์ไปทอดพระเนตรกิจการโรงเรียนเด็กกำพร้าและร้านแสดงศิลปหัตถกรรม

๑๖.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปทรงรับปริญญา ณ มหาวิทยาลัยไซ่ง่อน

๑๙.๓๐ น. พระราชทานเลี้ยงประธานาธิบดี ที่สถานเอกอัครราชทูตไทย

๒๑.๓๐ น. เอกอัครราชทูตไทยจัดการรับคณะทูตานุทูต และบุคคลสำคัญอื่น ๆ ที่สถานเอกอัครราชทูตไทย เพื่อถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

วันอาทิตย์ ที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๒

เวลา ๐๗.๐๐ น. เสด็จพระราชดำเนินโดยเครื่องบินพิเศษไปเมืองเว้

เสด็จฯ ถึงเว้ ทรงชมมหาวิทยาลัยเว้ และพระ-
ราชวังโบราณ

- ๑๓.๐๐ น. เสวยพระกระยาหารกลางวันที่บ้านเจ้าเมือง
- ๑๕.๐๐ น. เสด็จฯ โดยเครื่องบินพิเศษไปเมืองคาลัท
- ๒๐.๐๐ น. เสวยพระกระยาหารค่ำกับประธานาธิบดีที่ทำเนียบ
คาลัท

วันจันทร์ที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๐๒

- เวลา ๐๕.๐๐ น. เสด็จฯ ทอดพระเนตรเมืองคาลัท
- ๑๑.๐๐ น. เสด็จฯ โดยเครื่องบินพิเศษไปไซ่ง่อน
- ๑๒.๐๐ น. เสด็จฯ ถึงไซ่ง่อน
- ๑๒.๓๐ น. เสวยพระกระยาหารกลางวันที่บ้านเจีย-ลอง
- ๑๕.๐๐ น. เสด็จฯ ไปลาประธานาธิบดีที่ทำเนียบ ดินห์-
ต็อก-ลับ
- ๑๕.๓๐ น. เสด็จฯ ไปยังท่าอากาศยาน ตัน-ซัน-ยัต
- ๑๖.๐๐ น. เครื่องบินพระที่นั่งออกเดินทางกลับพระนคร

พระราชดำรัสอำลาประชาชนชาวไทย

ก่อนที่จะเสด็จพระราชดำเนินได้มีพระกระแสรับสั่งอำลา
ประชาชนชาวไทย ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้จัดอัดเทป เพื่อกระจายเสียงทาง
วิทยุ เมื่อค่ำวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๐๒ ก็มีข้อความต่อไปนี้

พระราชดำรัส

ประชาชนชาวไทยทั้งหลาย

พรุ่งนี้ข้าพเจ้าและพระราชินี จะได้เดินทางไปสาธารณรัฐเวียดนามเป็นทางการตามคำเชิญของท่านประธานาธิบดีแห่งเวียดนาม มีกำหนดประมาณสามวัน การไปเยือนต่างประเทศเป็นทางการนี้เป็นภารกิจที่จะได้กระทำในนามของท่านทั้งหลาย เพื่อส่งเสริมสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศนั้นให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

อนึ่ง มีประเทศอื่นๆ อีกหลายประเทศ ต่างได้ขอเชิญให้ไปเยือนประเทศเหล่านั้นด้วย ทั้งนี้ ก็กำลังพิจารณาระยะเวลาและกำหนดการที่จะไปอยู่ด้วยแล้ว จะไปเยือนประเทศเหล่านั้นเมื่อใดจะได้แจ้งให้ท่านทั้งหลายทราบตามคราวและโอกาส

ในชั้นนี้ ข้าพเจ้าใคร่ขออำลาท่านไปประเทศเวียดนามชั่วคราวเวลาอันสั้นนี้ก่อน ในระหว่างที่จะมิได้อยู่ในราชอาณาจักรครั้งนี้ก็ได้แต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไว้ปฏิบัติราชการแทนด้วยแล้ว

ขอทุก ๆ ท่านจงมีความสุขสวัสดิ์ด้วยกัน

การมีพระราชดำรัสอำลาประชาชนนี้ เดิมทีคณะกรรมการพิจารณาการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่าง ๆ ได้ขอพระราชทานพระราชกระแสขั้่นมา เมื่อได้นำความกราบบังคมทูล ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตามที่เสนอมา ในชั้นแรกก็มีคำริ้วจะขอ

พระราชทานให้ทรงเฝ้าถึงการเสด็จ ฯ ประเทศอื่น ๆ เช่นอินโดนีเซีย และพม่าด้วย แต่มีพระราชกระแสรับสั่งว่า ให้เอาไว้ทีหลัง ก็จะได้มีพระราชดำรัสอีกครั้งในตอนขึ้นปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๐๓ จึงจะรับสั่งถึงการเสด็จ ฯ เยือนประเทศอื่น ๆ การกระจายเสียงพระราชดำรัสนั้นก็ได้กระทำไปทั้งทางวิทยุและทางโทรทัศน์ และก็ได้มีการลงหนังสือพิมพ์เผยแพร่ด้วย

การตั้งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน

เนื่องด้วยการเสด็จ ฯ นอกพระราชอาณาจักรครั้งนี้ จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ทั้งนี้ก็ได้โปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน และสมเด็จพระราชชนนีก็ได้ทรงทำการปฏิญาณพระองค์ที่สภาร่างรัฐธรรมนูญ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๐๒ เวลา ๙.๓๐ น.

การเสด็จพระราชดำเนินในวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๐๒

ในการเสด็จพระราชดำเนินออกจากกรุงเทพ ฯ ในวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๐๒ นั้น กองทัพอากาศได้จัดเครื่องบินถวาย ๔ ลำ กำหนดออกเวลา ๐๗.๐๐ น. ณ ท่าอากาศยานดอนเมือง เครื่องบินพระที่นั่งมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พระยาศรวิสารวาจา องคมนตรี นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พลอากาศเอกเฉลิมเกียรติวัฒนางกูร ผู้บังคับเครื่องบิน พลเอกหลวงสุธณรงค์ สมุหราชองครักษ์ หม่อมราชวงศ์ กิตินัดดา กิตติยากร ราชเลขาธิการในขบวนเสด็จ ฯ

นอกจากนี้ก็มีผู้ที่อยู่ในขบวนโดยเสด็จ ๆ อีก ๓ คน คือ นายแพทย์ หม่อมหลวงจินดา สนิทวงศ์ แพทย์ประจำพระองค์ หม่อมหลวงหญิง ทัดสมัย เทวกุล ขำหลวง และนายแก้วขวัญ วัชโรทัย มหาตเล็ก

เครื่องบินลำที่สอง มี นายกัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา ผู้แทน เลขาธิการพระราชวัง หลวงประเสริฐไมตรี ราชเลขานุการในพระองค์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ นางสาววิยะภา ราชวัลลภา- นุสิษฐ์ นางพระก้านัด ราชองครักษ์สีหามัน คือ พลตรี ยุทธ สมบูรณ์ นาวาอากาศเอก ไกวัลย์ ถาวรธาร นาวาเอก หม่อมราชวงศ์ พันธุม ทวีวงศ์ ร.น. และ พันตำรวจเอก ชุมพล โลหะชาละ ทั้งเจ็ดท่านนี้ อยู่ในขบวนหลวง นอกจากนี้ก็มีผู้ที่อยู่ในขบวนเสด็จ ๆ อีกดังต่อไปนี้ คือ คุณหญิงสุรณรงค์ นายขวัญแก้ว วัชโรทัย นายสหัส พุกกะมาน นายอุทัย สุวรรณจินดา นางสาวสุสดี ศรีวิดี นางวรามาส สหาย- กาญจน์ และเจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังสองคนคือ นายชัย บุณนาค และนายแคลง วัชรโบล

เครื่องบินลำที่สาม มีเจ้าหน้าที่พิธีการสองคน คือ นาย ธนัญชัย ราชวัลลภา นุสิษฐ์ แห่งสำนักราชเลขาธิการ และ นายสมบุญ โรจนกร แห่งกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมสัมภาระ ต่าง ๆ

เครื่องบินลำที่สี่ มีข้าราชการสำนักพระราชวังสองคน คือ นายหน่วง อินทรสูตร กับนายชูพาณิชย์ ชูโต ซึ่งเป็นผู้ควบคุมเครื่อง ราชสัมภาระ

การเสด็จพระราชดำเนินออกจากพระนคร

บรรดาผู้ไปส่งเสด็จ ฯ ซึ่งมีทั้งเจ้านาย องคมนตรี คณะรัฐมนตรี ทูตานุทูต ข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือน ฯลฯ แต่งเครื่องแบบเต็มยศ ได้ไปคอยอยู่ที่กองบัญชาการกองทัพอากาศ ท่าอากาศยานดอนเมืองตั้งแต่ก่อนสว่าง ส่วนผู้โดยเสด็จ ฯ นั้น ให้ขึ้นไปรอบนเครื่องบิน ยกเว้นผู้ที่มีหน้าที่ตามเสด็จ ฯ มาจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ครั้นเวลาใกล้ ๐๗.๐๐ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงเครื่องแบบจอมทัพอากาศเต็มยศ ประดับเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมวงศ์ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งก็ทรงเครื่องเต็มยศสายสะพายจักรีบรมวงศ์เช่นกัน เสด็จ ฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งถึงท่าอากาศยานดอนเมือง แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ภายหลังนั้นเสด็จ ฯ เข้าสู่ห้องรับรอง ซึ่งมีแขกผู้มีเกียรติทั้งหลายคอยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา หลังจากที่ได้ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับบรรดาผู้ที่ไปส่งเสด็จ ฯ บางท่านแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินออกจากห้องรับรองสู่เครื่องบินพระที่นั่ง ซึ่งจอดรออยู่หน้าตึกบัญชาการกองทัพอากาศ นายทหารอากาศที่มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติในเครื่องบินพระที่นั่งเข้าแถวเฝ้า ฯ และทูลเกล้า ฯ ถวายรายงานอยู่ข้างทางเสด็จ ฯ ขึ้น นายทหารเหล่านี้มี นาวาอากาศตรี หาญ ศิริมาศ นักบินที่หนึ่ง เรืออากาศเอก สมคิด นามสุใจ นักบินที่สอง นาวาอากาศตรี เกียรติ เพ็ญวุฒิราญ นายทหารต้นหน เรืออากาศเอก ศิริ ประไพหลง ข่างประจำเครื่องบิน และเรืออากาศตรี อัมพร เสถียรพจน์ พนักงานวิทยุ

หลังจากที่เสด็จ ฯ ขึ้นประทับบนเครื่องบินแล้วไม่นานนัก เครื่องบินพระที่นั่งก็ติดเครื่อง แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีอีกวาระหนึ่ง แล้วเครื่องบินพระที่นั่งก็แล่นออกไปสู่ลานบิน

เครื่องบินพระที่นั่งและเครื่องบินในขบวนเสด็จ ฯ เป็นแบบที่เรียกว่า Dakota มีสองใบพัดและเป็นแบบที่ใช้งานได้ดีมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง สำหรับลำพระที่นั่งนั้นที่ประทับและที่นั่งบนเครื่องบินได้จัดทำเป็นพิเศษ หากจะนับจากหัวเรือลงมาทางท้ายจะเห็นว่า ในตอนหัวทางกราบซ้ายเป็นพระเก้าอี้นวมยาว ทางด้านซ้ายมือเป็นพระเก้าอี้เดี่ยวสองตัวหันหน้าเข้าหากัน มีโต๊ะอยู่ตรงกลางตัวหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับที่พระเก้าอี้เดี่ยว หันพระพักตร์ไปทางหัวเครื่องบิน ส่วนสมเด็จพระบรมราชินีนาถประทับที่อีกตัวหนึ่ง แต่ก็มีบางครั้งเสด็จ ฯ ไปประทับที่พระเก้าอี้นวมยาว ถัดลงมาจากนั้น ทางกราบซ้ายเป็นเก้าอี้คู่ หันหน้าเข้าหากัน มีโต๊ะอยู่กลางตัวหนึ่ง พันโท ม.ล. จินดา สนิทวงศ์ นายแพทย์ประจำพระองค์ นั่งติดผนังด้านซ้าย พลเอก หลวงสุรณรงค์ สมุหราชองครักษ์ นั่งถัดไป ทั้งคู่หันหน้าไปทางท้ายเครื่องบิน ทางด้านตรงข้ามของท่าทั้งสองนี้ก็มี เจ้าคุณศรีวิสารวาจา องคมนตรี และ นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ทางกราบขวามีเก้าอี้นวมยาว ซึ่ง ม.ล. มณีรัตน์ บุนนาค นางสนองพระโอษฐ์ กับ ม.ล. ทัดสมัย เทวกุล ข้าราชการ นั่งคู่กันอยู่ ถัดลงมาทางกราบซ้ายเป็นที่วางของและชั้นวางหนังสือ ซึ่งทำด้วยไม้ขัดมัน ทางด้านขวาเป็นเก้าอี้เดี่ยวสองตัวหันหน้าเข้าหากัน และมีโต๊ะตัวหนึ่งอยู่ตรงกลาง

นายแก้วขวัญ วัชโรทัย นั่งหันหน้าไปทางท้ายเครื่องบิน และ ม.ร.ว. กิตินัดดา กิตยากร ราชเลขาธิการในขบวนเสด็จฯ นั่งหันหน้าไปทางหัวเครื่องบิน ถัดลงไปก็ถึงประตูทางเข้า มีม่านกัน ต่อลงไปอีกเป็นที่ว่าง ทางด้านซ้ายเป็นประตูทางขึ้นลงของเครื่องบิน ทางด้านขวาเป็นตู้สำหรับใส่สิ่งของต่าง ๆ ทางท้ายเครื่องบินมีที่ว่างของและเครื่องหุงต้ม และท้ายที่สุดก็เป็นห้องน้ำ ตรงที่ว่างนี้ เรืออากาศเอก ศิริประไพหลง ช่างประจำเครื่องบิน ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ผู้โดยสาร สำหรับพลอากาศเอก เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ผู้บัญชาการกองทัพอากาศ ทำหน้าที่เป็นผู้บังคับเครื่องบิน บางทีก็นั่งอยู่กับพวกนายทหารขับเครื่องบินทางหัวเรือ บางทีก็เข้ามาเฝ้าฯ และสนทนากับบุคคลอื่น ๆ เป็นครั้งคราว

สำหรับเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินยังสาธารณรัฐเวียดนาม โดยเครื่องบินของกองทัพอากาศนี้ เครื่องบินกำหนดออกจากท่าอากาศยานดอนเมืองมุ่งตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ผ่านจังหวัดระยองออกสู่อ่าวไทย ผ่านเกาะช้าง ไปจนถึงเกาะไวท์ร็อก แล้วจึงหมุนขึ้นไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ สู่กรุงไซ่ง่อน ทั้งนี้เพื่อมิให้บินข้ามประเทศเขมร กินเวลาทั้งสิ้นประมาณ ๔ ชั่วโมง

ในระหว่างการเดินทาง เฉพาะในตอนที่ยังแรกออกจากสนามบินดอนเมืองใหม่ ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเปลี่ยนเครื่องทรงเต็มยศสายสะพายจักรีเป็นเครื่องชุดสากล และสมเด็จพระบรมราชินีนาถก็ทรงถอดสายสะพายจักรีเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นที่ทรงพระสำราญบ้างในระหว่างเดินทาง และถึงอย่างไรก็จะต้องเปลี่ยนเป็น

เครื่องเต็มยศสวมเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของเวียตนามในตอนเสด็จ ฯ
ถึงไซ่ง่อนอยู่แล้วด้วย

ระหว่างทาง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราช
ปฏิสันถาร กับนายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่าง
ประเทศเป็นเวลานาน ทรงหารือเกี่ยวกับการแก้ไขพระราชดำรัสภาษา
ฝรั่งเศสที่จะต้องไปทรงแสดงที่มหาวิทยาลัยไซ่ง่อนในโอกาสที่จะทรง
รับปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต นอกจากนี้ก็มีอยู่ครั้งหนึ่ง ที่พระ-
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพระบรม-
ราชานุญาตให้ท่านผู้บัญชาการกองทัพอากาศได้เข้าไปนั่งที่แท่นพระ-
บาท และให้นายแก้วขวัญ วัชโรทัย ซึ่งทำหน้าที่เป็นช่างภาพประจำ
พระองค์ ถ่ายพระบรมฉายาลักษณ์ร่วมกับผู้บัญชาการกองทัพอากาศ
ด้วย

การเสด็จพระราชดำเนินตลอดทางจากพระนครถึงไซ่ง่อน ทุก
อย่างเป็นไปอย่างเรียบร้อย เครื่องบินพระที่นั่งบินนำ มีเครื่องบินใน
ขบวนเสด็จ ฯ บินตามมาทางด้านซ้ายและขวาด้านละลำ และตามท้าย
อีกหนึ่งลำ นอกจากนี้ก็มีเครื่องบินถวายความคุ้มกันอีกหกเครื่องด้วย
ตลอดทางอากาศเงียบสงบ แสงแดดส่องแรง เครื่องบินจึงแล่นไป
อย่างเรียบที่สุดไม่ก่อให้เกิดอาการเมาหรืออะไรผิดปกติเลย แต่ด้วย
เครื่องบินบินสูงในระดับเฉลี่ยประมาณ ๗,๐๐๐ ฟุต จนถึงเกาะไวท์
รีอค และต่อจากนั้นในระดับ ๗,๕๐๐ ฟุต จนถึงไซ่ง่อน อากาศจึง
ออกจะเย็นจืดอยู่สักหน่อย

บนเครื่องบินพระที่นั่ง มีการแจกหนังสือเรียกว่า “ในการเสด็จพระราชดำเนินสาธารณรัฐเวียดนาม โดยเครื่องบินกองทัพอากาศ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๐๒” ซึ่งมีคำบาลีและคำโคลงถวายพระพร รายชื่อทหารอากาศประจำเครื่องบินทุกลำ รวมทั้งเครื่องบินที่จัดส่งมหาดเล็ก วงดนตรีตำรวจ ฯลฯ มีรายการแสดงคลื่นวิทยุ เส้นทางบินระยะสูง หมายกำหนดการเสด็จฯ และวิธีใช้เครื่องชูชีพและร่วมชูชีพ

คำบาลีและคำโคลงถวายพระพรนั้น มีข้อความดังนี้

สุคโต โหหิ สุปพตฺถ สฺมิ ภว สราชนี
สพฺเพ เวรี วินสฺสนตฺถ สทา อตฺถ ชโย ชโย

พระเสด็จวิเทศด้าว ไปดี เกิกเคย

เสวยสุขพร้อมพระราชินี นางเจ้า
ขอสรรพไฟรี จุ่งพินาศ
สบแต่โชคชัยเต้า ตราบเมื่อเมืองไทย โสติเถอญฯ

เมื่อเครื่องบินใกล้จะถึงกรุงไซ่ง่อน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเปลี่ยนเครื่องทรงเป็นแบบเต็มยศอีก แต่ประทับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สายสะพายสีส้มที่ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเวียดนามเคยทูลเกล้าฯ ถวายไว้ตั้งแต่ครั้งที่ท่านประธานาธิบดีได้มาเยือนประเทศไทยเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๐

ที่ท่าอากาศยาน ตัน ซัน ยีต (Tan-Son-Nhat International Airport) ที่กรุงไซ่ง่อน เครื่องบินในขบวนเสด็จฯ ทั้งหลายให้ลงก่อนเครื่องบินพระที่นั่ง เพื่อให้พวกบุคคลในขบวนหลวงที่อยู่ในเครื่อง

บินลำที่สองได้มีโอกาสขึ้นคอยอยู่ก่อนเมื่อเครื่องบินพระที่นั่งถึง และ
เสด็จฯ ลงแล้ว จะได้มีเวลาเพียงพอไปเข้าแถวเพื่อรอให้พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรัสแนะนำให้ประธานาธิบดีรู้จักเป็นรายตัว
ไป

วันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๒

เครื่องบินพระที่นั่งร่อนลงสู่สนามบิน และเข้าสู่ที่จอดสำหรับ
บุคคลสำคัญหรือที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษย่อ ๆ ว่า V.I.P. ซึ่งย่อมาจาก
VERY IMPORTANT PERSONS เมื่อเปิดประตูเครื่องบินได้สักครู่
และเมื่อได้นำบันไดมาเทียบที่ทางลงแล้ว นายปราโมทย์ จงเจริญ
เอกอัครราชทูตไทยประจำสาธารณรัฐเวียดนามสวมเครื่องแบบเต็มยศ
แบบข้าราชการพลเรือน สายสะพายประดมาภรณ์มงกุฎไทย ก็ขึ้นมา
บนเครื่องบินพระที่นั่ง พร้อมด้วยนายฮวง ตึกกัม (Monsieur Huang
Thuc Dam) อธิบดีกรมพิธีการทูตประจำสำนักประธานาธิบดี มียศ
เทียบเท่ารัฐมนตรี เรียกในภาษาฝรั่งเศสว่า Directeur du Protocole
เมื่อเอกอัครราชทูตไทยได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทและแนะนำ
นายฮวง ตึกกัม ถวายแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่อง
แบบจอมทัพอากาศไทย ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของเวียดนาม
สายสะพายสีส้ม และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ก็เสด็จฯ
ไปปรากฏพระองค์ที่ประตูเครื่องบิน ปืนใหญ่ยิงสลุตถวายคำนับ ๒๑
นัด ทั้งสองพระองค์ประทับยืนรับการเคารพจนสุดสิ้นเสียงปืน ใน
ระหว่างนั้น ท่านสมุหราชองครักษ์ ได้ทำการนับจำนวนสลุตที่ละนัด
จนครบ เพื่อจะได้กราบบังคมทูลให้เสด็จฯ ลงโดยมิต้องสงสัย

ที่พื้นดินตรงทางเสด็จ ๆ ลง ๆ พณ ฯ โงคินห์เทียม ประ-
 ธานาธิบตีแห่งสาธารณรัฐเวียตนามสวมเสื้อคลุมดำทับเครื่องแบบ
 สากลขาว และสวมหมวกแบบเวียตนามสีดำ ซึ่งถือเป็นแบบเต็มยศ
 แต่ไม่สวมเครื่องราชอิสริยาภรณ์แต่อย่างใด และนางโงคินห์นยู ซึ่ง
 เป็นภรรยาของน้องชายประธานาธิบตี แต่ได้รับการยกย่องให้เป็น
 First Lady ทั้งนี้เพราะท่านประธานาธิบตีเป็นชายโสด นางโงคินห์นยู
 สวมเสื้อคลุมยาวสีฟ้าทับเสื้อกางเกงสีขาว ทั้งสองท่านนี้ขึ้นรถรับ
 เสด็จ ฯ อยู่ ทั้งสองพระองค์ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับประธานาธิบตี
 และนางโงคินห์นยู ส่วนฝ่ายข้าราชการในขบวนเสด็จ ฯ ที่อยู่ในขบวน
 หลวง ไม่ว่าจะเป็นที่เดินทางในเครื่องบินพระที่นั่ง หรือเครื่องบิน
 ลำที่สอง ได้เดินไปเข้าแถวทางด้านซ้าย (คือเป็นด้านซ้าย หากมอง
 จากตัวตึกสถานการบินไปสู่เครื่องบินพระที่นั่ง) ณ ที่นั้นมีเจ้าหน้าที่
 พิธีการของฝ่ายเวียตนามและข้าราชการสถานเอกอัครราชทูตไทยได้ยืน
 เข้าแถวรออยู่แล้ว หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่ง
 ประทับยืนบนพรมสีแดงทางด้านซ้ายคู่กับ ฯพณ ฯ ประธานาธิบตีซึ่งอยู่
 ทางด้านขวา หันพระพักตร์ไปทางตัวตึกสถานการบิน ทรงแนะนำ
 ให้ท่านประธานาธิบตีรู้จักกับบรรดาผู้ที่ติดตามเสด็จ ฯ ในขบวนหลวง
 ผู้ตามเสด็จ ฯ ในขบวนหลวงแต่ละคน นับตั้งแต่รัฐมนตรีว่าการกระ-
 ทรวงการต่างประเทศและพระยาศรวิสิสลงมา ได้เดินเรียงกันเข้าไป
 ผ่านพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งรับสั่งแนะนำตัวบุคคลให้แก่
 ประธานาธิบตี ผู้ที่เข้าไปเพื่อรับการแนะนำแต่ละคน ไปยืนหันหน้า
 เข้าหาท่านประธานาธิบตี โค้งคำนับหนึ่งครั้ง ประธานาธิบตียื่นมือ
 ให้สัมผัส แล้วก็เดินต่อไปได้ ในระยะเดียวกันนั้น สมเด็จพระบรม-

ราชินีนาถเสด็จฯ ไปทางค่านขวา พร้อมด้วยนางโงคินห์ญูซึ่งแนะนำ
บุคคลที่ยืนเข้าแถวรอเฝ้า มีมาตาม เล วัน อัน (Madame Lê Van An)
ภรรยาเอกอัครราชทูตเวียดนามประจำประเทศไทยเป็นคนแรก นาง
สุภัทรา จงเจริญ ภรรยาเอกอัครราชทูตไทยประจำสาธารณรัฐเวียดนาม
เป็นคนถัดไป แล้วก็ถึงเด็กหญิงผู้หนึ่ง ซึ่งทูลเกล้าฯ ถวายช่อก
ดอกไม้ เมื่อเสร็จสิ้นพิธีการตอนนั้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วย ฯพณฯ
ประธานาธิบดี และนางโงคินห์ญูก็เสด็จฯ ต่อไปยังตัวตึกสถานีการบิน
ระหว่างทางมีแถวสองแถวตั้งอยู่ทางแต่ละฟากประตูเข้าสถานีการบิน
ทางด้านซ้ายมีนายเหงียน หง็อก เทอ (Nguyễn Ngoc Tho) รอง
ประธานาธิบดี เป็นคนแรก นายเตวี่อง หวิน เหล (Truong Vinh
Lê) ประธานสภาแห่งชาติเป็นคนที่สอง คณะรัฐมนตรีอยู่ถัดไป แล้ว
ก็ถึงพลโท เล วัน ที (Lieutenant-General Le Van Ty) หัวหน้า
เสนาธิการและนายทหารเสนาธิการต่างๆ ต่อไปก็ถึงนายเหงียน ฟุ หาย
(Nguyễn Phu Hai) นายกเทศมนตรีเมืองไซ่ง่อนและบรรดาองครักษ์
ฝ่ายเวียดนามที่ทางการเวียดนามจัดถวายในระหว่างที่ประทับในเวียดนาม
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินตั้งแต่หัวแถว
ถึงท้ายแถว ท่านประธานาธิบดีเป็นผู้แนะนำตัวบุคคลต่างๆ เฝ้าตาม
ลำดับถัดลงไป สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถก็เสด็จฯ ตาม
ไป นางโงคินห์ญูเป็นผู้แนะนำตัวบุคคลเหล่านั้นเฝ้าฯ ตามลำดับ
เช่นกัน เมื่อถึงท้ายแถวแล้ว ก็เสด็จฯ วกกกลับไปทางหัวแถวค่านขวา
ซึ่งมีผู้ตามเสด็จฯ ในขบวนหลวง คณะทูตานุทูตต่างๆ ในเวียดนาม
และภริยา และข้าราชการฝ่ายไทยในเวียดนามกับภริยายืนเข้าแถวรับ

เสด็จ ฯ เมื่อเสร็จสิ้นการนี้แล้ว จึงเสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่ตึกสถาน
การบิน บรรดาผู้ที่เข้าแถวอยู่นั้นก็ตามเสด็จ ฯ เข้าไปด้วย

ทางประตูด้านตรงข้าม ซึ่งจะออกไปทางลานกว้างด้านนอก
มีแท่นสำหรับเป็นที่ประทับยืนในปะรำพิธี แท่นนี้อยู่ที่ชานประตูพอดี
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ ประทับยืนอยู่บนแท่นทางด้าน
ซ้าย (ถ้าหันหน้ามองเข้าหาตัวตึก) ที่หน้าพระพักตร์มีไมโครโฟน
หลายอันตั้งอยู่บนขาหยั่ง ทางด้านขวาประธานาธิบดียืน ทางเบื้อง
พระปฤษฎางค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ
พระบรมราชินีนาถประทับยืนอยู่บนแท่นเช่นกัน ส่วนนางโกลินห์นุ
นั้นไม่ได้ยืนบนแท่น แต่ยืนอยู่ที่ทางออกจากประตู นายกเทศมนตรี
ไซ่ง่อนก็ยืนอยู่ข้างล่างแท่นทางด้านหลังของประธานาธิบดี ทางด้าน
พระปฤษฎางค์สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถนั้น มีพลโท
เล วัน ดี ยืนอยู่ ภายในช่องประตูมีคณะผู้ตามเสด็จ ฯ ในขบวนหลวง
เอกอัครราชทูตไทยและภริยา เอกอัครราชทูตเวียดนามและภริยา
คณะรัฐมนตรีเวียดนามและคณะทูตานุทูต

ฯ พณ ฯ ประธานาธิบดีโกลินห์เดียม ในตอนนี้ได้อ่านคำ
กราบบังคมทูลต้อนรับเป็นภาษาอังกฤษเข้าไมโครโฟนซึ่งอยู่ตรงหน้า
ขยายเสียงให้กังจนเป็นที่ได้ยินกันอย่างแจ่มชัดทั่วไปในลานกว้างเบื้อง
หน้า ซึ่งมีกองทหาร ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ขององค์การพรรคการเมือง
และสมาคมต่างๆ ยืนเฝ้ารับเสด็จ ฯ ส่วนรอบ ๆ ลานนั้นก็มีประชาชน
จำนวนมากยืนเบียดเสียดเยียดอัดโบกธงไทยและเวียดนามอยู่ทั่วไป

คำกราบบังคมทูลต้อนรับของประธานาธิบดีนั้น มีดังต่อไปนี้

คำกราบบังคมทูลของ ฯพณฯ ประธานาธิบดี โง ดินห์ เดียม
 แห่งสาธารณรัฐเวียดนาม ต้อนรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ประทับในคราว
 เสด็จฯ เยือนสาธารณรัฐเวียดนาม ที่สนามบิน ดัน ชัน ยึด ไซ่ง่อน
 เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๐๒

Your Majesty,

Today, I have a very great satisfaction to welcome to Vietnam
 Your Majesty and Her Majesty the Queen, after having been myself,
 two years ago, the object of an unforgettable reception on the part of
 Your Majesty, the Government, the Army and the people of Thailand.

This satisfaction is even greater because it is to Vietnam that
 Your Majesty dedicate Your first official visit since Your accession to
 the Throne of Thailand.

This visit will, besides, happily reaffirm the friendly bonds
 between our two countries, at a time when these bonds need to be
 reinforced even more. The events which have occurred recently at
 our borders make sufficiently clear to us, in fact, the intentions of
 communism and its fellow—travellers.

The evolution of the international situation, especially in this
 part of the world, thus makes apparent the necessity of an even closer
 solidarity between countries which, like Vietnam and Thailand, defend
 not only their territorial integrity but also the authentic values of
 Asian civilization.

May the visit of Your Majesty to Vietnam mark a new and
 fruitful era in the relations between our two neighbouring and friendly
 countries: such is the fervent vow which I express, in renewing to
 Your Majesty and to the members of Your suite my best wishes for a
 pleasant and fruitful sojourn among us.

คำกราบบังคมทูลของประธานาธิบดีอาจจะแปลออกเป็นภาษาไทยดังนี้

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

วันนี้ข้าพเจ้ามีความพอใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้ต้อนรับใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ได้เสด็จฯ มาเยือนเวียดนาม หลังจากที่เราได้ต้อนรับที่จะลืมเสียมิได้ของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท รัฐบาล กองทัพบกและประชาชนชาวไทยเมื่อสองปีมาแล้ว

ความพอใจนี้ ยิ่งทวีมากขึ้นเพราะใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้เสด็จฯ มาเยือนเวียดนามเป็นทางการเป็นประเทศแรก นับตั้งแต่ที่ได้เสด็จฯ ขึ้นเสวยราชย์ในประเทศไทยเป็นต้นมา

นอกจากนี้ การเสด็จฯ มาเยือนครั้งนี้ ยังเป็นเครื่องกระชับสัมพันธไมตรีฉันท์มิตรระหว่างประเทศของเราทั้งสองในยามที่สัมพันธไมตรีนี้จำเป็นจะต้องกระชับให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น บรรดาเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้บังเกิดขึ้นที่ชายแดนของประเทศของเราเมื่อไม่นานมานี้ ที่จริงก็แสดงให้เห็นชัดเพียงพอแล้ว ถึงเจตจำนงของลัทธิคอมมิวนิสต์และบรรดาบุคคลที่เชื่อในลัทธินี้

วิวัฒนาการของสถานการณ์ระหว่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคนี้ของโลก เป็นเครื่องแสดงให้เห็นชัดถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความสัมพันธ์อันมั่นคงระหว่างบรรดาประเทศ ที่มีใจจะต้องการต่อต้านและรักษาไว้ซึ่งความเป็นปึกแผ่นของอาณาเขตเท่านั้น หากยังจะต้องรักษาไว้ซึ่งสิ่งทั้งหลายที่มีค่าอันแท้จริงของอารยธรรมของชาวเอเชีย เช่นประเทศเวียดนามและประเทศไทยนี้เป็นต้น

ขอให้การเสด็จฯ มาเยือนเวียตนามของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
ครั้งนี้ จงเป็นเครื่องหมายแห่งยุคใหม่ที่ยังผลดีให้บังเกิดขึ้นแก่สัม-
พันธภาพระหว่างประเทศของเราทั้งสองที่เป็นเพื่อนบ้านและเป็นมิตร
กัน นี่คือปณิธานอันแน่วแน่ ที่ข้าพเจ้าขอแสดงออกมาในการถวาย
พระพรชัยมงคลอีกครั้งหนึ่งแด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และขออวยพร
ให้บรรดาผู้ที่โดยเสด็จ ฯ ให้มาพำนักอยู่ในหมู่เราอย่างมีความสุขสวัสดิ
และเป็นประโยชน์

.....

หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงหยิบกระตาส
พระราชดำรัสออกจากกระเป๋าฉลองพระองค์ (ตามปกติในประเทศไทย
จะต้องมีผู้นำกระตาสพระราชดำรัสพร้อมด้วยซองวางบนพานทอง
ทูนเกล้า ฯ ถวายเพื่อทรงหยิบขึ้นทรงอ่าน แต่ในการต้อนรับประมุข
ต่างประเทศ ในประเทศไทย ได้เคยทรงสังเกตเห็นว่า ประมุขของ
ประเทศเหล่านั้นใช้วิธีหยิบคำกราบบังคมทูลจากกระเป๋าเสื้อ ก็ทรง
เห็นว่าเป็นวิธีการที่สะดวกและเหมาะสมเมื่อพระองค์ทรงเป็นแขกของ
ประมุขต่างประเทศ ส่วนในกรณีที่พระองค์ทรงรับแขกต่างประเทศ
แล้ว ก็ให้ใช้ประเพณีถวายพระราชดำรัสไปตามแบบไทยอย่างเดิม)
และทรงอ่านคำตอบประธานาธิบดีเป็นภาษาอังกฤษเช่นกัน (ทรงตั้ง
หลักไว้ว่า หากชาวต่างประเทศพูดภาษาของเขา พระองค์ท่านก็จะ
รับสั่งเป็นภาษาไทย หากชาวต่างประเทศพูดภาษาอังกฤษ ก็จะรับ
สั่งเป็นภาษาอังกฤษ และหากชาวต่างประเทศพูดภาษาฝรั่งเศส ก็จะ
รับสั่งเป็นภาษาฝรั่งเศส) ยังมีข้อความต่อไปนี้

พระราชดำรัสตอบประธานาธิบดี โง ดินห์ เดียม ที่ประราชวัง
สนามบิน ตัน ชั่น ยึด ไซ่ง่อน วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๐๒

Mr. President,

The Queen and I are deeply touched by the kind words said in our regard. We have been looking forward to making this visit and to seeing Your Excellency again. The wonderful arrangement made for our reception and the cordiality of your welcome have made us feel entirely at ease and at home.

In coming to your country, we bring with us the goodwill and the good wishes of our people. This sentiment only reflects the traditional friendship that has long and happily existed between our two countries. Your Excellency's visit to my country is still vividly and pleasantly remembered. Your sympathy and understanding made it a great success. I feel certain that the visit of Your Excellency and the visit we now make will certainly strengthen and perpetuate this bond of traditional friendship.

The elaborate preparations made for our reception imply a great deal of work and the expenditure of much time and thought. I see in them the earnest desire to make us feel that our presence here is welcomed by Your Excellency and by your people. The Thai people will be profoundly appreciative. On behalf of the Queen and on my own behalf as well as on behalf of my government and of my people, I wish to express to you, to your government and to the Vietnamese people our very sincere and heartfelt thanks and appreciation. We wish you all every success.

พระราชดำรัส^๕นี้อาจจะแปลออกเป็นภาษาไทยได้ดังต่อไปนี้^๕

ท่านประธานาธิบดี

ข้าพเจ้าและพระราชินีรู้สึกซาบซึ้งในคำกล่าวของท่านที่เกี่ยวข้องกับตัวเรา เราได้รู้สึกยินดีตลอดมาที่จะได้มาเยือนในครั้งนี้ และได้พบ ๖๗ คน อีกวาระหนึ่ง การตระเตรียมงานรับรองและการต้อนรับอย่างเป็นทางการนี้เองของท่านนี้ ทำให้เรารู้สึกเป็นสุขสบายเหมือนว่าเราอยู่ที่บ้านของเราเอง

ในการมาเยือนประเทศของท่านครั้งนี้ เราได้นำเอาไมตรีจิตและความปรารถนาดีของประชาชนของเรามาด้วย ความรู้สึกอันนี้แสดงให้เห็นถึงมิตรภาพที่มีมาอย่างผาสุกระหว่างประเทศของเราทั้งสองมาแต่เก่าก่อน การที่ ๖๗ คน ได้เคยไปเยือนประเทศของข้าพเจ้านั้น ยังจำกันได้อย่างชัดเจนและอย่างน่าชื่นชมความมีน้ำใจและความเข้าใจอันดีของท่าน ทำให้การไปเยือนของท่านครั้งนี้เป็นผลสำเร็จอันยิ่งใหญ่ ข้าพเจ้ารู้สึกแน่ใจว่า การไปเยือนประเทศไทยของท่านครั้งนี้ และการมาเยือนของข้าพเจ้าครั้งนี้ จะช่วยกระชับสัมพันธไมตรีอันมีมาแต่เก่าก่อนนี้ให้ยั่งยืนสถาพรสืบไป

การตระเตรียมงานอันยุ่งยากเพื่อต้อนรับเรานี้ ชี้ให้เห็นถึงการทำงาน การใช้เวลาและความคิดไปเป็นอันมาก จากการตระเตรียมงานเหล่านี้ ข้าพเจ้าได้แลเห็นถึงความปรารถนาอย่างแรงกล้า ที่จะทำให้เรารู้สึกว่าการมาที่นี่ของเราครั้งนี้ เป็นที่ชื่นชมยินดีแก่ ๖๗ คน และแก่ประชาชนของท่าน ประชาชนชาวไทยจะรู้สึกชื่นชมอย่างลึกซึ้งในพระนามาภิไธยของพระราชินี และในนามของข้าพเจ้าเอง ทั้งในนามของรัฐบาลและของประชาชนของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอแจ้งให้ท่านรัฐบาลของท่าน และประชาชนชาวเวียดนาม ให้ทราบถึงความขอบพระคุณและความนิยมชมชื่นอย่างจริงใจ เราขออำนวยการให้ท่านทั้งหลายประสบความสำเร็จทุกประการ.

หลังจากนั้น นายเหียงน พุ หาย นายกเทศมนตรีเมืองไซ่ง่อน
ได้ก้าวขึ้นมาทางคานหน้าของประรำแล้วอ่านคำกราบบังคมทูลสั้น ๆ
ก็มีข้อความเป็นภาษาอังกฤษดังต่อไปนี้

**Speech of the Prefect of Saigon on the Occasion of
the Presenting of the Key of the City to
His Majesty the King of Thailand
December 18, 1959.**

Your Majesties,

Today, the Capital of Vietnam is proud to welcome Your Majesties, beloved sovereigns of a nation particularly dear to us.

In my capacity of Mayor of Saigon, I am honored to express to Your Majesties the respect and wishes of the City of Saigon and to present to you the Golden Key to the City as a symbol of our veneration for Your Majesties.

On this occasion, the people of Saigon join me in wishing Your Majesties an enjoyable stay in our country and we sincerely hope that Your State visit to Vietnam will strengthen the bonds of friendship between the Thai and Vietnamese peoples.

(คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ)

คำกราบบังคมทูลของนายกเทศมนตรีกรุงไซ่ง่อน
เนื่องในโอกาสที่ทูลเกล้า ฯ ถวายกุญแจเมืองไซ่ง่อน
แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
วันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๒

ขอเดชะ ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทั้งสองพระองค์

วันนี้ นครหลวงแห่งเวียตนามรู้สึกภูมิใจที่ได้ต้อนรับได้ฝ่า
ละอองธุลีพระบาททั้งสองพระองค์ ซึ่งทรงเป็นพระมหากษัตริย์ของ
ประชาชาติอันเป็นที่รักยิ่งของเรา

ในฐานะที่เป็นนายกเทศมนตรีแห่งกรุงไช้ฮ่อง ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติที่จะถวายความเคารพและความปรารถนาดีของนครไช้ฮ่อง และที่จะทูลเกล้าฯ ถวายกุญแจทองของเมืองไช้ฮ่องแก่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งความเคารพที่เรามีต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททั้งสองพระองค์

ในโอกาสนี้ ประชาชนชาวไช้ฮ่อง ได้ร่วมกับข้าพระพุทธเจ้าถวายพระพรชัยมงคลแก่ทั้งสองพระองค์ ขอให้ประทับอยู่ในประเทศของเราด้วยความผาสุก และเราหวังด้วยความจริงใจว่า การเสด็จพระราชดำเนินเยือนเวียดนามครั้งนี้ จะกระชับสายสัมพันธ์ฉันท์มิตรระหว่างชาวไทยกับชาวเวียดนามให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

.....

เสร็จแล้วนายกเทศมนตรีไช้ฮ่องก็ทูลเกล้าฯ ถวายหีบกุญแจเมืองไช้ฮ่อง หีบนั้นเป็นหีบสีน้ำเงินแก่ และลูกกุญแจที่อยู่ข้างในเป็นดอกใหญ่ยาวประมาณ ๕ นิ้วฟุต ทำด้วยทองเหลือง ซึ่งสมมติว่าเป็นกุญแจเมืองไช้ฮ่อง

แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงมีพระราชดำรัสตอบเป็นภาษาอังกฤษว่า

Mr. Prefect,

The key just presented to me is a symbol of welcome to your city. It also implies freedom and liberty within the limits of your jurisdiction. In fact, it is the highest form of compliment that can be paid. I greatly value it and I would ask you to accept my sincere and profound thanks.

พระราชดำรัส^๕นี้อาจจะแปลเป็นไทยได้ดังนี้

ท่านนายกเทศมนตรี

บุญเจ้ที่ท่านได้มอบให้แก่ข้าพเจ้าเมื่อครั้ง เป็นสัญลักษณ์
แห่งการต้อนรับเราเข้าสู่นครของท่าน นอกจากนี่ยังหมายถึงอิสรภาพ
และเสรีภาพภายในขอบเขตของดินแดนที่อยู่ในความครอบครองของ
ท่าน อันที่จริงก็เป็นการยกย่องแบบสูงสุดที่จะพึงให้แก่กันได้ ข้าพเจ้า
ถือว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่มีค่ายิ่ง และข้าพเจ้าใคร่ขอให้ท่านรับความชอบใจ
อย่างจริงใจและอย่างลึกซึ้งของข้าพเจ้าด้วย

.

หลังจากนั้น ๖ พณ ๖ ประธานาธิบดีได้นำเสด็จ ๖ พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวออกไปที่ลานข้างหน้าตัวตึก ทางด้านขวา (มอง
เข้าไปหาตัวตึก) มีรถยนต์จอดเป็นขบวนอยู่หลายคัน ถัดออกไปมี
ธงชาติไทยและเวียดนาม และแถวของเวียดนาม ต่อไปเป็นทหาร
กองเกียรติยศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ ๖ ไปทำความเคารพ
ธงชาติคู่กับประธานาธิบดีโงดินห์เดียม แถวของเวียดนามบรรเลง
เพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงชาติของเวียดนาม เสร็จแล้วทรง
ตรวจแถวทหารกองเกียรติยศ พอสิ้นแถว ก็เสด็จ ๖ ขึ้นรถยนต์พระ-
ที่นั่งซึ่งเป็นรถยนต์เคดิแลคส์ดำ เปิดหลังคา ประทับยืนคู่กับประธา-
นาธิบดี รถค่อย ๆ แล่นย้อนกลับมาทางด้านหน้าของปะรำพิธี แล้ว
วกไปทางด้านซ้าย ผ่านแถวข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายทหาร และ
พลเรือนของเวียดนาม คนไทยในเวียดนาม และเจ้าหน้าที่ขององค์
การพรรคการเมือง และสมาคมต่าง ๆ ที่ยืนเฝ้า ๖ รับเสด็จ ๖ อยู่ ขณะ
ที่รถยนต์พระที่นั่งแล่นผ่าน ต่างคนต่างก็โบกธงไทยหรือธงเวียดนาม

และเปล่งเสียงร้องต้อนรับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับยืน
รับค่านับคู่กับประธานาธิบดี

รถยนต์คันอื่น ๆ ที่จอดรออยู่ทางด้านขวาของตัวตึก ก็เริ่ม
แล่นเข้าเทียบหน้าปะรำ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จฯ
ขึ้นรถพระที่นั่งร่วมไปกับนาง โง ดินห์ นยู แล่นตามรถพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไป ต่อจากนั้นก็ขึ้นรถขบวน ซึ่งมีผู้ติดตามเสด็จฯ
ต่าง ๆ และข้าราชการฝ่ายเวียดนาม และฝ่ายไทย ตามเสด็จฯ ไปด้วย

ระยะทางจากสนามบินไปถึง ดินห์ เจีย ลอง (Dinh Gia Long)
ซึ่งทางการเวียดนามจัดถวายเป็นที่ประทับนั้น ยาวประมาณ ๑๐
กิโลเมตร ตลอดระยะทางมีซุ้มรับเสด็จไม่ต่ำกว่า ๒๐ ซุ้ม และมี
ข้อความเป็นภาษาไทยบ้าง ภาษาเวียดนามบ้าง และภาษาอังกฤษบ้าง
เขียนบนแผ่นผ้าขนาดใหญ่ผูกคร่อมถนนให้เห็นได้ชัด ข้อความ
เหล่านั้นมีต่าง ๆ เช่น “ขอราชวงศ์จักรีจงสถาพร” “ขอให้สัมพันธ-
ไมตรีระหว่างไทยกับเวียดนามจงเจริญ” “ข้าพระพุทธเจ้าสตรีชาว
เวียดนามขอถวายพระพรแด่สมเด็จพระราชินีด้วยความจริงใจ” ฯลฯ
ตลอดทางมีธงไทยคู่กับธงเวียดนามประดับเป็นทิวไป และประชาชน
ก็เนืองแน่นไปทั้งสองข้างทาง มีนักเรียนทั้งชายและหญิง ตั้งแต่ชั้น
เด็ก ๆ ไปจนถึงผู้ใหญ่ สวมเสื้อคลุมยาวสีฟ้าล้วน หรือสีเหลืองล้วน
คลุมเครื่องแต่งกายชั้นในซึ่งประกอบด้วยเสื้อสีขาวและกางเกงจีนสีขาว
ต่างโบกธง และส่งเสียงต้อนรับเกรียวกราว ตึกกรมบ้านเรือน
สองฟากทางนั้นมักจะเต็มไปด้วยบ้านที่อยู่ติดต่อยาวกันไปมากกว่าอื่น
คล้าย ๆ ชานเมืองใหญ่ ๆ ทั่วหลาย บางแห่งก็มีต้นไม้ทั้งสองข้างถนน
ให้ความร่มเย็นได้บ้าง แต่อันที่จริงวันนี้หน้าอากาศก็ไม่ร้อนอะไร แม้

แสงแดดจะแรงกล้าอยู่บ้างก็ตาม ที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งก็คือ ตรงที่มีตรอกหรือช่องทางเดินข้างถนนจะต้องมีผู้ขายแต่งกายสากสลายยืนหันหลังอยู่เสมอ รวมทั้งสินค้าจะเป็นจำนวนน้อย หรืออาจจะนับพันก็ได้ ภายหลังได้ทราบมาว่า บุคคลเหล่านี้เป็นตำรวจลับ ป้องกันเหตุร้ายมิให้เกิดขึ้น

รถในขบวนทุกคนเดินทางไปตามถนนต่าง ๆ กินเวลาทั้งสิ้นไม่ต่ำกว่า ๒๐ นาที จึงถึงที่ประทับซึ่งเป็นตึกขนาดใหญ่ สีขาว ตั้งตระหง่านขวางถนนอยู่เบื้องหน้า สถานที่ๆ จัดให้เป็นที่นี่ประทับนี้ นัยว่าเดิมทีเป็นพระราชวังของกษัตริย์เวียดนาม พังตามชื่อ “เจียลอง” นี้ก็จะเห็นได้ว่ามาจากพระนามของพระเจ้าแผ่นดินที่ในประวัติศาสตร์ไทยเรียกว่า “พระเจ้าเวียดนามญาลอง” ซึ่งเมื่อตอนเป็นมกุฎราชกุมารอยู่ทรงพระนามว่า องค์เชียงสือ ได้มีการกบฏเกิดขึ้น จนถึงกับพระองค์ต้องหลบหนีเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก องค์ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี และพำนักอยู่ในประเทศไทยอยู่หลายปี ก่อนจะได้ออกเดินทางไปประเทศเวียดนาม รวบรวมกำลังทหารเข้าต่อสู้พวกกบฏจนได้ชัยชนะ และปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์แห่งเวียดนาม หลังจากนั้นก็เป็นที่รู้ดีกันอยู่แล้วว่า พระเจ้าเวียดนามญาลองนั้นยังได้ระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณอยู่เสมอ จนถึงสิ้นรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่หนึ่ง โดยจัดส่งดอกไม้เงินดอกไม้ทองมาทูลเกล้าฯ ถวายเป็นประจำอยู่เนืองปี ตึกนี้จะสร้างขึ้นในสมัยใดก็ตาม แต่สำหรับรูปร่างและแบบแล้ว คุณจะไม่ใช่ตึกเก่าแก่อะไร เมื่อทางรัฐบาลเวียดนามได้จัดเป็นที่ประทับ ก็ได้ซ่อมแซมปรับปรุง

กันใหญ่โตจนกลายเป็นของใหม่ไปได้ มีห้องน้ำสมัยใหม่ มีเครื่อง
ปรับอากาศทุกห้อง และมีเครื่องอำนวยความสะดวกให้หลายอย่าง

พระราชวัง “คินห์ เจีย ลอง” นี้ เป็นตึกใหญ่ ตั้งอยู่ติดกับ
ถนนที่ทางรถขบวนแล่นมา และถนนก็วกเลี้ยวไปทางด้านซ้ายมือ
ตึกนี้ตั้งอยู่ตั้งแต่หัวมุมเลี้ยวพอดี ดังนั้นถนนจึงผ่านด้านหน้าของ
พระราชวังเจียลอง ทางด้านหน้ามีรั้วเหล็กกั้น มีประตูสองทาง
ด้านขวาเป็นทางเข้า และด้านซ้ายเป็นทางออก ถัดเข้าไปในรั้วเป็น
สนามหญ้าเล็ก ๆ ล้อมรอบด้วยถนนที่ติดต่อกับถนนใหญ่ข้างนอกตรง
ปากประตูทางเข้าและทางออก ถนนนี้ผ่านหน้าประตูตึกพอดี และมี
ซุ้มล้อมถนนนี้อยู่ตรงหน้าประตูตึก

เมื่อเข้าประตูตัวตึกนี้แล้ว ก็จะได้เห็นห้องโถงใหญ่ มองไป
ข้างหน้าจะเห็นบันไดหินอ่อนสำหรับเป็นทางขึ้นไปสู่ชั้นบน หรือ
ชั้นที่สองของตึกสองชั้นนี้ ทางด้านซ้ายเป็นห้องใหญ่ ใช้เป็นห้อง
รับประทานอาหาร มีประตูกระจกหลายบาน ดังนั้นจึงต้องมีฉากกั้น
เป็นระยะ ๆ ไป ทางด้านขวาเป็นห้องรับแขกขนาดใหญ่ และมี
ประตูเป็นกระจกเช่นกัน

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและ ฯพณฯ ประธานาธิบดี
และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยนาง โง คินห์
นยู เสด็จ ฯ ถึงแล้วก็เข้าสู่ห้องโถง และห้องรับแขกทางด้านขวามือ
บรรดาผู้ตามเสด็จ ฯ ชั้นผู้ใหญ่ก็ตามเข้าไปด้วย ทรงมีพระราชปฏิ-
สันถารอยู่ไม่นานนัก ฯพณฯ ประธานาธิบดีกับ นาง โง คินห์ นยู
ก็กราบถวายบังคมลากลับไป ทั้งสองพระองค์เสด็จ ฯ ไปส่งจนถึงหน้า
ประตู เสร็จแล้วจึงเสด็จ ฯ ขึ้นสู่ห้องที่ประทับชั้นบน

บันไดชั้นบนนั้นลาดด้วยพรมสีแดง ระบายแรกไปสิ้นสุดลงตรงฝาผนังแล้วบันไดก็แยกออกเป็นสองทาง วกกลับไปทางซ้ายและขวา เมื่อขึ้นถึงชั้นที่สองจะเป็นทางคั่นไค้ตาม จะแลเห็นห้องโถงใหญ่เช่นเดียวกับชั้นล่างอยู่ตรงหน้า ทางคั่นขวาเป็นช่องทางเดินยาวและมีห้องหลายห้องเรียงกันไป ห้องเหล่านี้เขาจัดไว้เป็นที่ประทับส่วนทางคั่นซ้ายของเรานั้นก็มีช่องทางเดินยาว และมีห้องหลายห้องเช่นกัน ห้องแรกจัดเป็นที่พักของ ม.ร.ว. กิตินัดดา กิตติยากร และหม่อมหลวงจินดา สนิทวงศ์ ห้องถัดไปสำหรับหม่อมหลวงมนีรัตน์ บุนนาค กับคุณวิยะภา ราชวัลลภาณูสิษฐ์ ห้องถัดไปอีกสำหรับเจ้าคุณศรีวิสารวาท กับคุณหลวงสรณรงค์ และห้องสุดท้ายสำหรับมหาดเล็กซึ่งอยู่ด้วยกันหลายคน คือ นายแก้วขวัญ วัชโรทัย นายขวัญแก้ว วัชโรทัย นายชูพาสน์ ชูโต และนายอุทัย สุวรรณจินดา

ห้องที่ประทับนั้นเขาจัดไว้หลายห้อง ห้องแรกเป็นห้องพระบรรทม ห้องที่สองเป็นห้องทรงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ห้องถัดไปเป็นห้องพระบรรทมของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และห้องสุดท้ายเป็นห้องทรงของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทางด้านตรงข้ามมีห้องสองห้องติดต่อกัน ห้องแรกมีคุณ ผุสดี ศรีวิถิ และห้องที่สองมีหม่อมหลวงหญิง ทัดสมัย เทวกุล ซึ่งเป็นช่างทำพระเกษ และคุณวรามาส สหายายกาญจน์

สำหรับบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ในขบวนหลวงและนอกขบวนหลวงทางการเวียตนามได้จัดให้ไปอยู่ที่โรงแรมมาเจสติค (Hôtel Majestic) ซึ่งอยู่ห่างไปจากที่ประทับไม่มากนัก รถเล่นประมาณไม่กี่นาทีก็ถึง

โรงแรมตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำและอยู่ตรงหัวมุมถนนพอดี้ ภายในก็สะอาด สะอาด นับว่าเป็นที่พักที่สบายได้ดีทีเดียว

ที่พระราชวังเจี๋ยลอง มีตำรวจถวายความอารักขาล้อมรอบ ในตัวตึกก็มีตำรวจนอกเครื่องแบบเฝ้ายามอยู่เป็นประจำทั้งกลางวัน และกลางคืน ที่หน้าห้องพระบรมมหาราชวัง มีตำรวจนอกเครื่องแบบ (แต่งสากล) ยืนยามอยู่ในช่องทางเดิน ที่จริงว่ากันทางการรักษาความปลอดภัยแล้ว การที่ห้องพระบรมมหาราชวังติดกับช่องทางเดินนี้ไม่ดี เพราะเปิดประตูเข้าไปในห้องก็จะถึงพระที่นั่งที่ นอกจากนั้นก็ยังมีผู้อำนวยการใหญ่ในการถวายความอารักขา คือ พลจัตวา ตรัน ทือ วาย (Général de Brigade Trần Tu Oai) ซึ่งทำหน้าที่เป็นราชองครักษ์ถวายความอารักขาในทุกสถานที่ไม่ว่าจะเสด็จฯ ไปที่ใด นอกจากนี้นายทหารอีกคนหนึ่ง ชื่อ ร้อยเอกโฮ (Capitaine Hô) เป็นผู้ติดตามเสด็จฯ ทุกแห่งเช่นกัน และนั่งประจำในรถพระที่นั่งขณะที่เสด็จพระราชดำเนินทางรถยนต์ ส่วนฝ่ายที่ถวายการรับรอง อำนาจความสะดวก และติดต่อในเรื่องต่าง ๆ นั้น เป็นพวกเจ้าหน้าที่พิธีการ มีนายฮวง ตึก คัม (Monsieur Hoang Thuc Dam) เป็นหัวหน้า และมีผู้ช่วยอีกบ้าง เช่น นายเหงียน ตัน เกียต (Monsieur Nguyễn Thanh Khiet) หัวหน้าแผนกพิธีการ และ ร้อยเอก ตัน ทัท (Capitaine Tôn That) ประจำแผนกพิธีการ หัวหน้าใหญ่ทางการต้อนรับเสด็จฯ ที่วังเจี๋ยลองนั้นคือ นาย ตัน ทัท เทียต (Monsieur Tôn That Thiêt) เจ้าหน้าที่เหล่านี้ตามปกติประจำอยู่ ณ ทำเนียบประธานาธิบดี เจ้าหน้าที่ที่กระทรวงการต่างประเทศของเวียดนามที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการถวายความสะดวกที่สำคัญอยู่สองคน คือ นายพัน คัก เทือง (Monsieur

Phan Khac Thuong) มีตำแหน่งเทียบเท่าอธิบดี เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า Directeur du Service Protocole aux Affaires Étrangères และนาย ตรัน ดินห์ (Monsieur Trần Đình) มีตำแหน่งเทียบเท่ารองอธิบดี เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า Directeur-adjoint du Service Protocole

ในวันที่ ๑๘ ธันวาคม เวลาบ่าย ทั้งสองพระองค์เสวยพระกระยาหาร ณ ที่ประทับในห้องชั้นบน ส่วนบุคคลอื่น ๆ ลงไปรับประทานอาหารข้างล่าง ในห้องรับประทานอาหารที่ล้อมรอบด้วยประตูกระจก อาหารนั้นเป็นอาหารฝรั่งเศส คนเสิร์ฟโต๊ะเป็นชาวเวียดนามทั้งนั้นและส่วนมากก็พูดภาษาฝรั่งเศสได้คล่อง

ตามหมายกำหนดการนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จะต้องเสด็จฯ ไปเยี่ยมตอบ วพนว ประธานาธิบดีและนางโง ดินห์ นยู ที่ทำเนียบประธานาธิบดี ซึ่งเรียกว่า ดินห์ ดอค ลัพ (Dinh Doc Lap)

พอใกล้เวลา ๑๖.๓๐ น. ทั้งสองพระองค์ก็เสด็จฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังทำเนียบประธานาธิบดี บรรดาผู้ที่อยู่ในขบวนเสด็จฯ และผู้อื่นบางคน เช่น หม่อมหลวงจินดา ก็โดยเสด็จฯ ด้วย รถยนต์ที่ไปก็มีเลขกำกับ เพื่อให้รู้แน่ว่าใครจะต้องใช้รถคันไหน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องแบบเต็มยศทหารบก ทรงสวมเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สายสะพายสีส้ม ของเวียดนาม ระยะทางจากพระราชวังดินห์ เจีย ลอง ไปถึงทำเนียบนั้นไม่สู้ไกลนัก หน้าทำเนียบเป็นลานกว้างใหญ่ มีทางเข้าสู่ตัวตึกสองทางเช่นกันที่ดินห์ เจีย ลอง ตึกนั้นเป็นสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่โต ขึ้นบันไดจากประตูเข้าไปสู่ห้องโถง

เช่นกัน ทางด้านซ้ายของห้องโถงนี้มีบันไดหินอ่อนสำหรับขึ้นสู่ชั้นบน ทางด้านหน้าของทำเนียบมีสนามหญ้า มีเสาธง บักรธงไทยกับธงเวียดนาม และมีแถวบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงชาติเวียดนาม ทั้งสองพระองค์ประทับยืนทำความเคารพทรงร่วมกับการประโคมฆ้องและนางโง ดินห์ ญู รถในขบวนจอดเป็นทิวแถวเรียงจากหน้าประตูออกไปจนถึงประตูถนน ทุกคนออกไปยืนทำความเคารพพร้อมกันในขณะที่ดนตรีเล่นเพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงชาติเวียดนาม ทหารกองเกียรติยศยืนเข้าแถวเรียงรายกันไปตามทางเข้าจนถึงปากประตูที่ตัวตึก เสร็จจากพิธีเคารพธงนี้แล้ว เจ้าหน้าที่กรมพิธีนำเสด็จฯ ขึ้นไปชั้นบนของตึกพร้อมด้วยประธานาธิบดีและนางโง ดินห์ ญู ผู้ที่ตามเสด็จฯ ก็ติดตามขึ้นไปด้วยพร้อมกับเอกอัครราชทูตไทยและเอกอัครราชทูตเวียดนามและภริยา และบุคคลอื่น ๆ อีกหลายคน เมื่อสิ้นสุดบันไดก็ถึงห้องโถงชั้นบนซึ่งเรียกว่า “ห้องไม้ไผ่” (Bamboo Room) ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตอยู่ด้วยว่า ต้นไผ่หรือไม้ไผ่เป็นสัญลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งของเวียดนาม เพราะแม้แต่ในเอกสารและในธนบัตรก็มีไม้ไผ่ติดอยู่เสมอ พวกผู้ตามเสด็จฯ และบุคคลอื่น ๆ ก็นั่งคอยอยู่ที่ห้องไม้ไผ่นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จฯ เข้าไปในห้องถัดต่อไปกับประธานาธิบดีโง ดินห์ เทียม ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับประธานาธิบดีเป็นการภายในอยู่ในห้องนั้น ซึ่งเรียกว่า “สเตท รูม” (State Room) ส่วนสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถก็เสด็จฯ ไปกับนางโง ดินห์ ญู ไปยังห้องอีกห้องหนึ่ง ห่างออกไปก็ต้องเดินวกไปทางด้านหน้าของตึก ไปตามระเบียบเสีย

ก่อนจึงจะถึงห้อง และทรงมีพระราชปฏิสันถารกับนางโง ดินห์ ญู เป็นการภายในเช่นกัน

บุคคลอื่น ๆ ที่อยู่บนชั้นบนวันนั้นก็มีอีกหลายคนนอกเหนือไปจากผู้ตามเสด็จฯ และเอกอัครราชทูตดังกล่าวแล้ว คือมี ๖ คน โง ดินห์ ญู (His Excellency Monsieur Ngo Dinh Nhu) ซึ่งมีตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาทางการเมืองของประธานาธิบดี เรียกว่า Conseiller Politique ท่านผู้นี้เป็นสามีนางโง ดินห์ ญู และเป็นน้องชายของท่านประธานาธิบดี ๖ คน เวียน ดินห์ ถ้วน (His Excellency Nguyen Dinh Thuan) รัฐมนตรีประจำทำเนียบประธานาธิบดี ๖ คน หวู วัน เหม่า (His Excellency Vu Van Mau) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และนอกจากนี้ก็มีช่างภาพอีกเป็นจำนวนมากทั้งฝ่ายไทย และเวียดนาม มีการถ่ายภาพสิ่งของสำหรับพระราชทานแก่ประธานาธิบดีด้วย สิ่งของดังกล่าวนี้คือหีบเครื่องเขียนขนาดใหญ่หุ้มด้วยผ้ากำมะหยี่สีกรมท่า มีรูปครุฑสีทองตรงที่ฝาหีบ ราชเลขาธิการในชบวนเสด็จฯ คือ ม.ร.ว. กิตินัดดา กิตติยากร เป็นผู้นำไปในรถยนต์ชบวนคันที่ห้า กับหม่อมหลวงจินดา สนิทวงศ์ แพทย์ประจำพระองค์ เนื่องด้วยหีบนี้มีน้ำหนักมากพอๆ เมื่อขึ้นไปถึงห้องไม้ไผ่เจ้าหน้าที่ฝ่ายเวียดนามได้นำเอาโต๊ะ ๒ ตัวมาเพื่อให้ตั้งหีบนี้ หีบนี้มีพานทองรองรับอยู่ด้วย ในระหว่างที่กำลังคอยอยู่นั้น มีช่างภาพได้มาขอถ่ายภาพกันหลายคนรวมทั้งถ่ายไปสำหรับออกโทรทัศน์ในประเทศไทยด้วย ในหีบมีเครื่องเขียนต่าง ๆ ทำด้วยถมตะทอง มีกระปุกหมึกสองใบ ต้ำมปากกาสองต้ำม ที่ตัดกระดาษ ที่ใส่กระดาษขั้ว ที่ทับกระดาษ ไม้บรรทัด นาฬิกาหนึ่งเรือน ที่วางปากกา รวมทั้งสิ้นมี ๑๑ ชิ้น

ในระหว่างนั้น ทางเจ้าหน้าที่เวียตนามได้นำน้ำชามาเลี้ยง
 น้าชาทั้งห้า เป็นชาจีน ไม่มีนมหรือน้ำตาล แต่ก็เป็นชาดีมีรสหอม
 นารับประทาน ช่างภาพมาถ่ายภาพของแทบทุกคนในขณะที่กำลังรย
 อยู่ นั่น ไม่นานนักต่อมา หม่อมหลวงมณีรัตน์ บุณนาค นางสนอง
 พระโอษฐ์ ได้นำของขวัญของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
 ไปถวายเพื่อพระราชทานแก่นางโง คินห์ ญู ของขวัญนี้คือผ้าไหม
 ไทยอย่างดี ห่อเป็นแบบห่อของขวัญ

เป็นเวลาประมาณเกือบครึ่งชั่วโมงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่-
 หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ จึงเสด็จฯ กลับมาที่ห้องไม่ไผ่
 ในตอนนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ราชเลขาธิการ
 ในขบวนเสด็จฯ นำหีบเครื่องเขียนทูตเกล้าฯ ถวายและพระราชทาน
 แก่ท่านประธานาธิบดี ซึ่งรับไปวางไว้บนโต๊ะอีกตัวหนึ่ง หลังจากนั้น
 ก็เสด็จพระราชดำเนินลงบันไดไปทั้งสองพระองค์ พร้อมด้วยประธา-
 นาธิบดีและนางโง คินห์ ญู และผู้อื่น เสด็จพระราชดำเนินโดยรถ
 ยนต์พระที่นั่งกลับสู่ที่ประทับ

ขณะนั้นเวลาล่วงเลยไปกว่า ๑๗.๓๐ น. แล้ว เกินกำหนด
 ที่กำหนดไว้สำหรับให้บรรดาทูตานุทูตทักทายและภริยาเฝ้าฯ ณ ที่ประทับ
 ดังนั้นจึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะทรงเปลี่ยนเป็นเครื่องแบบปกติ เป็น
 อันว่าทรงออกับทูตานุทูตทั้ง ๆ ที่ทรงเครื่องแบบทหารบกเต็มยศ
 เช่นเดิม นายชวง ตึก คัม อธิบดีกรมพิธีการประจำสำนักประธานาธิบดี
 เป็นผู้นำบรรดาทูตานุทูตของประเทศต่าง ๆ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
 ที่น่าสังเกตหน่อยก็คือ ทูตลาวและภริยา ซึ่งถวายการเคารพด้วยการ

ไหว้ คล้าย ๆ แบบไทยเรา หลังจากทรงมีปฏิสันถารอยู่เป็นเวลานานพอสมควรแล้วก็มีการเล่นงิ้วแบบญี่ปุ่น แล้วก็เสด็จฯ ขึ้น

ตอนค่ำอากาศซัดเย็นลงบ้างเล็กน้อย ตามกำหนดการนั้น ก็คือต้องเสด็จ ฯ ไปที่ทำเนียบเพื่อทรงรับเลี้ยงพระกระยาหารค่ำจากประธานาธิบดี ทั้งสองพระองค์เสด็จ ฯ ออกจากวังเจียลอง เมื่อใกล้จะ ๒๐.๓๐ น. ผู้ไทยเสด็จ ฯ ติดตามไปมีไม่ครบจำนวน เพราะทางเวียดนามเชิญเฉพาะบางท่านเท่านั้น ณ ทำเนียบมีทหารกองเกียรติยศเรียงรายทางเสด็จ ฯ ขึ้นอย่างเมื่อตอนกลางวัน มีการชกธงไทยขึ้นสู่เสาเมื่อเสด็จ ฯ ถึง มีแถววงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีตามปกติ

หลังจากที่เสด็จ ฯ ลงจากรถยนต์พระที่นั่งแล้ว นายเหียน ดินห์ ถ้วน รัฐมนตรีประจำทำเนียบประธานาธิบดีและนายฮวง ตึก คัม อธิบดีกรมพิธีการประจำสำนักประธานาธิบดี นำเสด็จ ฯ ไปยังห้องไม้ไผ่ชั้นบน ทรงพบและมีพระราชปฏิสันถารกับท่านประธานาธิบดี กับนายและนางโง ดินห์ ญู นอกจากนี้ก็มีแขกเข้าเฝ้า ฯ อีกหลายคนเสร็จแล้วจึงเสด็จ ฯ เข้าไปในห้องที่เรียกว่า “สเทท รูม” พอได้เวลาพอสมควร เจ้าหน้าที่พิธีการนำผู้ที่ได้รับเชิญไปร่วมโต๊ะเสวยเข้าประจำที่ แล้วอธิบดีกรมพิธีการประจำสำนักประธานาธิบดีก็กราบบังคมทูลเชิญเสด็จ ฯ ลงไปเสวยที่ชั้นล่าง

ผู้ที่ร่วมโต๊ะเสวยในวันนั้นมีทั้งสิ้น ๕๗ คน ทางฝ่ายไทยนั้น นอกเหนือไปจากทั้งสองพระองค์แล้ว ก็มี พระยาศรวิสิธราช นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พลอากาศเอกเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ผู้บัญชาการกองทัพอากาศ พลเอก หลวง

สุรณรงค์ สมุหราชองครักษ์ หม่อมหลวงมณีรัตน์ บุนนาค นาง
สนองพระโอษฐ์ นายปราโมทย์ จงเจริญ เอกอัครราชทูตไทยประจำ
สาธารณรัฐเวียดนาม และนางสุภัทรา จงเจริญ ภริยา

ทางฝ่ายเวียดนามมี ๖ พณฯ ประธานาธิบดีโง่ ดินห์ เตียม นาง
โง่ ดินห์ นยู ซึ่งทางเวียดนามยกย่องให้เป็น “First Lady” ทั้งนี้
เพราะท่านประธานาธิบดีเป็นสตรี จึงได้ยกน้องสะใภ้ขึ้นมา พณฯ
เหงียน หง็อก เทอ (His Excellency Nguyễn Ngọc Tho) รองประ-
ธานาธิบดี พณฯ เทรื่อง หวิน เหล (His Excellency Truong Vinh
Le) ประธานสภาแห่งชาติและภริยา พณฯ โง่ ดินห์ นยู ที่ปรึกษา
ทางการเมืองประจำทำเนียบประธานาธิบดี พณฯ เหงียน ดินห์ ถ้วน
รัฐมนตรีประจำทำเนียบประธานาธิบดีและภริยา พณฯ หล่า เหล
ทรินห์ (His Excellency Lâm Lê Trinh) รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
มหาดไทยและภริยา พณฯ เหงียน วัน สี (H.E. Nguyễn Văn Sĩ)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม พณฯ หวู วัน เหมมา (H.E. Vu
Van Mau) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พณฯ ฮา วัน
เวือง (H.E. Ha Van Vuong) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
พณฯ ทรัน จันห์ ทั่นห์ (H.E. Trần Chanh Thanh) รัฐมนตรีว่า
การกระทรวงการโฆษณาและเยาวชน พณฯ ทรัน ฮู เท (H.E.
Trần Huu Thê) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาและภริยา พณฯ
ทรัน วี (H.E. Trần Vy) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขและ
ภริยา พณฯ เหล วัน ต็อง (H.E. Lê Văn Đông) รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงเกษตรและภริยา พณฯ ทรัน เหล กวาง (H.E. Trần Lê
Quang) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการโยธาและคมนาคมและภริยา

วพณฯ ตรัน ตรุง ดุง (H.E. Trần Trung Dung) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมและภรียา นายเหงียน ฟู หาย นายกเทศมนตรีเมืองไซ่ง่อน พลโท เล วัน ที (Lieutenant-General Lê Van Ty) หัวหน้าเสนาธิการกองทัพแห่งสาธารณรัฐเวียดนาม วพณฯ เล วัน อัน เอกอัครราชทูตเวียดนามประจำประเทศไทยและภรียา

นอกจากนี้ก็มีพวทูตานุทูตของประเทศต่างๆอีก คือ วพณฯ เอลบริดจ์ เคอร์บราว (H.E. Elbridge Durbrow) เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาและภรียา วพณฯ รอดริค วอลลิส พาร์คส์ (H.E. Roderic Wallis Parkes) เอกอัครราชทูตอังกฤษและภรียา วพณฯ ชอย ดุก ชิน (H.E. Choi Duk Shin) เอกอัครราชทูตเกาหลีและภรียา วพณฯ กานิชิโร คูโตบา (H.E. Kanichiro Kutoba) เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นและภรียา วพณฯ ตรินิแดด เอฟ. เลการ์ตา (Her Excellency Madame Trinidad F. Legarda) เอกอัครราชทูตฟิลิปปินส์ วพณฯ โลเจอร์ ลาลูเอต์ (H.E. Roger Lalouette) เอกอัครราชทูตฝรั่งเศส วพณฯ วิลเลียม ดี. ฟอรัซซ์ (H.E. William D. Forsyth) เอกอัครราชทูตออสเตรเลีย วพณฯ ้งน ชนะนิกร (H.E. Ngon Sananikone) เอกอัครราชทูตลาวและภรียา วพณฯ เนคเคท เค้นท์ (H.E. Necdet Kent) เอกอัครราชทูตตุรกี วพณฯ เฟรุซ สเตเฟเนลลี (H.E. Ferruccio Stefanelli) อุปทูตอิตาลีและภรียา วพณฯ ยอร์ก อเล็กซานเดอร์ บารอน ฟอน เวนด์ลันด์ (H.E. York Alexander Baron von Wendland) อัครราชทูตเยอรมันและภรียา และ มงเซญอร์ มาริโอ บรินี (Monseigneur Mario Brini) หัวหน้าคณะผู้แทนทางศาสนา เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า (Regent of the Apostolic Delegation)

เมื่อเสวยเสร็จแล้ว ท่านประธานาธิบดีได้กล่าวคำต้อนรับ และเมื่อกล่าวจบก็เชิญชวนให้ผู้ร่วมโต๊ะเสวยดื่มถวายพระพรชัยมงคล ขอความในคำกราบบังคมทูลของประธานาธิบดีนั้นเป็นภาษาเวียดนาม และทางการเวียดนามได้มอบคำแปลภาษาอังกฤษมา ดังนี้

Your Majesty,

I still have a tender recollection of a particularly warm reception that I received two years ago from Your Majesty, the Government, the Army and the people of Thailand. Today, I am profoundly happy to have the honour to greet Your Majesty with eminent personalities of Your suite,

It is, in fact, for the entire Vietnamese people as well as for myself, a signal honour to receive Your Majesty, sovereign unanimously respected and loved by the valiant people of Thailand who has generously reserved to our country this first official visit.

It is a striking manifestation of the fraternal friendship which specially binds our two nations, friendship forged by history and geography and which reinforces even more the community of our ideals and the similarity of the problems which deeply concern us.

I am convinced that the Thai people as well as the Vietnamese people, faithful to the authentic values of our common spiritual inheritance, will work together each day in an ever-closer co-operation for the safeguard of that which constitutes the very essence of our civilization and for the maintenance of peace and freedom in the world.

The recent tragic events in Tibet, the territorial ambitions as well as the aggressive attitude of a formidable enemy which has threatened the borders of more than one countries in the region of South East Asia, unite us more than ever in the realization of our common ideal.

It is in this conviction that I invite you,
Excellencies,
Ladies and Gentlemen,

to raise your glasses to the health of His Majesty Bhumibol Adulyadej, King of Thailand, Her Majesty Queen Sirikit and of the Royal Family, to the prosperity and the grandeur of the Thai Kingdom and to the Thai-Vietnamese friendship.

คำกราบบังคมทูลของประธานาธิบดี อาจจะถอดความจากฉบับภาษาอังกฤษนั้นเป็นภาษาไทยได้ดังนี้

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ข้าพเจ้ายังจำได้ถึงการต้อนรับอันน่าชื่นชมที่ข้าพเจ้าได้รับจากใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท รัฐบาล กองทัพบก และประชาชนชาวไทยเมื่อสองปีที่แล้ว ในวันที่ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีอย่างลึกซึ้งที่ได้มีเกียรติได้ต้อนรับใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท พร้อมทั้งบุคคลสำคัญ ๆ ในขบวนเสด็จฯ ของพระองค์

อันที่จริงกันนับได้ว่า เป็นเกียรติอันยิ่งใหญ่ของประชาชนชาวเวียดนามทั้งชน^๕ รวมทั้งตัวข้าพเจ้าเองด้วยที่ได้ต้อนรับใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ซึ่งทรงเป็นพระมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพรักโดยเอกฉันท์ของประชาชนที่กล้าหาญแห่งประเทศไทย ในการที่พระองค์ได้กำหนดเสด็จฯ เยือนประเทศของเราเป็นทางการเป็นประเทศแรก

ทั้งนี้ เป็นเครื่องแสดงอย่างชัดแจ้งให้เห็นถึงมิตรภาพอันที่นอင့်ที่ผูกกระชับประชาชาติของเราทั้งสองไว้เป็นพิเศษ มิตรภาพที่ได้ก่อตั้งขึ้นจากประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ และที่ได้เสริมสร้างแนวกีดอันเป็นอุดมคติของเราและการมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเราที่คล้ายคลึงกัน ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ข้าพเจ้ารู้สึกมั่นใจว่า ทั้งประชาชนชาวไทยและประชาชนชาวเวียดนาม ซึ่งยึดมั่นอยู่ในคุณค่าอันแท้จริงของมรดกทางจิตใจที่เรามีอยู่ร่วมกัน จะพยายามปฏิบัติงานด้วยกันในแต่ละวันด้วยการร่วมมืออย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น เพื่อกำรงรักษาไว้ซึ่งสิ่งที่เป็หัวใจสำคัญของอารยธรรมของเรา และเพื่อรักษาสันติภาพและเสรีภาพในโลก

เหตุการณ์อันน่าเศร้าสลดใจที่บังเกิดขึ้นในประเทศธิเบตเมื่อไม่นานมานี้ ความมุ่งมาดปรารถนาที่จะได้มาซึ่งดินแดน และท่าทีแสดงความอยากรุกรานของศัตรูที่น่าสะพึงกลัว ที่ได้คุกคามชายแดนของประเทศมากกว่าหนึ่งในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เหล่านี้ ทำให้เราต้องร่วมมือกันยิ่งกว่าที่เคยมา เพื่อให้ให้อุณหภูมิร่วมกันของเราเป็นผลปรากฏขึ้นได้ และก็ด้วยความเชื่อมั่นดังกล่าวนี้แหละ ข้าพเจ้าจึงขอเชิญชวนท่านทั้งหลาย

วพณฯ

สุภาพสตรี และสุภาพบุรุษ ทั้งหลาย

ให้ยกแก้วของท่านขึ้นดื่มถวายพระพรชัยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย แต่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ แต่พระบรมวงศานุวงศ์ และแต่ความรุ่งเรือง และความยิ่งใหญ่ของราชอาณาจักรไทย และแต่มิตรภาพระหว่างไทยกับเวียดนาม

.....

หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำรัสตอบเป็นภาษาไทยดังต่อไปนี้

ท่านประธานาธิบดี

ข้าพเจ้าและพระราชินี มีความชื่นชมในอริยาถัยของ วพณฯ ยิ่งนัก ที่ได้ให้การต้อนรับแก่เราเป็นอย่างดี

แม้ว่าจะได้มาอยู่ที่นี้เพียงชั่วระยะเวลาอันน้อย เราก็ตระหนักแล้วว่า การรับรองของชาวเวียดนามนี้ย่อมทำให้ผู้เป็นแขกรู้สึกชื่นชม และซาบซึ้งในไมตรีจิตของเจ้าของบ้านได้อย่างไร ความคล้าย

คลึงกันในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ตกทอดมา ตลอดทั้งในอุดมคติ
ปัจจุบันของชาติของเราทั้งสองในการใฝ่สันติ ความก้าวหน้า และ
ความสุขสมบูรณ์ของสังคม ย่อมเป็นเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดไมตรีจิต
ทั้งนี้ ทั้งที่ ๖๗๗ ได้กล่าวมาแล้ว

อย่างไรก็ดี เรามีความหวังอยู่ว่า ในความพยายามที่จะรักษา
ไว้ ซึ่งวัฒนธรรมที่ได้ตกทอดมาของแต่ละฝ่าย และที่จะส่งเสริม
ความเสรี และอิสรภาพนั้น ชาติของเราทั้งสองจักได้ก้าวไปตาม
แนวทางอันเดียวกัน และทำความเพียรพยายามร่วมกันเพื่อประโยชน์
และผลสำเร็จร่วมกันด้วย

ในโอกาสนี้ ข้าพเจ้าขอให้ท่านประธานาธิบดี และครอบครัว
ของท่าน จงมีความเจริญ ขอให้ประเทศเวียดนาม ประสบความ
รุ่งเรืองก้าวหน้า ทั้งขอให้การร่วมมือซึ่งกันและกัน ระหว่างเวียดนาม
กับไทย จงดำเนินไปด้วยดี

.....

คำแปลทางการของพระราชดำรัสฯ ได้จัดส่งให้ฝ่ายเวียดนาม
มีข้อความดังนี้

Mr. President,

The Queen and I are sincerely appreciative of Your Excellency's
greeting and welcome.

Although we have been here only for a short time, we can
already appreciate the warmth and the friendliness of the well-known
Vietnamese hospitality.

The kind and cordial reception accorded us may be due, as Your Excellency has said, to the similarity of past heritage and present ideals of peace, progress and social well-being of our two nations.

It is our hope that in the future efforts to preserve the heritage of ancient civilisation and to enhance our freedom and independence, both of our nations will tread the same path and will join their endeavours for their mutual benefit and success.

May I now invite you all to join with me in raising your glass to the personal welfare of His Excellency the President of the Republic of Vietnam and his family, to the progress and the prosperity of Vietnam and for the beneficial co-operation between Vietnam and Thailand.

ทางฝ่ายผู้โดยเสด็จ ฯ ในขบวนหลวงอื่น ๆ ที่ไม่ได้ไปร่วมโต๊ะเสวยนั้น ได้รับคำเชิญจากผู้อำนวยการประชาสัมพันธ์ของเวียดนามให้ไปรับประทานอาหารเลี้ยงที่โรงแรม คอนติเนนตัล (Hotel Continental) ทุกคนแต่งเครื่องแบบปกติ เมื่อเสร็จการเลี้ยงแล้วต่างคนต่างไปเปลี่ยนเครื่องแต่งกายเป็นแบบเต็มยศ และขบวนยนต์ไปทำเนียบประธานาธิบดี เพื่อการแสดงที่ทางฝ่ายเวียดนามจัดถวายให้ทอดพระเนตรหลังจากที่เสวยเสร็จแล้วเวลาประมาณ ๒๒.๓๐ น.

โปรแกรมรายการแสดงในคืนนั้นทำเป็นเล่มบาง ๆ หน้าปกสีน้ำเงินปนเหลือง พิมพ์ด้วยกระดาษมัน ขนาดเล่มแปดหน้ายก ที่หน้าปกมีข้อความบอกโอกาสของการแสดง ข้างในมีรายการแสดงเป็นภาษาอังกฤษ ดังต่อไปนี้

๕๖

PROGRAMME

of

VIETNAMESE TRADITIONAL DANCES AND MUSIC

in honour of

HIS MAJESTY BHUMIBOL ADULYADEJ, KING OF THAILAND

and

HER MAJESTY QUEEN SIRIKIT

INDEPENDENCE PALACE DECEMBER 18th. 1959 at 10.00 p.m.

I. DANG DAN MUSIC or CORONATION MUSIC

This work, dating from antiquity, was rearranged later by the eminent Đào-Duy-Tu (1572-1634). Formerly this tune, known under the title Dang-Dàn Bai-Tuong (Coronation Music), used to head the repertoire given at the Ceremony of the Emperor's Coronation.

II. MUA KIẾM or SWORD DANCE

The music which accompanies this dance has patriotic origin. It was composed during the epoch of the Two Trung Sisters (A.D. 40-43). During his rule over Vietnam, the Chinese General Tô Dinh, who was exceedingly cruel, put to death Trung Trac's husband. With the assistance of her sister Trung Nhi, Trung Trac took up arms and freed the country from Tô Dinh. For this reason, the music took the title Vu-Khus Xuat Quan or the March of the Two Trung Sisters' Army. The eminent Đào-Duy-Tu (1572-1634) and the academicians under the dynasty of Minh Mang (1820-1841) rearranged this music and adapted it to the Sword Dance performed at imperial court celebrations.

III. SONG QUANG DANCE or DANCE OF THE TWO LIGHTS

The rearrangement of this dance, called the Dance of the Two Lights, was undertaken by the eminent Đào-Duy-Tu (1572-1634) who enhanced it with new choreographic elements. It represents the victory over Evil of two Saints, Hô-Phap and Tê-Thiên Dai-Thanh, aided by two mystical powers Kim-Côn and Buu-Xu (a gold stick and a magic cane), which had the power of driving away malevolent forces for the benefit of the national peace and the tranquility of the people.

IV. LUC CUNG DANCE or DANCE OF THE SIX WORSHIPS

This dance, for which the music was composed by Bodhisatwa Aghosa for the Ba Vu Ballet or Ballet of Flowers and arranged for the representation of the dance of the Six Worships at the charity festivals, is composed of six parts: Perfume, Lanterns, Flowers, Fruits, Tea and Incense. The choreography of these six preludes was created by Bodhisatwa Nagarjuna 2,000 years ago. Under the Minh Mang dynasty (1820-1841), Vietnamese scholars transformed it into a Dance of ritualistic character. This dance was performed during every national festival invoking Peace and Prosperity for the nation and for the people. The Xàng Xê air, gay, cheerful music, followed by the Tan Huong air devoted to the worship of Buddha Thê Tôn, will prelude the Dance of the six Worships.

ห้องสำหรับแสดงการละเล่นถวายทอดพระเนตรในคืนนั้น เรียกว่า ห้องรับรองใหม่ ซึ่งได้รับการซ่อมแซมปรับปรุงเสียอย่างมโหฬาร ห้องนี้เป็นห้องโถงขนาดใหญ่ มีพวงไฟฟ้าห้อยจากเพดานงทงามตระการตา ทางด้านที่หันเข้าสู่ระเบียงด้านกว้างนั้นใช้เป็นเวที มีประตูสองบานทางด้านหลัง และไม่มีฉากกั้นแต่ประการใดทั้งสิ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับคู่กับพระธิดาธิเบศร์ทางด้านขวา สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ประทับคู่กับนางโง่ คินห์ ญู ทางด้านซ้าย แต่ก้อยู่ใกล้ ๆ กันนั่นเอง แลวต่อ ๆ มาทางด้านหลังเป็นเก้าอี้สำหรับผู้คนนั่ง แต่ปรากฏว่ามีคนเข้าชมมากมายเกินไป จึงมีคนที่ไม่ได้เก้าอี้จะนั่งเสียหลายคน ในห้องนี้มีกาแฟ เหล้า และบุหรี่ยี่ห้อในระหว่างเวลาการแสดงด้วย

การแสดงฉากแรกเป็นการเล่นดนตรีด้วยเครื่องดนตรีพื้นเมือง มีบางอย่างคล้ายเครื่องดนตรีไทย นักดนตรีนั่งเก้าอี้เรียงกันเป็นแถว ยาวเกือบตลอดเวที รวมสองแถวซ้อนกันอยู่ ตามโปรแกรม เพลงนี้เป็นเพลงที่เรียกว่า เพลงเฉลิมในงานบรมราชาภิเษกของพระจักรพรรดิ และได้รับการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงโดยนักดนตรีมีชื่อว่า คาวคุย คือ ซึ่งมีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. ๑๕๗๒ กับ ๑๖๓๔ สำหรับคนไทย เพลงดังกล่าวนี้ก็ฟังไม่เลว คือ มีส่วนคล้ายเพลงไทยผสมกับเพลงจีน ไม่เอะอะอึกทักจนเกินไป

ฉากที่สอง เป็นการร่ายรำ เรียกว่า “รำดาบ” เพลงประกอบนั้นน่าจะ เป็นเพลงแบบรักชาติ แต่งเมื่อเกือบสองพันปีมาแล้ว คือ

ระหว่าง ค.ศ. ๔๐-๔๓ ในรัชสมัยของพี่น้องสองสาวตระกูล “ตริง” ผู้กษัตริย์ ทำนาน หรือประวัติศาสตร์ตอนนั้นชื่อว่า เวียนนามตกอยู่ใต้อำนาจของจีน นายพลจีนชื่อ โต คินห์ ซึ่งโหดร้ายมาก เป็นเจ้าครองเมือง และได้จับสามีของนางตริง ตรัก สำเร็จโทษเสีย นางตริง ตรัก พร้อมด้วยน้องสาว (หรือพี่สาวก็ไม่ทราบ) ชื่อ ตริง นยี้ รวบรวมกำลังพลพลโยธียึดต่อสู้กับนายพลโต คินห์ จนได้ชัยชนะ กษัตริย์กลับคืนมาได้ ดังนั้นเพลงนี้จึงได้ชื่อว่า “เพลงเดินทัพของกองทัพของสองพี่น้องตระกูลตริง” ภายหลังนักดนตรีเอก คาว คุย ตือ (ค.ศ. ๑๕๗๒-๑๖๓๔ รว. พ.ศ. ๒๑๑๕) และพวกนักดนตรีแห่งราชสำนักของรัชสมัยของราชวงศ์ มินห์ มาง (ค.ศ. ๑๘๒๐-๑๘๔๑) ได้ปรับปรุงเพลงนี้ขึ้น แล้วนำไปใช้เป็นเพลงประกอบการรำคาบ สำหรับแสดงในราชสำนักเวลาว่างวันเริง

จากที่สาม เป็นละครรำกล้ายๆ โชน แต่เครื่องแต่งกายดูกล้ายแบบจีน ละครรำนี้ นักดนตรีเอก คาว คุย ตือ เป็นผู้ดัดแปลงและปรับปรุงขึ้น ตัวแสดงในชั้นแรกมีเพียงสองตัว คือ นักบุญสองคน ชื่อ โฮ พับ และ เต เตียน ไค ทันห์ ถือไม้เท้าคนละอัน แล้วก็มีตัวที่สาม ซึ่งสมมติว่าเป็นภูตร้าย ในที่สุดนักบุญทั้งสองก็ปราบปรามภูตร้ายนั้นสำเร็จ

จากที่สี่ อันเป็นฉากสุดท้าย เป็นการพ้อนหมู่ คนตรีประกอบนั้นแต่งโดยคนแต่งชื่อ โพธิสัตว์ อโกษา การพ้อนนี้เป็นการแสดงในงานมงคลหรืองานกุศลต่าง ๆ ผู้แสดงออกมาเป็นหมู่ๆ แต่ละ

หม่อมสมทิวาเป็น กลิ่นหอม โคมไฟ ดอกไม้ ผลไม้ ใบชา และ
เครื่องหอม การแต่งกายของผู้แสดง ซึ่งเข้าใจว่าคงจะเป็นสตรีล้วนๆ
มีสี่สวรสงดงาม มีท่าแสดงแยกเป็นระบำหมื่นน้ำ

ภายหลังที่การแสดงเสร็จสิ้นไปแล้วไม่นาน พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ก็เสด็จ
พระราชดำเนินกลับ

วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๒

ในตอนเช้าเวลาประมาณ ๐๘.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระ-
เจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราช-
ดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังสวน ปรัชญา โดยมีนายเหิงยีน คินห์
ถ้วน รัฐมนตรีประจำสำนักประธานาธิบดีโดยเสด็จฯ เพื่อทรงวาง
พวงมาลาที่อนุสาวรีย์ทหาร อากาศในตอนเช้านี้สดใส มีแสงแดดส่อง
และไม่ร้อน ระยะทางที่เสด็จฯ ก็ไม่ไกล เพราะสวน ปรัชญา น้อยๆ
ในตัวเมืองไซ่ง่อนนั่นเอง รถยนต์พระที่นั่งและรถในขบวนจอดที่
หน้าสวน และจากตรงนั้นมีถนนกว้างเข้าสู่สวน และอนุสาวรีย์ ซึ่ง
เป็นรูปคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้าตั้งอยู่ตรงหน้า สองข้างถนนเป็นสวน
ดอกไม้งดงาม นายเหิงยีน คินห์ ถ้วน นำเสด็จฯ ไปทรงวางพวง
มาลา แล้วก็นำเสด็จฯ กลับยังวังเจีย-ลอง

หลังจากนั้นเป็นเวลาว่างอยู่เกือบหนึ่งชั่วโมง พอได้เวลา
ประมาณ ๐๙.๑๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จพระราช-
ดำเนินไปยังกองบัญชาการกองทัพเวียดนามโดยรถยนต์พระที่นั่ง มี
นายตรัน ตุง ตุง (H.E. Tran Tung Dung) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระ-

ทรวงกลาโหม เป็นผู้นำเสด็จ ฯ ไปในรถยนต์พระที่นั่งนั้นเอง รถ
 ขบวนก็แล่นตามเสด็จ ฯ ตามปกติ ไม่นานนักก็ถึงกองบัญชาการ
 กองทัพเวียดนาม นายพล เล วัน ตี เสนาธิการกองทัพเวียดนาม
 ได้เข้าเฝ้า ฯ และทูลอัญเชิญเสด็จ ฯ ลงจากรถยนต์พระที่นั่งไปทำ
 ความเคารพธงชาติไทยและเวียดนาม แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญ
 พระบารมีและเพลงชาติเวียดนาม แล้วทูลอัญเชิญเสด็จขึ้นรถยนต์
 เปิดประทุน ทรงตรวจแถวทหารที่เข้าแถวยืนเรียงรายรับเสด็จ ฯ
 เป็นหมวด หมู่ นายตรัน ตุง กุง โดยเสด็จ ฯ ไปในรถยนต์นั้นด้วย
 ตลอดทาง และก็ต้องยืนคู่ไปในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงรับการคำนับจากบรรดาแถวทหารต่าง ๆ เสร็จแล้วรถยนต์พระ-
 ที่นั่งก็แล่นไปเทียบที่ปะรำ ที่จัดเป็นแท่นอยู่ทางด้านหนึ่งของถนน
 ตรงหน้านั้นมีอนุสาวรีย์ของประธานาธิบดีขนาดใหญ่ แต่งกายแบบ
 เวียดนาม เป็นรูปครึ่งตัวตั้งบนแท่นสูงใหญ่ ณ ที่ปะรำหรือพลับพลา
 นี้ มีผู้มุงเงาตั้งอยู่เต็ม รวมทั้งฝ่ายไทยก็ตามเสด็จ ฯ ในขบวนด้วย
 เนื่องด้วยในงานนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ ฯ เพียงพระองค์
 เดียว พวกที่ตามเสด็จ ฯ จึงเป็นชายล้วน เมื่อเสด็จ ฯ ลงจากรถยนต์
 พระที่นั่งแล้ว ก็ประทับที่พระเก้าอี้ซึ่งตั้งอยู่ตรงหน้าสุด แล้วกอง
 ทหารก็เริ่มสวนสนามผ่านพระพักตร์ที่ละหน่วย มีทั้งหน่วยทหารราบ
 และหน่วยยานเกราะ รถรบชนิดทันสมัย และรถขนส่งทยอยกันมา
 ดิ่ก ๆ กัน ในขณะเดียวกันนั้น เครื่องบินก็บินผ่านในอากาศเบื้องบน
 งานนี้สิ้นสุดลงเมื่อเวลาประมาณ ๑๐.๑๐ น. จึงเสด็จพระราชดำเนิน
 กลับที่ประทับ

หลังจากนั้นก็ทรงว่าง เสวยพระกระยาหารกลางวัน ณ ที่ประทับ เวลาบ่ายประมาณ ๑๕.๐๐ น. ก็เสด็จฯ ออกอีก คราวนี้แยกออกเป็นสองขบวน คือ ขบวนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเสด็จฯ ไปรับปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ซึ่งมหาวิทยาลัยไช้่งฮั่นทงเกล้าฯ ถวาย และขบวนสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งเสด็จฯ ไปเยือนและทอดพระเนตรกิจการของโรงเรียนเด็กกำพร้า

เมื่อเวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินยังมหาวิทยาลัยไช้่งฮั่น ซึ่งอยู่ไม่ห่างไปเท่าใดนักจากที่ประทับวังเจีย-ลอง เมื่อเสด็จฯ ถึง มีนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเรียงรายตามสองข้างทาง เป็นผู้หึงลั่นสวมเสื้อยาวคลุมเสื้อกางเกงตามแบบเครื่องแต่งกายของชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินบนลาดพระบาท (พรม) ที่ปูตลอดทางตั้งแต่ซุ้มประตูมหาวิทยาลัยจนถึงตัวตึก แล้วรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการอัญเชิญเสด็จฯ ไปประทับในห้องรับรอง เพื่อทรงสวมฉลองพระองค์ครุย และพระมาลา (หมวก) ของมหาวิทยาลัย เสร็จแล้วก็เสด็จฯ เข้าสู่ห้องประชุมพร้อมด้วยอธิการบดีและคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย ส่วนบรรดาข้าราชการที่โดยเสด็จฯ ก็ได้เข้าไปนั่งยังที่ๆ เขาจัดไว้โดยเฉพาะในห้องประชุมนั้นล่วงหน้าแล้ว เมื่อประทับที่พระเก้าอี้ที่เขาจัดไว้ถวายเป็นที่เรียบร้อยแล้ว กณบดินทรศึกษาบดี ก็อ่านคำกราบบังคมทูลสรรเสริญพระเกียรติคุณเป็นภาษาฝรั่งเศส ดังต่อไปนี้

๖๓

UNIVERSITÉ DE SAIGON
SÉANCE SOLENNELLE

au cours de laquelle

Sa Majesté Bhumibol Adulyadej
Roi de Thaïlande

reçoit les insignes du grade de Docteur en Droit, Honoris Causa.

19 Décembre 1959

16 heures

CITATION

prononcée par le Professeur NGUYỄN-CAO-HACH, Doyen p.i. de la Faculté de Droit.

Sa Majesté BHUMIBOL ADULYADEJ, suprême Leader du peuple de Thaïlande,

Sa Majesté succéda à Son royal frère en 1946, au moment où, à peine sortie de la seconde guerre mondiale, l'Asie n'avait pas encore fini de panser ses blessures. Grâce à Son prestige et Sa vertu, Sa Majesté a réussi à maintenir et renforcer l'unité nationale dans une période critique où le peuple hésitait devant des conflits d'idéologies et d'intérêts opposés.

Du haut de Son trône, Sa Majesté a insisté sur l'importance des valeurs spirituelles et morales comme fondements de la société, et à la jeunesse intellectuelle de Thaïlande, Elle a donné le brillant exemple d'un Chef d'État jeune, pur et épris de progrès. En même temps, Elle a maintenu, encouragé et développé les valeurs permanentes de Son peuple.

Sa Majesté BHUMIBOL ADULYADEJ demeure un symbole vivant pour tous les intellectuels du monde moderne, précisément parce qu'Elle a démontré que les traditions morales de l'Asie pouvaient s'harmoniser avec la Science et les Arts de l'Occident dans une synthèse féconde.

(คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ)

มหาวิทยาลัยไชน่ฮั่น

การประชุมพิเศษเนื่องในการที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย ทรงรับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางนิติศาสตร์ วันที่ ๑๙ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๕๙
เวลา ๑๖.๐๐ น.

คำสรรเสริญพระเกียรติคุณ ซึ่งกล่าวโดยศาสตราจารย์เหิงยั้น
เกา ชัก คณบดีคณะนิติศาสตร์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ผู้นำสูงสุดแห่ง
ประชาชนชาวไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบ
ต่อจากสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช เมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๖ ซึ่งเป็นเวลาที่
สงครามโลกครั้งที่สองเพิ่งจะสิ้นสุดลงใหม่ๆ ในยามที่ทวีปเอเชียยัง
มิได้ตกแต่่งบาดแผลแห่งสงครามนั้นให้เรียบร้อยลง ด้วยพระเกียรติ
และด้วยพระคุณของพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรง
สามารถรักษาและส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นของชาติให้มั่นคง ใน
ระยะอันเป็นวิกฤติการณ์ ในยามที่ประชาชนยังลังเลอยู่ต่อหน้าการ
ขัดแย้งต่างๆ ในทางอุดมการณ์และผลประโยชน์

จากพระราชบัลลังก์อันสูงส่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของคุณค่าทางจิตใจ และธัมมะอัน

เป็นเหมือนรากฐานของสังคม และสำหรับบรรดาเยาวชนที่มีความ
คิดแล้ว พระองค์เป็นตัวอย่างของประมุขที่ยิ่งใหญ่ บริสุทธิ์ และ
เต็มไปด้วยความก้าวหน้า ในขณะที่เดียวกัน พระองค์ยังได้ดำรงรักษา
สันติสนุน และส่งเสริมคุณค่าอันถาวรของประชาชนของพระองค์อีก
ด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ทรงดำรงอยู่
เป็นบุคคลสัญลักษณ์สำหรับบรรดาผู้ที่มีความคิดทั่วโลกในปัจจุบัน
ทั้งนี้ก็เพราะว่า พระองค์ได้ทรงแสดงให้เห็นว่า ประเพณีทางค่าน
ธัมมะของอาเซียนนั้น สามารถที่จะผสมกลมกลืนไปได้กับวิทยาศาสตร์
และศิลปกรรมของภาคตะวันตก ให้กลายเป็นส่วนผสมที่ยังผลดีต่อ
ไปได้.

.....

ต่อจากนั้น ศาสตราจารย์ เหงียน กวาง ตรินห์ อธิการบดี
มหาวิทยาลัยไซ่ง่อนก็ลุกขึ้นยืน และอ่านคำกราบบังคมทูล ก่อนที่จะ
ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิปณัติกิตติมศักดิ์ทางนิติศาสตร์ คำกราบ
บังคมทูลนี้เป็นภาษาฝรั่งเศส ดังต่อไปนี้

ALLOCUTION

**du Professeur NGUYỄN-QUANG-TRINH, Recteur de
l'Université de Saigon**

Sire

Avant tout, nous voulons exprimer à Votre Majesté notre respectueuse gratitude pour l'insigne faveur qui nous est accordée de La recevoir dans l'enceinte de l'Université de Saigon. Votre visite au Viêt-Nam revêt une importance exceptionnelle dont l'ensemble des professeurs et des étudiants de notre Université ont pleine conscience; aussi Vous sommes-nous profondément reconnaissants de nous avoir réservé une part de Votre temps précieux.

Excellences,

Mesdames et Messieurs,

Nous sommes réunis aujourd'hui pour honorer non seulement le Souverain d'une nation amie' mais encore pour rendre hommage aux hautes vertus d'un Chef d'État qui a donné une noble orientation au destin de Son peuple.

Au milieu du tumulte des passions et de la clameur des propagandes contradictoires qui agitent le monde moderne, Sa Majesté BHUMÍBOL ADULYADEJ a reconnu que seule une voie pouvait mener l'homme vers une civilisation authentiquement humaine: c'est celle d'une synthèse harmonieuse de la morale et de la culture.

La culture est la mobilisation de nos efforts en vue de percer les secrets de la nature, d'en utiliser les ressources pour notre développement dans les domaines matériel et spirituel. La morale est comme une boussole orientant ces efforts vers notre épanouissement intégral et la réalisation de notre vocation transcendante.

Un peuple civilisé est celui qui a le culte des valeurs spirituelles et morales. Quant au reste, honneurs, pouvoir, richesse . . . ne sont qu'apparence passagère, et leur poursuite effrénée, au mépris des peincipes de la morale, ne peut que rétrograder l'homme vers l'état de barbarie.

Le prestige attaché au nom de Sa Majesté et l'autorité et al sympathie unanimes qu'Elle a acquises ne tiennent pas seulement à Sa haute fonction, mais aussi à la noblesse de Ses vertus, l'élévation de Son esprit et la ferveur ardente avec laquelle Elle se consacre à la conduite de Son peuple.

Le peuple vietnamien est en train de progresser dans la même voie que le peuple thaïlandais, voie certes éiroite, jonchée d'obstacles, mais qui s'ouvre à de glorieuses perspectives parce que nous nous y sommes engagés ensemble avec toute notre résolution et notre esprit de sacrifice.

En reconnaissance de la dévotion de Sa Majesté à la cause de la culture et de la morale, qui constitue pour nous à la fois un exemple et un encouragement, l'Université de Saigon est honorée de pouvoir rendre hommage à Ses grands mérites à l'occasion de Sa visite au Viêt-Nam.

Sire,

Sur la proposition du Doyen de la Faculté de Droit, avec l'approbation du Conseil de l'Université et du Secrétaire d'État à l'Éducation Nationale, en tant que Recteur de l'Université de Saigon et en vertu des lois et règlements de la République du Viêt-Nam, nous avons l'honneur de Vous conférer le grade de Docteur en Droit Honoris Causa avec tous les privilèges et prérogatives y attachés.

(คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ)

คำกราบบังคมทูลของศาสตราจารย์ เจริญ กวาง ตรินท์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยไซ่ง่อน
เนื่องในการที่มหาวิทยาลัยไซ่ง่อน ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญา
นิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๒

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ก่อนอื่นเราใคร่ที่จะขอแสดงความขอบพระราชนุหัยอย่าง
เคารพแก่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ในการที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
โปรดกระหม่อมให้เราได้อันรับพระองค์ในขอบเขตของมหาวิทยาลัย
ไซ่ง่อน การเสด็จฯ มาเยือนเวียตนามของพระองค์ครั้งนี้ ประกอบ
ด้วยความสำคัญพิเศษซึ่งที่ประชุมศาสตราจารย์และนักศึกษาของมหา
วิทยาลัยของเรา ตระหนักอยู่ดี ทั้งสำนึกอย่างลึกซึ้งถึงการที่พระองค์
ได้ทรงสละเวลาอันมีค่าของพระองค์ให้แก่เรา

ฯพณฯ ท่านสุภาพสตรีและสุภาพบุรุษทั้งหลาย

เราได้มาชุมนุมกันในวันนี้ มิใช่จะถวายพระเกียรติต่อพระ
มหากษัตริย์ที่เป็นมิตรเท่านั้น ยังเพื่อถวายความเคารพแก่พระเกียรติ
คุณอันสูงส่งของประมุขของรัฐที่ได้ทรงชี้แนวทางดำเนินชีวิตอันง
งามแก่ประชาชนของพระองค์ด้วย

ในท่ามกลางของความยุ่งยาก อันเกิดแต่อาภรณ์และเสียงอัน
ดังของคำโฆษณาชวนเชื่อที่กำกวม ที่กำลังรบกวนโลกปัจจุบันอยู่นี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงเล็งเห็นถึงทางสายเดียวที่จะสามารถนำเอามนุษยชาติไปสู่อารยธรรมอันแท้จริงของมนุษย์ นั่นก็คือ การนำเอาธัมมะ และวัฒนธรรมมาประสานรวมกันเป็นหนึ่งเดียว

วัฒนธรรมเป็นการรวมกำลังรวมความพยายามของเรา เพื่อที่จะค้นคว้าสิ่งเร้นลับจากธรรมชาติ และเพื่อที่จะนำไปใช้กับบรรดาทรัพยากรทั้งหลาย เพื่อความก้าวหน้าของเราในขอบเขตทั้งของวัตถุและจิตใจ ธัมมะเป็นประจักษ์ชัดที่ชี้ทางให้ความพยายามเหล่านั้นไปสู่ความเจริญที่เป็นปึกแผ่นของเรา และการดำรงชีวิตให้เป็นสุข

อารยชนนั้นคือ บุคคลที่มีสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจ และธัมมะส่วนสิ่งอื่นๆ เช่นเกียรติยศ อำนาจก็ดี ความมั่งคั่งร่ำรวยก็ดี เป็นแต่เพียงสิ่งลวงตาที่ปรากฏขึ้นชั่วคราวเท่านั้น และการมุ่งกระทำการใดโดยปราศจากการบังคับใจทั้งๆ ที่มีหลักธัมมะปรากฏอยู่แล้วก็ตาม จะทำให้มนุษย์เราถอยกลับไปสู่ความเป็นป่าเถื่อนเท่านั้น

พระเกียรติประจำพระนามของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชอำนาจ และพระมหากรุณาที่พระองค์ทรงมีอยู่นั้นมิใช่จะมีอยู่เพราะฐานะอันสูงส่งของพระองค์เท่านั้นก็หาไม่ แต่ความงดงามแห่งพระเกียรติคุณ ความมีจิตใจสูง และความปรารถนาอันแรงกล้าซึ่งพระองค์ได้อุทิศให้เป็นหลักนำของประชาชนของพระองค์นั้นด้วย

ประชาชนชาวเวียดนามกำลังก้าวหน้าไปตามวิถีเดียวกันกับประชาชนชาวไทย วิถีที่แคบและเต็มไปด้วยอุปสรรค แต่ก็เส้นทาง

ที่เผยให้เห็นทิวทัศน์อันตระการ ทั้งนี้ก็เพราะว่า เราร่วมมือกันด้วย
ปณิธานที่แน่วแน่และด้วยจิตใจพร้อมที่จะเสียสละ

ด้วยความรู้สึกกระตือรือร้นถึงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงประกอบกิจมั่งม้นเพื่อประโยชน์ของวัฒนธรรม และธัมมะ
ซึ่งสำหรับเราเป็นทั้งตัวอย่างอันดีและสิ่งสนับสนุนนำใจในขณะเดียวกันนี้
มหาวิทยาลัยไซ่ง่อนรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสถวาย
ความเคารพต่อพระเกียรติคุณอันสูงยิ่งของพระองค์ในโอกาสที่พระองค์
ได้เสด็จฯ มาเยือนประเทศเวียดนามครั้งนี้

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ตามข้อเสนอคนบึกคณานิติศาสตร์ พร้อมด้วยความเห็นชอบ
ของสภามหาวิทยาลัย และของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
และทั้งอธิการมหาวิทยาลัยไซ่ง่อน และตามกฎหมายและข้อบังคับของ
สาธารณรัฐเวียดนาม เรา รู้สึกเป็นเกียรติที่จะทูลเกล้าฯ ถวายปริญญา
นิติศาสตร์คุณวุฒิปดกิต พร้อมด้วยประโยชน์และอำนาจอันพึงมีจาก
ปริญญานี้แก่พระองค์

ทูลเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

.....

ภายหลังที่ทรงรับปริญญาแล้ว ก็ทรงมีพระราชดำรัสตอบ
เป็นภาษาฝรั่งเศส ดังต้นฉบับต่อไปนี้

Monsieur le Recteur,

C'est avec un grand plaisir que je reçois l'honneur qui m'est conféré

Ici comme dans mon pays, j'ai trouvé une foi inébranlable dans les humanités, les sciences et la connaissance en général qui sont les facteurs indispensables pour le renforcement de la liberté individuelle et nationale. Ces facteurs jouent aussi un rôle d'une importance capitale pour la préservation et le développement de l'héritage culturel national, aussi bien que pour créer la bonne entente et le rapprochement entre les peuples.

L'Université de Saïgon a, depuis de nombreuses années, répandu d'innombrables bienfaits parmi la jeunesse et la population non seulement du Viêt Nam, mais aussi d'autres pays avoisinants.

Je considère que la distinction que vous me conférez aujourd'hui est aussi un honneur pour la nation Thaïe toute entière. Elle établira un lien direct entre nos deux pays. Elle sera appréciée comme telle par le peuple Thaï ainsi que par les institutions académiques de mon pays. Elle établira sans aucun doute, des contacts plus étroits et une co-opération confiante et fructueuse sans lesquels la bonne compréhension et la paix entre les peuples ne peuvent être réalisées.

En vous remerciant, ainsi que tous vos éminents collègues de l'Université, je vous prie, Monsieur le Recteur, d'accepter mes vœux les plus sincères pour le succès grandissant de l'Université dans son oeuvre humaine.

(คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ)

พระราชดำรัสตอบอธิการบดีมหาวิทยาลัยไชงอัน
เนื่องในการทุนเกล้าฯ ถวายปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๒

ท่านอธิการบดี,

ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีอย่างยิ่งที่ได้รับเกียรติ ที่ท่านได้มอบให้แก่ข้าพเจ้า.

ที่นี่ก็เหมือนกับในประเทศของข้าพเจ้าเหมือนกัน ข้าพเจ้าได้พบว่ามี ความเชื่อมั่นที่มีผันแปรในมนุษยชาติ วิทยาศาสตร์ และความรู้ทั่วไป ที่เป็นปัจจัยที่จะทอดทิ้งเสียมิได้ สำหรับส่งเสริมเสรีภาพของส่วนบุคคลและของชาติ ปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งใหญ่สำหรับดำรงรักษาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และสำหรับสร้างมิตรภาพอันดี และความสัมพันธ์อันสนิทระหว่างประชาชน

นับเป็นเวลานานปีมาแล้ว มหาวิทยาลัยไชงอัน ได้ทำประโยชน์อย่างเหลือคณานับให้แก่บรรดาเยาวชนและประชาชน มิใช่แต่ในประเทศเวียดนามเท่านั้น แต่ในประเทศอื่นๆ ที่ใกล้เคียงอีกด้วย

ข้าพเจ้าถือว่าเกียรติที่ท่านได้มอบแก่ข้าพเจ้าในวันนี้ เป็นเกียรติสำหรับประชาชาติไทยทั้งหมดด้วย และเป็นสิ่งที่สร้างสายสัมพันธ์โดยตรงระหว่างประเทศของเราทั้งสอง ทั้งจะเป็นที่นิยมชมชอบของประชาชนชาวไทยและสถาบันการศึกษาต่างๆ ในประเทศของข้าพเจ้าด้วย เป็นที่น่าสงสัยเลยว่า เกียรตินี้จะเสริมสร้างความ

สัมพันธ์อันสนิทและการร่วมมืออย่างไว้วางใจกันและอย่างเป็นผลดี ซึ่งหากไม่มีสิ่งนี้เสียแล้ว ความเข้าใจอันดี และสันติภาพระหว่างประชาชนย่อมจะบังเกิดขึ้นมิได้

ในการขอใบทำน และเพื่อนร่วมงานอันทรงเกียรติของมหาวิทยาลัยนี้ ข้าพเจ้าขอให้ท่านอธิการบดี โปรดรับความปรารถนาดีอันจริงใจของข้าพเจ้า เพื่อความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ในงานด้านมนุษยธรรมของมหาวิทยาลัย.

.....

หลังจากที่ทรงมีพระราชดำรัสแล้ว ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีและเพลงชาติเวียดนาม เมื่อประทับที่พระเก้าอี้ อีกวาระหนึ่งแล้ว อธิการบดีมหาวิทยาลัยได้ทูลเกล้าฯ ถวายพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถขนาดใหญ่ที่นักศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยนี้ได้เขียนขึ้นด้วยสีน้ำมัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขอบใจ แล้วนายกลัย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา ก็รับพระบรมฉายาลักษณ์นั้นเพื่อนำกลับไปพร้อมกับขบวน ภายหลังนั้นก็เสด็จพระราชดำเนินกลับ ผ่านแถวนักศึกษาสตรีสองข้างทางเช่นเขาเสด็จฯ เข้า มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการของเวียดนาม อธิการบดีและบรรดาคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยตามออกมาส่งเสด็จฯ กลับยังที่ประทับวังเจีย-ลอง

สำหรับสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถนั้น ก็เสด็จพระราชดำเนินออกจากที่ประทับโดยรถยนต์พระที่นั่งเมื่อเวลาประมาณ ๑๕.๐๐ น. ยังเมือง ตือ ถิก (Thu Duk) ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองไซ่ง่อนราว ๒๐ กิโลเมตร โดยมีภริยา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ภริยา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ภริยาเอกอัครราชทูตไทย

ประจำเวียคนาม นางสนองพระโอษฐ์ นางพระกำนัล และราชเลขา
 นุการในพระองค์ ตามเสด็จ ๆ ไปด้วย สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรม
 ราชินีนาถได้ทอดพระเนตรกิจการของโรงเรียนเด็กกำพร้า ซึ่งได้จัด
 ละครถวายทอดพระเนตรและถวายของขวัญด้วย สมเด็จพระนางเจ้า ฯ
 พระบรมราชินีนาถได้พระราชทานเงินอุดหนุนโรงเรียนเด็กแห่งนั้นและ
 ได้ลงพระนามาภิไธยพระราชทานในสมุดเยี่ยม เสด็จพระราชดำเนิน
 กลับเมื่อเวลาประมาณ ๑๖.๑๕ น. ระหว่างทางได้ทรงแวะทอดพระ-
 เนตรร้านแสดงศิลปหัตถกรรมของรัฐบาลที่ในเมืองไซ่ง่อน เสด็จ ฯ
 ถึงที่ประทับเมื่อเวลาประมาณ ๑๗.๑๕ น.

ตอนค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ
 พระบรมราชินีนาถ ได้พระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำแก่ ฯพณฯ ประ-
 ธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเวียคนาม เป็นการตอบแทน สำหรับการ
 เยือนเป็นทางการนี้ ตามปกติ พิธีที่สำคัญสองอย่างที่จะละเว้นเสียมิได้
 ก็คือ เจ้าของประเทศเลี้ยงอาหารค่ำแก่แขกที่มาเยือน เรียกว่า State
 Banquet และการเลี้ยงที่ผู้เป็นแขกจัดให้แก่เจ้าของบ้าน เรียกว่า
 Return Banquet ตามธรรมเนียม ในการเลี้ยง State Banquet นี้จะต้องมี
 สุนทรพจน์ต้อนรับ และฝ่ายเป็นแขกมีสุนทรพจน์ตอบ ส่วนในการ
 เลี้ยง Return Banquet นี้ บางทีก็มีสุนทรพจน์ บางทีก็ไม่มี แล้วแต่
 ประเพณีของแต่ละประเทศ การเลี้ยงพระราชทานในตอนค่ำวันเสาร์
 ที่ ๑๙ ธันวาคม นี้ เป็น Return Banquet ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้า-
 อยู่หัวได้ทรงจัดขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแก่เจ้าของบ้าน

ก่อนที่จะถึงการเลี้ยง State Banquet หรือ Return Banquet ก็
 คือ ประเพณีไม่ค่อยจะเหมือนกันในแต่ละประเทศ บางทีก็ไม่มีการ

เชื่อเชิญกัน เพราะถือว่าเป็นของที่จำเป็นจะต้องทำอยู่แล้ว แต่บางทีก็มีการเชิญกัน เช่นที่เวียตนามนี้ ก่อนที่จะมีการเลี้ยงถวายเป็นเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ประธานาธิบดี โง่ ดินห์ เทียม ได้มีบัตรเชิญมาถวาย ทำเป็นผ้าแพรสีแดงมีคำเชิญเขียนไว้ทั่วผืน ดังนั้นในการเลี้ยงตอบในตอนค่ำวันเสาร์นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้พระราชทานบัตรเชิญไปเช่นกัน แต่ทำเป็นหนังสือส่วนพระองค์ถึงประธานาธิบดี และขอเชิญนางโง่ ดินห์ ญู ถ้วย ข้อความเป็นภาษาอังกฤษ ดังนี้

**His Majesty's Letter to His Excellency President Ngo Dinh Diem
Inviting him to the Banquet
to be given in the President's Honour
by His Majesty the King
at the Royal Thai Embassy.**

Dinh Gia - Long,
December 18, 1959.

Mr. President,

I still vividly recall to mind Your Excellency's visit to my country. Although the Queen was at that time not in a position to greet and welcome you personally, she was doing her best to help in arranging for your stay in our country.

Since we are now enjoying your hospitality in your beautiful city, we are desirous of taking every opportunity to be with you. The Queen and I shall, indeed, be very happy, if Your Excellency will be our guest at the Dinner to be given in your honour at the Thai Embassy on the 19th. December 1959 at 7.30 p.m. It will certainly give us great welcome if Madame Ngo Dinh Nhu will accompany Your Excellency.

Very sincerely yours,
(M.R.) **Bhumibol R.**

**His Excellency
The President of the Republic of Vietnam,
Saigon.**

(คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ)

พระราชหัตถเลขาเชิญประธานาธิบดีมาในงานเลี้ยงพระราชทาน
ที่สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงไชน่่งอน

๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๒

พระราชวัง เจีย-หลง

๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๒

ท่านประธานาธิบดี

ข้าพเจ้ายังระลึกได้เป็นอย่างดีถึงการที่ ๖ พรรษา ไปเยือนประเทศของข้าพเจ้า ถึงแม้ว่าพระราชินีในขณะนั้น จะไม่อยู่ในฐานะที่จะต้อนรับท่านได้ด้วยพระองค์เอง พระองค์ก็ได้พยายามจัดการเตรียมเพื่อให้ท่านพำนักอยู่ในประเทศไทยจนสุดความสามารถ

เมื่อเราได้มารับการต้อนรับอันดีของท่านในนครอังกังตงมานี้ เราก็มีความปรารถนาเสมอที่จะให้มีโอกาสได้ใกล้ชิดกับท่าน พระราชินีและข้าพเจ้าจะมีความยินดีเป็นอันมาก หาก ๖ พรรษา จะมาเป็นแขกของเราในการเลี้ยงอาหารค่ำเพื่อเป็นเกียรติแก่ท่าน ณ สถานเอกอัครราชทูตไทย ในวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๒ เวลา ๑๙.๓๐ น. เราจะรู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่ง ถ้า มาตาม โจ ดินห์ ญู จะมากับ ๖ พรรษา ได้

ขอแสดงความนับถืออย่างจริงใจ

(พระปรมาภิไธย) ภูมิพล

๖ พรรษา ประธานาธิบดีสาธารณรัฐเวียดนาม
ไชน่่งอน

ในค่ำวันเสาร์นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินถึงสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงไซ่ง่อน เมื่อเวลาประมาณ ๑๙.๒๐ น. ซึ่งเป็นเวลาราว ๑๐ นาทีก่อนที่จะประธานาธิบดี และนางโง คินห์ นยู จะเดินทางมาถึง ทั้งนี้ ก็เพื่อจะได้ทรงรอรับแขกของพระองค์ในฐานะที่ทรงเป็นเจ้าภาพ เอกอัครราชทูตไทยและภริยาได้อัญเชิญเสด็จ ฯ ขึ้นไปยังห้องรับรองชั้นบนเป็นการชั่วคราว อีกไม่กี่นาทีหลังจากนั้น ท่านประธานาธิบดี และนางโง คินห์ นยู ก็ขึ้นรถยนต์มาถึง ทั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จ ฯ ลงมารับที่เฉลียงหน้าสถานทูต และทรงนำขึ้นไปยังห้องรับรองชั้นบน พอเวลาประมาณ ๒๐.๐๐ น. เอกอัครราชทูตก็กราบบังคมทูลอัญเชิญเสด็จ ฯ ลงและเข้าสู่ห้องเสวย พร้อมกับสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ท่านประธานาธิบดี และนางโง คินห์ นยู ห้องเสวยนี้เป็นห้องขนาดเล็ก ใช้เลี้ยงคนได้เพียง ๒๐ กว่าคนเท่านั้น แต่เป็นห้องที่สะอาดและสวยงาม มีภาพแบบไทย ๆ ประดับที่ข้างฝา เช่นภาพเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ โต๊ะอาหารจัดเป็นรูปเกือกม้ากลาย ๆ คือเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่ด้านกว้างหายไปสี่ยด้านหนึ่ง ทางด้านกว้างอีกด้านหนึ่งนั้นเป็นที่ประทับของทั้งสองพระองค์กับประธานาธิบดี และนางโง คินห์ นยู คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับคู่กับประธานาธิบดีอยู่ตรงกึ่งกลาง สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถประทับทางขวาของประธานาธิบดี และนางโง คินห์ นยู นั่งทางซ้ายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ที่เข้าร่วมโต๊ะมีทั้งฝ่ายเวียดนามและฝ่ายไทย ฝ่ายเวียดนามมี ประธานสภาแห่ง

ชาติและภริยา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและภริยา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงโยธาธิการและคมนาคม เอกอัครราชทูตเวียดนามประจำประเทศไทยและภริยา ส่วนฝ่ายไทยมี ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พระยาศรวิสารวาจา องคมนตรี พลอากาศเอก เจริญเกียรติ วัฒนางกูร ผู้บัญชาการทหารอากาศ พลเอก หลวงสุรณรงค์ สมุหราชองครักษ์ หลวงประเสริฐไมตรี ดร.กัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา ม.ร.ว. กิตินัดดา กิตติยากร หม่อมหลวงมณีรัตน์ บุนนาค เอกอัครราชทูตไทยประจำเวียดนามและภริยา

อาหารที่จัดเลี้ยงในค่ำวันนั้นมีทั้งอาหารฝรั่งและอาหารไทย คือเริ่มด้วยอาหารฝรั่ง แล้วตามด้วยอาหารไทย แล้วจึงถึงของหวานและผลไม้ หลังจากนั้นก็เป็นกาแฟซึ่งเสิร์ฟภายหลังอาหารในห้องถัดไป ในการเลี้ยงพระราชทานครั้งนี้ มีพระราชดำรัสต้อนรับท่านประธานาธิบดี และให้มีการถวายพระราชดำรัส เพราะถือว่าสถานเอกอัครราชทูตไทยเป็นดินแดนของไทย จึงทรงใช้วิธีการแบบที่ทรงใช้ในประเทศไทย ดังนั้น เมื่อเสร็จเครื่องคาวแล้ว นายธัญชัย ราชวัลลภานิสฐ์ ข้าราชการในสำนักราชเลขาธิการ ซึ่งทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่พิธีการในขบวนเสด็จ ฯ ก็อัญเชิญพระราชดำรัสเข้าถวายพระราชดำรัสเป็นภาษาไทย มีข้อความดังต่อไปนี้

ท่านประธานาธิบดี

ข้าพเจ้าและพระราชินีมีความยินดีและรู้สึกว่าได้รับเกียรติอย่างมากที่ได้มีโอกาสต้อนรับ และรับรอง ฯพณฯ พร้อมด้วยบุคคลชั้นผู้ใหญ่ของฝ่ายเวียดนามค่ำวัน

การรับรองทั้งนี้ เป็นแต่เพียงเครื่องระลึกอันเล็กน้อยให้นึกถึงความนิยมชมชื่นของเราในไมตรีจิตโอบอ้อมอารีที่เราได้รับจากท่านทั้งปวง ในระหว่างที่พักอยู่ในนครนี้

ท่านประธานาธิบดี ข้าพเจ้าหวังว่า การมาเยือนเวียดนามของเราคราวนี้จักเป็นเครื่องยืนยันถึงมิตรภาพอันมีมาแต่เก่าก่อน ระหว่างประชาชาติทั้งสองของเรา ทั้งที่การไปเยือนประเทศไทยของท่านได้ยืนยันมาแล้ว ทั้งจะช่วยทำทางให้ราบรื่นเพื่อความร่วมมืออันใกล้ชิดยิ่งขึ้น โดยที่ประเทศทั้งสองของเราซึ่งมีปัญหาทำนองเดียวกัน และความมุ่งประสงค์คล้ายคลึงกัน ต่างยึดมั่นในเรื่องสันติ ความยุติธรรม และความก้าวหน้าในโลกภาคนี้ เราย่อมจะได้ประโยชน์ทุกทาง ถ้าเราใช้ความพยายามร่วมกัน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยการร่วมงานกันและอยู่กันด้วยดีฉันท์เพื่อนบ้านที่เป็นมิตร

ด้วยเจตน์จำนงทั้งนี้ เราจึงได้มาเยือนท่าน และนับตั้งแต่นั้นเราได้มาสู่ประเทศนี้ ก็ล้วนมีเรื่องที่เป็นที่น่าพอใจ การที่เราได้มีโอกาสมาพบปะประชาชนที่ขยันขันแข็ง รักอิสระเสรี และที่เพียบพร้อมด้วยไมตรีจิต จักเป็นสิ่งที่เรารำลึกถึงอยู่ต่อไปโดยแน่นอน

ในนามของพระราชินี ทั้งในนามของข้าพเจ้าเอง ขอแสดงความขอบคุณและความชื่นชมอย่างจริงใจ แก่ ฯพณฯ ประธานาธิบดี แต่มาตาม โง ดินห์ ญู แก้วรัฐบาล ตลอดจนประชาชนชาวเวียดนามที่ได้ให้การรับรองและการต้อนรับแก่เราด้วยน้ำใจอารีกว้างขวาง

ข้าพเจ้าขอให้ท่านประธานาธิบดีมีความเกษมสวัสดิ์ และให้ประชาชนชาวเวียดนามจงประสบความรุ่งเรือง

เมื่อมีพระราชดำรัสจบ ทนตรีของวงดนตรีตำรวจที่อยู่ในสวนหลังสถานเอกอัครราชทูตก็บรรเลงเพลงชาติเวียดนาม ผู้ร่วมโต๊ะเสวยก็ดื่มอวยพรให้แก่ประธานาธิบดี และประชาชนเวียดนาม

เมื่อมีพระราชดำรัสเป็นภาษาไทย ก็จำเป็นอยู่เองที่จะต้องมีการแปลเป็นภาษาอังกฤษหรือฝรั่งเศสมอบให้แก่ฝ่ายเวียดนาม เพื่อให้รู้กระแสพระราชดำรัส คำแปลพระราชดำรัสเป็นภาษาอังกฤษนั้น มีข้อความดังนี้

Mr. President,

It is indeed a privilege and a great pleasure for the Queen and Myself to welcome Your Excellency and the distinguished Vietnamese personalities to-night.

This will be only a small token of our appreciation for the kindness and numerous gestures of friendliness shown to us during our happy stay in your beautiful capital.

I hope, Mr. President, that this visit of ours will reaffirm, as Your Excellency did by your visit to Thailand, the long-standing ties of friendship between our two nations and have the way for still closer and more beneficial co-operation in the future. As our two countries, with similar problems and similar aspirations, stand to-day in this part of the world for peace, justice and progress, we have everything to gain in joining our endeavours. We shall certainly reap the benefit of mutual confidence by working together and living together as good and friendly neighbours.

It is in this spirit that we have come to visit you. Ever since we have been here, we have every cause to be satisfied. We will certainly carry with us happy memories of our stay among a friendly, energetic and freedom-loving people.

On behalf of the Queen, on my own behalf and that of the members of my party, I wish to express to you, Mr. President, to Madame Nyu and to the members of Your Excellency's Government as well as to the Vietnamese people our heartfelt thanks and appreciation for your kind and generous hospitality and welcome.

We form our wishes for the welfare and happiness of the President and for the prosperity of the Vietnamese People.

ภายหลังนี้ ท่านประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเวียดนาม ก็
อ่านสุนทรพจน์ตอบเป็นภาษาเวียดนาม ซึ่งแปลเป็นไทยดังต่อไปนี้

คำแปลสุนทรพจน์ประธานาธิบดีแห่งเวียดนาม ตอบพระราช-
คำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในงานเลี้ยงรับรองที่สถานเอกอัคร-
ราชทูตไทย ณ กรุงไซ่ง่อน เมื่อค่ำวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๐๒

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบบังคมทูลแสดงความขอบ
พระราชหฤทัยใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ในนามของข้าพระพุทธเจ้า
สาธารณรัฐเวียดนามและประชาชนชาวเวียดนาม

ข้าพเจ้ารู้สึกมั่นใจว่า การเสด็จฯ มาเยือนของใต้ฝ่าละออง-
ธุลีพระบาทยังประเทศนั้นนี้ แสดงให้เห็นความสำคัญเป็นพิเศษใน
ระยะนี้และจะเป็นการบ่งถึงวันที่จะลี้มเสียมิได้ ในประวัติของความ
สัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับเวียดนาม

ด้วยความเชื่อมั่นเช่นนี้ ข้าพเจ้าจึงขอชวนเชิญ ๖ พรรษา ทั้ง
หลาย สุกภาพสตรีและสุภาพบุรุษ ให้ยกแก้วของท่านขึ้นดื่มถวายพระ-
พรชัยมงคลแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถแห่งประเทศไทย แต่ความสุขสวัสดิ์ของพระบรม-
วงศานุวงศ์และแก่ความยิ่งใหญ่ และความเจริญรุ่งเรืองของราชอาณาจักร
ไทยและแก่มิตรภาพระหว่างไทยกับเวียดนาม

หลังจากนั้นคนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี เมื่อเพลง
สิ้นสุดลง ทุกคนก็นั่งลงเพื่อรับประทานผลไม้ต่อไปจนเสร็จเรียบร้อยแล้ว
แล้ว จึงออกไปยังห้องโถงที่อยู่ข้าง ๆ เพื่อรับประทานกาแฟ ส่วน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรม-
ราชินีนาถเสด็จ ฯ ขึ้นไปยังห้องรับรองชั้นบน พร้อมด้วยประธานา-
ริบตีและมาตาม โง่ ดินห์ นยู

ที่เจดีย์ข้างนอก เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยก็จัดตั้งเครื่องฉายภาพ-
ยนตร์และจอฉาย ทั้งนี้เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้โปรด
เกล้าฯ ให้นำภาพยนตร์ส่วนพระองค์มาฉายให้แขกฝ่ายเวียดนามได้ดู
ด้วย เลยออกไปจากเจดีย์ทางด้านหลังของสถานเอกอัครราชทูตเป็น
สวนขนาดใหญ่พอประมาณ มีต้นไม้ใหญ่อยู่สองสามต้นในบริเวณ ซึ่ง
ล้อมรอบด้วยกำแพงที่หนาหนา ตามบรรดาบ้านเรือนที่อยู่ล้อมคั่น
ข้างของสถานเอกอัครราชทูตนั้น ปรากฏว่าไม่มีผู้ใดที่เป็นเจ้าของ
บ้านอยู่เลย เพราะทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจเวียดนามได้เตรียมการ
ป้องกันภัยไว้อย่างเข้มงวด พวกคนในบ้าน ตั้งแต่เจ้าของบ้านตลอด
จนคนใช้ในบ้านก็ได้ถูกเชิญตัวออกไปจากบ้านจนหมด แล้วเอา
ตำรวจไปประจำไว้แทน ทั้งนี้ก็ด้วยเกรงกลัวว่า ในฐานะที่บ้านเมือง
ยังไม่ค่อยจะสงบดี อาจจะมีพวกที่คิดร้ายบางคนดำเนินการร้ายจาก
ตัวบ้านเหล่านั้น

ภายในสวนหลังสถานเอกอัครราชทูตนั้น เอกอัครราชทูตได้มี
งานสโมสรสันนิบาตขึ้นภายหลังพระกระยาหารค่ำที่พระราชทานเป็น
เกียรติแก่ประธานาธิบดี ผู้ที่ได้รับเชิญมาในงานนี้มีคณะรัฐมนตรี
เวียดนาม ประธานคณะกรรมการต่างๆ ในสภาแห่งชาติ ข้าราชการ

ชั้นผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน หัวหน้าคณะทูตและคณะกงสุล
ประธานองค์การต่าง ๆ และคนไทยในเวียตนามรวมทั้งข้าราชการใน
สถานเอกอัครราชทูตไทยด้วย พวกนี้ต้อนรับเสด็จฯ อยู่เป็นแถว
รอบสนามหญ้าที่กว้างใหญ่ และมีต้นไม้หลายต้นยืนตระหง่านอยู่เป็น
บางแห่ง พวกที่มาเฝ้าฯ ส่วนมากแต่งกายแบบชาวยุโรป แต่ก็มีส่วน
พวกที่แต่งตัวแบบพื้นเมืองของเขายู่บ้าง

ไม่ช้านัก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนาง-
เจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ก็เสด็จฯ ลงบันไดไปที่เฉลียงพร้อมด้วยท่าน
ประธานาธิบดีและมาตามโง คินห์ นูญ ทรงพระราชดำเนินไป มีพระ-
ราชปฏิสันถารกับแขกต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ด้านขวาไปจนสิ้นสุดทางด้าน
ซ้าย เสร็จแล้วเอกอัครราชทูตอัญเชิญเสด็จฯ ไปประทับยืนอยู่เกือบจะ
ตรงหน้าบันไดที่เฉลียง แล้วเอกอัครราชทูตก็เดินไปยังตรงกลางสนาม
หญ้าใต้ต้นไม้ใหญ่ กล่าวคำถวายพระพรแล้วเชิญชวนที่มถวายพระพร
แถววงตำรวจของไทยก็เล่นเพลงสรรเสริญพระบารมี แล้วก็เชิญชวน
ให้ที่มถวายพระพรประธานาธิบดี แถววงบรรเลงเพลงชาติเวียตนาม

หลังจากนั้นทั้งสองพระองค์ก็ได้มีพระราชปฏิสันถารกับผู้
เฝ้าฯ อยู่อีกเล็กน้อย แล้วทรงนำประธานาธิบดีและมาตามโง คินห์
นูญ ขึ้นไปบนเฉลียงเพื่อทอดพระเนตรภาพยนตร์ส่วนพระองค์ ซึ่ง
เป็นภาพยนตร์สีธรรมชาติขนาดสั้น มีเรื่องเกี่ยวกับประธานาธิบดี โง
คินห์ เตียม เยือนประเทศไทยเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๐ เรื่องการ
สมโภชช้างสำคัญ และเรื่องการพระราชทานผ้าพระกฐินทางชลมารค
ที่วัดอรุณราชวราราม ภาพยนตร์นี้ทำให้บรรดาผู้ที่เฝ้าฯ ทูลละอองธุลี
พระบาทอยู่ ณ ที่นั้นต่างมีความพอใจกันโดยทั่วกัน

พอได้เวลาประมาณ ๒๓.๐๐ น. ท่านประธานาธิบดีก็กราบถวายบังคมลากลับไปพร้อมด้วยมาตาม ใจ คินห์ นยู ส่วนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถก็เสด็จพระราชดำเนินกลับภายในเวลาไม่กี่นาทีหลังจากนั้น

วันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๒

ในตอนเช้า เวลาประมาณ ๐๗.๑๕ น. ทั้งสองพระองค์เสด็จพระราชดำเนินจากที่ประทับสู่สนามบิน แล้วเสด็จ ฯ โดยเครื่องบินที่ทางการเวียดนามจัดถวายพร้อมด้วยผู้โดยสารเสด็จฝ่ายไทยและฝ่ายเวียดนามบางท่านในเครื่องบินพระที่นั่ง นอกจากนั้นเดินทางไปโดยเครื่องบินอีกสองลำในขบวนเสด็จ ฯ เสด็จ ฯ ถึงสนามบิน พู ไบ ณ เมืองเว้ เมื่อเวลาประมาณ ๐๙.๓๐ น.

ที่สนามบิน เจ้าหน้าที่ฝ่ายเวียดนามที่ประจำที่เมืองเว้รอรับเสด็จ ฯ มีอาทิ เช่น ผู้ว่าราชการภาคกลางเวียดนาม (Délégué Pour Le Centre) ชื่อ นาย โฮ ตัก เคื่อง (Ho Dac Khuong) และภริยา คณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง คณะทูตานุทูต และเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร พลเรือน ฝ่ายศาสนาและเทศบาล เมื่อเสด็จ ฯ ลงมีการทูลเกล้า ฯ ถวายช่อดอกไม้แก่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถและการต้อนรับเป็นอย่างดี มีการตรวจทหารกองเกียรติยศและการบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีและเพลงชาติเวียดนาม หลังจากนั้นก็เสด็จ ฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งไปกับผู้ว่าราชการและภริยาเข้าสู่ตัวเมืองเว้ ในวันนั้นอากาศคลุมเครือบ้างเล็กน้อยและลมพัดแรงจัด ในระยะแรกรถยนต์แล่นผ่านที่โล่งคล้ายทุ่งนา มีชาวเวียดนามเผ่า ๆ เป็นระยะ ๆ พวกเวียดนามในเมืองวันนี้จะแต่งกายสีดำเสียแทบทั้งนั้น คล้าย ๆ กับ

เครื่องแต่งตัวของพวกคนจีน คือมีกางเกงยาวและสวมเสื้อคล้ายเสื้อ
กุยเฮง ส่วนพวกผู้หญิงแต่งตามแบบเวียตนามธรรมดา คือนุ่งกางเกง
และเสื้อคลุมยาวจนเกือบจะถึงข้อเท้า รถยนต์แล่นไปตามถนนโรย
กรวดละเอียดประมาณเกือบครึ่งชั่วโมงก็ถึงจวนผู้ว่าราชการ ซึ่งเป็น
ตึกขนาดย่อม ๆ แต่สมัยใหม่และดูสบายดี ณ ที่นั้นมีพวกเด็กนักเรียน
ข้าราชการ และประชาชนรอเผื่ออยู่เป็นจำนวนไม่น้อย

ภายหลังที่ประทับอยู่ที่จวนผู้ว่าราชการไม่นานนัก คือเวลา
ประมาณ ๑๐.๔๐ น. ก็เสด็จ ฯ พระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง
พร้อมด้วยผู้ว่าราชการ เพื่อไปยังวัง ไท ฮัว (Thai Hoa Palace)
หรือวังจักรพรรดิ (Imperial City) และโบสถ์ เต เมียว (The Mieu
Temple) วังจักรพรรดินี้เป็นสถานที่กว้างใหญ่ ตึกกรมต่าง ๆ ฑูเป็น
ของโบราณและมีแบบเป็นจีนทุกหลัง ทั้งนี้ก็เพราะว่าเวียตนามเคยได้
รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมของจีนมามากในอดีต หลังจากนั้นเสด็จ ฯ
โดยรถยนต์พระที่นั่งต่อไปยังที่ฝั่งพระศพของพระจักรพรรดิ คือ ถึก
(Tu Duc) ซึ่งก็ดูจะเป็นแบบคล้ายจีนอีก ทางด้านหนึ่งเป็นศาลาริมน้ำ
ตั้งอยู่ติดกับสระบัว งดงามดี แต่รู้สึกว่าจะถูกทอดทิ้งอยู่สักหน่อย
แม้แต่น้ำในสระก็ไม่สู้จะสะอาดนัก

ภายหลังก็เสด็จ ฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งอีกครั้งไปยังมหา-
วิทยาลัยเมืองเว้ ซึ่งเป็นสถานที่เล็ก ๆ และมีตึกอยู่เพียงตึกเดียว และ
ห้องประชุมที่เสด็จ ฯ เข้าไปก็เป็นห้องขนาดเล็กเช่นกัน ในห้องมีพวก
นักศึกษารอเผื่ออยู่เต็ม พิธีการรับเสด็จ ฯ ก็คล้าย ๆ กับที่มหาวิทยาลัย
ที่ไช่จงเอน เมื่อประทับบนเวทีหันพระพักตร์สู่ที่ประชุมแล้ว อธิการบดี
ชื่อ เกา วัน ลวน (Cao Van Luan) ก็อ่านคำกราบบังคมทูลเป็นภาษา
อังกฤษว่า

Your Royal Majesties,

The City of Hué is usually as quiet and tranquil as its perfumed river. Recently, however, our City was aroused to a high pitch of excitement and expectation. To-day, with Your Majesties' visit, our expectation is fulfilled. We feel that this ancient city, renowned for its imperial charm, has become more imperial and more charming because of Your presence. Speaking for the City of Hué and for the University in particular, I wish to thank you for the great honour that you have bestowed upon us.

This University was founded only three years ago; it was founded on the hope that it would become a seat of national culture, an academy where eastern and western traditions could meet and merge. Equally important in our view was the exchange between the various cultures of the orient. Thus, on two occasions, the University has been gratified to receive students from Thailand. It was with the same gratification that last year we sent to Bangkok a number of our own students . . . many of whom are now in this room. It was your kind invitation which paved the way for their visit.

Such student exchanges are of utmost significance. They foreshadow an era of greater and more profound relations between our two countries. Our countries are faced with similar problems; we are threatened by the same forces; we are nurturing like hopes. It seems only right, therefore, that we should strive together.

Your visit attests to this spirit of ever-growing co-operation. Likewise, your presence to-day at our young university is a further demonstration of our mutual aims and ideals: it is proof to us of your faith in education . . . education as a means to peace. I want you to know that the University of Hué, and all its members, students and faculty alike, have been greatly encouraged by this assertion of your faith. We thank you.

May your reign long endure. May it be as auspicious in the future as it has been in the past, and may Your Majesties enjoy in life only the best of health and happiness.

(คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ)

คำกราบบังคมทูลของอธิการบดีมหาวิทยาลัยเว
เนื่องในการเสด็จฯ ทอดพระเนตรมหาวิทยาลัยเว
เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๒

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

เมืองเว้ตามธรรมดาแล้วเป็นเมืองที่สวยงาม เหมือนชื่อ
แม่น้ำอันหอมหวาน (หมายเหตุ เมืองเว้ตั้งอยู่บนแม่น้ำเรียกว่า Le
Fleuve de Parfum หรือแม่น้ำที่มีกลิ่นหอม) เมื่อไม่นานมานี้ นคร
ของเราได้ถูกปลุกให้รู้สึกตื่นตัวด้วยความหวังอย่างสูงสุด ในวันที่
ความหวังของเราก็บรรลุผลสมปรารถนาด้วยการที่ใต้ฝ่าละอองธุลี
พระบาททั้งสองพระองค์ได้เสด็จฯ มาเยือน เราคิดว่าเมืองอันเก่า
แก่ ซึ่งเป็นที่รำลึกกันว่างดงามเยี่ยงกษัตริย์ มาบัดนี้กลับยิ่งงดงาม
และยิ่งเหมือนกษัตริย์ยิ่งขึ้น ด้วยการที่พระองค์ได้เสด็จฯ มา ในนาม
ของเมืองเว้ และของมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะ ข้าพระพุทธเจ้าขอ
พระราชทานขอบพระราชหฤทัย ที่ได้พระราชทานเกียรติอันยิ่งใหญ่
แก่เรา

มหาวิทยาลัยนี้ เพิ่งตั้งขึ้นเมื่อ ๓ ปีมานี้เอง และตั้งขึ้นด้วย
ความหวังว่าจะได้เป็นแหล่งวัฒนธรรมของชาติ เป็นมหาวิทยาลัยที่
ชนบทนิยมประเพณีของฝ่ายตะวันออกและตะวันตก ได้มาประสบ
และประสานกัน ในทัศนะของเรา สิ่งที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันก็คือ
การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวตะวันออกซึ่งกันและกัน
ดังนั้นมหาวิทยาลัยก็ได้เคยมีความยินดีได้รับนักศึกษาจากประเทศไทย

มาแล้ว ๒ ครั้ง และเมื่อปีที่แล้ว เราก็ได้รู้สึกยินดีเช่นกันที่เราได้ส่งนักศึกษาจำนวนมากไปยังกรุงเทพฯ และนักศึกษาเหล่านั้นหลายคนก็พักอยู่ในห้องนี้ด้วย ก็เพราะด้วยพระกรุณาเชื้อเชิญของพระองค์นี้แหละที่ได้ฉวยทางให้นักศึกษาเหล่านั้นได้ไปเยือนประเทศไทย

การแลกเปลี่ยนนักศึกษาดังกล่าวเป็นของสำคัญยิ่ง และเป็นเครื่องหมายไปสู่ศักราชใหม่ของสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศของเราทั้งสองที่ยิ่งใหญ่และลึกซึ้งยิ่งขึ้น ประเทศของเรากำลังเผชิญปัญหาที่คล้ายคลึงกัน เราถูกอำนาจชนิดเดียวกันมาคุกคาม เรามีความหวังอย่างเดียวกัน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสมควรอย่างยิ่งที่เราจะต้องเพียรพยายามปฏิบัติงานร่วมกัน

การเสด็จฯ มาเยือนของพระองค์ครั้งนี้ เป็นเครื่องพิสูจน์ถึงน้ำใจในอันที่จะร่วมมือกันให้มากยิ่งขึ้น ในทำนองเดียวกัน การเสด็จฯ มายังมหาวิทยาลัยในวันนี้ก็จะเป็นเครื่องแสดงของวัตถุประสงค์ และอุดมคติร่วมกันยิ่งขึ้น นี่ก็เป็นเครื่องพิสูจน์ให้เราเห็นถึงความเชื่อมั่นในการศึกษาของพระองค์ นั่นคือการศึกษาเพื่อเป็นวิถีนำไปสู่สันติภาพ ข้าพระพุทธเจ้าใคร่จะให้พระองค์ทรงทราบว่ามหาวิทยาลัยเว็ พร้อมทั้งบรรดาคณาจารย์ นักศึกษา และคณะทั้งหลาย รู้สึกว่าความเชื่อมั่นในการศึกษาของพระองค์ทรงเป็นสิ่งที่กระตุ้นเตือนใจอย่างใหญ่หลวง เราขอขอบพระราชนุหัตถ์

ขอให้รัชสมัยของพระองค์จงสถิตสถาพรอยู่ชั่วกาลนาน ขอให้รัชกาลของพระองค์จงเป็นสิริมงคลในอนาคตอย่างกับที่เคยเป็นมาแล้วในอดีต และขอให้ผ้าละออธงรัฐพระบาททั้งสองพระองค์จงทรงพระเจริญด้วยอนามย์อันดี และความผาสุกอย่างสูงสุด เทอญ.

ภายหลังนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัส
ตอบเป็นภาษาฝรั่งเศส ซึ่งมีข้อความดังต่อไปนี้

Monsieur le Recteur,

L'accueil chaleureux et les aimables paroles que vous avez prononcées nous sont allés droit au coeur : nous vous en remercions.

L'atmosphère de Hué a une sérénité et un calme spécial; cela est probablement dû au fait que c'est une cité ancienne et historique; et pour cela, il était très indiqué d'y établir une université.

Dans ces temps troublés de tension internationale, les peuples du monde font face à des difficultés quotidiennes. Il est donc nécessaire de donner aux hommes des armes pour garder la liberté et la dignité d'homme. L'arme, la plus efficace est non pas le canon ou même la bombe nucléaire, mais bien éducation . . . le savoir nous permet de prendre les décisions adéquates à chaque situation. L'éducation est une arme pour combattre les propagandes qui veulent la dissension et la destruction . . . il est facile d'influencer ou de mener un homme ignorant, mais un homme intelligent et d'éducation ne peut pas être trompé si facilement.

Monsieur le Recteur, l'Université de Hué est encore jeune. Elle vient de commencer son oeuvre constructive; mais je suis sûr qu'avec la bonne volonté de tous; elle atteindra son but suprême, qui est de bâtir et sauvegarder la dignité humaine.

(คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ)

พระราชดำรัสตอบอธิการบดีมหาวิทยาลัยเว
 เหนือในโอกาสที่ได้เสด็จ ฯ เยือนมหาวิทยาลัย
 เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๒

ท่านอธิการบดี

การต้อนรับอันน่าชื่นชม และวาจาอันเป็นมิตร ที่ท่านได้
 กล่าวนั้น เป็นที่ประทับใจเรานัก เราขอขอบพระคุณท่าน

บรรยากาศของเมืองเว มีความสงบเงียบเป็นพิเศษ ทั้งนี้อาจ
 จะเป็นเพราะว่าเมืองนี้เป็นเมืองเก่า และสำคัญในทางประวัติศาสตร์
 และด้วยเหตุนี้ เมืองจึงเป็นสถานที่ ๆ เหมาะสำหรับตั้งมหาวิทยาลัย

ในยามที่มีความตึงเครียดระหว่างประเทศอยู่นี้ ประชาชน
 ชาวโลกกำลังเผชิญหน้าอยู่กับความยุ่งยากลำบากเป็นประจำวัน ดังนั้น
 จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องให้อาวุธแก่มนุษย์ เพื่อพิทักษ์เสรีภาพ และ
 เกียรติของมนุษย์ อาวุธที่ใช้ได้ผลดีที่สุดนั้น มิใช่ปืนใหญ่หรือลูก
 กระบี่ธรรมดา แต่เป็นการศึกษา นั่นคือความรู้ที่จะช่วยให้ตัดสินใจ
 ได้เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์ การศึกษาเป็นอาวุธสำหรับต่อต้าน
 การโฆษณาชวนเชื่อที่มุ่งหวังจะก่อความแตกแยก และความพินาศ
 ย่อยยับ เป็นการง่ายที่จะชักจูงจิตใจหรือชักนำคนที่ไร้ความรู้ แต่คน
 ที่ฉลาดและมีการศึกษาแล้วย่อมยากที่จะทำให้หลงเชื่อได้โดยง่าย

ท่านอธิการบดี, มหาวิทยาลัยเวเพิ่งตั้งและได้เริ่มงานสร้าง
 เสริมมาเป็นเวลาไม่นาน แต่ข้าพเจ้าก็มีความแน่ใจว่า ด้วยความหวังดี
 ของทุกฝ่าย มหาวิทยาลัยนี้ จะได้บรรลุผลอันสูงส่ง ซึ่งก็คือ การสร้าง
 และการพิทักษ์เกียรติของมนุษย์

เมื่อเสร็จพิธีที่มหาวิทยาลัยแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินกลับ
 ยังจวนผู้ว่าราชการภาคกลางอีกวาระหนึ่ง เพื่อเสวยพระกระยาหาร
 กลางวัน ซึ่งผู้ว่าราชการได้จัดขันทุนเกล้าฯ ถวาย ห้องเสวยนั้นเป็น
 ห้องรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า อยู่ถัดจากห้องรับแขกเข้าไปนั่นเอง พวกข้าราชการ
 บริพารที่โดยเสด็จฯ ในขบวนหลวงได้ร่วมโต๊ะเสวยด้วย ส่วนผู้อื่นนั้น
 ไปรับประทานอาหารกลางวันที่อีกตึกหนึ่ง ซึ่งอยู่ไม่ห่างออกไป
 เท่าไรนัก อาหารที่ถวายเสวยนั้นก็ป็นอาหารจานเดียว ๆ ซึ่งมีลักษณะ
 คล้ายอาหารจีนนั่นเอง และมีรสอร่อยคล้ายอาหารจีน สำหรับคนไทย
 บางทีจะรู้สึกจืดไปนิดหน่อยก็ได้ สิ่งแรกคือแกงจืดหรือเกาเหลา
 เรียกว่า “เซา ไช ซำ” สิ่งที่สองเป็นข้าวสวยกับกุ้งหนึ่ง เรียกว่า “บาหัน
 บอง ฮวง เซา เมีย” สิ่งที่สามซึ่งอร่อยมากคือ “โค เซว ตัน วอย
 ลัต” ซึ่งก็คือหมูหันทั้งตัว แต่แทนที่จะหันเอาแต่หนังมาจิ้มน้ำแจ่ว
 หวานอย่างในเมืองไทย เขากลับหันเป็นชิ้น ๆ ตัดซี่โครงและหนัง
 และมีน้ำจิ้มใส่มาเสร็จ น้ำจิ้มหรือ “ซอส” นั้นเป็นสีน้ำตาลและไม
 ค่อยหวาน แต่ก็มีรสชาติดี ต่อจากนั้นก็ป็นแกงจืดรังกะ ก เรียกว่า
 “โบ คอ เยน เสว” และข้าวราดหน้าไก่ เรียกว่า “คัม กา” เสร็จแล้ว
 ก็ถึงของหวาน เรียกว่า “เซ ฮอต เซน” ซึ่งมีใช้อื่นไกลเลย ลูกบัว
 ต้มน้ำตาลดี ๆ นี่เองแหละ สุดท้ายก็คือผลไม้

ภายหลังพระกระยาหาร ก็ทรงมีเวลาพักผ่อนเพียงชั่วเวลา
 ไม่นาน คือเมื่อเวลาประมาณ ๑๕.๐๐ น. ก็ต้องเสด็จฯ ออกโดย
 รถยนต์พระที่นั่งไปยังสนามบิน พู โป และเสด็จฯ ตรงไปยังเมือง
 คาลัท เสด็จฯ ถึงเมืองคาลัทประมาณ ๑๗.๐๐ น.

ตาลันเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนเขาสูง เวลาเสด็จ ๖ ถึงอากาศซัก
จะคลุมเครือ และมีเมฆลอยต่ำลมพัดแรงจัดมาก และออกจะหนาว
อยู่สักหน่อย ผู้ที่ไปรับเสด็จ ๖ ก็มีผู้ว่าราชการที่ราบสูง ชื่อ พัน นู
เฟียน (Phan Nu Phien) และภริยาและบรรดาข้าราชการและเจ้าหน้าที่
ของเมืองตาลัน การเสด็จ ๖ โดยรถยนต์จากสนามบิน เลียน เคื่อง
(Lien Khuong) ไปถึงที่ประทับที่พระราชวังของอดีตจักรพรรดิเบาได้
กินเวลาประมาณ ๔๕ นาที ระยะทางประมาณ ๑๔ กิโลเมตร พระ-
ราชวังของอดีตจักรพรรดิเบาได้นั้นที่จริงก็คือตึกขนาดย่อม ๆ ตั้งอยู่
บนเนินเขา มีถนนขนาดเล็กเข้าสู่ตัวพระตำหนัก นอกวังมีถนนอยู่
สองสาย และมีตึกแถวข้างถนนเป็นแห่ง ๆ จะเดินไปไหนมาไหน
ลำบากหน่อย เพราะถนนนั้นชัน ๆ ลง ๆ เสียมาก พอตกค่ำ อากาศ
ออกจะหนาวจัดขึ้น ผู้คนตามถนนหนทางไม่ค่อยจะมี บ้านช่องและ
ตึกรามจะปิดหน้าต่างกันเงียบเชียบไปหมดทุกแห่ง แต่ตามถนนยังมี
ไฟฟ้าเปิดสว่างเป็นระยะ ๆ นอกจากมหาดเล็กที่มีหน้าที่ใกล้ชิดพระ-
องค์แล้ว ผู้อื่นไปพักอยู่ที่โฮเทลที่ทางเวียดนามจัดให้อยู่ โฮเทลนี้
ถ้าจะสร้างมานานแล้ว เพราะดูไม่ค่อยจะทันสมัยเสียเลย ชั้นล่างเป็น
ห้องโถงใหญ่ ผนังฉาบด้วยปูนสีขาว จากห้องโถงนี้ไปก็เป็นทางเดิน
เป็นช่อง ๆ มีห้องเรียงรายกันไป ชั้นบนก็เช่นกัน ในห้องก็มีเครื่อง
ประดับแบบเก่า ๆ ทั้งนั้น และชายังหนาวเย็นอีกด้วย

เวลาประมาณ ๒๐.๐๐ น. ประธานาธิบดี โง ดินห์ เดียม
อัญเชิญเสด็จ ๖ ทั้งสองพระองค์ไปเสวยเป็นการภายใน ณ ที่พักของ
ประธานาธิบดี ผู้ที่ตามเสด็จ ๖ ไปนั้นก็มีเฉพาะผู้ใหญ่เท่านั้น คนอื่น ๆ

เจ้าหน้าที่เขาเชิญให้ไปรับประทานอาหารกับพวกเจ้าหน้าที่เวียดนามอีกแห่งหนึ่งต่างหาก หลังอาหารมีการแสดงพ็อนให้ดูหลายชุด มีอยู่ชุดหนึ่งที่ น่าดึงดูดใจ คือชุดที่พวกคนไทยพ็อน พวกคนไทยในเวียดนามนั้น มีเป็นจำนวนมาก โดยมากอยู่ทางเหนือ และมีรวมตัวกันทั้งสิ้น ไม่ต่ำกว่า ๓๕๐,๐๐๐ คน เป็นที่รำลึกกันมากกว่าพวกคนไทยนั้นเป็นเผ่าที่สวยงามมาก ซึ่งก็รู้สึกว่าจะจริงเมื่อได้แลเห็นหญิงไทยที่มาพ็อนรำในคืนนั้น ส่วนมากมีผิวขาวและมีรูปร่างดี ภาษาที่พูดก็คือภาษาไทย แต่ไม่ใช่ไทยกรุงเทพ ฯ คำไทยพ็อน ๆ นั้นเข้าใจกันได้ทีเดียว

วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๐๒

ตอนเช้า เวลาประมาณ ๐๘.๐๐ น. ทั้งสองพระองค์เสด็จ ฯ โดยรถยนต์พระที่นั่ง มีรถขบวนติดตามไปเยือนโรงเรียนนายร้อยทหารบกแห่งชาติ (National Academy) ซึ่งอยู่ไม่ไกลนักจากที่ประทับ อากาศในตอนเช้าเย็นและเย็นและมีฝนตกประปรายในตอนแรก แต่พอเสด็จ ฯ ถึงโรงเรียนนายร้อย ฝนก็ตกหนักจนน้ำนองถนน โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ห้องรับรองที่เสด็จ ฯ เข้าไปนั้นก็เล็ก แต่แบ่งออกเป็นสามส่วน มีภาพและอาวุธตั้งไว้ให้ชม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงลงพระปรมาภิไธยในสมุดเยี่ยมแล้วไม่นานก็เสด็จ ฯ ไปทอดพระเนตรโรงเรียนเด็กและโรงอาหารของนักเรียนแห่งหนึ่ง ชื่อ นิย ตรุง (Nhi Trung) เสร็จแล้วเสด็จ ฯ โดยรถยนต์ แล่นไปตามถนนสายต่าง ๆ ของเมืองดาลัท ในที่สุด เมื่อเวลาประมาณ ๐๘.๕๐ น. ก็เสด็จ ฯ ถึงน้ำตก “เพรนนี” (Thac Prenn) คำ Thac นี้ได้ทราบที่แปลว่า “ตก”

แต่อ่านออกเสียงว่า “ทัก” ที่ด้านหน้าของน้ำตกนี้มีส่วนและมีศาลาพักร้อน ในระยะนี้อากาศดีขึ้นและแดดออก ทำให้ทุกคนรู้สึกสดชื่นขึ้นเป็นอันมาก ในศาลามีอาหารว่างให้รับประทาน พวกผู้หญิงหลายคน ที่ทางการเวียดนามจัดให้มาคอยดูแลและรับใช้นั้น เป็นหญิงไทย แต่งตัวสวย ๆ เท่าที่สังเกตรู้สึกว่าจะเป็นผู้หญิงเดียวกับพวกที่ไปพ้อเมื่อคืนก่อน นอกจากนี้ก็มีคนอีกจำนวนไม่น้อยที่นำของมาทูนเกล้าถวาย ทั้งสองพระองค์ประทับอยู่ที่น้ำตกนี้ราว ๔๐ นาที ก็เสด็จพระราชดำเนินต่อไปยังสนามบิน เลียน เคื่อง เสด็จ ฯ โดยเครื่องบิน กลับสู่กรุงไซ่ง่อน

เครื่องบินพระที่นั่งถึงไซ่ง่อนเวลาราว ๑๓.๓๐. น. แล้วเสด็จ ฯ โดยรถยนต์กลับสู่ที่ประทับวังเจีย-ลอง เพื่อเสวยพระกระยาหารกลางวันเป็นการภายใน พอได้เวลา ๑๕.๐๐ น. ก็เสด็จ ฯ ไปลาประธานาธิบดี ณ ทำเนียบ พิธีการก็คล้ายคลึงกับวันที่เสด็จ ฯ ไปเยือนประธานาธิบดีในวันแรกเสด็จ ฯ ถึง มีทหารกองเกียรติยศถวายประธานาธิบดี นาง ัง คินห์ ญู รองประธานาธิบดี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ยืนรอรับเสด็จ ฯ เมื่อเสด็จ ฯ ถึงประธานาธิบดีก็อัญเชิญเสด็จ ฯ เข้าไปในห้อง เรียกว่า “สเตต รูม” มีบุคคลชั้นรัฐมนตรีบางคน ติดตามเข้าไปด้วย ประทับอยู่ในห้องนี้ราว ๑๐ นาที เพื่ออำลาประธานาธิบดีแล้ว ก็เสด็จ ฯ ออก

ต่อจากนั้นก็เสด็จ ฯ พระราชดำเนินไปยังสนามบิน ตัน ชัน ยึดพิธีการส่งเสด็จ ฯ ก็เหมือนกับเมื่อตอนรับเสด็จ ฯ แต่ไม่แต่งเต็มยศเท่านั้น ในห้องรับรองมีบรรดาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของเวียดนามและคณะทูตานุทูตเฝ้า ฯ ถวายพระพร ภายหลังนั้นก็เสด็จ ฯ ยังเครื่องบิน

พระที่นั่ง มีประธานาธิบดี มาตาม โง ดินห์ นยู รองประธานาธิบดี ประธานสภาแห่งชาติ คณะบดีคณะทูต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ผู้บัญชาการกองทัพอากาศเวียดนาม เอกอัครราชทูตเวียดนามประจำประเทศไทยและภริยา ตามเสด็จ ฯ จนถึงบันไดเครื่องบินเมื่อเสด็จ ฯ ขึ้นจนถึงชั้นสุดท้ายแล้ว ก็ประทับยืนรับความเคารพปืนใหญ่ยิงสลุต ๒๑ นัด

ครั้นได้เวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น. เครื่องบินพระที่นั่งก็เคลื่อนออกสู่ลานบิน มีเครื่องบินของกองทัพอากาศเวียดนาม ๖ ลำตามไปส่งเสด็จ ฯ จนถึงชายแดน

เมื่อเครื่องบินขึ้นสู่อากาศแล้ว ก็โปรดเกล้า ฯ ให้จัดส่งพระราชโทรเลขถึงท่านประธานาธิบดี มีใจความว่า

Monsieur le Président,

At the moment of leaving your country, I want to reiterate that both the Queen and I have greatly enjoyed our stay in your land. Throughout the period of our visit we have found the same cordiality and the same friendliness that greeted us at the moment of our arrival. You yourself have been most kind, and Madame Ngo Dinh Nhu has made the Queen quite at home. The people of Vietnam have been truly superb. We take away with us a very pleasant and happy memory of our visit.

I want to express to Your Excellency, to Madams Nhu, to the Government and the people of Vietnam, our very deep and heartfelt thanks and appreciation. We wish you all happiness, prosperity, success and triumph over all your difficulties.

(M.R.) Bhumibol R.

(คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ)

**พระราชโอรสถึงประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเวียดนาม
ในโอกาสเสด็จฯ ออกจากเวียดนาม**

๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๒

ท่านประธานาธิบดี

ในขณะที่กำลังออกเดินทางจากประเทศของท่านนี้ ข้าพเจ้า
ใคร่ขอกล่าวซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ทั้งพระราชินีและข้าพเจ้ารู้สึกพอใจ
เป็นอย่างยิ่ง ที่ได้พำนักอยู่ในดินแดนของท่าน ตลอดระยะเวลาที่เรา
ไปเยือนนั้น เราได้ประสบความมีน้ำใจและมิตรภาพเช่นเดียวกับ
ที่เราได้ประสบเมื่อครั้งแรกที่เราไปถึง ท่านเอง ก็ได้มีความกรุณา
เป็นอย่างยิ่ง และมาตาม โง่ ดินห์ ญู ก็ได้ทำให้พระราชินีรู้สึก
เหมือนว่าประทับอยู่ในประเทศไทย ประชาชนชาวเวียดนามก็ดียิ่งนัก
เราได้นำเอาความทรงจำอันน่าชื่นชมและเป็นสุขเกี่ยวกับการมาเยือน
ท่านครั้งนี้กลับไปด้วย

ข้าพเจ้าขอแสดงความขอบใจและความชื่นชมอย่างลึกซึ้ง
และจริงใจต่อ ฯพณฯ มาตาม ญู รัฐบาล และประชาชนชาวเวียดนาม
เราขออำนวยการให้ท่านทั้งหลายประสบความสุข ความเจริญรุ่งเรือง
ความสำเร็จ และชัยชนะเหนืออุปสรรคทั้งหมด.

ภูมิพล ร.

เครื่องบินพระที่นั่ง พร้อมด้วยเครื่องบินในขบวน ถึงท่าอากาศยานดอนเมืองเมื่อเวลาค่ำแล้ว ขณะที่เครื่องบินพระที่นั่งแล่นอยู่เหนือกรุงเทพมหานคร มองลงมาเห็นแสงไฟสว่างไสวงดงาม แลเห็นสะพานปฐมบรมราชานุสรณ์ แม่น้ำเจ้าพระยา ถนนราชดำเนิน ฯลฯ หลังจากบินวนเวียนอยู่พักหนึ่ง ก็บ่ายหัวไปยังท่าอากาศยานดอนเมือง

พิธีการรับเสด็จ ฯ ที่ท่าอากาศยานดอนเมืองก็เป็นไปคล้าย ๆ กับเมื่อเสด็จ ฯ ออกจากประเทศไทยไป ทงพระบรมวงศานุวงศ์ คณะรัฐบาล และข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือน และประชาชน ก็พากันมารับเสด็จ ฯ อย่างคับคั่ง เช่นเคย

ในวันที่ ๒๔ ธันวาคม รัฐบาลก็ได้ออกแถลงการณ์เพื่อให้ประชาชนทราบ ทั้งในภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และฝรั่งเศส ดังต่อไปนี้

คำแถลงการณ์ของรัฐบาล

รัฐบาลขอแถลงให้ประชาชนทราบว่า การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จประพาสประเทศเวียดนามนั้น ประธานาธิบดี รัฐบาล และประชาชนแห่งเวียดนามได้ถวายปฏิสันถารการรับเสด็จอย่างดียิ่ง ทุกสิ่งทุกอย่างได้ทำไปโดยสมพระเกียรติ เป็นต้นว่า ได้ทำข้อม้อมต้อนรับเป็นจำนวนมาก ซึ่งป้ายขบวนถนนในระยะใกล้ ๆ กันเป็นทิวแถว เขียนคำถวายพระพรและถ้อยคำทำนองส่งเสริมสัมพันธไมตรี และอวยพรแก่ประชาชนชาวไทยเป็นภาษาไทย ซึ่งแสดงว่าประชาชนชาวเวียดนามก็ได้พร้อมใจต้อนรับเสด็จ ฯ และได้ถือโอกาสนี้แสดงความรักใคร่ไมตรีมายังประชาชนชาวไทยด้วย

การเสด็จประพาสครั้งนี้ มีผลดียิ่งในทางกระชับความสัมพันธ์ทางจิตใจทั้งประธานาธิบดี รัฐบาล และประชาชนชาวเวียดนาม ได้แสดงเจตจำนงถึงความมุ่งหมายที่จะสร้างสรรค์ ส่งเสริมไมตรีอันใกล้ชิดระหว่างประเทศทั้งสอง ทุกอย่างเป็นองค์พยานว่า ประเทศเวียดนามต้องการผูกมิตรกับประเทศไทยอย่างจริงใจ

รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอแสดงความขอบใจรัฐบาลเวียดนาม ในการรับเสด็จครั้งนี้เป็นอย่างดี และใคร่ขอให้พี่น้องชาวไทยขอบใจและตระหนักเช่นเดียวกัน และหาทางที่จะสร้างเสริมความสัมพันธ์ ในระหว่างชาติทั้งสองให้เป็นมิตรสนิทแน่นกันตลอดไป รัฐบาลขอเชิญชวนประชาชนชาวไทยให้ตั้งจิตอำนวยการแก่ประชาชนชาวเวียดนาม ให้ประสบความสำเร็จสวัสดิ์ มีความเจริญก้าวหน้าทุกวิถีทาง.

สำนักนายกรัฐมนตรี

๒๔ ธันวาคม ๒๕๐๒

Statement by His Majesty's Government

His Majesty's Government have great pleasure in informing the people of Thailand that in the course of Their State Visit to the Republic of Vietnam, Their Majesties the King and Queen were received with great cordiality by His Excellency the President, the Government and the people of Vietnam. All the arrangements made on this occasion were befitting Their honour. Numerous archways erected at frequent intervals along the Royal route displayed goodwill messages in Thai language which aimed at promoting good relations between the two countries and to convey best wishes to Their Majesties and the Thai people. These were indication that all the Vietnamese people wholeheartedly welcomed the Royal visit and took the opportunity to offer their friendship and goodwill towards the Thai people.

This Royal visit is highly beneficial in further strengthening the relations between Vietnam and Thailand. The President, the Government and the people of Vietnam clearly showed their determination to promote the good relations already existing between the two countries. There were evidences everywhere that the Republic of Vietnam sincerely desire to promote friendship with Thailand.

His Majesty's Government wish to express to the Government of Vietnam their grateful thanks for the manner in which the Royal visit was arranged, and cordially ask the Thai people to join in this expression of appreciation and to find ways to further strengthen the friendly relations between the two countries. His Majesty's Government invite the people of Thailand to send their greetings and good wishes for the happiness, prosperity and progress of the people of Vietnam.

The Office of the Prime Minister

24 December B.E. 2502.

Communiqué du Gouvernement

Le Gouvernement de Sa Majesté désire porter à la connaissance du peuple Thai que, lors de la récente visite de Leurs Majestés le Roi et la Reine au Viêtnam, le Président, le Gouvernement de la République du Viêtnam ainsi que la population de ce pays Leur ont accordé l'accueil le plus digne et le plus chaleureux. D'innombrables arches, pavillons et des bannières portant des souhaits d'accueil et d'amitié décoraient les rues où passait la procession royale. Certaines de ces bannières portaient même des inscriptions en langue Thaïe manifestant la déférence à l'égard de Leurs Majestés et l'amitié pour le peuple Thai.

Tous ces signes de cordialité indiquent que cette visite royale a pour résultat le resserrement des relations entre la Thaïlande et le Viêtnam. Ils s'ajoutent aux désirs exprimés par le Président de la République du Viêtnam, le Gouvernement et le peuple Vietnamiens de rechercher la consolidation et le développement des relations et de l'amitié Thai-Vietnamiennes.

Le Gouvernement de Thaïlande désire donc inviter tout le peuple Thai à se joindre à lui pour adresser au Gouvernement et à la nation Vietnamienne les remerciements les plus sincères et chaleureux, pour poursuivre les efforts en vue d'accroître les liens d'amitié entre les deux Pays et pour souhaiter tout le bonheur et la prospérité à la nation Vietnamienne.

L'Office du Premier Ministre

Le 24 Décembre 2502.

๐๐๐

C O P Y

No. 3903/2502.

T E L E G R A M

From: H.E. the Pres. of the Republic To: His Majesty the King
of Vietnam.

Address: Saigon.

Address: Bangkok.

Despatched: 27th Dec. 1959; 10.35 Received: 27th Dec. 2502; 15.45.

Le Président de la République du Viêt-Nam à Sa Majesté Bhumibol
Adulyadej, Roi de Thaïlande,
Bangkok.

Le Peuple et le Gouvernement Vietnamiens et Moi-Même
sommes heureux de savoir que Votre Majesté ainsi que Sa Majesté la
Reine ont été satisfaites de leur séjour dans notre pays.

Nous sommes convaincus que la visite de Vos Majestés qui a
laissé un souvenir ineffaçable partout où Elles ont passé permettra
de resserrer davantage les liens d'amitié qui ont toujours existé entre
nos deux peuples.

En regrettant que Votre séjour a été bref, à notre gré, je prie
Votre Majesté et Sa Majesté la Reine d'agréer les vœux les plus
sévères que je forme pour Votre bonheur et celui de la Famille
Royale, pour la grandeur de Votre règne et pour la prospérité du
peuple Thai.

(Signé) *Ngo Dinh Diem*

(คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ)

โทรเลขประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเวียดนาม
ตอบพระราชโทรเลข ที่ได้ทรงมีไปในโอกาสเสด็จ ฯ
ออกจากสาธารณรัฐเวียดนาม
ลงวันที่ ๒๗ ธันวาคม

ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเวียดนาม ทูลพระบาทสมเด็จพระ-
เจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย
กรุงเทพ ฯ

ประชาชนและรัฐบาลเวียดนาม มีความยินดีที่ได้ทราบว่า
ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
ทรงพอพระราชหฤทัยในการที่ได้ทรงพำนักอยู่ในประเทศของเรา

เรารู้สึกเชื่อมั่นว่า การเสด็จ ฯ เยือนของใต้ฝ่าละอองธุลีพระ-
บาททั้งสองพระองค์ ซึ่งได้ทั้งความทรงจำอันจะลบเลือนเสียมิได้ไว้
ทุกแห่งที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินผ่านไป จะช่วยกระชับสัมพันธ-
ไมตรีที่เคยดำรงมาระหว่างประชาชนของเราให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ถึงแม้จะยังรู้สึกเสียใจ ที่การเสด็จ ฯ พำนักของพระองค์ครั้ง
เป็นไปชั่วระยะเวลาอันสั้น ทางฝ่ายเรา ข้าพเจ้าขอให้พระองค์และ
สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงรับความปรารถนาดีอัน
ล้นพ้น ที่ข้าพระพุทธเจ้าถวายเพื่อความสุขสวัสดิ์ของพระองค์ และ
ของพระบรมวงศานุวงศ์ และเพื่อความยิ่งใหญ่ของรัชสมัยของพระองค์
และความเจริญรุ่งเรืองของประชาชนชาวไทย.

(ลงนาม) โง ดินห์ เดียม

เนื่องด้วยเคยมีพระราชปรารภอยู่แล้วว่า จะต้องทรงมีพระราชดำรัสแจ้งให้ประชาชนได้ทราบถึงการเสด็จ ฯ เยือนประเทศอื่น ๆ ต่อไป เพื่อเจริญพระราชไมตรี ทั้งนี้ในโอกาสขึ้นปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๐๓ จึงได้ทรงกล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ในพระราชดำรัสปีใหม่ ดังนี้

พระราชดำรัสปีใหม่ (๒๕๐๓)

ประชาชนชาวไทยทั้งหลาย

ในโอกาสขึ้นพุทธศักราช ๒๕๐๓ ข้าพเจ้าขอส่งพรปีใหม่ และความปรารถนาดีมายังทุก ๆ ท่าน

ข้าพเจ้ามีความชื่นชมในไมตรีที่ท่านทั้งหลายแสดงแก่เราเสมอมา การต้อนรับอย่างดีและพร้อมเพรียงที่ข้าพเจ้าและพระราชินีได้รับ ในคราวไปเยือนจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ในเดือนมีนาคมที่แล้วก็ดี ความเอาใจใส่และความปรารถนาดีของท่านทั้งหลายโดยเฉพาะในวาระครบรอบวันเกิดของข้าพเจ้าก็ดี ล้วนเป็นการแสดงน้ำใจอันอารีที่ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งยิ่งนัก ขอถือโอกาสขอบใจด้วยทั่วกัน

ในรอบปีที่จะสิ้นสุดลงนี้ เหตุการณ์ภายในประเทศเรานั้น กล่าวโดยทั่วไป ก็นับว่าผ่านไปโดยเรียบร้อย แม้เราจะได้ประสบภัยธรรมชาติ มีอุทกภัยและโรคระบาด เช่นอหิวาตกโรคและไข้ทรพิษเป็นต้น ซึ่งกระทบกระเทือนชีวิตและความผาสุกของประชาชนพลเมืองไม่น้อย แต่ด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งทางเจ้าหน้าที่และประชาชนเอง โรคและภัยเหล่านี้ได้ถูกควบคุมอย่างเข้มแข็งจนระบับเบาบางลงได้ อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าใคร่ขอให้ท่านทั้งหลายอย่า

ได้มีความประมาท เพราะโรคและภัยเช่นว่านั้นย่อมจะเกิดขึ้นอีกได้ ทางที่ดีต้องช่วยกันระมัดระวังป้องกันไว้อยู่เสมอ ถ้าหากจะเกิดโรคหรือภัยเหล่านี้ขึ้นมาอีกเมื่อใด ก็พร้อมที่จะขจัดได้ทัน

ในปีนี้ เราได้มีโอกาสถวายการต้อนรับแก่พระราชวงศ์แห่งมิตรประเทศคือเจ้าหญิงอเล็กซานดราแห่งแคนท์ การต้อนรับที่ประชาชนได้มีส่วนถวายด้วยนั้นก็เป็นที่ชื่นชมนักหนา ทั้งนี้เป็นทางเชื่อมสายสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศอังกฤษให้สนิทสนมยิ่งขึ้น

ส่วนในการไปเยือนประเทศเวียดนามเป็นทางการของเรา ซึ่งได้แจ้งให้ทราบแล้วนั้น ท่านประธานาธิบดีและประชาชนชาวเวียดนามก็ได้ให้การต้อนรับแก่เราอย่างดีเยี่ยม เหมาะสมเกียรติของประเทศไทยทุกประการ เราเชื่อว่าการเยือนเวียดนามนี้ จักอำนวยผลดีแก่สัมพันธภาพระหว่างประเทศทั้งสอง เมื่อได้กล่าวถึงการไปเยือนต่างประเทศแล้ว ก็ใคร่ขอแจ้งให้ท่านทั้งหลายทราบว่า นอกจากประเทศเวียดนามนี้แล้ว เรายังได้รับคำเชิญจากประเทศใกล้เคียงอีกคือประเทศอินโดนีเซีย และพม่า ให้ไปเยือนประเทศทั้งสองตุ๊กกัน ซึ่งจะได้ไปในเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคมโดยลำดับ ประเทศลาวนั้นก็ได้เชิญให้เราไปเช่นกัน หากแต่การสวรรคตอันน่าเศร้าสลดของพระเจ้าศรีสว่างวงศ์ได้เป็นเหตุให้ต้องระงับคำเชิญนั้น นอกจากประเทศใกล้เคียงเหล่านี้แล้ว เรายังได้รับคำเชิญจากสหรัฐอเมริกาและจากประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปอีกมากมาย ซึ่งถ้าจะไปในกลางปีเป็นเวลาประมาณหกเดือน เราหวังว่าการไปเยือนนานาประเทศเป็นทางการ อันจะได้กระทำในนามของท่านทั้งปวงต่อไป จักเป็นผลช่วย

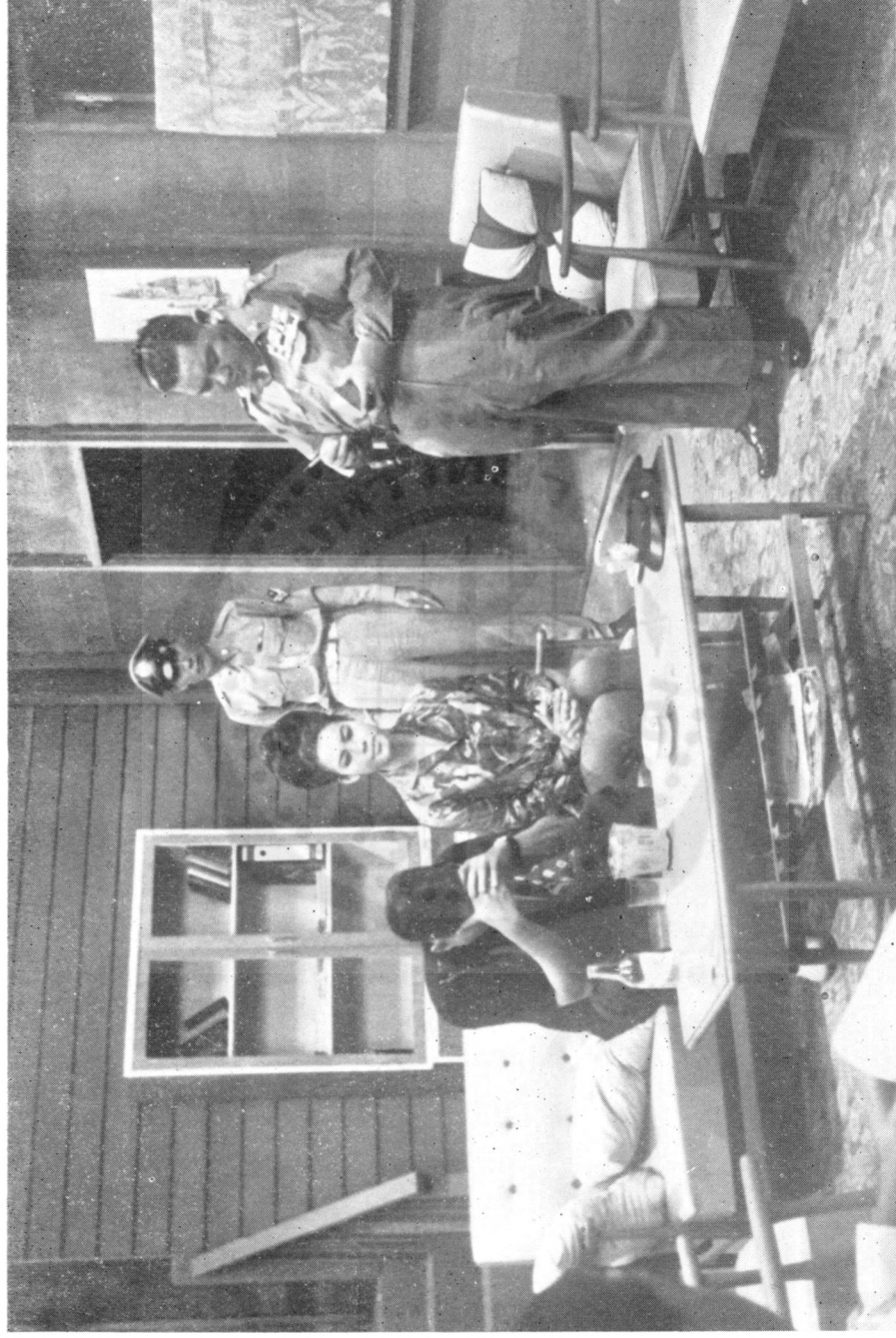
ส่งเสริมชื่อเสียงของประเทศไทยทั้งทางความสัมพันธ์ และความเข้าใจ
อันดีกับประเทศดังกล่าวให้ดียิ่งขึ้น

ใน ภาวะ ทาง เศรษฐกิจ ของ ประเทศ ที่ เป็น อยู่ ใน ปัจจุบันนี้
ข้าพเจ้าใคร่จะได้กล่าวถึงความสำคัญของการประหยัด ซึ่งรัฐบาลได้
ชักชวนให้ทุกคนปฏิบัติ คงจะได้ตระหนักอยู่แล้วทั่วกันว่า การใช้จ่าย
โดยประหยัดนั้น จะเป็นหลักประกันความสมบูรณ์พูนสุขของผู้ประ-
หยัดเองและครอบครัว ช่วยป้องกันความขาดแคลนในวันข้างหน้า
การประหยัดดังกล่าวนี้จะมีผลดีไม่เฉพาะแก่ผู้ประหยัดเท่านั้น ยังจะ
เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติด้วย ทั้งนี้โดยที่ประชาชนแต่ละคนเป็น
ส่วนประกอบของประเทศชาติ ฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศชาติ
ก็ขึ้นอยู่กับฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนพลเมือง ถ้าแต่ละคนทำการ
ประหยัด และผลุงฐานะของตนเองให้มั่นคงแล้ว ก็เท่ากับได้มีส่วน
ช่วยส่งเสริมภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นส่วนรวม ข้าพเจ้า
ขอฝากความคิดนี้ไว้เพื่อประกอบคำริของท่านทั้งหลายต่อไปด้วย

ในที่สุด ขอคุณพระรัตนตรัยได้ปกป้องคุ้มครองทุก ๆ ท่าน
ให้พ้นจากโรคร้ายและอุปัทวเหตุอันตรายทั้งปวง มีความสุขกายสบาย
ใจ ตลอดปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ ทั่วกัน.

แสดงละคร บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖ เรื่อง “เหินแกล้ว”

แสดงละครเรื่อง “ก๊อลวง” (The Trap) แปลและทำบทโทรทัศน์โดย ม.ร.ว. กิตินัดดา กิตยากร
แสดงให้สมาคมต่อต้านโรคมะเร็งแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

แสดงละคร บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖ เรื่อง “เห็นแก่ลูก”

ประกอบพระกระยาหารถวาย ณ สนามบินอู่ผาย

แต่งกายชุดไทยเดิม ในคราวพระราชทานเลี้ยงที่เรือนต้น

บันทึก

เรื่อง การเสด็จพระราชดำเนินเยือน

สหพันธ์ สาธารณรัฐออสเตรเลีย

๒๕ กันยายน--๕ ตุลาคม ๒๕๐๗

การเสด็จพระราชดำเนินไปต่างประเทศครั้งที่แล้วของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ นั้น เป็นการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพระราชภารกิจสองประการด้วยกัน คือ เสด็จ ฯ เป็นการส่วนพระองค์ไปร่วมในพระราชพิธีอภิเษกสมรสของสมเด็จพระราชาธิบดี คอนสแตนติน แห่งชาวเฮนลินส์(ประเทศกรีซ)กับเจ้าหญิง แอนน์ มารี พระราชธิดาพระองค์เล็กของสมเด็จพระเจ้ากรุงเคนมาร์ก และสมเด็จพระราชินีอินกริด ซึ่งเคยเสด็จ ฯ มาเยือนประเทศไทยและเคยเป็นที่รู้จักกันอยู่แล้ว การเสด็จ ฯ พระราชดำเนินครั้งนี้ แม้จะเป็นการส่วนพระองค์ ก็เป็นไปตามคำอัญเชิญของสมเด็จพระเจ้าคอนสแตนตินเอง ซึ่งได้มีพระราชสาส์นมาเชิญเสด็จ ฯ พระราชพิธีอภิเษกสมรสนี้ เริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๕ และไปสิ้นสุดลงในวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๗ ภายหลังนั้น ก็เสด็จพระราชดำเนินเป็นทางการเพื่อไปเยือนสหพันธ์สาธารณรัฐออสเตรเลีย ตั้งแต่วันที่ ๒๙ กันยายน ไปจนถึงวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงได้เสด็จพระราชดำเนินออกจากประเทศไทยตั้งแต่วันที่ ๑๒ กันยายน ไปยังเมืองโลซานน์ ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทรงพักอยู่สามวันเพื่อเตรียมพระองค์ก่อนจะ

เสด็จฯ ไปร่วมในพระราชพิธีอภิเษกสมรสที่กรุงเอเธนส์ ภายหลังนั้นก็กำหนดเสด็จฯ กลับยังเมืองโลซานน์ ประทับรอนจนถึงวันที่ ๒๔ จึงเสด็จฯ ไปเยือนออสเตรียต่อไป

ในฐานะที่เสด็จพระราชดำเนินในชั้นแรกเป็นการส่วนพระองค์นี้เอง และในฐานะที่กำหนดเวลาเครื่องบินออกจากท่าอากาศยานกรุงเทพฯ ไว้ ๒๑.๓๐ น. เพื่อให้ถึงนครเจนีวา ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ในตอนเช้าตรู่ของวันรุ่งขึ้น การส่งเสด็จฯ ณ ท่าอากาศยานดอนเมือง จึงมิได้เป็นไปอย่างการเสด็จพระราชดำเนินไปเยือนต่างประเทศเช่นคราวก่อนๆ นั่นคือ ผู้ส่งเสด็จฯ ไม่ต้องสวมเครื่องแบบเต็มยศ นับว่าเป็นการสะดวกอย่างหนึ่ง สำหรับผู้โดยเสด็จฯ นั้นส่วนมากเป็นชุดเก่าที่เคยโดยเสด็จฯ เยือนต่างประเทศมาแล้ว ที่ใหม่ก็ไม่กี่คน สำหรับขบวนทางการหรือขบวนหลวงนั้นประกอบด้วย

๑. วาฬฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

๒. หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ องคมนตรี

๓. พลเรือโท หม่อมเจ้ากาพวรรณดิศ ดิศกุล สมุหราชองครักษ์

๔. หม่อมเจ้าหญิงวิภาวดี รังสิต นางสนองพระโอษฐ์

๕. คร. กัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา รองเลขาธิการพระราชวัง

๖. หม่อมราชวงศ์ กิตินัดดา กิตติยากร เลขาธิการคณะองคมนตรี ทำหน้าที่ราชเลขาธิการในขบวนเสด็จฯ

๗. นายพูนเพิ่ม ไกรฤกษ์ ประจำสำนักพระราชวังพิเศษ บังคับบัญชากองมหาดเล็ก

๘. พันเอก หม่อมหลวงจินดา สนิทวงศ์ แพทย์ประจำ
พระองค์

๙. หม่อมราชวงศ์สุประภาดา เกษมสันต์ ราชเลขานุการ
ในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ

๑๐. คุณจามรี เสนีวงศ์ ณ อยุธยา นางพระกำนัล

๑๑. พันเอก อรุณ ทวาทสิน ราชองครักษ์

๑๒. นาวาอากาศโท บุญสม อยู่จอมสิน ราชองครักษ์

๑๓. พลตำรวจตรี หม่อมหลวง จเร สุทัศน์ นายตำรวจ
ราชสำนัก

ขบวนทางการนี้ ตามปกติก็โดยเสด็จ ๆ ทั้งสองพระองค์ไป
ในงานต่าง ๆ ที่ทรงได้รับเชิญ นับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งสำหรับประกอบ
พระราชอิสริยยศ และเป็นแขกทางการซึ่งจะได้รับเชิญให้โดยเสด็จ ๆ
ไปยังที่ต่าง ๆ ยกเว้นในบางกรณีที่เสด็จ ๆ แยกกัน ก็จำเป็นต้อง
ที่จะต้องแบ่งแยกขบวนเสด็จ ๆ ไปตามความเหมาะสม ผู้โดยเสด็จ ๆ
เป็นทางการ ในฐานะที่ได้เป็นแขกของรัฐบาลอยู่ด้วยนี้ จึงจำเป็นต้อง
แต่งกายให้เหมาะสมกับเวลาและโอกาสทุกครั้งที่ได้โดยเสด็จพระราช-
ดำเนิน

นอกจากนี้ ยังมีขบวนตามเสด็จ ๆ ที่มีใช้ขบวนหลวงอีก
ขบวนหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ทั้งฝ่ายราชสำนักและฝ่ายรัฐบาล
ขบวนนี้ประกอบด้วย

๑. นายปรีชาชน์ คุณเกษม เลขาธิการ ฯ พณฯ รัฐมนตรีว่า
การกระทรวงการต่างประเทศ

๒. นายแก้วขวัญ วัชโรทัย ทำหน้าที่เป็นช่างถ่ายภาพยนตร์
ส่วนพระองค์

๓. นายขวัญแก้ว วัชโรทัย ทำหน้าที่เป็นช่างภาพส่วน-
พระองค์

๔. นายตุล บุณนาค เจ้าหน้าที่ดูแลความเรียบร้อย

๕. นายธัญชัย ราชวัลลภานุสิทธิ์ ผู้ช่วยราชเลขาธิการ
ในขบวนเสด็จ ฯ

๖. นายชูพาณิชย์ ชูโต มหาตเล็ก

๗. นายสุภักดิ์ สุวรรณจินดา มหาตเล็ก

๘. นายอุทัย สุวรรณจินดา มหาตเล็ก

๙. นายสกลสุข สิงห์เสนี ผู้ช่วยช่างถ่ายภาพยนตร์ส่วน
พระองค์

๑๐. คุณผุสดี ศรีวิถี ขำหลวง

๑๑. คุณอมรทรัพย์ สุจริตกุล ขำหลวง

๑๒. คุณอภิรดี ยิ่งเจริญ ขำหลวง

๑๓. หม่อมหลวงทัศนัย เทวกุล ช่างพระเกษ

๑๔. คุณวรรณิ์ ยรรยง ช่างพระเกษ

๑๕. คุณทิภา สรกุล ขำหลวงของนางสนองพระโอษฐ์

๑๖. นายสุวรรณ อิศรางกูร ณ อยุธยา ผู้แทนสำนักงบประมาณ

๑๗. นายสุพัฒน์ พุ่มเครือวัลย์ ช่างภาพกรมประชาสัมพันธ์

๑๘. นายนิธินัย พรหมศิริ ช่างภาพกรมประชาสัมพันธ์

๑๙. ร้อยโทรัตน์ ไชยคำ ช่างภาพโทรทัศน์กองทัพบก

สำหรับหน้าที่ของบุคคลในขบวนที่มีใช้ทางราชการนี้ ก็คือ การรับใช้ทั้งสองพระองค์ และรับใช้ประชาชนไปด้วย เช่น มหาเล็ก หรือข้าหลวงก็เป็นผู้ถวายความสะดวกในการแต่งพระองค์ และในการจัดหาสิ่งต่าง ๆ ถวาย ส่วนเจ้าหน้าที่ฝ่ายภาพยนตร์หรือช่างภาพ หรือผู้ถ่ายภาพโทรทัศน์ ก็ทำหน้าที่บันทึกเหตุการณ์ เพื่อนำไปเผยแพร่ให้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เจ้าหน้าที่ดูแลความเรียบร้อย ก็คอยวิ่งเต้นจัดส่งข้าวของและช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เจ้าหน้าที่สำนักราชเลขาธิการ ก็คอยดำเนินการเกี่ยวกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และของขวัญพระราชทาน เจ้าหน้าที่งบประมาณ ก็คอยดูแลจ่ายเงินที่ใช้จ่ายทางราชการต่าง ๆ เป็นต้น ขบวนที่มีใช้ทางการนี้ ไม่จำเป็นต้องตามเสด็จฯ ในการเยือนสถานที่ต่าง ๆ และไม่จำเป็นต้องแต่งกายให้เหมาะกับโอกาสนั้น ๆ เสมอไป ยกเว้นในบางครั้งที่ได้รับเชิญเท่านั้น

วันเสด็จพระราชดำเนิน และโดยเฉพาะเวลาที่เสด็จพระราชดำเนินนั้น ก็เช่นเดียวกับครั้งก่อน ๆ คือ อากาศสดใสปราศจากเมฆฝนหรือเมฆที่หนาทึบ การส่งเสด็จฯ ครั้งนี้ แม้จะไม่ใช่แบบเต็มยศ แต่ก็ยังมีพิธีที่คล้าย ๆ กับครั้งก่อน ๆ เหมือนกัน ซึ่งข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องบรรยาย เพราะมีการโฆษณาและภาพถ่ายลงในหนังสือพิมพ์อยู่พร่ำปร่ำแล้ว

เครื่องบินพระที่นั่งเป็นแบบโบอิง ๗๐๗ ชื่อ ซาโต เคอ ฟองเตนโบล ซึ่งแปลว่า ปราสาทแห่งเมืองฟองเตนโบล อันเป็นสถานที่สำคัญอยู่ใกล้ ๆ กรุงปารีส ในประเทศฝรั่งเศส เครื่องบินนี้เป็นของบริษัท แอร์ฟรานส์ สามารถบรรจุคนได้ร้อยละคน แต่ใน

การเสด็จพระราชดำเนินครั้งนี้ มีบุคคลในขบวนเสด็จ ๖ ทั้งสิ้น ๓๐ กว่าคน และเจ้าหน้าที่ของเครื่องบินอีก ๑๐ กว่าคน มีผู้โดยสาร พิเศษ ๓ คน คือ หม่อมหลวงบัว กิติยากร พลอากาศเอก หะริณ หงสกุล และคุณหญิง ล่วงจิตต์ หงสกุล ซึ่งเดินทางไปด้วย ผู้ที่มีได้ โดยเสด็จ ๖ ในเครื่องบินลำนี้ มีท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ ต่างประเทศ และเลขานุการของท่าน ดังนั้นเครื่องบินลำนี้ จึงมีที่ ว่างมาก จนกระทั่งบางคนสามารถใช้เก้าอี้ ๒ หรือ ๓ ตัวเรียงกัน โดยยกแขนเก้าอี้ออกเสียทำเป็นที่นอนได้อย่างสบาย อย่างไรก็ตามก็ติ บรรดาสัมภาระและสิ่งของต่าง ๆ ที่ขนไปนั้นมีมากมายหลายสิบกระ- เป้า กันนับได้ว่าเครื่องบินมิได้ว่างมากนัก

เครื่องบินพระที่นั่งขึ้นจากท่าอากาศยานดอนเมือง เมื่อ เวลาภายหลัง ๒๑.๓๐ น. เล็กน้อย การขึ้นของเครื่องบินขึ้นราบรื่น เพราะอากาศดีเป็นพิเศษ ไม่ชันนักก็เล่นเข้าสู่ระดับบินในความสูง ประมาณ ๓๕,๐๐๐ ฟุต ภายในตัวเครื่องบิน แบ่งออกเป็นสามตอน ด้านหัวเป็นที่ประทับ มีทั้งที่บรรทมและห้องพักผ่อนสบาย และมีโต๊ะ พระกระยาหารพร้อม ช่วงกลางสำหรับขบวนทางการ ซึ่งส่วนมาก ก็เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และช่วงท้ายสำหรับขบวนไม่เป็นทางการ

สำหรับท่านที่เคยขึ้นเครื่องบินโดยสารระหว่างประเทศบ่อยๆ ท่านคงจะทราบที่อยู่แล้วว่า สายการบินต่าง ๆ มักจะมีความภูมิใจ เสนอรายการอาหารต่างๆ ให้แก่ผู้โดยสารเสมอ ถ้ามีเวลามาก ก็จัด ให้เป็นมื้อ ๆ ที่เดียว ถ้าเป็นการเดินทางระยะสั้นกินเวลาไม่นาน ก็มี การจัดเครื่องดื่ม และของกินเล่นเล็กๆ น้อยๆ เป็นประจำ สำหรับ การเสด็จพระราชดำเนินครั้งนี้ก็เช่นกัน บริษัทแอร์ฟรานส์ก็ได้แสดง

ความสามารถในทางสุทกรรมให้แก่พวกเราเห็น เพื่อให้ได้ลัทธิรสอาหารฝรั่งเศสอันเลื่องชื่อ นับตั้งแต่ตอนเครื่องบินขึ้น ซึ่งเป็นตอนที่ห้ามสูบบุหรี่ และทุกคนต้องรัดตัวด้วยเข็มขัดแน่นกับเก้าอี้ ก็มีการแจกลูกกวาดท็อฟฟี่ ซึ่งบริษัทการบินทุกบริษัทกระทำอยู่เหมือนกัน คงจะเป็นด้วยเหตุผลที่ว่า คนบางคนคงรำคาญที่ต้องนั่งเครียดอยู่เป็นเวลา ๑๐ กว่านาทีที่เครื่องบินขึ้นนั้น ยิ่งสูบบุหรี่ไม่ได้ด้วยแล้วก็จะทำให้รำคาญ หรือเปรี้ยวปากอยู่บ้าง

การเสิร์ฟอาหารบนเครื่องบินมักจะกินเวลานานพอควร ประการหนึ่งเพราะคนเสิร์ฟมีน้อย โดยมากเพียง ๒ ถึง ๔ คนเท่านั้น และเสิร์ฟคนจำนวนหลายสิบ การเสิร์ฟจึงจำเป็นต้องมีระเบียบ คือนำสิ่งของแต่ละอย่างมาเรียงเป็นตักกันไป เช่นในชั้นแรกก็ต้องดึงโต๊ะออกจากผนัง วางผ้าปูโต๊ะและเครื่องมือรับประทานอาหารให้อยู่ในผ้าเช็ดมือ ชั้นที่สองเสิร์ฟเหล้าผลไม้กับคานาเป้ (อาหารจัดเป็นคำ ๆ สำหรับรับประทานแกล้มหลักก่อนที่จะรับประทานอาหารเป็นมื้อ) เฉพาะเพียงรับประทานชั้นต้นแค่นี้ก็กินเวลาร่วมชั่วโมง อาหารชุดใหญ่จึงไปเสิร์ฟเอาราว ๆ ห้าทุ่ม อาหารชุดใหญ่นั้น จานแรกคือไข่ปลาเค็มของอิหร่าน รับประทานกับขนมปังเนยกับมะนาว จานที่สองคือกุ้งขนาดใหญ่ราดหน้าด้วยเนยแข็งอบ จานที่สามมีเนื้อสันในอบหรือไก่ทอดกับเหล้าแชมเปญ รับประทานกับผัก ซึ่งมี ถั่วแขกผักเนย และมันฝรั่ง จานที่สี่ขนมปังกับเนยแข็งชนิดต่าง ๆ ทั้งที่ทำจากนมโคและนมแพะ จานที่ห้าไอศกรีมลูกกราสเบอร์รี่กับเปอติต์ฟูร์ส์ (ขนมเค้กก้อนเล็ก ๆ) ส่งท้ายด้วยผลไม้ เมื่อพิจารณาแล้ว ก็เห็นว่า มีอาหารหลายชนิดเหลือเกิน กว่าที่จะเสิร์ฟเสร็จก็กินเวลา

ไม่ต่ำกว่าสองชั่วโมง เพราะนอกจากเสิร์ฟอาหารแล้วก็ยังมีการเสิร์ฟเหล้า ทั้งเหล้าองุ่นขาวและเหล้าองุ่นแดง เบียร์และวิสกี้พร้อมทุกอย่าง

การรับประทานอาหารสิ้นสุดลงเมื่อเวลาประมาณเกือบตีสอง และพอถึงเวลาตีสี่เศษ ๆ เครื่องบินก็แล่นลงเต็มน้ำมันที่ท่าอากาศยานกรุงเทพมหานคร นครหลวงของราชอาณาจักรอิหร่าน แม้เวลาที่เครื่องบินลงนั้นเป็นเวลาตีสี่เศษ เวลาที่กรุงเทพมหานครเป็นตีหนึ่งเศษ แต่แม้กระนั้น สมเด็จพระเจ้าชาห์แห่งอิหร่าน ก็ได้ทรงส่งผู้แทนพระองค์มารับเสด็จฯ ผู้แทนพระองค์นี้ คือผู้ที่ได้รับพระราชทานแต่งตั้งให้เป็นเอกอัครราชทูตวิสามัญ ผู้มีอำนาจเต็มของราชอาณาจักรอิหร่านประจำประเทศไทยคนใหม่ ชื่อ มานูเชร์ มาสบัน ซึ่งได้มารับเสด็จฯ พร้อมทั้งภริยาซึ่งนำช่อดอกไม้มาทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ แต่เนื่องด้วยเรื่องนี้มีได้เป็นที่ทราบกันล่วงหน้า และมีได้มีกำหนดว่าจะเสด็จฯ ลง จึงไม่ได้เสด็จฯ ลงจากเครื่องบิน อย่างไรก็ตามก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บรรดาผู้โดยสารเสด็จฯ ลงไปได้ ดังนั้น ดร. กัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา จึงได้เป็นผู้รับช่อดอกไม้ขึ้นไปทูลเกล้าฯ ถวาย สำหรับบุคคลอื่น ๆ ก็ยืนคุยอยู่กับฝ่ายอิหร่าน ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนหลายคนด้วยกัน สักครู่หนึ่งจึงได้พาพวกเราส่วนหนึ่งไปยังห้องพักรับรองทั่วไป เพื่อพักผ่อนและรับประทานอาหาร เครื่องดื่ม การที่เจ้าหน้าที่นำไปยังห้องรับรองทั่วไป นั้นว่าเป็นการผิด เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของฝ่ายอิหร่านจึงได้วิ่งมาตามตัวไปยังห้องรับแขกพิเศษ ซึ่งตั้งอยู่อีกทางคั่นหนึ่งไม่ไกลนัก ในฐานะที่พวกเราเป็น “บุคคลสำคัญ” หรือที่ฝรั่งเรียกว่า วี.ไอ.พี. การต้อนรับจึงเป็นพิเศษ

อยู่บ้าง สถานที่รับรองนี้เป็นตึกส่วนใหญ่ทำด้วยหินอ่อน มีห้องโถงขนาดใหญ่ตกแต่งพร้อมด้วยอาหารว่างและเครื่องดื่มตั้งไว้เต็มโต๊ะ มีเก้าอี้หวายและเก้าอี้หนังตั้งไว้เป็นตอนๆ ห้องถัดไปเป็นห้องน้ำที่สะอาดและทันสมัย มีทางเดินออกประตูใหญ่ไปทางด้านหลัง ซึ่งเป็นสวนที่ทำไว้อย่างสวยงาม มีน้ำพุแต่มีต้นไม้ไม่ค่อยดี จากสวนนี้เรามองไปในห้องรับแขกซึ่งก็เป็นห้องโถงที่เราเข้ามาในชั้นแรกนั้นได้ เพราะฝาผนังทำด้วยกระจกทั้งสี่ด้าน อากาศที่กรุงเทพฯ ร้อนในคืนนั้นดี ท้องฟ้ากระจ่างปราศจากเมฆหมอก อุณหภูมิคงจะตกอยู่ในราว ๗๐ องศาฟาเรนไฮต์ นับว่ากำลังสบายดีทีเดียว

เนื่องด้วยเพิ่งรับประทานอาหารบนเครื่องบินมาใหม่ ๆ พวกเราจึงไม่ค่อยได้รับประทานอาหารว่างที่เขาจัดไว้ให้ ส่วนมากก็เป็นพวกคานาเป้ และมีไข่ปลาเค็ม คาวีอาร์ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์พิเศษของอิหร่าน เครื่องดื่มมีน้ำชาและกาแฟ ผลไม้ก็มีแบบยุโรป ที่อร่อยที่สุดเห็นจะเป็นองุ่นซึ่งมีรสชาติดี ทั้งองุ่นขาวและองุ่นแดง

เราพักอยู่ที่สนามบิน تهران เป็นเวลาชั่วโมงเศษ ถ้าพูดตามเวลาที่กรุงเทพฯ ก็เป็นเวลาประมาณตีสองเศษ ๆ หรือถ้าพูดเป็นเวลากรุงเทพฯ ก็เป็นเวลาตีห้ากว่า ในฐานะที่เครื่องบินบินจากกรุงเทพฯ ไปยุโรป คือไปจากทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก ดังนั้นจึงเป็นการเดินทางไล่หลังพระอาทิตย์ คือเวลาทางทิศตะวันตก ย่อมล่าช้ากว่าเวลาที่กรุงเทพฯ อย่างเช่นที่ Tehran ก็ช้ากว่ากรุงเทพฯ สามชั่วโมง ซึ่งก็หมายความว่า พระอาทิตย์ขึ้นช้ากว่ากรุงเทพฯ สามชั่วโมง แต่ในฐานะที่เครื่องบินบินในความเร็วเฉลี่ยประมาณ ๕๐๐ กิโลเมตรต่อชั่วโมง ซึ่งช้ากว่าอัตราความเร็วของการหมุนของโลก

แทนที่เราจะมองไปในแง่ว่าเครื่องบินเล่นหนีพระอาทิตย์ เราอาจจะมองไปในแง่ที่ว่าพระอาทิตย์วิ่งไล่หลังเครื่องบิน และค่อย ๆ ตามติดเข้ามาเรื่อย ๆ และในที่สุดก็ตามทันได้ ตามความเป็นจริงแล้ว พระอาทิตย์ตามทันเครื่องบินพอดีเมื่อตอนแล่นลงที่นครเจนีวา คือเป็นเวลาบ่ายรุ่งของเวลาที่กรุงเจนีวานั้นพอดี ซึ่งถ้าคิดเป็นเวลากรุงเทพฯ แล้วก็เป็นเวลาเที่ยงวัน ทั้งนี้เพราะเวลาที่เจนีวาช้ากว่าเวลาที่กรุงเทพฯ ๖ ชั่วโมง

สำหรับการขึ้นและการลงของเครื่องบินพระที่นั่งลำนี้ ต้องขอชมเชยกับต้นเป็นอย่างดี โดยเฉพาะในการลงแล้วเรียบจนแทบไม่รู้สึกรู้สึ

ระหว่างทางจากกรุงเทหะรานไปนี้เรียบร้อยราบคาบและมีเวลานอนพักกันบ้าง แต่การเดินทางโดยเครื่องบินนั้น แม้จะมีโอกาสนั่งอยู่เป็นเวลาหลาย ๆ ชั่วโมง และทั้งเก้าอี้ที่นั่งก็กดปุ่มให้เอียงไปข้างหลัง ทำให้เครื่องนั่งเครื่องนอนได้ก็ตาม ผู้โดยสารมักจะไม่นอนเท่าใดนัก เพราะมักจะมีการเสิร์ฟอาหารกันบ่อย ๆ ประการหนึ่ง และกลางคืนกลางวันดูสลับสับสนกันอยู่ เช่นในการเดินทางจากกรุงเทหะรานไปยุโรปครั้งนี้ เราก็เริ่มนอนได้เมื่อเวลาเครื่องบินขึ้นเพียงเล็กน้อย คือเมื่อประมาณตีสองกว่า ๆ ตามเวลาในกรุงเทพฯ และเมื่อมองดูนาฬิกาก็ยังมิได้เปลี่ยนเวลา ก็คิดว่าเราจะนอนได้สักสี่ห้าชั่วโมง คือไปตื่นเอาเมื่อเวลาบ่ายรุ่งหรือโมงเช้า แต่การหาเป็นเช่นนั้นไม่ การที่พระอาทิตย์ไล่หลังเรามาในอัตราความเร็วสูงกว่า พอถึงเวลาที่พิเศษ ๆ เท่านั้นท้องฟ้าก็เริ่มแดงรำไร และสว่างจ้าเมื่อเวลายังไม่ถึงตีห้า พวกเราก็จำเป็นต้องตื่นกัน บางคนก็ต้องตื่นเช้ากว่านี้ หรือ

บางทีเกือบจะไม่ได้นอนเลย เพราะห้องน้ำมีน้อย ต้องเข้าคิวรอใช้ห้องน้ำกัน แต่นอกจากนี้เมื่อตอนสายได้ไม่นาน ก็ต้องมีการเสิร์ฟอาหารเข้ากันอีก ทั้ง ๆ ที่เรายังไม่ค่อยหิวกันเท่าไรนัก สำหรับอาหารเข้าสมัยนี้ ประเทศต่าง ๆ ก็มักจะรับประทานอาหารคล้าย ๆ กัน เป็นแบบอังกฤษ อเมริกันฝรั่งเศสผสมกัน ดังที่ข้าพเจ้าเคยบรรยายไว้โดยละเอียดแล้วในตำรากับข้าว “ของเสวย” ซึ่งได้จัดพิมพ์ขายไปจนหมดแล้วนั้น สำหรับอาหารเข้าบนเครื่องบินนั้นก็เหมือนกัน มีเกรพฟรุท (ส้มโอลูกเล็ก ๆ) คนละครึ่งลูก ข้าวเกรียบฝรั่งกินกับน้ำตาลและนม ไข่เจียวหรือไข่คนกินกับหมูแฮมหรือหมูเบคอน และขนมปังชนิดต่าง ๆ ผลไม้กวน ผลไม้สด น้ำผลไม้ กาแฟน้ำชา หรือโกโก้ เป็นอันเสร็จพิธี มีข้อน่าสังเกตอยู่นิดหน่อยที่คนเสิร์ฟมีน้อย การเสิร์ฟล่าช้าและบกพร่องบ้าง บางคนต้องกินข้าวเกรียบฝรั่งโดยไม่ได้ใส่นมหรือน้ำตาล

เมื่อเวลาว่างของเวลาที่เจนีวา ซึ่งเท่ากับเวลาเที่ยงวันที่กรุงเทพ ฯ เครื่องบินพระที่นั่งก็แล่นลงที่สนามบินเจนีวาพอดี

ที่สนามบินนครเจนีวา ท่านเอกอัครราชทูต จิต เศรษฐบุตร และภริยา มารอรับเสด็จ ฯ พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูต และขบวนรถยนต์ ซึ่งประกอบด้วยรถยนต์เก๋งที่เข้ามาสำหรับข้าราชการบริพารชั้นผู้ใหญ่ และรถโค้ชอย่างแบบรถ ร.ส.พ. อีกหนึ่งคัน สำหรับบุคคลอื่น ๆ นอกจากนั้นก็มิมีข้าราชการไทยหลายคนที่ไปประชุมอยู่ในยุโรปในระยะนั้น เช่น พลเอกเนตร ชมะโยธิน นายแพทย์ วิกิจ วีรานุกติ คุณประยูร บุรณศิริ คุณพิพัฒน์ ไกรฤกษ์ และคุณ สรรเสริญ ไกรจิตติ เป็นต้น

นครเจนีวา^๕ เป็นเมืองที่ใหญ่เป็นที่สองของสวิทเซอร์แลนด์ รองจากเมืองซูริก แต่ใหญ่กว่าเมืองสำคัญของสวิทเซอร์แลนด์อีกสองแห่งคือ กรุงเบิร์น ซึ่งเป็นเมืองหลวง และเมืองโลซานน์ ซึ่งเป็นเมืองตากอากาศสำคัญ สนามบินของเมืองเจนีวาอยู่ห่างจากตัวเมืองราวสิบกว่ากิโลเมตร และในการเสด็จฯ ถึงนครเจนีวาในครั้งนั้นก็มิได้มีพระราชดำริจะเยือนเมืองเจนีวาก่อน เพราะจะเป็นการเอิกเกริกไปในตอนเช้าตรู่วันนั้น อากาศที่เมืองนี้สดใสมะลิ่นและไม่วุ่นวายจนเกินไป ทิวทัศน์ก็ยิ่งจะค่อย ๆ ไหล่จากยอดเขาคุมามตา เมืองนี้เกือบจะล้อมรอบด้วยภูเขาสูง ๆ บางลูกก็ยังมีหิมะปกคลุมอยู่ ไม่ไกลออกไปนักจะแลเห็นยอดเขามองต์ บล็อง (แปลว่า เขาขาว) ซึ่งอยู่ที่ชายแดนฝรั่งเศสสูงตระหง่านขึ้นมาเหนือลูกอื่น ๆ เขาเหล่านี้มีหิมะปกคลุมขาวอยู่เป็นประจำ จึงได้ชื่อว่า “เขาขาว” หลังจากเสด็จฯ ลงจากเครื่องบินพระที่นั่งแล้วไม่นานก็เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งออกจากท่าอากาศยาน ตรงไปสู่เมืองโลซานน์โดยทันที

ข้อน่าสังเกตเกี่ยวกับการมาสวิทเซอร์แลนด์ครั้งนี้ก็มีอยู่ว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างจากที่เคยได้เห็นเมื่อโดยเสด็จฯ เยือนยุโรปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ ครั้งกระนั้น เวลาเครื่องบินลงแล้วที่ทางบิน จะมีคนขึ้นจักรยานนำเครื่องบินเข้าสู่ลานจอด ผิดกับที่ท่าอากาศยานอื่น ๆ ซึ่งใช้รถยนต์พิเศษ ข้อนี้ทำให้เป็นที่ขำขันกันในหมู่พวกเราหลายคน โดยเฉพาะหม่อมหลวงจินดา สนิทวงศ์ ซึ่งอดหัวเราะในเรื่องนี้ไม่ได้อย่างไรก็ดี คราวนี้เจ้าหน้าที่สนามบินใช้รถยนต์คันเล็ก ๆ แล่นนำเรือบินแล้ว อีกข้อหนึ่งที่น่าสังเกตก็คือ แต่ก่อนนี้เส้นทางจากเจนีวาไปโลซานน์เป็นถนนสายแคบ ๆ ระยะทางยาวราว ๙๐ กว่ากิโลเมตร

กว่ารถจะแล่นถึงโลซานน์กินเวลากว่าหนึ่งชั่วโมง คราวนี้สร้างถนนพิเศษเสร็จแล้ว เป็นถนนขนาดใหญ่ไม่ต้องสวนกันแบบเดียวกับถนนกรุงเทพฯ บางกะปิ รถแล่นได้ในอัตราความเร็วสูงร้อยละเก้าสิบลเมตรขึ้นไป และสามารถแล่นถึงโลซานน์ได้ในเวลาประมาณครึ่งชั่วโมงเศษ ๆ ที่จริงก็เป็นสิ่งน่าชมเชย ที่อุตสาหกรรมสร้างถนนแบบ “เอาโตบาห์น” นี้ได้สำเร็จในระยะเวลาเพียง ๔ ปี เศษ ๆ เท่านั้น ซึ่งนับว่าเป็นชัยชนะของถนนอีกอย่างหนึ่ง แต่ก่อนนั้นชนรถไฟแล่นระหว่างสองเมืองนี้กินเวลาประมาณ ๓๗ นาที เคียวรถไฟก็ยังไม่กินเวลาประมาณ ๓๗ นาทีอยู่เช่นเดิม ไปทางถนนเร็วกว่านิดหน่อยในสมัยนี้ ในสมัยก่อนถนนแพ้หลุดหลุย

เมื่อรถยนต์แล่นใกล้จุดหมายปลายทางเข้าไปก็แลเห็นตึกรามบ้านช่องตั้งแต่เชิงเขา ซึ่งตั้งอยู่ชายทะเลสาบ ชื่อว่าทะเลสาบ “เลมอง” ไปจนถึงยอดเขา ทะเลสาบนี้เป็นทะเลสาบที่ไม่สู้จะกว้างใหญ่นัก ชนเรือกลไฟข้ามเพียงครึ่งชั่วโมงเศษก็ถึง แต่ส่วนยาวเริ่มตั้งแต่เมืองเจนีวาไปจนสุดทางข้ามเหนือ ก็คงตกอยู่ในราว ๒๐๐ กิโลเมตร มีน้ำใสเป็นประจำ และมีคลื่นใหญ่ ๆ ได้ ในขณะที่รถยนต์ของเราแล่นเข้าสู่ตัวเมือง เราจะเห็นสิ่งก่อสร้างเป็นรูปแปลก ๆ มีเตินท์ที่มีรูปและสีต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งเราไม่เคยเห็นมาแต่ก่อน เมื่อสอบถามดูก็ได้ความว่ากำลังมีงานมหกรรม มีการแสดงสินค้าของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และมีคนทั้งชาวสวิสส์และชาวต่างประเทศได้เข้าชมแล้วไม่ต่ำกว่าหกล้านคน ต่อจากนั้น รถก็แล่นเกือบจะเรียกได้ว่าชายทะเลสาบ ไปสักครูใหญ่ ๆ แล้วก็ค่อย ๆ ไต่ขึ้นเขาไปจนใกล้จะถึงสถานีรถไฟซึ่งมีถนนก้ำก้อยอยู่สองข้าง รถยนต์ของเราแล่น

ลงตามถนนสายหนึ่งไปจนถึงชายทะเลสาบซึ่งเรียกกันว่าตำบลอซี
แล้วก็เลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนนเล็ก ๆ ไปยังโรงแรม โบริวาช อันเป็นที่
ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ
พระบรมราชินีนาถ

ห้องที่จัดถวายเป็นที่ประทับนั้น เป็นห้องชั้นที่สาม และเป็น
ห้องที่เรียกกันว่าห้องกลุ่ม คือ มีห้องที่ต้องการใช้ทุกชนิดติดต่อกันได้
เช่น ห้องบรรทม ห้องทรงงาน ห้องรับแขก และห้องน้ำเป็นต้น
เฉพาะตอนที่ประทับ ตัวโฮเต็ลเป็นรูปสี่เหลี่ยม สูงหกชั้น ก็มีห
ลิฟท์และบันได แต่นอกจากห้องที่พักแล้วสำหรับชั้นล่าง ก็มีห้อง
โถงสำหรับผู้ที่มาพัก มีห้องรับแขก บาร์เหล้า และห้องน้ำ สำหรับ
แขกใช้ร่วมกัน ทางด้านหน้าของตัวตึกเป็นถนน และสวนดอกไม้
เล็ก ๆ ทางด้านหลังเป็นสวนขนาดใหญ่ มีต้นไม้ ดอกไม้ สนามหญ้า
และทางโรยกรวดสำหรับเดินเล่น ติดกับตัวโฮเต็ลเป็นระเบียงขนาดใหญ่
ยาว ซึ่งใช้เป็นที่สำหรับพักผ่อนรับประทานน้ำชา กาแฟก็ได้ อันที่จริง
ตัวโฮเต็ลคั่นที่ประทับว่าเป็นรูปสี่เหลี่ยมนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของ
ตัวตึกทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยตัวตึกแบบเดียวกันนี้ทางอีกด้านหนึ่ง
และมีทางเดินภายในตัวตึกติดต่อกันได้ทุกชั้น ทางตัวตึกด้านที่กล่าว
หากเราเดินลงบันไดไปจนถึงชั้นล่างสุด ก็จะมีทางออกเข้าสู่ชายหาด
ซึ่งมีร้านอาหารอยู่สี่ห้าร้านติดอยู่กับตัวโฮเต็ลนั่นเอง

เมืองโลซานน์ อันเป็นเมืองที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เคยประทับอยู่มาตั้งแต่ครั้งยังทรงพระเยาว์อยู่ เป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่
เป็นอันดับสามของสมาพันธ์สวิสส์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์เป็นประ
เทศเล็ก ๆ ในยุโรปภาคกลาง ตั้งอยู่บนภูเขาหลายลูกและสูงกว่า

ระดับน้ำทะเลหลายพันฟุต วัดจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตกมีความยาวประมาณ ๓๕๐ กิโลเมตร และมีความกว้างจากเหนือถึงใต้ประมาณ ๒๒๐ กิโลเมตร มีดินแดนติดต่อกับประเทศเยอรมันนี ฝรั่งเศส ออสเตรีย และอิตาลี ประเทศสวิสส์แบ่งการปกครองออกเป็น ๒๑ แคว้นเล็ก ๆ ประชาชนไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗๐ พูดภาษาเยอรมัน ที่เพี้ยนกับสำเนียงแท้ไปบ้าง จึงเรียกภาษาของตนว่าสวิสส์เยอรมัน ส่วนอีกร้อยละ ๓๐ นั้นพูดภาษาฝรั่งเศสและอิตาลี ซึ่งใช้พูดกันมากในภาคตะวันออก และตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเป็นดินแดนที่ติดต่อกับฝรั่งเศส และทางภาคใต้ซึ่งมีดินแดนติดต่อกับอิตาลี ประเทศสวิตเซอร์แลนด์เป็นประเทศที่อุดมไปด้วยความงดงามตามธรรมชาติ มีภูเขาหลายลูก มีทะเลสาบหลายแห่ง และมีทิวทัศน์ที่งดงามโดยทั่วไป ดังนั้นจึงเป็นประเทศที่คนนิยมไปท่องเที่ยวหาความสงบหรือเล่นกีฬาฤดูหนาว นอกจากนี้ยังเป็นประเทศที่มีอาหารการกินบริบูรณ์ มีอุตสาหกรรมสำคัญหลายประเภท โดยเฉพาะอุตสาหกรรมประเภททำนาฬิกา นมเนย ช็อกโกแลต และยารักษาโรคเป็นต้น ในปีหนึ่ง ๆ มีชาวต่างประเทศไปท่องเที่ยวในประเทศสวิตเซอร์แลนด์เป็นจำนวนมาก สำหรับเมืองขนาดใหญ่ก็มีเมืองซูริก เมืองเจนีวา เมืองโลซานน์ และกรุงเบิร์น เป็นสำคัญ

หลังจากที่ได้ไปส่งเสด็จ ฯ ที่โรงแรมโบริวาลแล้ว เวลาใกล้จะสามโมงเช้า พวกข้าราชการส่วนมากก็เดินทางไปยังโรงแรมวิกตอเรีย ซึ่งต้องขึ้นเขาไปจนเกือบถึงสถานีรถไฟ และโรงแรมวิกตอเรียนี้ก็อยู่ตรงข้ามเขียงกับสถานีรถไฟนั่นเอง การที่ข้าราชการต้องแบ่งพวกออกเป็นสองส่วนเช่นนี้ ก็เพราะโรงแรมที่ประ-

ทับเป็นโรงแรมชั้นหนึ่ง ค่าห้องแพง พวกที่อยู่โรงแรมนี้ก็มีสมุหราช
องครักษ์ คุณพูนเพิ่ม ไกรฤกษ์ ขำหลวงมหาดเล็กที่รับใช้ใกล้ชิด
เท่านั้น ส่วนพวกที่ไปอยู่โรงแรมวิกตอเรีย ก็มีพวกองครักษ์และ
เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ และผู้น้อยที่มีต้องรับใช้ใกล้ชิด

โรงแรมวิกตอเรียนี้ ข้าพเจ้าเคยอยู่เมื่อสมัยโดยเสด็จพระ-
ราชดำเนินเยือนประเทศต่าง ๆ ในยุโรปมาครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อพุทธ-
ศักราช ๒๕๐๓ เป็นโรงแรมขนาดเล็กที่อยู่สะดวกสบายดี ไม่ไกลจาก
กลางใจเมืองเท่าใดนัก โรงแรมนี้สูง ๖ ชั้น ครึ่งก่อนเคยอยู่ชั้นสอง
แต่เห็นว่าจะได้รับอากาศสดชื่นมากกว่า จึงย้ายไปอยู่ชั้น ๖ ห้องเลข
ที่ ๖๐๕ คราวนั้นเขาจองห้องเบอร์ ๖๑๑ ไว้ให้บนชั้นหก ทั้งเป็นค่าน
ที่มองออกไปเห็นสถานีรถไฟและทะเลสาบ ทางด้านตะวันตกก็ได้รับ
อากาศสดชื่นสบาย และได้รับแสงแดดบ้างตามสมควร สิ่งที่ทำให้
พวกคนชนของของโฮเต็ลรู้สึกแปลกใจกัน ก็คือว่า ข้าพเจ้ามีกระเป๋า
เดินทาง ๓๐ กว่าใบ ซึ่งกว่าจะขนจากชั้นล่างขึ้นไปชั้นหกจนครบ ก็
กินเวลานานและเหงื่อไหลไคลย้อยกันทีเดียว แต่ผู้จัดการเท่านั้น
แหละที่เคยรู้รึสมาแล้ว รู้ว่าทำไมข้าพเจ้าจึงมีหีบห่อมากมายนัก อัน
ที่จริงของส่วนตัวของข้าพเจ้ามีเพียง ๒ กระเป๋าเท่านั้น กระเป๋าอื่นๆ
เป็นของทางราชการ มีเครื่องราชอิสริยาภรณ์และของขวัญสำหรับ
พระราชทานต่างๆ เป็นจำนวนมาก เมื่อเอาเข้ามาวางในห้องขนาดจิ๋ว
นั้นแล้ว ก็หาทางเดินแทบไม่ได้ อย่างไรก็ตาม คุณธนัญชัย ราช-
วัลลภานุสิษฐ์ ผู้ช่วยของข้าพเจ้าก็ได้ใช้ไหวพริบไปติดต่อกับผู้จัดการ
โรงแรม เอาหีบส่วนมากไปเก็บไว้ในห้องเก็บของเสียเป็นส่วนใหญ่
ก็เป็นอันว่าค่อยมีทางเดินและหายใจโล่งอกขึ้นเยะ

ในวันแรกที่มาถึงนี้ สิ่งที่เขาพเจ้าต้องทำไปก็คือ ส่งโทรเลขถึงท่านราชเลขาธิการ (หม่อมเจ้าวงศานุวัตร เทวกุล) รายงานให้ทรงทราบว่าได้เสด็จพระราชดำเนินถึงสวีตเซอร์แลนด์แล้ว ตั้งแต่เวลารุ่งของวันอาทิตย์ที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๐๗ อีกฉบับหนึ่งเป็นพระราชโทรเลขถึงสมเด็จพระราชาธิบดีแห่งกรุงอิหร่าน แสดงความขอบพระราชหฤทัยที่ได้ทรงจัดส่งผู้แทนพระองค์ไปรับเสด็จ ฯ เมื่อตอนเครื่องบินพระที่นั่งลงพักเติมน้ำมันที่ท่าอากาศยาน เมห์ร बाद ที่กรุงเทหะราน และอีกอย่างหนึ่งก็คือ ทำการส่งมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้ พลจัตวา ชาคิซาย ชนหวัณ เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงเวียนนา ซึ่งได้มารับเสด็จ ฯ ที่สวีตเซอร์แลนด์ พร้อมด้วยภริยา

สำหรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ที่ท่านเอกอัครราชทูตเบิกไปนั้น ก็เพื่อไปแจกจ่ายแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายออสเตเรีย แม้กระทั่งชั้นสูง ๆ ก็มักจะไม่พระราชทานด้วยพระหัตถ์ เพราะมีเวลาจำกัดเหลือเกิน ในวันเสด็จ ฯ ถึง และทางฝ่ายออสเตเรียจำเป็นจะต้องประทับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในวันเสด็จ ฯ ถึงเช่นกัน การพระราชทานด้วยพระหัตถ์ตั้งแต่ชั้นทวีติยาภรณ์ขึ้นไป ดังที่เคยปฏิบัติอยู่ในประเทศไทย จึงกระทำไม่ได้โดยสะดวก ฝ่ายออสเตเรียที่รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ก็คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับเสด็จ ฯ นับตั้งแต่นายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีต่าง ๆ ตามลำดับลงไป จนถึงข้าราชการชั้นผู้น้อย และเอกชนที่มีส่วนในการต้อนรับ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทยที่พระราชทานนั้นมีอยู่ ๒ ตระกูล คือ เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเชิดชูยิ่งช้างเผือก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ส่วนทางฝ่ายออสเตเรียนั้น ก็จะได้จัด

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ของออสเตรียไว้ให้แก่ฝ่ายไทยตามห้องที่พักในวันไปถึง

สำหรับประมุขของประเทศ ก็มีการแลกเปลี่ยนเครื่องราชอิสริยาภรณ์เช่นกัน แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะต้องทรงนำไปพระราชทานในวันเสด็จฯ ถึงออสเตรีย สำหรับประธานาธิบดีออสเตรียนั้น ก็โปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตราภรณ์ ในฐานะที่ภริยาของประธานาธิบดีได้ถึงแก่อสัญกรรมไปเสียแล้ว จึงต้องมอบให้บุตรเป็นเจ้าภาพฝ่ายหญิงแทนเมื่อเป็นเช่นนั้น จึงโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเชิดชูยิ่งมหาปรมาภรณ์ช้างเผือก

ในระหว่างวันที่ ๑๓, ๑๔ และ ๑๕ นี้ เป็นระยะที่ทรงพักผ่อน ก่อนที่เสด็จพระราชดำเนินไปในงานพระราชพิธีอภิเษกสมรสระหว่างสมเด็จพระเจ้าคอนสแตนติน กับ เจ้าหญิงแอนน์มารี แห่งเดนมาร์ก ซึ่งกำหนดเสด็จพระราชดำเนินในตอนเย็นวันที่ ๑๕ ดังนั้นจึงไม่มีพระราชกิจอะไรนัก เว้นแต่ที่เป็นการส่วนพระองค์บางอย่าง เช่น เสด็จฯ ไปสวयช้างนอก หรือเสด็จฯ ไปทรงพระราชดำเนินเป็นต้น ทั้งนี้ก็นับได้ว่าทรงมีโอกาสพักผ่อนเล็กน้อย ก่อนที่จะทรงไปปฏิบัติพระราชภารกิจที่น่าเหน็ดเหนื่อยต่อไป ในระยะนี้และในระยะที่ประทับในสวิตเซอร์แลนด์ตอนต่อไป สมเด็จพระเจ้าฟีนางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ก็ได้มาเฝ้าฯ เป็นที่ใกล้ชิดสนิทสนมบ่อยครั้ง

เหตุการณ์อีกอย่างหนึ่ง ที่เกิดขึ้นในระยะนี้ก็คือ ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขจากหลวงศิษฏการภักดี เอกอัครราชทูต ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ซึ่งก็เป็นทูตประจำประเทศอื่นๆ ด้วยอีก ๒ ประเทศ

คือ เบลเยี่ยมกับลักเซมเบิร์ก แจ้งว่า ได้รับทราบจากทางฝ่ายเบลเยี่ยมว่า สมเด็จพระราชาธิบดีโบดวง และสมเด็จพระนางเจ้าฟาบีโอลา แห่งประเทศเบลเยี่ยม มีพระราชประสงค์จะอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่ประเทศเบลเยี่ยม ตั้งแต่วันที่ ๒๔ ถึง ๒๖ กันยายน เรื่องนี้โปรดเกล้าฯ ให้ตอบว่า จะเสด็จฯ ไปทรงหารือกับพระเจ้ากรุงเบลเยี่ยม เมื่อไปทรงพบกันที่กรุงเอเธนส์ในงานพระราชพิธีอภิเษกสมรสนั้น

นอกจากนี้ ข้าพเจ้าได้โทรเลขไปทูลท่านราชเลขาธิการให้ทรงทราบด้วย และได้เร่งให้ทางสำนักราชเลขาธิการจัดส่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สำหรับประมุขของประเทศออสเตรเลียทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เพราะเมื่อตอนออกจากเมืองไทย เรายังมิได้รับมาจากสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี โดยขอประทานให้จัดส่งตรงไปยังสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเบิร์น ตลอดระยะเวลาที่ประทับที่สวิทเซอร์แลนด์นี้ ท่านราชเลขาธิการก็ได้มีโทรเลขมาถึงข้าพเจ้า รายงานว่าทุกอย่างทางกรุงเทพฯ เรียบร้อยดี ซึ่งก็หมายความว่า เหตุการณ์ในพระราชสำนักเป็นปกติ ทั้งสมเด็จพระราชชนนีฯ และทุกพระองค์หม่อมทุกพระองค์ทรงพระสำราญดี และข้าพเจ้าก็นำความขึ้นกราบบังคมทูล เพื่อให้เป็นที่เบาพระราชหฤทัยทุกครั้งไป

เมื่อสองสามวันก่อนเสด็จพระราชดำเนินจากประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชปรารภกับพวกนักแบดมินตันที่เข้าไปเล่นที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐานว่า น่าจะได้ลองเล่นแบดมินตันกับชาวสวิสส์บ้าง ในการนี้ พลตำรวจตรี ต่อศักดิ์

ยมนาคนายกสมาคมแบคมินตันแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงได้มอบหมายให้ข้าพเจ้าเป็นผู้แทนสมาคมฯ ไปเจรจากับสมาคมแบคมินตันแห่งประเทศไทยสวิตเซอร์แลนด์ ดังนั้นเมื่อก่อนเสด็จพระราชดำเนินเพียงวันเดียวเท่านั้น พลตำรวจตรี ต่อศักดิ์ ยมนา ก็ได้เรียกประชุมคณะกรรมการของสมาคมแบคมินตันฯ เป็นการภายใน ณ ภัตตาคารหยาดฟ้า (ห้อยเทียนเหลา) และเลี้ยงอาหารหนึ่งมื้อด้วย และได้ตกลงทำหนังสือมอบอำนาจให้ข้าพเจ้าไปติดต่อกับ เมื่อไปถึงสวิตเซอร์แลนด์ ก็ได้ทราบจากสมาคมคู่มือว่า ตัวแทนสมาคมแบคมินตันแห่งประเทศไทยที่ประจำอยู่ที่เมืองโลซานน์ ชื่อว่า เมอสิเออร์ โรแบร์ต บัลแดง ซึ่งพักอยู่ที่ตำบลมงต์ซัวซี ข้าพเจ้าไปติดต่อก็ไม่พบตัว แต่ในที่สุด ถึงแม้ไม่พบตัวก็ได้เจรจากตกลงกันได้ทางโทรศัพท์ และในขณะเดียวกันนั้น สมเด็จพระเจ้าฟีนางเธอฯ ก็ได้ทรงติดต่อกับด้วย จะเป็นโดยตรงหรือทรงให้ผู้อื่นดำเนินการไปก็ตาม ปรากฏผลว่าพอจะหาทางตกลงเล่นแบคมินตันกันได้

ในวันที่ ๑๕ กันยายน พวกที่พักอยู่ที่โรงแรมวิกตอเรียก็ไปพร้อมกันที่โรงแรมโบริวาล เพื่อส่งเสด็จพระราชดำเนิน ทั้งนี้มีพระราชกระแสว่า ไม่จำเป็นจะต้องไปส่งเสด็จฯ ถึงสนามบินที่นครเจนีวา เพราะเป็นการเสด็จฯ ไปรเวท และเสด็จฯ โดยเครื่องบินโดยสารธรรมดา ดังนั้น จึงเป็นอันว่าส่งเสด็จฯ ที่โรงแรมโบริวาลเท่านั้นเอง

สำหรับการเสด็จพระราชดำเนินไปในงานพระราชพิธีอภิเษกสมรสที่กรุงเอเธนส์นั้น ข้าพเจ้ามิใช่เป็นผู้ที่ได้โดยเสด็จ ดังนั้นจึงไม่สามารถจะนำเรื่องราวมาเล่าสู่กันฟังได้

ในระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปในงานพระราชพิธีอภิเษกสมรส^๕ พวกที่อยู่ทางสวีตเซอร์แลนด์ก็มักจะมีเวลาวางบั้งพอสสมควร สำหรับออกไปหาซื้อของขวัญฝักญาติพี่น้องบ้างเล็กๆน้อยๆ อันที่จริง จะซื้ออะไรก็ไม่ค่อยได้มากอยู่เอง เพราะเงินไม่มีเพียงพอของที่มีราคาแพงนั้นอย่างเราก็อซื้อไม่ได้อยู่แล้ว ประการหนึ่งเพราะเงินที่ได้รับไปจำกัดต้องกระเบียดกระเสียรอยู่บ้าง ส่วนข้าวของราคาออกจะสูงกว่าที่เคยเป็นอยู่เมื่อสี่ปีก่อน เช่นค่าโรงแรมแต่ก่อนอาจจะเช่าห้องได้ในราคา ๓๐ แฟรงค์ สำหรับห้องเดี่ยว เดียวนี้ขยับขึ้นไปเป็น ๔๕ แฟรงค์ หรือขยับสูงขึ้นถึงร้อยละ ๕๐ ค่าอาหารแต่ละมื้อก็ตกอยู่ใน ๗ หรือ ๘ แฟรงค์เป็นอย่างต่ำ หากเข้าภัตตาคารดีๆ หน่อย ก็เสียมากกว่า เช่น ๑๐ แฟรงค์ ๑๒ แฟรงค์ หรือบางที่ถึง ๒๐ กว่าแฟรงค์ก็มี กิจเฉลี่ยสำหรับการอยู่อย่างเชื่องๆก็ราวๆวันละ ๖๐ แฟรงค์เศษๆ กิจเป็นเงินไทยก็ราวๆ ๓๐๐ บาทต่อวัน เหตุหนึ่งที่ได้ทราบทำให้ของแพงก็คือว่า ขณะนี้การแสดงออกร้าน “เอกสโปซิซียง” ซึ่งเป็นงานมหกรรมขนาดใหญ่ในเมืองโลซานน์ ตามเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินจากเมืองเจนีวาเข้าสู่เมืองโลซานน์คงที่ได้เคยอธิบายแล้ว

มีอยู่วันหนึ่งพวกเรา ๕ คน แวะไปชมงานมหกรรม^๕ นี้ จำไม่ได้ว่าเป็นวันไหน แต่จำได้ว่าเป็นเวลาค่ำ ประมาณทุ่มเศษ เราตั้งใจจะไปหาอาหารค่ำรับประทาน ก็เลยตัดสินใจแวะไปรับประทานอาหารที่งานมหกรรม^๕ นี้ พวกเรา ๕ คน^๕ก็มี อาจารย์กัลย์ หม่อมหลวงจเร พันเอกอรุณ น.อ.ท. บุญสม และข้าพเจ้า แทนที่เราจะขึ้นแท็กซี่

ไป เราขึ้นกระเช้าซึ่งเล่นไปตามสายไฟฟ้าที่สูงจากระดับพื้นอย่างน่า
 เสียวไส้ไประยะทางประมาณ ๕ กิโลเมตรจึงถึง ค่าโดยสารดูเหมือน
 ๕ แฟรงค์ต่อคน เมื่อลงจากกระเช้ายนต์แล้ว ก็ต้องเสียค่าผ่านประตู
 เข้าบริเวณอีก ตรงทางเข้ามีการแสดงประวัติของประเทศสวิตเซอร์-
 แลนด์ตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ เช่น การแสดงวิธีการครองชีพ การฝีมือ
 ตัวอย่างแร่หินต่าง ๆ ฯลฯ เป็นต้น เข้าไปอีกหน่อย ก็แลเห็นผู้หญิง
 รูปร่างใหญ่ ๆ หน้าตาคล้ายพวกยิบซี นั่งขายลอตเตอรี่แบบพิเศษ คือ
 ตัวสลากนั้นอยู่ในซอง มองไม่เห็นตัวเลข ชื้อได้ในราคาของละ ๑
 แฟรงค์ เมื่อซื้อแล้วก็เปิดซองออกทันที ถ้าตัวเลขตรงกับที่เขาพิมพ์
 ไว้ในกระดาษแผ่นใหญ่ ก็ได้รางวัลเป็นเงินสด ซึ่งมองดูก็น่าตื่นเต้น
 รางวัลที่ ๑ ดูเหมือนทั้งสองหมื่นแฟรงค์ และมีรางวัลรอง ๆ ลงมาอีก
 หลายรางวัล เมื่อตรวจสอบผลของสลากที่ข้าพเจ้าซื้อ ปรากฏว่าไม่ถูก
 เลยสักรางวัลเดียว นับว่าโชคร้ายพอดู

หลังจากนั้นก็ถึงร้านขายบุหรี่ ซึ่งคุณอรุณแวะซื้อกล่องไป
 สองอัน ต่อมาก็ถึงร้านอาหาร ก็เลยหยุดพักรับประทานอาหารกันเสีย
 ก่อน อาหารที่นี่มีรสไม่เลวและไม่แพงนัก เนื้อบึ่งก็เอาออกมาบังต่อ
 หน้าต่อตาชนวน้ำลายไหลอยู่หน่อย ๆ สิ่งที่คุณอรุณบ่นอยู่บ่อย ๆ ก็
 คืออาหารจะอร่อยขึ้นไม่น้อยถ้ามีโทบาสโก และก็คงจะอยากรสเผ็ด ๆ
 อยู่ครั้น ๆ เลยออกปากถามว่ามีโทบาสโกไหม หญิงสาวผู้เสิร์ฟโต๊ะ
 กลับกระซิบถามว่า อาหารของเราสไม่แรงพอหรืออย่างไร เลยทำ
 เอาหน้าม่านไปหน่อย

หลังอาหาร เราเดินไปในตัวงานทีเดียว ในขั้นแรกก็แลเห็น
 พวกร้านต่าง ๆ ที่มีการพนันให้เล่น เช่น โยนห่วงชิงรางวัล ยิ่งปั่นชิง

รางวัลอะไรพวกนี้ พวกเราทดลองเล่นโยนลูกบ๊องปอง ซึ่งมีแจกัน แก้วถ้วยชนิดต่าง ๆ ตั้งอยู่เต็ม เสียคนละ ๑ แฟรงก์ แต่เจ้าลูกบ๊องปอง เจ้ากรรมมันก็กระโดดโลดเต้นบนจานชาม ถ้วยแก้ว และแจกันอย่าง สนุก แต่สุดท้ายเข้าก็เหลว ลงไปนอนกลิ้งอยู่กับพื้น แต่โดยเคชะ บุญอะไรไม่ทราบ นับว่าชะตาคืออยู่บ้างได้รับรางวัลมา ก็คุณอรุณ ได้แก้วเล็ก ๆ ๑ ใบ ขำพเจ้าได้ ๒ ใบ คิตราคาแล้วคงไม่ถึง ๑ แฟรงก์เป็นแน่

ใกล้ ๆ กับร้านโยนห่วงชิงรางวัลนั่นเอง มีสิ่งที่น่าตื่นเต้นอยู่ อย่างหนึ่งเรียกว่า “สปิรล” ซึ่งเป็นเสาเหล็กขนาดใหญ่และสูงคอง ครอบเสาหนึ่งทำเป็นแบบวงแหวน คนเข้าไปนั่งได้หลายสิบคน เมื่อคนเข้าได้จำนวนมากพอแล้ว วงแหวนนั้นก็ค่อย ๆ หมุนรอบเสา และขยับสูงขึ้นไปเรื่อยจนถึงยอด มองดูข้างล่างแล้วรู้สึกเสียวไส้ แต่ก็ได้แลเห็นบริเวณงานทั้งหมดอย่างชัดเจน ทั้งได้แลเห็นเมืองโลซานน์ ในยามค่ำจากระยะสูง นอกจากนั้นหากมองไปทางทะเลสาบ ยังมองเห็นเมืองหลายเมือง ทางฝั่งข้างโน้นระยิบระยับไปด้วยแสงไฟฟ้าอัน น่าชม

ของที่แปลกในงานนี้ยังมีอีก ๓ อย่างคือ เรือค้ำน้ำ ซึ่งเล่น ออกจากท่าทำงานนี้แล้วค่อย ๆ ค้างลงในทะเลสาบ มองดูไต้หน้าไต้ ที่จริงก็ดูน่าตื่นเต้นดี อย่างไรก็ดี เราได้ทราบจากตำรวจสหายเก่าของ ขำพเจ้าที่เมืองอูซีว่า ค่าโดยสารเรือค้ำน้ำนี้แพง คือ ๔๐ แฟรงก์ต่อ หนึ่งชั่วโมง เรือแล่นออกไปนิดเดียวก็ค้ำน้ำ แต่ในทะเลสาบมีแต่ปลา ตัวเล็ก ๆ และก้อนข้างจะมีคด ลงไปแล้วก็ไม่เห็นอะไร อย่างลืตกว่า

เราก็เลยตัดสินใจไม่ลงเรือคาน้ำ เพราะเราไปเวลาค่ำแล้วยังมองไม่เห็นอะไรเลย และที่สำคัญ เงิน ๕๐ แฟรงค์เป็นของหายาก

อีกอย่างหนึ่งคือ “โมโนเรล” หรือรถไฟรางเดี่ยว แล่นวกไปเวียนมาในบริเวณงาน เมื่อเข้าไปใหม่ ๆ ก็ยากขึ้น แต่เห็นว่ายังหวั่นเอาไว้นั่นก็ ๆ หนอยก็ได้ รางรถไฟรางเดียวนั้นวิ่งอยู่เหนือหัวเรา บางแห่งก็สูงหน่อย บางแห่งก็ต่ำหน่อย เป็นรางยาวทอดไปบนคานระหว่างเสาสองเสา รถไฟชนิดนี้ข้าพเจ้าและอาจารย์กัลย์เคยเห็นมาก่อนที่ดิสนีย์แลนด์ในแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา และพวกเราชาวไทยก็คงทราบจากหนังสือพิมพ์อยู่แล้วว่า ที่กรุงโตเกียวก็มีสำหรับขนส่งคนโดยสาร จากตัวเมืองโตเกียวระหว่างการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกเมื่อเดือนที่แล้ว (ตุลาคม ๒๕๐๗) พอตกเวลาสี่ทุ่ม เมื่อเราชักอยากจะขึ้นรถไฟรางเดี่ยว ก็ปรากฏว่ารถไฟเลิกเดินเสียแล้ว เป็นอันว่าเซฟสตางค์ไปได้อีกหน่อย อย่างที่สามที่น่าตื่นใจก็คือ เรือแบบ “ไฮโดรฟอยล์” ซึ่งเป็นเรือเร็วแล่นบนผิวน้ำ มีแล่นตลอดวันโดยคิดค่าโดยสาร ๒๐ แฟรงค์ต่อครึ่งชั่วโมง ซึ่งเป็นเวลาที่เรือแล่นได้รอบทะเลสาบ แต่ดูเราไม่มีเวลาเสียเลยที่จะขึ้น ก็เลยไม่ได้ขึ้น เซฟสตางค์ไปอีกครึ่งหนึ่งอย่างน่ารื่นรมย์

ชมงานเสร็จแล้วก็ราวห้าทุ่ม เมื่อยชาขึ้นเกยเดิน เลี้ยวขึ้นกระเช้ากลับเมืองอูซี แล้วขึ้นรถไฟใต้ดินกลับไฮเติ้ล รถไฟใต้ดินนี้มีมานานแล้ว แล่นระหว่างใจกลางเมืองลงเขาสู่อูซี ผ่านสถานีรวมสามสถานีคือ ลาการ์ มองตริองค์ และจอร์ติล

พวกเราอยู่ทางสวิทเซอร์แลนด์นี้ก็มีเวลาพักผ่อน และเที่ยวซื้อของบ้าง ร้านอาหาร ๆ มีทั่วไป บางแห่งก็มีดนตรีและการแสดง

ให้ดูด้วย เช่นร้าน “บราสิเออร์ กรองด์เซน” ร้านอาหารเยอรมันชื่อ “บราเซอริ” ซึ่งมีชาห์มู ไส้กรอกเยอรมันและเบียร์เยอรมัน ร้าน อิตาลีเย็นชื่อ “มาริโอ ปีตซา” มีขนมเบื่องอิตาลีเย็น มักกาโรนีและสปาเกตตี้ ร้าน “ชาต์นัวร์” มีหอยนางรม หอยทอด หอยแมลงภู่ ร้าน “กรัปป์เตอร์” และ “ปอมเทอแปง” ซึ่งมีเป็คอบบ์ร่อยมาก แต่แพงจนเข้าไส้ไปจนรับประทานไม่ไหว สำหรับประเภทห้างที่มีของขายสารพัดอย่าง รวมทั้งอาหารที่ถูกลง ๆ ที่คนไทยชอบเข้าไปซื้อของ กระจุกกระจิก ก็มีร้าน “อินโนวาซียอง” ร้าน “ยูนิป” และ ร้าน “ปลาเซทท์” เป็นต้น เมืองโลซานน์เป็นเมืองขนาดเล็ก ๆ แต่ก็นับว่ามีร้านทุกประเภท ข้าวของที่ดี ๆ ก็มีขายมาก แต่ราคาสูงอยู่สักหน่อย ประเภทสถานที่รันทรมัย มีโรงละครหนึ่งโรง ซึ่งดูเหมือนจะเป็นของเทศบาล มีละครของสวิสส์เองและของต่างประเทศมาแสดงเป็นคราว ๆ เช่นจากฝรั่งเศส อังกฤษ เยอรมัน เป็นต้น ทั้งมีการบรรเลงดนตรี หรือการละเล่นแบบเบาสมองด้วย โรงภาพยนตร์มีกว่า ๒๐ โรง แต่เป็นโรงขนาดกระเป๋าสีเป็นส่วนใหญ่ ที่ใหญ่หน่อยชื่อโรง “เมโตรโปล” นอกนั้นเป็นขนาดเล็ก คนเข้าได้ประมาณ ๒๐๐ ถึง ๓๐๐ คน มีอยู่แห่งหนึ่ง คนเข้าได้เพียง ๔๐ กว่าคน ภาพยนตร์ที่ฉายส่วนมากเป็นภาพยนตร์ฝรั่งเศส ซึ่งเป็นที่นิยมกันในหมู่ชาวโลซานน์ เพราะเนื้อเรื่องดี การแสดงดี และที่สำคัญคือพูดภาษาฝรั่งเศส ถึงอกถึงใจพระเดชพระคุณ ภาพยนตร์อังกฤษหรืออเมริกันก็มีฉายเหมือนกัน แต่ก็ทำให้เป็นพูดภาษาฝรั่งเศสหมด ยกเว้นบางรอบที่พูดภาษาเดิม นอกจากนี้บางโรงฉายแต่หนังเยอรมัน พูดภาษาเยอรมันก็มี หนังสืออิตาลีพูดภาษาอิตาลีก็มี ใครที่ไป

อยู่ในสวิตเซอร์แลนด์ก็มีโอกาสที่จะเรียนหลายภาษาได้พร้อมกัน หรือถ้าไม่ถนัดในทางภาษาอาจจะไม่รู้สักภาษาเดียวก็ได้

นอกจากเมืองโลซานน์แล้ว ก็มีสถานที่ใกล้เคียง ๆ อีกจำนวนมากที่อาจจะแวะไปเที่ยวชมได้ รอบ ๆ ทะเลสาบ “เลมอง” ที่มีเมืองเล็ก ๆ อยู่หลายเมือง ถ้ามีรถยนต์ขับเล่นก็อาจจะแวะชมเมืองต่าง ๆ เหล่านี้ได้ ไปทางทิศตะวันออกของโลซานน์มีเมืองสำคัญ ๆ อยู่สองแห่งคือ “เวอเวย์” ซึ่งเป็นที่ตั้งโรงงานทำนมและกาแฟเนสเล่ เลยไปก็ถึงเมือง “ชียยอง” อันมีปราสาทที่เคยใช้เป็นที่พักของบารอนแห่งชียยอง สวิสส์ ภายหลังจินตกวีเอกของอังกฤษชื่อ “ลอร์ด ไบรอน” ได้เขียนบทกวีบรรยายและพรรณनावรรกรรมไว้เรียกว่า “นักโทษแห่งชียยอง” เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ ทางรัฐบาลแคว้น “โวค” (เมืองโลซานน์ เวอเวย์ และ มงเทรอส์ อยู่ในรัฐนี้) ได้เคยอนุญาตเสด็จฯ ไปเสวยพระกระยาหารค่ำครั้งหนึ่ง ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของโลซานน์ ก็มีเมืองเจนีวอันเป็นเมืองใหญ่ที่งดงามน่าอยู่ และมีของขายเยะ ข้ามฟากทะเลสาบไปก็มีดินแดนฝรั่งเศสและมีเมืองใกล้เคียง ๆ อยู่บ้าง เช่น “โชนอง” และ “เอวียง” สำหรับที่เอวียงนี้มีอาหารฝรั่งเศสอร่อยมาก เมืองนี้มีชื่อเสียงในทางมีน้ำแร่มีคนเจ็บป่วยไปท่องเที่ยวและดื่มน้ำแร่กันมาก ในสมัยนี้มีการอัดขุดอัตรกระป๋องขายไปทั่วโลกแม้จนกระทั่งเรือบินของบริษัทแอร์ ฟรานส์ ก็มีรับประทาน ที่มีชื่ออีกอย่างหนึ่งก็คือเป็นเมืองตากอากาศและเมืองการพนัน มีการเล่น “รูเล็ตต์” และ “บลู” เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินกลับสู่สวิตเซอร์แลนด์ในวันที่ ๑๔ กันยายน มีพระราชกระแสว่า ทางประเทศกรีซกระทำพระราชพิธีอภิเษกสมรสที่เห็นตื้นเขินอย่างยิ่ง จึงจะต้องทรงพักผ่อน แต่แม้กระนั้นเวลาพักผ่อนก็มีไม่มากนัก ประการหนึ่งก็คือ เมื่อได้ไปทรงพบกับสมเด็จพระราชาธิบดี โบควงแห่งชาวเบลเยียม และสมเด็จพระนางเจ้าฟาบีโอลา ที่กรุงเอเธนส์แล้ว สมเด็จพระเจ้าโบควงก็อัญเชิญเสด็จ ฯ ไปยังเบลเยียมระหว่างวันที่ ๒๔ ถึง ๒๖ ดังที่เคยมีพระราชปรารภทางโทรเลขมาครั้งหนึ่งแล้ว และยังกราบบังคมทูลด้วยว่า (ตามคำของคุณพนเพิ่ม ไกรฤกษ์) หากไม่เสด็จพระราชดำเนินไปเยือนเบลเยียมแล้ว ก็จะเสด็จมาเยือนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถที่โลซานน์ แต่หากจะทรงตกลงปลงพระราชหฤทัยเสด็จ ฯ เยือนเบลเยียมแล้ว ก็จะทรงจัดส่งเครื่องบินมารับเสด็จ ฯ ที่เมืองเจนีวา ในที่สุดจึงทรงตกลงที่จะเสด็จ ฯ เบลเยียมตามคำอัญเชิญนั้น

สำหรับเรื่องการทรงแบดมินตันนั้น ในที่สุดก็เป็นอันตกลงกันได้กับฝ่ายสวิสส์ คือตกลงว่าจะมีการเล่นแบดมินตันตอนสองทุ่มเศษ ๆ ที่สนามกีฬาทั่วไปเรียกว่า “ปาร์กของ เคส์ สปอร์ต” ซึ่งตั้งอยู่บนยอดเขาใกล้ ๆ กับศาลาว่าการของรัฐวิคต์ในวันที่ ๒๑ กันยายน ในคืนวันนั้น พวกเราจากวิกตอเรียไฮเทิลก็มีพวกที่จะเล่น คือ พันเอกอรุณกับข้าพเจ้า ออกเดินทางไปที่นั่นแต่ทุ่มเศษ ๆ พร้อมด้วย น.อ.ท. บุญสม และ พล.ต.ท. ม.ล. จเร เสียเวลาหาสถานที่อยู่พักหนึ่งจึงพบ แต่เนื่องด้วยยังมีเวลาอยู่บ้าง จึงแวะเข้าไปดื่มเหล้าอุ่นและ

น้ำชากันเสียก่อนที่ร้านอาหารหน้าสถานกีฬานั้นเอง จะรับประทาน
อาหารค่ำก็ไม่ทัน จึงต้องทนหิวไปพลางก่อน บุคคลอื่น ๆ ที่จะไป
เล่น ได้ไปที่โรงแรมโบริวาลเพื่อโดยเสด็จพระราชดำเนินจากที่นั่น
พวกที่จะเล่น นอกจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ก็มี คุณจอมรี
หม่อมหลวงบัว กิติยากร และหม่อมหลวงจินดา พวกเราได้เอาเสื้อ
ของสมาคมไปสวมด้วยเพื่อให้เห็นว่าเราเป็นสมาชิกสมาคมแบดมินตัน
แห่งประเทศไทยเหมือนกัน คนที่มีเสื้อแล้วก็เอาเสื้อไป คนไม่มีเสื้อ
ก็เอาตราไปประดับกับเสื้อเอาที่สวีตเซอร์แลนต์

ฝ่ายฝรั่งที่มาเล่นด้วยก็คือ เมอร์สเฮอร์ โรเบิร์ต บัลแดง ผู้แทน
สมาคมแบดมินตันของสวิสส์ นายและนาง จอร์จ เฮนเดอร์สัน ชาว
อังกฤษซึ่งเป็นสมาชิกสมาคมแบดมินตันของสวิสส์ อีกคนหนึ่งไม่ได้
มาเล่นกับพวกเรา แต่ก็มาเจรจาวิสาสะด้วย ดูเหมือนจะเป็นชั้น
อุปนายกของสมาคม ชื่อ นายคุนส์ มาจากเมืองซูริกซ์

นอกจากพวกเราจะเล่นกันเองแล้ว ก็มีการเล่นกับฝรั่ง คู่แรก
เป็นชายคู่ ฝ่ายไทยมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับข้าพเจ้า ฝ่าย
ฝรั่งมี เมอร์สเฮอร์ บัลแดง กับนายเฮนเดอร์สัน ปรากฏว่าฝ่ายไทยแพ้
๑๕-๑๓ คู่ต่อไปเป็นคู่ผสม ฝ่ายไทยมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
กับคุณจอมรี ฝ่ายฝรั่งมีนายเฮนเดอร์สันกับภริยา ผลคือฝ่ายไทยแพ้
๑๕-๓

สนามแบดมินตันที่ในโรงกีฬานั้นทำให้เราฉงนสนเท่ห์กันมาก
โรงกีฬานั้นสร้างชั้นคล้าย ๆ สนามยิมเนเซียมของเรา และรู้สึกว่าจะ
บรรจุคนได้น้อยกว่าของเราเสียด้วยซ้ำ เนื่องด้วยเมืองโลซานน์มี
เนื้อที่เรียบ ๆ น้อยและที่ราคาแพงสนามกีฬาจึงมีน้อยแห่ง สำหรับ

แห่งนี้ใช้เล่นกีฬาหลายประเภท รวมทั้งบาสเกตบอล และแบดมินตันด้วย บนพื้นสนามที่เป็นซีเมนต์นั้นมีลวดลายเส้นต่าง ๆ หลายหลากสำหรับกีฬาหลายประเภทด้วยกัน เข้าไปในสนามแบดมินตันใหม่ ๆ กว่าจะชินตาว่าเส้นไหนเป็นเส้นแบดมินตันก็เสียเวลาเสียนาน เวลาจับลูกเสิร์ฟก็พลาดบ่อย เพราะสำคัญเส้นผิด นึกว่าที่เขาเสิร์ฟมาส่งในเมื่อที่แท้จริงลูกข้ามเส้นเข้ามาตั้งเกือบคอก นอกจากนี้ ไฟฟ้าก็ไม่ค่อยสว่าง ทั้งส่องมาจากข้างบนเพดานอีกด้วย ทำให้ตีลูกโถ่งผิดพลาดได้ง่าย

หลังจากเล่นแบดมินตันแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินกลับ พวกผู้ชายที่เหลือ คือ องครักษ์ ๓ นาย อาจารย์กัลย์ หม่อมหลวงจินดา และข้าพเจ้า ได้รับเชิญจากนายकुन्สให้ไปร่วมรับประทานอาหารที่ร้านใกล้ ๆ นั้น พวกเราก็รับเชิญด้วยความยินดี นายकुन्สได้เล่าให้เราฟังถึงความลำบากยุ่งยากของชาวสวิสที่จะส่งเสริมกีฬาประเภทนี้ ที่สำคัญก็คือว่าที่ดินแพง มีคนเล่นน้อยเงินทุนไม่พอจะสร้างสถานที่เล่นเฉพาะแบดมินตันในเมืองก็ขาดทุนทรัพย์ จะไปสร้างในชนบทที่ไกลตัวเมือง พวกที่ไม่มีรถยนต์ก็ไม่ไปเล่น ที่ซูริคมีสนามเล่น แต่การเล่นก็ประสบความลำบากเช่นกัน สำหรับที่โลซานน์นี้ เขาเปิดโอกาสให้พวกนักเล่นแบดมินตันเข้าเล่นได้เพียงสัปดาห์ละสองครั้งเท่านั้น วันอื่นๆ สำหรับกีฬานิกอื่น แม้พวกเราจะเป็นฝ่ายแพ้ในคราวนี้ ก็ไม่น่าเสียใจอะไร เพราะเป็นการเล่นสนุกๆ เพื่อเชื่อมสามัคคีเป็นสำคัญ คนไทยที่เคยมาเล่นในสนามนี้และเคยแสดง

ฝีมือจนเป็นที่ยกย่องมาแล้วก็มีอยู่คนหนึ่งที่เขากล่าวถึงบ่อย ๆ คือ เจริญ วัฒนสินธุ์

พระราชกิจในเวลาก่อนเสด็จพระราชดำเนินไปเบลเยียมก็มีอยู่บ่อยครั้ง เช่นทรงออกรับเอกอัครราชทูตสวิสส์ เมอร์ลีเออร์ อามอง ผู้เคยดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมพิธีการทูตของสวิสส์ในคราวที่เสด็จ ฯ เยือนสวิตเซอร์แลนด์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ และเป็นที่ทรงรู้จักใกล้ชิดอยู่แล้ว นอกจากนี้ก็ได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้อาจารย์กัลย์อัญเชิญช็อคโกไม่ไปพระราชทานแก่สมเด็จพระเจ้าไมเคิล อดีตกษัตริย์แห่งประเทศรumania ซึ่งประทับอยู่ที่ตำบลแวร์ซัวส์ใกล้นครเจนีวา และเสวยนาซาร่วมกับอดีตพระราชินีแห่งประเทศสเปน ณ ที่ประทับของพระราชินีแห่งประเทศสเปน ซึ่งอยู่ไม่ไกลที่ประทับไปนัก และตอนค่ำของวันที่ ๒๒ นั้นเอง ก็ได้เสด็จ ฯ ไปเสวยที่ภัตตาคาร “ปอม เดอ แปง” โดยโปรดเกล้า ฯ ให้ ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศร่วมโต๊ะเสวยด้วย ท่านรัฐมนตรี ฯ ไม่ได้โดยเสด็จ ฯ ไปในเรือบินพระที่นั่ง แต่ตามไปที่หลังและเพิ่งถึงสวิสส์ใหม่ๆ ในตอนนั้น ในวันรุ่งขึ้นที่ ๒๓ โปรดเกล้า ฯ ให้ ฯพณฯ นายคิเรก ชัยนาม “เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงบอนน์และภริยาเข้าเฝ้า ฯ ในตอนเช้าและทรงออกรับ ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ตอนกลางวันเสวยพระกระยาหารร่วมกับสมเด็จพระเจ้าไมเคิล ณ ที่ประทับโรงแรมโบริวาล ในตอนค่ำโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำที่ภัตตาคารเซียงไฮ้ แก่ ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ฯพณฯ เอกอัครราชทูต ณ กรุงบอนน์ และภริยา ฯพณฯ เอกอัครราชทูต ณ กรุงเบิร์นและภริยา และบรรดาข้าราชการ

บริวารอีกหลายคน เช่น สมุหราชองครักษ์ ราชองครักษ์ บรรดาข้าราชการในขบวนทางการ และในขบวนไม่เป็นทางการอีกหลายคน

เวลาสี่โมงเช้าของวันที่ ๒๔ ก็เสด็จพระราชดำเนินออกจากโฮเต็ลโบรวิจ เพื่อไปยังเมืองเจนีวา เพื่อขึ้นเครื่องบินต่อไปยังประเทศเบลเยียม ข้าพเจ้าไม่ได้โดยเสด็จฯ ไปเบลเยียมด้วย ก็เลยไม่มีอะไรจะเล่าสู่กันฟัง

ในตอนบ่ายโมงวันที่ ๒๖ ก็เสด็จพระราชดำเนินกลับจากเบลเยียมถึงท่าอากาศยานเจนีวา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสวยที่เจนีวา ภายหลังนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ กลับโลซานน์ พระองค์เดียวเพื่อทรงพระเครื่องใหญ่ (ตัดพระเกษา) ส่วนสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ประทับที่เจนีวาเพื่อทรงซื้อของจวนคำจึงเสด็จฯ กลับตอนค่ำเสวยพระกระยาหารจันทน์ที่ร้าน เชียงไฮ้ เช่นเดียวกับเมื่อคืนวันที่ ๒๓ แต่คราวนี้มีแต่พวกข้าราชการบริวารเป็นส่วนใหญ่ และเป็นการพระราชทานเลี้ยงฉลองวันเกิดของ พันเอก อรุณ ทวาทศิน

ในวันที่ ๒๗ ก็มีการเล่นแบดมินตันกันอีก ที่สนามกีฬาเดียวกับครั้งก่อน แต่คราวนี้ตั้งแต่ประมาณบ่ายสองโมงเศษๆ ใญ่มา เป็นพวกเราเล่นกันเอง สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ก็เสด็จลงทรงด้วย

ในวันที่ ๒๘ โปรดเกล้าฯ ให้นายโคลดโบรโวส์ท์ เจ้าของหนังสือพิมพ์ “เพย์คาวีส์” และนายวัลโลตองแห่งวิทยุโลซานน์ และนักเรียนไทยในสวิตเซอร์แลนด์และฝรั่งเศส เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท นอกจากนั้นยังมีบริษัท เนสเล่เชิญเสด็จฯ ทอดพระเนตรโรงงาน

และผู้จัดการแสดงภาพเขียนที่มีในสวิทเซอร์แลนด์ อัญเชิญเสด็จฯ ทอดพระเนตรภาพเขียน และผู้บัญชาการตำรวจแห่งรัฐโวลท์ เชิญเสด็จฯ ทอดพระเนตรงานมหกรรมที่ซานเมืองโลซานน์ อย่างไรก็ตามเวลามีเหลือน้อยเต็มที จึงเป็นอันต้องตอบขอบใจ และปฏิเสธเขาไป

ในตอนเช้าของวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๐๗ พวกเราทุกคนต้องตื่นกันแต่เช้ามืด เพื่อเตรียมตัวตามเสด็จพระราชดำเนินไปเยือนสาธารณรัฐออสเตรีย ทางสถานเอกอัครราชทูตไทยในประเทศสวิทเซอร์แลนด์ ได้จัดรถยนต์เก่งหลายคัน และรถยนต์ “บัส” หนึ่งคันสำหรับผู้ที่จะโดยสารเสด็จฯ ทางโรงแรมวิกตอเรีย รถมารับเวลาประมาณ ๐๗.๐๐ น. เพื่อไปรอที่โรงแรมโบริวาล ส่วนข้าวของต่างๆ เช่น หีบห่อและกระเป๋าของผู้เดินทางนั้นได้จัดเก็บไว้ล่วงหน้าตั้งแต่วันที่ ๒๘ พอถึงราว ๒๐.๐๐ น. ก็เก็บเอาหีบห่อที่ไม่ต้องใช้ทันทีไปรวบรวมไว้สำหรับขนส่งต่อไปยังสนามบิน กระเป๋าที่เหลือจัดรถมารับไปสนามบินในตอนเช้าตรู่อีกงวดหนึ่ง

พอตกแรมโมงเช้าเศษๆ เราก็รับประทานอาหารเช้าเสร็จพร้อมจะออกเดินทาง แต่ก็ติดขัดอยู่จนราวโมงยี่สิบจึงไปกันได้ เพราะบางคนก็มัวล่าช้าอยู่ รอกันไปรอกันมาเวลาก็กว้างเลยไปจนเป็นที่น่าวิตก นี่เป็นข้อที่น่าสังวรณไว้อย่างหนึ่งในการตามเสด็จฯ หลักสำคัญนั้นคือ ต้องเป็นคนตรงต่อเวลาเสมอ ไม่เช่นนั้น หากผิดพลาดไป จะทำให้บังเกิดผลเสียหายขึ้นเป็นอันมาก

เราไปถึงโรงแรมโบริวาล เมื่อเวลาราวโมงครึ่ง ขณะนั้นมีคนอยู่มากแล้ว เช่นพวกสถานเอกอัครราชทูต และคนไทยต่างๆ ที่สามารถมาเฝ้าฯ ส่งเสด็จฯ ในตอนเช้านั้น ต้องเรียกว่าอากาศอยู่ใน

เกณฑ์ก็ แสงแดดเพียงจะส่องรำไร แต่ยังมีหมอกบางๆ อยู่มาก ว่าถึงความหนาวเย็นก็ไม่สู้กระไรนัก คล้ายๆ เมืองไทยในหน้าหนาวเท่านั้นเอง

ในการเสด็จ ฯ พระราชดำเนินเยือนต่างประเทศนั้น สำหรับวันที่จะไปถึงซึ่งทางฝ่ายเจ้าภาพมารับเสด็จ ฯ กันอย่างอุ่นหนาฝาคั่งตั้งแต่ประมุขลงไปจนถึงเจ้าหน้าที่ต่างๆ ของรัฐบาล พวกเราก็ต้องแต่งกายเต็มยศด้วยกันทั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงเครื่องแบบทหาร แล้วแต่จะทรงโปรดว่าจะเป็นหน่วยไหน พวกราชองครักษ์ก็เช่นกัน ส่วนพวกพลเรือนนั้น สำหรับประเทศหนาวก็แต่งเครื่อง มอร์นิ่ง โค้ท ซึ่งประกอบด้วยรองเท้าน้ำตาล ถุงเท้าดำ กางเกงดำมีลายสีเทา เสื้อดำหางยาวพร้อมด้วยเสื้ออก ถุงมือขาว และหมวกท็อพ แฮ็ท

ในการเสด็จ ฯ คราวนี้ก็เช่นกัน พวกฝ่ายทหารก็แต่งเครื่องแบบเต็มยศ ฝ่ายพลเรือนแต่ง มอร์นิ่ง โค้ท แต่มียกเว้นนิดหน่อยตามที่ได้ตกลงกันไว้แต่กรุงเทพฯ ก็คือพวกเราส่วนมากเห็นว่าเครื่องแบบมอร์นิ่ง โค้ท นั้นรุ่มร่ามอยู่หน่อย ก็ต้องถือถุงมือและหมวก ท็อพ แฮ็ท ดังนั้นจึงนึกกันงอใช้สองสิ่งนี้เลย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ ลงประทับรถยนต์พระที่นั่งเมื่อเวลาประมาณ ๐๘.๐๐ น. แล้วขบวนก็แล่นออกไปตามทาง “เอาโต บาห์น” สู่นครเจนีวา ในตอนเช้าเช่นนี้ ยวดยานมีไม่มากนัก และเราก็เล่นได้เร็วเต็มที่ มีเวลาหนึ่งชั่วโมงเต็มๆ ก่อนเครื่องบินจะออก

ภายในเวลาครึ่งชั่วโมงเศษ ๆ เราก็ถึงสนามบินเจนีวา และ
 เล่นเลียเข้าสู่ทางด้านสนามบินทหารซึ่งไม่ต้องไปยุ่งเกี่ยวกับทางฝ่าย
 สนามบินพลเรือนที่มีเครื่องบินของสายการบินต่าง ๆ ขึ้นลงอยู่เสมอ
 เครื่องบินพระที่นั่งเป็นเครื่องบินอังกฤษแบบ ไวท์เคัทท์ จอดหน้า
 โรงเก็บเครื่องบินขนาดย่อม ๆ ที่นี้ใช้เป็นที่จอดเครื่องบินพระที่นั่งมา
 แต่สมัยที่เสด็จ ฯ เยือนยุโรปคราวที่แล้ว ไม่มีคนมาเกาะกะ นับว่า
 สะดวกดีมาก

เครื่องบินแบบ ไวท์เคัทท์ เป็นชนิดกังหันไอพ่น เล่นได้
 เร็วราว ๕๐๐ กิโลเมตรต่อชั่วโมง ขนาดไม่ใหญ่นัก แต่ก็เพียงพอ
 ที่จะขนพวกเราและข้าวของได้ทั้งหมด ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นเป็นครั้ง
 คราวนั้น มิใช่ว่าสิ่งของที่บรรทุกมีน้ำหนักมากเกินไป เพราะแม้จะมี
 ของมาก แต่พวกเราก็มีน้อยคนเมื่อเทียบกับเครื่องบินโดยสารธรรมดา
 เมื่อรวมน้ำหนักแล้ว ก็มักจะมีระวางพอที่จะบรรทุกได้อีก ปัญหาที่
 เกิดขึ้นนั้นคือ สิ่งของบางอย่างของเราเกินที่มาก ทำให้บรรจุเข้า
 เครื่องบินได้ลำบาก ยิ่งสำหรับเครื่องบินขนาดย่อม ๆ แบบเครื่องบิน
 ไวท์เคัทท์ด้วยแล้ว ก็เป็นการจำเป็นที่จะต้องระมัดระวังกันอยู่หน่อย
 เพื่อกันมิให้เกิดปัญหาเช่นนั้นขึ้น เช่นในคราวเสด็จ ฯ เยือนนิวซีแลนด์
 และออสเตรเลีย มีพวกเราคนหนึ่งขนเอากระเป๋าขนาดใหญ่ไป คือ
 กระเป๋าที่เรียกภาษาฝรั่งว่า ทรังก์ ทำให้เอาเข้าได้ห้องเครื่องบินไม่ได้
 เป็นต้น

เครื่องบินพระที่นั่งออกเดินทางช้ากว่ากำหนดไปเล็กน้อย คือ
 กำหนดออกเวลา ๐๙.๐๐ น. แต่ที่จริงดูเหมือนจะออกช้าไปสักห้า

นาที่หรือสิบนาที่ ตอนนั้นแสงแดดออกมากแล้ว สามารถมองดูวิว
ทัศน์ไปได้ไกล ๆ ยกเว้นบางแห่งที่ยังมีหมอกบาง ๆ อยู่เท่านั้น คืน
แฉ่นแหล่งนี้เต็มไปด้วยภูเขาเลากามากมาย และมีหลายลูกที่หิมะปก-
คลุมขาวโพลนอยู่ทั่ว ทำให้คงงามดีเมื่อกระทบแสงแดดในยามเช้า
ในชั้นแรกที่ขึ้นเครื่องบินต้องบินวนหาระดับเสียหน่อยก่อน เมื่อได้
ระดับสูงเหนือชนเขาทั้งหลายแล้ว จึงออกเล่นมุ่งตรงไปยังออสเทรีย
เล่นออกไปได้ไม่นาน เราแลเห็นที่ราบอยู่ทางด้านซ้าย แต่เห็นเทือก
เขาใหญ่ ๆ ยกดสูง ๆ มากมายอยู่ทางด้านขวา เล่นไปได้สักชั่วโมงก็
เข้าเขตออสเทรีย แลเห็นเทือกเขาไทโรลของออสเทรียตระหง่านอยู่
ทางขวา เทือกเขานี้เป็นแหล่งเล่นสกีน้ำแข็งที่สำคัญของออสเทรีย
และมีนักท่องเที่ยวไปเล่นสกีกันปีละมาก ๆ ทำรายได้ให้ประเทศไม่
ใช้น้อย เมื่อเวลาประมาณ ๑๑.๑๐ น. เครื่องบินพระที่นั่งก็แล่นลง
เข้าจอดที่ท่าอากาศยานกรุงเวียนนา

ที่สนามบิน ดร. อคอล์ฟ แชรฟ์ ประธานาธิบดีแห่งสาธารณ-
รัฐออสเทรีย และ เฟรา มาร์ธา คีร์เล บุตรสาว ยืนรอรับเสด็จฯ พร้อม
ด้วยคณะรัฐมนตรี ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และคณะทูตานุทูต ยืนรอ
รับเสด็จฯ อยู่ตรงทางเสด็จพระราชดำเนินจากเครื่องบิน ข้าราชการ
และครอบครัวของสถานเอกอัครราชทูตไทย และเจ้าหน้าที่ฝ่ายออส-
เทรียที่ได้จัดมาสำหรับประจำขบวน ก็ยืนอยู่ด้วย เครื่องบินจอดเรียบ
เรียบร้อยแล้ว เอกอัครราชทูตไทย (พลจัตวา ชาติชาย ชุณหะวัณ) พร้อม
ด้วยอธิบดีกรมพิธีการทูตของฝ่ายออสเทรีย คือ ดร. พอล เซดท์วิทส์
ขึ้นเผ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่ออัญเชิญเสด็จฯ ลงจากเครื่องบินพระ-
ที่นั่ง เมื่อเสด็จฯ ลงก็มีการยิงสลุตถวาย ๒๑ นัด เมื่อสิ้นเสียงสลุต

อธิบดีกรมพิธีการทูตก็แนะนำประธานาธิบดี และ เฟรา คีร์เล ถวาย (เฟรา เป็นภาษาเยอรมัน แปลว่า นาง ในฐานะที่ภริยาประธานาธิบดี ได้ถึงแก่อสัญกรรมไปแล้ว จึงได้มอบหมายให้บุตรทำหน้าที่เป็น เจ้าภาพฝ่ายหญิงแทน) ต่อจากนั้นท่านประธานาธิบดีก็แนะนำบุคคล ในคณะรัฐมนตรีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ถวาย ภายหลังนั้นเสด็จพระราชดำเนินผ่านแถวข้าราชการและครอบครัวของสถานเอกอัครราชทูต ไทย และ คร. อาร์โน ฮาลูซา และภริยา (ซึ่งเป็นคนไทย) แล้ว คร. ฮาลูซา นี้เคยเป็นเอกอัครราชทูตออสเตรียประจำประเทศไทยอยู่ หลายปี ขณะนี้เป็นเอกอัครราชทูตออสเตรียประจำตลาดร่วม ณ กรุง ปารีส ทางรัฐบาลออสเตรียจัดให้ประจำชบวนเสด็จ ฯ เพราะเห็นว่า รู้จักประเทศไทยและคนไทยดี และพูดภาษาไทยได้บ้างพอสมควร ภายหลังนั้น สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ ไปประทับรอยที่รถยนต์พระที่นั่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ ฯ ตรวจ กองเกียรติยศพร้อมด้วยประธานาธิบดี และสมุหราชองครักษ์ไทย ทรง หยุดและทรงทำความเคารพธงไชยเฉลิมพล ในการนี้มีการบรรเลง เพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงชาติออสเตรียก่อนทรงตรวจแถว ด้วย ต่อจากนั้นก็ประทับรถยนต์พระที่นั่งร่วมกับประธานาธิบดี บรรดาชาวไทยและนักเรียนไทยเข้าแถวรับเสด็จ ฯ อยู่ใกล้ ๆ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินกับ เฟรา คีร์เล เป็นคันที่สอง ต่อจากนั้นก็เป็นรถ ฯ ผนว ฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง การต่างประเทศ ร่วมกับท่านนายกรัฐมนตรีออสเตรีย คันที่สี่มีภริยา เอกอัครราชทูตไทย (คุณบุญเรือน ชุนหวัด) และข้าพเจ้าร่วมไปกับ ท่านรองนายกรัฐมนตรี คันที่ห้าหม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ องคมนตรี

รวมไปกับ ๖๗๖ รัฐมนตรีต่างประเทศออสเตรีย คันที้หก ๖๗๖
 เอกอัครราชทูตไทยร่วมกับปลัดกระทรวงการต่างประเทศออสเตรีย
 คันที้เจ็ดสมุหราชองครักษ์กับปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรีออสเตรีย
 คันที้แปดนางสนองพระโอษฐ์กับ ดร. ซาลูปกา คันที้เก้า ดร.
 กัลย์ กับ อธิบดีกรมการต่างประเทศ คันที้สิบคุณพูนเพิ่ม ไกรฤกษ์
 กับเอกอัครราชทูตออสเตรียประจำประเทศไทยคนปัจจุบัน คันที้
 สิบเอ็ด ม.ร.ว. สุประภาดา เกษมสันต์ กับภริยาเอกอัครราชทูตออสเตรีย
 ประจำประเทศไทยคนปัจจุบัน คันที้สิบสอง หม่อมหลวงจินดา
 สนิทวงศ์ กับรองเลขาธิการประจำทำเนียบ คันที้สิบสามคุณแจ่มรีกับ
 นางฮาลูซา คันที้สิบสี่ พันเอกอรุณ พลตำรวจตรี หม่อมหลวง จเร
 สุทัศน์ กับเจ้าหน้าที่สำนักนายพลฝ่ายพิธี และคันที้สิบห้า นาวาอากาศ
 โท บุญสม อยู่ยอมสิน กับเจ้าหน้าที่ออสเตรียสองนาย

สำหรับเจ้าหน้าที่ที่มาประจำขบวนเสด็จ ๖ นั้นมีต่อไปนี้ คือ

๑. ดร. อาร์โน ฮาลูซา และมาตาม คอนสแตนส์ ฮาลูซา
๒. ดร. รูดอล์ฟ เบาแมน เอกอัครราชทูตออสเตรียประจำ
 ประเทศไทย และภริยา
๓. พลตรี อัลเบิร์ต บาคท์ ราของครักษ์

นอกจากที่กล่าวมานี้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายออสเตรียที่มาประจำอยู่
 ระหว่างการเสด็จ ๖ เื่อนทางการก็มี ดร. คาร์ล เทรเซอร์ เลขาธิการ
 ประจำทำเนียบ ดร. เอศวค ซาลูปกา อธิบดีประจำสำนักนายก ดร.
 พอล เซดท์วิทส์ อธิบดีกรมพิธีการทูต ดร. ลูกัส เบโรลคิงเคน หัว
 หน้าฝ่ายพิธีประจำสำนักนายก และ ดร. ฟรันส์ ครีเกอร์ เจ้าหน้าที่ชั้น

ผู้น้อยประจำทำเนียบนายก บุคคลที่กล่าวนี้ บางคนก็ประจำขบวนอยู่ จนภายหลังการเสด็จฯ เยือนเป็นทางการ

บุคคลชั้นผู้ใหญ่ของฝ่ายออสเตรเลีย นอกเหนือไปจากท่าน ประธานาธิบดีและบุตรแล้ว ที่น่ากล่าวถึงเพื่อให้ทราบว่ามีใคร โยเซฟ เคลล์ท นายกรัฐมนตรี ตร. บรูโน พิตเตอมาโน รองนายกรัฐมนตรี ตร. บรูโน ไกรสกี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และ ฟรันทซ์ โอล่าห์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

หลังจากที่ออกจากสนามบิน “ชเวตต์” ของกรุงเวียนนา ขบวนรถยนต์พระที่นั่งก็แล่นผ่านที่ราบเป็นส่วนมาก ผ่านไร่นาและสวนผลไม้ และบางครั้งก็แลเห็นแม่น้ำดานูบอันมีชื่อเสียงโด่งดังทั่วโลก ว่าเป็นสายน้ำแห่งความรักและนัยว่ามีสีน้ำเงิน ดังปรากฏในชื่อเพลง “บลูดานูบ” นี้อยู่แล้วทั้งกลางวันแสดๆ แลดูสีน้ำก็ไม่เห็นเป็นสีน้ำเงิน แต่เขาเล่ากันว่า ต้องเป็นคนที่เกิดอยู่ในหลุมรัก เมื่อไปเที่ยวที่ลุ่มแม่น้ำดานูบจึงจะแลเห็นเป็นสีน้ำเงิน ข้าพเจ้านั้นไม่เคยมีใครรัก มองดูเท่าไรก็เห็นเป็นสีเหล็กเสียทำเดียว บางคนก็เล่าน้ำจะเป็นสีอะไรนั้นขึ้นอยู่กับสีของท้องฟ้า ถ้าฟ้ามีสีน้ำเงินก็จะมีสีน้ำเงินไปด้วย ทั้งหมดนี้มีความเป็นจริงอย่างไร ข้าพเจ้าไม่ทราบ บางทีตาคนอาจจะลวงตนเองก็ได้กระมัง เพราะในตอนหลังเมื่อการเสด็จฯ เยือนออสเตรเลียจะสิ้นสุดลงแล้ว เราได้มีโอกาสตามเสด็จฯ โดยทางรถยนต์ แล่นเลียบชายฝั่งแม่น้ำดานูบเป็นระยะทางหลายสิบกิโลเมตร ทั้งในตอนเย็นอากาศก็เริ่มคลุมเครือบ้างแล้ว ข้าพเจ้าได้ทดลองใช้ฟิล์มสีโกดักถ่ายภาพแม่น้ำไว้หลายภาพ ปรากฏว่าน้ำมีสีน้ำเงินทุกที

แถวเมืองเวียนนา^๕เป็นที่ราบเรียบ นัยว่าออสเตรียมีที่ราบ
อยู่ราวหนึ่งในสามของเนื้อที่ของประเทศทั้งหมดเท่านั้น และก็เป็นที่
แหล่งกิจกรรมและอุตสาหกรรมไปด้วย เพียงชั่วเวลาระยะสิบห้า นาที
จากท่าอากาศยานเราก็เห็นโรงงานบ้างประปราย และเมื่อใกล้ตัวเมือง
เข้าไปอีกหน่อย ก็แลเห็นโรงกลั่นน้ำมันขนาดใหญ่ตั้งตระหง่านอยู่
ทางขวามือ ส่วนทางซ้ายไกลออกไปหน่อยเป็นสุสานมหิมา นัยว่ามี
ศพฝังอยู่ทั้งสามล้านศพ ระยะนี้เป็นการเริ่มเข้าตัวเมืองเวียนนา ซึ่ง
เป็นเมืองที่ใหญ่โตและงดงามที่สุดแห่งหนึ่งในยุโรป ตึกกรมบ้าน
ช่องเป็นแบบเก่าบ้าง ใหม่บ้าง ผสมกันไป ตึกเก่า ๆ ส่วนมากใหญ่
โตงดงามดึงดูดใจ ถนนแต่ละสายก็กว้างขวางมีรถยนต์คับคั่ง รถยนต์
ในประเทศนี้ ก็เหมือนกับรถยนต์ต่าง ๆ ในยุโรป ยกเว้นสวิตเซอร์แลนด์
อังกฤษ คือเล่นทางด้านขวาของถนน ทำให้พวกเราคนไทยรู้สึกไม่
ค่อยชินตานัก ที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งก็คือ แม้จะมีคนรับเสด็จฯ คับคั่ง
ทั้งสองข้างทางแต่การประดับประดาไม่ค่อยมี เช่น การทำซุ้มหรือ
การประดับธงทิวต่าง ๆ ก็ไม่ปรากฏว่ามี คู่มือกับการรับแขกเมือง
ของคนไทยเรา แต่ทั้งนี้ก็ได้แปลว่าการต้อนรับจะไม่อบอุ่นเพราะ
ประชาชนทั้งสองข้างทางโบกมือต้อนรับด้วยดวงหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส
พยายามเบียดกันเข้าเพื่อจะได้ชมพระบารมีในระยะใกล้ ซึ่งก็เป็นการ
แสดงความตื่นตาตื่นใจ และความยินดีที่จะต้อนรับประมุขแห่งดินแดน
ที่เป็นมิตร

ขบวนรถยนต์พระที่นั่งถึงโรงแรมอิมพีเรียล ซึ่งรัฐบาลออส-
เทรียจัดถวายเป็นที่ประทับ เมื่อเวลาใกล้เที่ยงวัน มีประชาชนรอ
เฝ้าฯ อยู่ทีหน้าโฮเต็ลมากมายเปล่งเสียงอวยชัยถวายการต้อนรับ เมื่อ

ทรงโบกพระหัตถ์เป็นเชิงพระราชปราศรัยค้วยแล้ว ก็เสด็จพระราช
 ดำเนินเข้าสู่โรงแรม โรงแรมนี้เป็นโรงแรมชั้นหนึ่ง เก๋ไก๋และมีชื่อ
 เสียง สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖ เดิมทีเป็นวัง แต่ได้ดัดแปลงให้เป็น
 โรงแรม เมื่อพ.ศ. ๒๔๑๖ เคยใช้เป็นที่รับแขกเมืองชั้นประมุขมาแล้ว
 เป็นจำนวนมาก เป็นโฮเต็ลขนาดใหญ่ตั้งอยู่ย่านชุมชน ตรงทางเข้า
 เป็นห้องโถง และทางคั่นขวาของห้องโถงนี้มีบันไดทำค้วยหินอ่อน
 สีสน้ำตาลวกขึ้นไปสู่ชั้นที่สอง โฮเต็ลนี้สร้างแบบที่มีอีกชั้นหนึ่งระหว่าง
 ชั้นที่หนึ่งและที่สองอย่างฝรั่งเรียกว่า “เมซานีน” เมื่อผ่านชั้นนี้ไป
 แล้วก็ถึงชั้นที่สองและตรงหน้าบันไดพอดีนั่น ก็ถึงห้องชุดอันเป็นที่
 ประทับ เป็นห้องหลายห้องติด ๆ กันจากซ้ายไปขวา ทางซ้ายสุดคือ
 ห้องพระบรมมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ต่อไปเป็นห้องทรง
 สบาย ห้องสวย ห้องแต่งพระองค์ของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรม-
 ราชนีนาถ และห้องบรรทมซึ่งเป็นห้องเดียวกันนั่นเอง มีประตูเข้า
 ห้องได้ทุกห้องจากด้านนอก การถวายความอารักขาที่เคร่งครัด มี
 ตำรวจลับแต่งกายสากลยืนยามเฝ้ากันอยู่ตลอดเวลา

สำหรับข้าราชการบริพารชั้นผู้ใหญ่และที่ใกล้ชิด อยู่ในห้องต่างๆ
 เรียงรายกันไป บนชั้นเดียวกัน จากทางห้องบรรทมของสมเด็จพระ-
 นางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ก็เป็นห้องพักของพวกข้าราชการบริพาร
 ชั้นผู้ใหญ่เรียงกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ส่วนข้าราชการบริพารชั้นผู้น้อย
 และราชองครักษ์อยู่บนชั้นที่สาม

เวลาประมาณ ๑๒.๒๗ น. ก็เสด็จพระราชดำเนินจากโรงแรม
 อิมพีเรียลไปยังทำเนียบประธานาธิบดี ทรงฉลองพระองค์เต็มยศเช่น

เดิม เพื่อทรงเยี่ยมตอประธานาธิบดีและแลกเปลี่ยนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ซึ่งกันและกัน ทำเนียบประธานาธิบดีตั้งอยู่ที่วังโฮฟบูร์ก ซึ่งเป็นปราสาทเก่าแก่และสวยงามที่สุดแห่งหนึ่งในกรุงเวียนนา ทางซันบันโคหินอ่อนเข้าสู่ตัวตึกชั้นบน อันเป็นที่ที่ประธานาธิบดีและบุตรยืนเฝ้า ๆ รับเสด็จ ๆ อยู่ พิธีการนี้กินเวลาไม่นานนัก หลังจากนั้นก็เสด็จ ๆ กลับโรงแรมอิมพีเรียล เพื่อเสวยพระกระยาหารกลางวัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสวยพระกระยาหารกลางวันในห้องที่ประทับ ส่วนบุคคลอื่น ๆ ฝ่ายออสเตรเลียเชิญลงไปชั้นล่างรับประทานเครื่องดื่มและของแกล้มในห้องโถง ภายหลังนั้นจึงเข้าไปในห้องกินข้าว ซึ่งก็อยู่ติดกันนั่นเอง เจ้าหน้าที่ฝ่ายออสเตรเลียกับฝ่ายไทยร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน นั่งสลับเรียงกันไป การกระทำเช่นนี้เป็นของที่มีอยู่หลายประเทศที่รับแขกเมืองเช่นนี้ โดยเฉพาะในวันแรกถึงนี้ การรับประทานอาหารร่วมกันช่วยให้ทั้งสองฝ่ายได้รู้จักกันว่าใครเป็นใคร และสามารถที่จะช่วยเหลือกัน ประสานงานกันได้เป็นอย่างดีในระหว่างการเดินทางเยือน

พระกระยาหารมีอะไรบ้างข้าพเจ้าไม่ทราบ หากเหมือนกับที่พวกเรารับประทานอาหารกัน ก็ต้องมี ตับห่านเป็นจานแรก เนื้อสันงัวอบเป็นจานที่สอง ส่งท้ายด้วยไอศกรีมลูกราสเบอร์รี่

เวลา ๑๕.๕๗ น. ทั้งสองพระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปยังวังโฮฟบูร์กอีกครั้งหนึ่ง พร้อมด้วยผู้ติดตามเช่นเคย แต่คราวนี้มีได้เสด็จฯ ไปยังที่เดิม คือที่ที่ได้ทำการแลกเปลี่ยนเครื่องราช-

อิสริยาภรณ์แต่ไปยังอีกตำแหน่ง มีทางบันไดขึ้นไปจนถึงชั้นที่สอง
เช่นกัน ในชั้นนี้มีห้องอยู่สามห้อง ห้องหนึ่งมีบรรดาทูตานุทูตรอเฝ้าฯ
อยู่เป็นจำนวนมาก ห้องที่สองเป็นห้องที่เสด็จฯ เข้าไปประทับยืน
เพื่อให้บรรดาทูตานุทูตเหล่านั้นเรียงตัวกันเข้าเฝ้าฯ เมื่อถวายคำนับ
และได้รับพระราชทานพระหัตถ์ให้สัมผัสแล้ว แต่ละคนก็เดินเข้าไป
ในห้องที่สามแล้วลงบันไดไปเลย การกระทำเช่นนั้นนับว่าแปลกกว่าที่
เคยปฏิบัติในประเทศอื่น ๆ บางประเทศ คือหลังจากการเฝ้าฯ แล้ว
ก็ร่วมกลุ่มรับประทานแฮมเปนู มีพระราชปฏิสันถารพอสมควร เป็น
เวลาประมาณครึ่งชั่วโมงหรือกว่าเล็กน้อย แล้วจึงเสด็จพระราชดำเนิน
กลับ แต่ที่ออสเตรเลียนี้ นับว่าห้องที่สามนั้นคับแคบ เมื่อเฝ้าฯ แล้วก็
ลงบันไดไปเลย ไม่มีการรับประทานแฮมเปนู ไม่มีการพระราชทาน
พระราชปฏิสันถารแต่อย่างใดทั้งสิ้น ดังนั้นภายในเวลาราวสิบห้านาที
ก็เป็นการเสร็จพิธี เสด็จพระราชดำเนินกลับที่ประทับได้

ในตอนเวลาประมาณเกือบสองทุ่ม ก็ต้องเสด็จฯ ออกอีก
คราวนี้ทรงฉลองพระองค์เต็มยศ บรรดาราชองครักษ์ก็แต่งเต็มยศ
ฝ่ายพลเรือนแต่งกายราตรีหางยาว เสื้ออกแข็ง ประดับเครื่องราช-
อิสริยาภรณ์ที่แต่ละคนได้รับจากฝ่ายออสเตรเลีย การเลียงรับรองในวัน
แรกนั้นนับว่าสำคัญที่สุด คือเป็นการเลียงของประธานาธิบดีอันเป็น
ประมุขแห่งออสเตรเลียถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็น
ประมุขของประเทศไทย พุคอีกนัยหนึ่งก็คือ เจ้าภาพเป็นประมุข
เลียงถวายแขกที่เป็นประมุข ซึ่งทั้งสองฝ่ายก็เป็นผู้แทนของชนชาติ
ของตน ดังนั้น จึงถือได้ว่าเป็นการเลียงรับรองของชนชาวออสเตรเลีย
ให้แก่ประเทศไทยนั่นเอง

การเลี้ยงนักระทำที่วังโฮฟบูร์กเช่นกัน ห้องเสวยเป็นห้องโถงขนาดใหญ่ที่กว้างขวาง เรียกได้ว่างขวางทัดเทียมประเทศอื่น ๆ ในยุโรปทีเดียว สำหรับประเทศเก่า ๆ ที่เคยมีอำนาจวาทนามามาก ๆ เช่น สเปน โปรตุเกส ฝรั่งเศส ฯลฯ เหล่านี้ ห้องเลี้ยงรับรองนับว่ามโหฬาร โดยมากเป็นส่วนหนึ่งของวังที่ประทับของพระมหากษัตริย์ในกาลก่อน สำหรับพระกระยาหารในการเลี้ยงคั้นนั้น ขอให้เมนูไว้ดังนี้

ปลาเทร้าท์รมควัน

ซูปร่างวชนิกใส

ไก่อบ รับประทานกับข้าวผัดเนย และสลัดผักต่างๆ

ไอศกรีมผลราสเบอร์รี่ กับขนมก้อนเล็ก ๆ

ผลไม้

กาแฟ

เมื่อเสด็จมา ๆ ถึง ประธานาธิบดีและลูกสาวรับเสด็จ ๆ มีการแนะนำตัวฝ่ายไทย ทุกคนได้จับมือกับประธานาธิบดีและบุตร ภรรยา หลังจากนั้นมีการเลี้ยงเครื่องดื่มกับของแกล้ม เพียงเวลาไม่นานหลังจากนั้น เจ้าหน้าที่ฝ่ายออสเตรเลียก็เริ่มขอร้องไห้บรรดาแขกทั้งหลาย ยกเว้นพวกผู้ใหญ่บางคน เดินทางเข้าสู่ห้องอาหารและยืนประจำที่ ทุกคนได้รับแผ่นกระดาษบอกที่ว่าที่ของตนอยู่ที่ไหน หลังจากนั้น พวกผู้ใหญ่จึงจะเดินทางเข้ามา มีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับบุตรของประธานาธิบดีเป็นคู่แรก สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ กับประธานาธิบดีเป็นคู่ที่สอง พวกผู้ใหญ่ที่ตามก็มี ฯ พล ฯ นายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ

ต่างประเทศฝ่ายออสเตรีย ฝ่ายไทยที่สำคัญก็มี ๖ องค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถนัด คอมันตร์ โตะอาหารนั้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่ด้านกว้างหายไปเสียด้านหนึ่ง ทางด้านกว้างอีกด้านหนึ่งนั้นเป็นหัวโตะ ตรงกลางมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บุตรีพระนางเจ้าฯ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และ ๖ องค์ ประทานาธิบดี ถัดไปทั้งทางซ้ายและทางขวาก็มีชั้นผู้ใหญ่ นายกรัฐมนตรีและภริยา รองนายกรัฐมนตรี ประธานสภา และ ๖ องค์ รัฐมนตรีต่างประเทศของไทย บรรดาแขกอื่น ๆ นั่งเรียงกันตามลำดับอาวุโสทางราชการ ทางด้านยาวของโตะทั้งสองข้าง ระหว่างอาหารมีคนตรีบรรเลงเพลงของโวล์ฟกัง อามาเดอุส โมทซาร์ท ซึ่งเป็นนักดนตรีที่ยิ่งใหญ่ของออสเตรีย

หลังเสวยไอศกรีมแล้ว ท่านประธานาธิบดีก็ลุกขึ้นกล่าวคำต้อนรับเป็นภาษาเยอรมัน

เมื่อกล่าวคำกราบบังคมทูลเสร็จ ท่านประธานาธิบดีก็เชิญชวนให้ดื่มถวายพระพร แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และประชาชนชาวไทย

ภายหลังนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงมีพระราชดำรัสตอบเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งแปลออกเป็นภาษาไทยได้ดังนี้

“ท่านประธานาธิบดี

พระราชินีและข้าพเจ้า ขอแสดงความขอบใจท่านอย่างจริงใจที่ได้ต้อนรับอย่างฉันทมิตรและอย่างมโหฬารในค่ำวันนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งในการระลึกถึงเมื่อคราวที่ท่านได้มีน้ำใจ

เชิญเรามาเยือนประเทศออสเตรเลียเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ อย่างไรก็ตาม
เรารู้สึกเสียใจเหลือเกินที่เราไม่สามารถที่จะตอบรับคำเชิญครั้งนี้
ได้ ขณะนี้เรายังรู้สึกชื่นชมยิ่งขึ้นเมื่อได้มายังกรุงเวียนนา เพื่อจะได้
เห็นประเทศอันงดงามของท่านด้วยตาตนเอง ประเทศที่ได้เป็นที่เลื่อง
ลือไปทั่วโลกในด้านการดนตรี และศิลปกรรม ในด้านวัฒนธรรม
อันดีงาม และยินดีที่ได้มาอยู่ท่ามกลางประชาชนชาวออสเตรเลีย ซึ่งก็
เหมือนกับคนไทย คือรักสันติภาพและเสรีภาพ

ยังคงเป็นที่จำกันได้ ประเทศออสเตรเลียและประเทศไทยได้
เคยมีสัมพันธไมตรีอันดีเยี่ยมมาแต่โบราณกาล เพราะประเทศไทย
ก็ยังคงจำได้อยู่เสมอถึงการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระอัยกาของข้าพเจ้า ได้เคยเสด็จพระราชดำเนินเยือนออสเตรเลียเมื่อ
ค.ศ. ๑๘๘๗ (พ.ศ. ๒๔๔๐) สัมพันธภาพระหว่างประเทศของเรา
ทั้งสองมิได้เคยเป็นอื่นนอกจากฉันท์มิตร และเมื่อไม่นานมานี้ การยก
ฐานะทูตของประเทศของเราทั้งสองเมื่อเดือนมิถุนายนศกที่แล้ว ก็ยัง
เป็นการส่งเสริมสัมพันธไมตรีนั้นให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ดังนั้นข้าพเจ้า
จึงมีความมั่นใจว่าสายสัมพันธ์อันมีมาแต่กาลก่อนจะยิ่งมั่นคงถาวร
และเจริญยิ่งขึ้นต่อไป

มิตรภาพอันยืนยาวมานี้มีประจักษ์พยานที่แสดงออกมาหลาย
ประการด้วยกัน ในปัจจุบันนี้ออสเตรเลียก็มีส่วนสำคัญในการให้ความ
ช่วยเหลือทางวิชาการ และความเชี่ยวชาญแก่ประเทศไทยที่กำลัง
พัฒนาเศรษฐกิจอยู่ เมื่อสี่ปีที่แล้วบริษัทออสเตรเลียสองบริษัทได้ทำ
สัญญาเพื่อก่อสร้างโรงไฟฟ้าจากไอน้ำทางภาคเหนือของประเทศไทย

และเมื่อปีที่แล้ว บริษัทสองบริษัทก็ได้สร้างโรงไฟฟ้าจากถ่านหินที่
ชนทางภาคใต้ ซึ่งขณะนี้กำลังทดลองดำเนินงานอยู่ และในไม่ช้า
ก็จะผลิตกระแสไฟฟ้าได้อย่างมากสำหรับภาคใต้ของประเทศไทย

โรงงานทั้งสองแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของแผนการไฟฟ้าที่
รัฐบาลของข้าพเจ้าเห็นสำคัญอย่างยิ่ง ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีที่วิศวกรและ
นายช่างชาวออสเตรเลียได้มีส่วนในการนี้

ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศของเราทั้งสองก็
กำลังก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว เมื่อปีที่แล้วเราได้จัดส่งคณะผู้แทน
การค้ามายังออสเตรเลีย และข้าพเจ้ามีความยินดีที่จะแจ้งให้ทราบว่า
รัฐบาลและบรรดาพ่อค้าออสเตรเลียได้ให้ความร่วมมืออย่างเห็นอกเห็น
ใจ ดังนั้นข้าพเจ้าจึงหวังว่า ความพยายามดำเนินงานในค่านี้นคงจะ
ยังผลดีต่อไป

ในอีกด้านหนึ่งที่ข้าพเจ้าขอกล่าวถึงก็คือ เรื่องนักเรียนแพทย์
ชาวไทยที่มาศึกษา และได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีในประเทศออส-
เตรเลียน เมื่อได้กลับไปบ้านเมืองของตน นักเรียนแพทย์พวกนี้ก็จะ
ได้ใช้ความรู้ที่ได้รับมาให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศบ้านเมืองของตน
และช่วยเหลือทำให้เกิดความเข้าใจอันดีขึ้นระหว่างประเทศของเราทั้งสอง

ท่านประธานาธิบดี สิ่งที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไปแล้วนั้น เป็น
เพียงบางส่วนเท่านั้นของสัมพันธ์ไมตรีอันใกล้ชิดระหว่างประเทศของ
เราทั้งสอง นอกเหนือไปจากนี้ประชาชาติของเราทั้งสองยังมีความภูมิใจ
ในอดีตและประเพณีอันรุ่งเรืองของตน ในความปรารถนาอันแรง

ได้มีพระราชปฏิสันถารอย่างใกล้ชิดกับผู้ที่มาเฝ้า ฯ แต่อาหารชั้น
อาหารในระยะใกล้ชิดนี้ ทำเอาอึดแปร้ไปเลย

ภายหลังนี้ มีการทอดพระเนตรสถานที่ตามห้องต่าง ๆ ทอด
พระเนตรภาพเขียนที่ห้อยไว้ตามฝาผนัง และภาพ “ทาเปสตรี” คือ
ภาพบนพรหมห้อยตามฝาผนังเช่นกัน เวลาว่างสองยามจึงเสด็จพระ-
ราชดำเนินกลับโรงแรมที่ประทับ

ในวันพุธที่ ๓๐ กันยายน เวลาประมาณก่อนสามโมงครึ่ง
เล็กน้อย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระ-
บรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินยังสำนักงานองค์การพลังปรมาณู
ระหว่างประเทศ ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามถนนหน้าโรงแรมที่ประทับนั่นเอง
ถึงนั้นเมื่อเสด็จ ฯ โดยรถยนต์พระที่นั่ง ก็กินเวลาเพียงหนึ่งหรือสอง
นาทีเท่านั้นก็ถึง

ตึกสำนักงานองค์การพลังปรมาณูระหว่างประเทศนี้ เป็นตึก
ขนาดเล็ก ๆ เมื่อเดินเข้าไป ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ก็ออกมาต้อนรับ พวก
เจ้าหน้าที่นี้มีหลายชาติหลายภาษาด้วยกัน รวมทั้งชาวตะวันออกด้วย
พวกชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้นำทอดพระเนตรวิธีการใช้พลังปรมาณูเพื่อสันติ
เช่น กวตรตรวจสอบเชื้อโรคโดยใช้ไอโซโทปส์ เป็นต้น

ภายหลังประทับอยู่ในสถานที่นี้เพียงรวบยี่สิบนาทีเศษ ๆ ก็
เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการแสดงม้าตามแบบสเปน
โบราณ ที่สถานแสดงม้าติดกับพระราชวังโฮฟบูร์ก การแสดงประ-
กอบด้วยการฝึกม้าให้ทำท่าต่าง ๆ ทั้งมีคนขี่และไม่มีคนขี่ เป็นศิลปะ
เก่าแก่ของออสเตรียสืบเนื่องกันมาในทีเดียวกันนี้กว่าร้อยปี ในระ-
หว่างสงคราม โรงเรียนฝึกม้าแห่งนี้ได้รับความลำบากหลายประการ

แต่เมื่อสิ้นสงครามผู้บัญชาการโรงเรียนนี้ชื่อว่า พันเอก พอชัสก์ (ขณะนั้นยังเป็นผู้บัญชาการอยู่) ได้ขอร้องให้นายพลแพตตัน แห่งกองทัพอเมริกาช่วยเหลือ จึงได้ตั้งตัวขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง

ในชั้นแรกเราเข้าไปในห้องรับแขกของโรงเรียน พันเอก พอชัสก์และภริยาเผ่าๆ รับเสด็จ และถวายเป็นการแนะนำต่างๆ เกี่ยวกับโรงเรียนแห่งนี้ ภายหลังนั้นเราก็เข้าไปในโรงแสดง คำนึงหนึ่งเป็นที่ประทับ จัดไว้เป็นสามแถวสำหรับข้าราชการด้วย โรงแสดงนี้เป็นห้องโถงขนาดใหญ่ตรงกลางเป็นสนามกินรวน มีเสาธงสองเสาบักอยู่ตรงกลาง รอบด้านทั้งทางกว้างและทางยาวเป็นเฉลียงสำหรับผู้ดู ทำเป็นสองชั้น ทางด้านตรงข้ามกับที่ประทับเป็นทางที่ผู้แสดงม้าจะนำม้าเข้ามา

การดูการแสดงม้าที่นี้ดูยาก เพราะพวกเราส่วนมากก็ไม่ค่อยจะเข้าใจนัก ว่าม้าควรจะแสดงอะไรบ้างในฉากแรก พันเอกพอชัสก์ชี้ม้าขาวเดี่ยว ม้าชื่อ ไมสโตโซ เมร์คูริโอ ออกแสดงท่าต่างๆ หลายสิบท่าตามจังหวะดนตรีรวมทั้งสิ้นสามเพลงด้วยกัน ท่าเหล่านั้นก็มี เช่น ขยับเป็นจังหวะเดินเฉียง ย่ำเท้า เดินเท้าสลับ ยืนบนขาหน้า เตะด้วยขาหลัง ยกขาหน้าถีบให้ตัวลอยด้วยขาหลัง ฯลฯ แต่ละท่าเขามีชื่อเป็นพิเศษ แต่ในฐานะที่ข้าพเจ้าไม่มีภูมิในเรื่องนี้เลย ก็ไม่รู้จะบรรยายอย่างไรให้เป็นที่เข้าใจได้ เขวากันว่า ตามธรรมเนียมคาวบอยให้ทำท่าต่างๆ ไม่ได้มากมายถึงเช่นนี้ เว้นแต่จะใช้ม้าพันธุ์ ลิปปี้ซันส์ ดังที่ใช้อยู่ในโรงเรียนแห่งนี้

ฉากที่สองมีม้าห้าตัว มีคนขี่ทุกตัว แสดงท่าต่างๆ เป็นทีมพร้อมๆ กัน คุณาคุณามากหน่อย โดยเฉพาะเมื่อแสดงเข้ากับเพลงกระ-

จุ่มกระຈุ่มอย่าง “เมนูเอทท์” ของ บอคเคร์วีนี จากที่สามก็เป็นการแสดงม้าเป็นทีมอีก คราวนี้ร่นเร่ไปด้วยเพลง “เล็คเวียมนา” ของ โยฮันส์ สเตราส์ จากสุดท้ายแสดงเป็นทีมเต็มขบวน มีม้าแปดตัวร่วมแสดง

การคุมม้าสิ้นเวลาไปเกือบชั่วโมง เสร็จแล้วเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรคลังสมบัติของรัฐที่พระราชวังโฮฟบูร์ก ในฐานะที่ออสเตรียเคยเป็นราชอาณาจักรอันมโหฬารมาแต่กาลก่อน ดังนั้นสมบัติอันมหาศาลก็ยังมีตั้งอยู่มาจนปัจจุบัน เช่น คาบ ซึ่งเข้าใจกันว่าเป็นของ ชาลส์ มาญ ซึ่งเป็นกษัตริย์ฝรั่งเศสเมื่อพันกว่าปีมาแล้ว เสื้อขุนนางโบราณ มงกุฎประดับเพชรของพระมหากษัตริย์ต่างๆ ในสมัยโยลี โรมัน เอมไพร์ ไม้กางเขนของจักรพรรดิ เครื่องราชอิสริยยศ และเครื่องประกอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เป็นต้น

เวลา ๑๑.๕๐ น. ทั้งสองพระองค์เสด็จพระราชดำเนินยังศาลาเทศบาล ซึ่งเป็นตึกที่เก่าและงดงามอีกแห่งหนึ่งในกรุงเวียนนา เมื่อเสด็จฯ ขึ้นบันไดไปชั้นบน พวกเทศมนตรีก็เข้าแถวเฝ้าฯ นายกเทศมนตรีอ่านคำกราบบังคมทูลเป็นภาษาเยอรมัน เสร็จแล้วทรงมีพระราชดำรัสตอบเป็นภาษาเยอรมันเช่นกัน หม่อมหลวงเดชสนิทวงศ์ ได้แปลข้อความไว้ว่าดังนี้

“ท่านนายกเทศมนตรี

พระราชินีและข้าพเจ้าขอขอบใจท่านอย่างจริงใจในถ้อยคำที่ท่านกล่าวต้อนรับเราทั้งสอง เรารู้สึกยินดีอยู่ก่อนแล้วที่จะมาเยือนกรุงเวียนนา ซึ่งเราจะเห็นสิ่งที่น่าสนใจและสวยงามหลายอย่างในทาง

ศิลปกรรม เราขอขอบใจท่านในการที่ท่านได้เริ่มส่งเสริมมิตรภาพระหว่างกรุงเวียนนา กับเมืองหลวงของเรา ตั้งแต่ท่านได้มาเยี่ยมประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้ ในระหว่างที่ท่านพำนักอยู่ในประเทศของเรา ท่านได้ถ่ายภาพวัตถุต่าง ๆ และสิ่งที่ควรชมเป็นจำนวนมากเพื่อให้ชาวเวียนนาได้รู้ได้เห็นความเป็นอยู่ของชาวไทย อาศัยความพยายามของท่าน ชาวเวียนนาจึงรู้จักเมืองหลวงของเรามากขึ้น

ขอท่านได้นำความปรารถนาดีของชาวกรุงเทพ ฯ มายังชาวเวียนนาด้วย ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า การเยือนกรุงเวียนนาของเราครั้งนี้ จะทำให้สัมพันธไมตรีระหว่างเมืองหลวงทั้งสองกระชับยิ่งขึ้น

ข้าพเจ้าขออวยพรให้ท่านและชาวเวียนนามีแต่ความสุขความเจริญ

เราทั้งสองมีความยินดีที่จะลงพระนามในสมุดเยี่ยมของเทศบาลกรุงเวียนนา”

.....

เวลา ๑๒.๑๐ น. ก็เสด็จพระราชดำเนินกลับโรงแรมที่ประทับ พอเวลา ๑๓.๒๗ น. ก็เสด็จพระราชดำเนินไปยังทำเนียบนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นผู้จัดพระกระยาหารกลางวันถวายเป็นเกียรติ

หลังอาหาร ก็เสด็จ ฯ เข้าสู่ห้องกาแฟ ระหว่างเสวยกาแฟ มีพวกเด็ก ๆ ราว ๑๗ คน กับผู้ควบคุมหนึ่งคน ร้องเพลงถวายเพลงต่าง ๆ ที่ร้องเป็นเพลงออสเตรเลีย ร้องเป็นภาษาเยอรมันล้วน ๆ เสด็จ ฯ กลับเวลาประมาณบ่ายสามโมง

เวลาบ่ายสี่โมงก็เสด็จ ฯ อีก เป็นการเสด็จ ฯ ทักทาย สถานที่สำคัญ ๆ ของกรุงเวียนนา สิ่งที่ได้ออกพระเนตรมีสองอย่าง คือ โบสถ์ เซนต์ สเตฟาน และหอศิลป์ เบิลเวเคียร์

โบสถ์ เซนต์ สเตฟาน เป็นโบสถ์ของศาสนาคริสต์นิกายแค-
 ธอลิกที่เก่าแก่และใหญ่โตที่สุดแห่งหนึ่งในยุโรป ด้านนอกตั้งแต่ยอด
 แหลมของหลังคาลงมาจนจรดพื้น มีลวดลายสลักอย่างละเอียดประณีต
 เมื่อเสด็จฯ เข้าไป มีแสงไฟส่องอยู่บ้าง ไม่ถึงกับสว่างนัก มีคน
 สองสามคนนั่งอยู่ตามเก้าอี้ที่ตงเป็นแถว ๆ พระชันผู้ใหญ่ในนั้นถวาย
 การรับเสด็จฯ พาเข้าทอดพระเนตรสิ่งที่สำคัญ ๆ ภายใน ทางด้าน
 หน้ามีรูปพระเยซู มีแท่นสูงทางด้านซ้ายและขวา บางแห่งก็มีหลุมศพ
 ที่ทำด้วยหินอ่อน นัยว่าเป็นศพของพวกกษัตริย์ในสมัยก่อนบาง
 พระองค์ ทางตรงกันข้ามเป็นออร์แกนขนาดใหญ่สำหรับเล่นดนตรี
 ในโบสถ์ ทุกสิ่งทุกอย่างมองดูเก่าแก่ไปหมด แต่ที่จริงบางส่วนใหม่
 มีการแต่งซ่อม และที่ทำขึ้นใหม่เป็นบางส่วนก็มีด้วย

ภายหลังที่ทรงเยือนสถานที่นี่ และทรงกล่าวคำอำลาพวก
 บาทหลวงสวมเสื้อแดงหมวกแดง ก็เสด็จฯ ประทับรถยนต์พระที่นั่ง
 ตรงไปยังหอศิลป์เบลเวเดียร์ซึ่งอยู่ออกไปนอกเมืองเล็กน้อย หอศิลป์
 นี้เป็นปราสาทตั้งอยู่กลางสถานที่ที่โอโถง มีสนามหญ้า สระและน้ำพุ
 สวยสดงดงามที่สุดแห่งหนึ่งในกรุงเวียนนา เมื่อเสด็จฯ ถึง มีนักหนังสือ
 พิมพ์และบรรดาประชาชนออกกันอยู่มากมาย ตอนนั้นก็เช่นกัน ต้อง
 เสด็จฯ ขึ้นบันไดที่งดงามขึ้นไปสู่ชั้นบน ซึ่งมีแบ่งออกเป็นสามชั้น
 แต่ละชั้นมีภาพสีน้ำมันแยกกันไว้เป็นห้อง ๆ โดยมากเป็นภาพที่เขียน
 โดยจิตรกรชาวออสเตรียแทบทั้งนั้น ที่เด่นและมีชื่อเสียงระหว่าง
 ประเทศมากหน่อยก็คือ คอคอชกาซึ่งเป็นจิตรกรที่บังคับแปลงชาติเป็น
 อังกฤษ แต่ตัวเองอาศัยอยู่ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ บนชั้นที่สาม
 มีสองสามห้องที่มีภาพของคอคอชกาล้วน ๆ ที่เดียว

เมื่อทอดพระเนตรภาพต่าง ๆ ที่หอศิลป์แห่งนี้แล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินกลับโรงแรมที่ประทับ

ในตอนค่ำ เสด็จพระราชดำเนินจากโรงแรมที่ประทับเมื่อเวลาเกือบทุ่ม ไปถึงโรงละครโอเปร่าเวลาหนึ่งทุ่ม โรงละครนี้ใหญ่โตและเป็นตึกสำคัญทั้งดงามแห่งหนึ่งในกรุงเวียนนา เมื่อทุกคนเข้าไปนั่งประจำที่เรียบร้อยแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยท่านประธานาธิบดีและมาดาม คีร์เล ก็เสด็จฯ เข้าไปยังที่ประทับ ซึ่งเป็นบ็อกซ์อยู่ตรงกลางของชั้นที่สอง โรงละครนี้มีหลายชั้น ตั้งแต่ระดับพื้นขึ้นไปจนถึงหลังคา มีที่นั่งคนดูเกือบจะรอบโรง ยกเว้นเฉพาะตรงที่เป็นเวทีละครเท่านั้น ละครที่แสดงเป็นละครโอเปร่าของ โมทซาร์ท นักดนตรีเอกชาวออสเตรียเมื่อสองร้อยกว่าปีมาแล้ว เรื่องที่แสดงชื่อ “การแต่งงานของฟิกาโร”

โพลล์ฟกัง อามาเดอุส โมทซาร์ท เกิดเมื่อคริสต์ศักราช ๑๗๕๖ และถึงแก่กรรมเมื่ออายุเพียง ๓๕ ปี เรื่อง “การแต่งงานของฟิกาโร” นี้ โมทซาร์ทเขียนขึ้นตามเรื่องของนักเขียนฝรั่งเศส ชื่อ โบมาร์เชส์ แต่งบทเพลงในเรื่องแล้วเสร็จภายในเวลาเพียง ๑ เดือน แต่ก็ด้วยความรู้และฝีมือชั้นศาสนาตัวเอง จึงเป็นละครประเภทเพลงและตลกที่ดีที่สุดในเรื่องหนึ่ง สำหรับเนื้อเรื่องนั้นก็ไม่มีอะไรมาก เป็นแบบรัก ๆ ใคร่ ๆ ผิดฝา ผิดตัว และลงเอยด้วยความสุขตามธรรมดา ละครทั้งเรื่องเล่นเป็นภาษาอิตาเลียน ดังนั้นการร้องเพลงจึงไพเราะ ไม่ค่อยขลุ่ยหลักเหมือนภาษาอังกฤษหรือเยอรมัน ภาษาอิตาเลียนมีเสียงสระเยอะ ทำให้เปล่งเสียงดัง ๆ จากลำคอได้สะดวกกว่าภาษาที่มี

เสียงพญานาคมากมาย ทำนองเพลงที่ไพเราะก็มีอยู่มากเพลง เริ่มตั้งแต่ “โหมโรง” (โอเวอร์ซัว) เป็นต้นไป

ภายหลังละครเลิก เมื่อเวลาสี่ทุ่มเศษ ๆ ก็เสด็จฯ ไปเสวยพระกระยาหารว่าง ที่โรงแรมที่ลือชื่อที่สุดในกรุงเวียนนา เรียกว่า โรงแรมซัคเคอร์ ใกล้ๆ กับโรงแรมที่ประทับนั่นเอง อาหารว่างนั้นมีมากอย่างรับประทานได้อิ่มแปร้ไม่แพ้อาหารมื้อค่ำเลยทีเดียว หลังจากนั้นก็เสด็จพระราชดำเนินกลับที่ประทับ

วันรุ่งขึ้นเป็นวันพฤหัสบดี ที่ ๑ ตุลาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงแยกทางเสด็จฯ กับสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรโรงงานถลุงเหล็ก ที่เมืองลินส์ และเสวยพระกระยาหารกลางวันนั้น ส่วนสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรโรงเลี้ยงเด็ก แล้วเสด็จฯ กลับไปเสวยพระกระยาหารกลางวันกับมาตามคิรีเล ที่โรงแรมที่ประทับ พอบ่ายก็เสด็จฯ โดยรถยนต์ตรงไปเมืองลินส์ เพื่อทรงร่วมไปกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต่อไป

ตามกำหนดนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะต้องเสด็จพระราชดำเนินโดยรถไฟจากกรุงเวียนนาไปยังเมืองลินส์ แต่เช้าวันนั้น มีรายงานมาว่า ในระหว่างกลางคืนของคืนที่แล้ว รถไฟขบวนหนึ่งที่แล่นจากกรุงเวียนนาไปเมืองลินส์เกิดคกราง ทำให้รถไฟพระที่นั่งแล่นไปไม่ได้ ดังนั้นอธิบดีกรมพิธีการทูตจึงใช้ไหวพริบโดยฉับพลัน คือ เปลี่ยนให้เสด็จฯ โดยรถยนต์ ดังนั้นจึงต้องออกล่าไปหน่อย เพราะต้องเสียเวลาจัตรถยนต์

ทางเสด็จพระราชดำเนินนั้น ส่วนใหญ่เป็นถนนกว้างใหญ่แบบ “เอาโตบาห์น” เมื่อแรกออกจรด มีคนคอยเฝ้า ๆ อยู่ตามถนนหน้าโรงแรมมากมายเช่นเคย และพวกคนชาวออสเตรีย ก็อยากจะเฝ้า ๆ กันมาก แม้คำคืนดึกคืนก็ยืนออกกันอยู่หน้าโรงแรม เวลาเสด็จฯ ออกหรือเสด็จฯ เข้า ก็ทรงโบกพระหัตถ์ทักทาย ทำให้เกิดความปิติยินดีกันอย่างยิ่ง ในตอนเช้าวันนั้นก็เช่นกัน การต้อนรับของประชาชนชาวออสเตรียอ่อนหนาผ่องแผ้ว มีการโบกมือถวายกันหลายแห่ง แต่ไปๆ ก็มีคนบางลง เพราะไม่เป็นที่ทราบกันล่วงหน้าว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเปลี่ยนการเสด็จฯ จากรถไฟมาเป็นรถยนต์ รถขบวนแล่นผ่านถนนหลายสายทั้งกงาม และเมืองเวียนนา เป็นเมืองที่งดงามที่สุดแห่งหนึ่งในยุโรป ไม่ช้านักก็เข้าสู่ชานเมือง ซึ่งเป็นป่าไม้ที่กำลงมีใบเปลี่ยนจากสีเขียวมาเป็นสีเหลืองหรือน้ำตาล เพราะเริ่มเข้าฤดูใบไม้ร่วงอยู่แล้ว ป่าไม้รอบกรุงเวียนนานั้นมีชื่อเสียงโด่งดังทั่วโลก เพราะนักดนตรีเอกชาวออสเตรียเคยเขียนเพลงที่ไพเราะ ในจังหวะคิก วอลท์ ไว้ชื่อว่า “นิยายจากป่าเวียนนา” หรือ “เทลส์ ฟรอม เวียนนา วู้ดส์” ทิวทัศน์ทั้งงดงามและสดใสดำเนินไปด้วยเนินเขาเตี้ย ๆ ปกคลุมหนาที่บดบังต้นไม้ใหญ่ ๆ บางทีเราก็ได้เห็นแม่น้ำ หมู่บ้าน โรงงาน วัด และสะพานเป็นแห่ง ๆ สลับกันไป รถแล่นไปได้เกือบสองร้อยกิโลเมตร จึงเริ่มเข้าทางไปเมืองลินส์ ถนนตอนนั้นไม่ใช่แบบ “เอาโตบาห์น” เพราะยังทำไม่เสร็จ ไม่ช้าต่อมากก็เข้าตัวเมืองลินส์ และแล่นต่อเข้าไปในโรงงานถลุงเหล็กใหญ่อันดับสองของออสเตรีย เรียกว่าโรงงาน “เฟิร์สท์” ตั้งแต่ประตูทางเข้าก็มีพวกคนงานเข้าแถว

รับเสด็จกันเป็นจำนวนมาก แต่ทุกคนมีท่าทางสุภาพไม่ตะโกนอะอะ
อย่างมากมายแค่โบกมือต้อนรับเท่านั้น

เมื่อเข้าไปในโรงงาน ก็มีที่เขาคจัดให้นั่งเรียงกันเป็นแถว ๆ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ตรงกลางของแถวหน้าเพื่อน
มีผู้อำนวยการโรงงานกับผู้จัดการนั่งประจำที่ ตรงด้านหน้าเป็นฝาผนัง
มีผ้าผืนใหญ่คลุม และมีคำถวายพระพร นอกจากนี้ ก็มีคนงานผู้ชาย
แต่งตัวด้วยเครื่องแบบทำงานของเขายืนอยู่หลายคน และมีผู้หญิง
แต่งกายพื้นเมืองอีกห้าหกคน

ผู้อำนวยการโรงงานเป็นผู้ลุกขึ้นยืนหน้าฝาผนังหันหน้าเข้าสู่
ไมโครโฟนตรงหน้าพระพักตร์พอดี แล้วก็เริ่มกราบบังคมทูลเกี่ยวกับ
กิจการของโรงงานถลุงเหล็กแห่งนี้เป็นภาษาเยอรมัน เมื่อเสร็จสิ้นลง
ก็มีคนแปลออกเป็นภาษาอังกฤษ นักแปลคนนี้จะเชี่ยวชาญภาษา
อังกฤษอยู่มาก พูดก็ชัดเจนถูกต้อง และทำหน้าที่เป็นล่ามอยู่ตลอด
เวลาทีเดียว

หลังจากนั้นก็เสด็จ ฯ ชนรถยนต์แล่นไปในบริเวณโรงงาน
ดูหน่วยต่าง ๆ ที่มีส่วนในการถลุงเหล็ก ในฐานะที่ออสเตเรียต้องซื้อ
ทั้งถ่านหินและเหล็กจากต่างประเทศ ก็นับว่าเป็นสิ่งอัศจรรย์ที่สามารถ
ผลิตเหล็กออกขายในราคาที่แข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ได้ ถ่านหิน
ที่ซื้อมานั้น เป็นถ่านหินชั้นดีมีแก๊สมาก แต่ในการถลุงเหล็กต้องการ
ถ่านหินชนิดที่เรียกว่า “โค้ก” คือถ่านหินที่เอาแก๊สออกไปมากแล้ว
และเอาธาตุกำมะถันออกให้หมดด้วย มิฉะนั้นจะทำให้เหล็กเปราะและ
มีคุณภาพต่ำ การแปรสภาพถ่านหินดังกล่าวนี้ กระทำกลางแจ้งเป็น

เตาๆ ไป เวลารถแล่นไปตามถนน เราจะเห็นถ่านหินที่เผาบ้างแล้ว ไหลออกเป็นกะบิๆ ใหญ่ๆ เมื่อเย็นลงก็ส่งต่อไปเพื่อถลุงเหล็ก

หลังจากนั้นเราเข้าไปในโรงงาน เพื่อศึกษารวบรวมวิธีใหม่ของการ ถลุงเหล็ก เรื่องนี้ชาวออสเตรีย โดยเฉพาะพวกทำเหล็กนี้ ต่างภูมิใจ กันนักหนา เพราะเป็นกรรมวิธีที่นักวิทยาศาสตร์ออสเตรียคิดทำขึ้นได้ คือใช้ออกซิเจนพ่นในการถลุงเหล็ก ทำให้เหล็กมีคุณภาพสูงขึ้น และประหยัดรายจ่ายลงด้วย พวกเราพากันนั่งอยู่ทางคานหนึ่ง ห่างจาก เตาถลุงพอสมควร แต่แม้กระนั้นก็ร้อนจัด เมื่อเผาเหล็กโดยการเป่า ออกซิเจนจนเหล็กเหลวเป็นน้ำก็เทลงเบ้า ทำเป็นรูปต่าง ๆ ต่อไป แต่ส่วนมากมักจะทำเป็นแผ่น ซึ่งเราต้องเดินผ่านตลอดทางยาวของ โรงงาน เพื่อดูการรีดเหล็กทีละน้อยๆ จนกระทั่งเป็นแผ่นบาง

เมื่อทอดพระเนตรการถลุงเหล็กเสร็จก็เสด็จ ฯ เข้าสู่ห้องเสวย พระกระยาหารกลางวันมื้อนี้จัดถวายโดยท่านรองนายกรัฐมนตรี ดร. พิตเตอร์แมนน์ ซึ่งเป็นคนมีอายุ รูปร่างอ้วน นิสัยใจคอดี แต่มี ความเห็นในทางการเมืองเอนเอียงไปทางซ้าย ท่านผู้นี้มีความภูมิใจ ในเรื่องการทำเหล็ก เพราะท่านเป็นผู้ริเริ่มจัดการให้อุตสาหกรรม เหล็กนี้เป็นของรัฐ การดำเนินกิจการจึงเป็นไปตามแบบซ้ายๆ เช่น ทุกคน ตั้งแต่ผู้อำนวยการลงมาถึงคนงานชั้นต่ำสุด รับประทานอาหารใน ห้องเดียวกัน และอาหารเหมือนกันทุกคน ห้องอาหารที่จัด ถวายนี้ ที่จริงก็คือห้องอาหารของพวกเขานั่นเอง เป็นห้องที่ไม่สวย กว้างนัก แต่มีความยาวมาก มีโต๊ะรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าตั้งเรียงกันเป็น ทับไป ทางด้านยาวของห้อง จัดโต๊ะเสวยเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

เหมือนกัน แต่มีขนาดยาวมาก ทุกคนที่นั่งโต๊ะเสวยนี้หันหน้าไปทาง
กลางห้อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับตรงกลาง มีท่านรอง
นายกรัฐมนตรีนั่งอยู่ใกล้ ๆ เพราะเป็นเจ้าภาพในวันนี้ นอกจากนั้น
พวกฝ่ายไทยกับเจ้าหน้าที่ของโรงงาน นั่งสลับกันไปทั้งทางซ้ายและ
ทางขวาจนสุดโต๊ะ

อาหารที่ถวายเสวยนี้ เป็นอาหารธรรมดาของชาวออสเตรเลีย
อย่างที่จัดทำขึ้นสำหรับให้คนงานกินนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อให้พระบาทสม-
เด็จพระเจ้าอยู่หัว และพวกคนไทยรู้ว่า ธรรมดาๆ ของเขากินอะไร
กัน แต่บางทีจะเกรงว่าไม่ค่อยหรู จึงเพิ่มอาหารหรูให้อย่างหนึ่ง คือ
ปลาเทราท์ต้มแบบ “โอ เบลล์” แล้วใส่ตุ๋นเหินเหินเย็บ ปลาชนิด
นี้มีในเขตเมืองหนาว หลังสิ้นน้ำเงินเป็นทาง มีเนื้อนุ่มและหวานอร่อย
ที่สุดอย่างหนึ่ง แต่การทำแบบเหินเหินนี้จะอร่อยน้อยลงไปหน่อย
สู้ร้อน ๆ ไม่ได้ ปลานี้เป็นปลาน้ำจืด มีก้างน้อย และมีขนาดใหญ่
บ้างเล็กบ้าง คนอเมริกันและอังกฤษมักจะรับประทานตัวโตหน่อย
ชายยุโรปชอบตัวขนาดย่อมๆ

ภายหลังนั้นก็ถึงอาหารพื้นเมือง คือ เนื้อวัวต้ม มีผักสุกชนิด
ต่าง ๆ หกเจ็ดชนิด เช่น แครอท ถั่วแขก ถั่วเมล็ดกลม ผักโหมต้มนม
กับเนย เป็นต้น พังดูไม่น่าจะอร่อย แต่ที่จริงอร่อยที่สุดทีเดียว อาจ
จะเป็นเพราะผักของเขาดีก็ได้ ส่วนของหวานก็ของพื้นเมือง คือ แบริ่ง
ห่อแอปเปิ้ลกับลูกเกด รับประทานกับขนมเค้กอร่อยทั้งคู่

หลังพระกระยาหาร ท่านรองนายกรัฐมนตรีกล่าวคำกราบ
บังคมทูลต้อนรับ และทรงมีพระราชดำรัสตอบเป็นภาษาเยอรมัน
หม่อมหลวงเวช สนิทวงศ์ ท่านแปลให้ดังนี้

ท่านรองนายกรัฐมนตรี

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มาเยี่ยมและชมโรงงานถลุงเหล็กและผลิตเหล็กกล้า วิธีการที่ใช้ออกซิเจนในการถลุงเหล็กและผลิตเหล็กกล้า เป็นการก้าวหน้าในทางเทคนิคสมัยใหม่ และให้ประโยชน์มากที่ไม่ต้องใช้อ่างหิน ตามที่ข้าพเจ้าได้ทราบปรากฏว่าโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากได้ถูกทำลาย เนื่องจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ การฟื้นฟูในด้านการอุตสาหกรรมของประเทศออสเตรเลียได้อาศัยความบากบั่นทำงานอย่างขะมักเขม้น โดยไม่เห็นแก่เห็นแก่เหนื่อยของประชาชนออสเตรเลียเป็นสำคัญ การที่ยากและการแก้อุปสรรคต่าง ๆ จึงลุล่วงความสำเร็จได้เป็นอย่างดี ทุกวันนี้ประเทศออสเตรเลียต้องอาศัยการอุตสาหกรรมเป็นรากฐานในการพัฒนาการเศรษฐกิจ ชาวออสเตรเลียได้ใช้ความรู้ในทางเทคนิคใหม่ ๆ ให้บังเกิดผลดีแก่การอุตสาหกรรมตลอดมา เป็นการพัฒนางานในด้านเทคนิคให้เข้าสู่ในระดับที่สูงขึ้น

การเศรษฐกิจของประเทศไทยยังขึ้นอยู่กับภาคการเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ รัฐบาลของข้าพเจ้าตระหนักดีว่า การอุตสาหกรรมจะมีความสำคัญในอนาคต จึงมุ่งส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางให้อยู่ในระดับดีพอควร เพื่อให้ประชาชนได้มีงานทำมากขึ้น ข้าพเจ้ามีความยินดีที่จะกล่าวว่า การร่วมมือในการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมระหว่างชาวไทยกับชาวต่างประเทศได้เป็นไปด้วยดี โรงงานอุตสาหกรรมหลายโรงงานได้อุบัติขึ้นเพื่อผลิตสิ่งของสำหรับใช้ภายในประเทศ

ในโอกาสนี้ข้าพเจ้าขออวยพรให้โรงงานถลุงเหล็กและผลิตเหล็กกล้า ประสบแต่ความเจริญรุ่งเรืองและมีความยั่งยืนยิ่งขั้น และขอชักชวนท่านทั้งหลายคัมให้ท่านรองนายกรัฐมนตรี และชาวเมืองลินส์มีความสุขและความเจริญรุ่งเรือง”

.

เมืองเวียนนาเป็นเมืองบันได ตึกรามบ้านช่องทุกแห่งมีบันไดอย่างงดงาม สำหรับสถานที่โก้ๆ แล้วบันไดยิ่งโก้ ดังนั้นพอเสวยพระกระยาหารเสร็จ เขาก็อัญเชิญเสด็จฯ ไปยังห้องรับรอง ซึ่งต้องขึ้นบันไดไปสี่ชั้นจึงถึง ในห้องนี้มีพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถติดฝาผนังไว้อย่างงดงาม ในห้องซึ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีโต๊ะเก้าอี้หลายแห่ง มีเก้าอี้ล้อมรอบ พวกเราต้อนรับทานกาแฟและขนมที่เขานำมาเลี้ยง

พอราวบ่ายสามโมงสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถก็เสด็จฯ มาถึงพร้อมด้วยข้าราชการบริพารที่โดยเสด็จฯ ประทับพักผ่อนอยู่ประมาณครึ่งชั่วโมง ก็เสด็จฯ ลงจากตึกชั้นสี่ ประทับรถไฟพระที่นั่งซึ่งจอดอยู่ในโรงงานถลุงเหล็กนั่นเอง ไม่เข้ารถไฟก็ออกเพื่อเดินทางต่อไปยังเมืองซาลส์บูร์ก

รถไฟพระที่นั่งแล่นออกจากลานจอดรถไฟในโรงงานถลุงเหล็ก แล่นผ่านส่วนต่างๆ ของโรงงานไปสักพักหนึ่งจึงออกสู่ทุ่งแจ้ง สองฟากทางมีคนโบกมือต้อนรับโดยมากก็เป็นพวกคนงานในโรงงานถลุงเหล็กนั่นเอง ทิวทัศน์งดงามไปหมด มีไร่นาสลับไป

กับโรงงาน และต้นไม้ที่กำลังมีใบเหลืองแก่ ไกลๆ ออกไปแลเห็น
ภูเขาหลายลูกสลับซับซ้อน ภายในเวลาราวหนึ่งชั่วโมงกับสี่สิบนาที
ก็ถึงยังเมืองซาลส์บูร์ก

จากสถานีรถไฟ ซึ่งอยู่เหมือนอยู่ในกลางเมือง บางคนก็ขึ้น
รถบัส แล่นผ่านตัวเมืองและลอดถ้ำในกลางเมืองแล่นออกไปนอก
เมือง กว่าเจ็ดกิโลเมตรไฮม์อันเป็นที่ประทับ ก็มีคพอดี ปรา-
สาทตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองไปเล็กน้อย คุเงียบบบ แต่ทำทางจะอยู่
ไม่ค่อยสบายนัก ห้องแต่ละห้องล้วนแต่ใหญ่ๆ ทั้งนั้น เติมที่ทางการ
ออกสเตรียกำหนดว่า ควรจะประทับที่ไฮเทิลในเมือง แต่ภายหลังเห็น
ไม่เหมาะสม ส่วนปราสาทนี้เคยใช้รับแขกเมืองมาแล้ว รวมทั้งท่าน
ประธานาธิบดีเองก็เคยมาพักที่ปราสาทนี้เมื่อเวลามาเยือนเมืองซาลส์-
บูร์ก ก็เลยเห็นว่าจะสมพระเกียรติมากกว่าที่จะประทับในที่นี้

หลังจากส่งเสด็จ ฯ เสร็จแล้ว พวกที่ไม่ต้องอยู่ใกล้ชิดนัก ก็
ขึ้นรถบัสตรงเข้าเมืองอีกทีหนึ่งเพื่อไปพักยังโรงแรมที่เขาจัดไว้ให้
โรงแรมนี้อยู่ไม่ไกลจากแม่น้ำเท่าไตน์ ทางด้านหลังเป็นภูเขาเตี้ยๆ
มีโรงแรมเปิดไฟฟ้าสว่างอยู่บนยอด โรงแรมที่เราอยู่นี้มีห้าชั้น พวก
เราอยู่ชั้นสูงๆ กันเป็นส่วนมาก มีเจ้าหน้าที่ออกสเตรียคอยดูแล บอก
เวลาเดินทางไปไหนมาไหนเพื่อให้ความสะดวก แต่เรามีเวลาพักอยู่
ไม่นานนัก ก็ต้องรีบแต่งตัว เพราะจะต้องออกไปยังงานเลี้ยงรับรอง
ซึ่งท่านผู้ว่าราชการจังหวัดซาลส์บูร์กเป็นผู้จัดขึ้นที่ทำเนียบ

เวลาก่อนสองทุ่มเล็กน้อย พวกเราทั้งหมดที่อยู่ในขบวนหลวง
ก็ออกเดินทางโดยรถบัสไปยังที่ประทับ แล้วโดยเสด็จพระราชดำเนิน

ไปยังทำเนียบผู้ว่าราชการจังหวัด หรือจวนข้าหลวง ซึ่งตั้งอยู่ในกลางเมือง งานนี้เป็นงานเลี้ยง แต่ไม่ใช่ดินเนอร์ มีอาหารวางไว้ตามโต๊ะ แต่มีคนเสิร์ฟให้เสร็จ ทำให้สะดวกแก่พวกเรามาก อาหารนั้นมีมากมายหลายชนิด เขาเสิร์ฟเสียนับประทานไม่ไหว ในขณะเดียวกันก็มีเพลงบรรเลงไปด้วย ส่วนมากก็เป็นเพลงของโมทซาร์ท หลังอาหารก็มีการรับประทานกาแฟ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถประทับที่เก้าอี้หมู่ มีพวกคนสำคัญ ๆ ของซาสบูร์กนั่งอยู่ใกล้ ๆ ทรงมีพระราชปฏิสันถารอยู่ด้วยเป็นเวลานานจนเกือบห้าทุ่ม

ภายหลังนั้น ทางฝ่ายเจ้าภาพก็อัญเชิญเสด็จฯ ทอดพระเนตรบรรดาภาพเขียนและสิ่งสวยงามต่าง ๆ ภายในปราสาทที่ใช้เป็นที่รับรองนั้น ด้านหนึ่งของปราสาทติดกับวัด เห็นยอดวัดแหลมอยู่ในความมืดลุ่มเครือ อีกด้านหนึ่งเป็นลานมีนาฬิกาใหญ่ที่ตัวตึกอีกด้านหนึ่งในการเสด็จฯ ทอดพระเนตรสิ่งงดงามต่าง ๆ นี้ได้เสด็จฯ เข้าชมในตัววัดด้วย แต่เป็นชั้นบนของวัด ซึ่งมองดมิ่งทั้งพิกล แต่เขาฉายไฟไว้ตอนล่าง พอมองเห็นภายในวัดอย่างสลัวๆ ออกจากวัด ก็เสด็จฯ ไปตามห้องต่างๆ ที่มีภาพเขียนฝีมือดีประดับไว้ทุกแห่ง เวลาราวสองยามจึงเสด็จพระราชดำเนินกลับที่ประทับ

ในวันรุ่งขึ้น ซึ่งตรงกับวันที่ ๒ ตุลาคม เวลาประมาณ ๐๙.๑๕ น. พวกข้าราชการบริพารทางโรงแรม ก็ออกเดินทางไปยังที่ประทับเพื่อโดยเสด็จพระราชดำเนินไปชมบ้านเกิดของโมทซาร์ท ซึ่งตั้งอยู่ในกลางใจเมืองนั่นเอง และดูเหมือนจะไม่ห่างจากจวนข้าหลวง

เท่าใดนัก บ้านโมทซาร์ทเป็นส่วนหนึ่งของตึกแถวเก่าแก่ ซึ่งมีร้านขายอาหารและร้านขายของต่าง ๆ เต็มไปหมด เวลาไปถึงก็ออกจะลำบาก เพราะถนนแคบนิดเดียว และมีประชาชนและรถคับคั่ง ทำให้ต้องรีบเดินจึงจะตามเสด็จ ๆ ไปทัน เมื่อไปถึงก็ขึ้นบันไดไปชั้นสอง ซึ่งมีห้องครัว ระเบียงและห้องเล็ก ๆ มีอนุสรณ์ของโมทซาร์ทต่าง ๆ ใส่ไว้ในตู้ แล้วขึ้นชั้นสาม ก็มีอย่างเดียวกัน เช่นบทเพลงที่โมทซาร์ทเขียน โปรแกรมที่โมทซาร์ทแสดงในประเทศต่าง ๆ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น ในห้องอีกห้องหนึ่งมีเครื่องดนตรีและเครื่องประดับห้องที่โมทซาร์ทเคยใช้ เช่น เปียโนโบราณขนาดเล็กหนึ่งตัว ไวโอลินของโมทซาร์ทหนึ่งคัน และของใช้อื่น ๆ อีกหลายอย่าง ในโอกาสนี้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงเปียโนของโมทซาร์ท เพลง “ลาวดวงเดือน” ด้วย

โพลกัง อามาเคอสุ คริสโซสทอม โมทซาร์ท เป็นชาวออสเตรีย เกิดเมื่อคริสต์ศักราช ๑๗๕๖ ถึงแก่กรรมเมื่อคริสต์ศักราช ๑๗๙๑ อายุได้ ๓๕ ปี บิดาชื่อ เลโอโพลด์ โมทซาร์ท เป็นรองหัวหน้านักดนตรีประจำวัดในเมืองซาลสบูร์ก โมทซาร์ทมีพี่สาวคนหนึ่งชื่อมาเรียน ซึ่งได้เริ่มเรียนดนตรีจากบิดาเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๗๕๙ ขณะนั้นโมทซาร์ทมีอายุเพียงสามขวบ พ่อสอนพี่สาวเสร็จ โมทซาร์ทก็เริ่มไต่เก้าอี้ขึ้นไปลองดีดเปียโนดูบ้าง แต่มือยังเล็กก็ดีดไม่ได้เต็มมือ แต่แม้กระนั้นก็พยายามเล่นอยู่ต่อไป ภายในระยะเวลาเพียงสามปีเท่านั้น ก็ปรากฏว่าโมทซาร์ทสามารถเล่นได้ทั้งเปียโนและไวโอลินเป็นอย่างดี และยังสามารถเขียนโน้ตเพลงและแต่งเพลง

ได้ด้วย ดังนั้นฝ่ายบิดา ซึ่งไม่ค่อยจะมีรายได้อะไรนอกจากเงินเดือน ก็หาทางนำเอาลูกทั้งสองคนไปออกโรงแสดงดนตรี เริ่มแสดงครั้งแรกเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๗๖๒ และปรากฏว่ามีคนนิยมกันมาก จึงพาเอาลูกทั้งสองไปยังกรุงเวียนนา พอไปถึงสมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิฟรันทซ์ โจเซฟ และพระจักรพรรดินี ก็ทรงโปรดเชามาก และในขณะเดียวกันนั้น เจ้าหญิงมารี อองตัวเนตต์ ซึ่งมีพระชนมพรรษาคราวเดียวกัน ก็เลิ่รู้จักสนิทสนมกันแต่นั้นมา

ชื่อเสียงของโมทซาร์ทได้กระจายไปทั่วทุกหัวระแหงหลังจากนั้นและบิดาเห็นว่าทำเงินได้ดี ก็พาไปเล่นยังเมืองต่าง ๆ อีกมากแห่ง เช่น แฟรงเฟิร์ต ปารีส แวร์ซายส์ ลอนดอน โรม โบโลญญา ฯลฯ ใน ค.ศ. ๑๗๗๐ ก็ไปถึงเมืองมิลานในอิตาลี ในที่นี้ได้แต่งละครร้องโอเปร่าขึ้นเป็นเรื่องแรก ชื่อ มิตริตาเต ซึ่งได้รับความสำเร็จทันที

อย่างไรก็ดี เมื่อโมทซาร์ทมีอายุมากขึ้น ความนิยมในตัวเขาก็ลดลง ไม่ว่าจะเป็นไปทางไหนก็หายาก การเล่นดนตรีของเขาก็มีคนนิยมน้อย ในที่สุดก็ถึงกับยากจนไปทั้งครอบครัว โมทซาร์ทยังเขียนโอเปร่าต่อไป และคงได้รับความยกย่องในการเขียนบทละครอยู่เรื่อย ๆ โดยเฉพาะเรื่อง “การแต่งงานของฟีกาโร” “ดอน โจวันนี” และ “แมจิก ฟลูท” การทำงานอันหนักอึ้งอยู่เสมอทำให้ร่างกายอ่อนแอลง และในที่สุดก็ถึงแก่กรรม และวันที่ถึงแก่กรรมนั้นก็น่าสังเกต คือวันที่ ๕ ธันวาคม

ภายหลังที่ได้ทอดพระเนตรบ้านของโมทซาร์ทแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินออกทางหลังบ้าน เข้าสู่ลานกว้าง แล้วข้ามถนนไปยัง

โรงคอนเสิร์ตใหม่ ซึ่งเพิ่งสร้างเสร็จและยังไม่ได้เคยมีการแสดงมาก่อนเลย นอกจากเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรตามบริเวณแล้วก็เสด็จฯ เข้าไปในตัวโรง ประทับที่เก้าอี้ มีเจ้าหน้าที่บรรยายเรื่องราวถวาย สิ่งหนึ่งที่สำคัญก็คือ ในฐานะที่จะเป็นโรงดนตรีนี้เอง การทำให้โรงไม่มีเสียงสะท้อนเป็นของจำเป็นอย่างยิ่ง และที่โรงนี้ซึ่งเสียเงินค่าสร้างร่วมหมื่นล้าน ก็วางแผนไม่ให้มีเสียงสะท้อนได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหน้าที่ไปลองพูดแบบสวดมนต์คบบัณฑิต ก็ไม่ปรากฏว่ามีเสียงสะท้อนเลย นับว่าเขาสร้างของเขาได้ดีมากทีเดียว

หลังจากนั้น ก็เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังสถานีรถไฟ ขึ้นรถไฟกลับไปยังกรุงเวียนนาตามเส้นทางเดิม กินเวลาราวสองชั่วโมงครึ่งก็ถึงเวียนนา อาหารเสิร์ฟบนรถไฟดีพอใช้ ที่ตอย่างหนึ่งก็คือมีน้ำอุ่นสตรับประทาน มีรสหวานอร่อยดีกว่าที่เคยรับประทานที่อื่น

ในตอนค่ำ มีพระราชทานเลี้ยงอาหารเป็นทางการ เป็นการตอบแทนท่านประธานาธิบดี พวกแขกที่ได้รับเชิญก็เป็นพวกฝ่ายรัฐบาลและคนสำคัญ ๆ ของฝ่ายออสเตรียทั้งนั้น เนื่องด้วยสถานทูตของไทยเล็กไป จึงต้องพระราชทานเลี้ยงที่โรงแรมที่ประทับนั่นเอง ซึ่งก็สะดวกดีเพราะสั่งอาหารที่โรงแรมและภาชนะเครื่องใช้ไม้สอย และคนเสิร์ฟก็เป็นของโรงแรมทั้งนั้น ฝ่ายไทยเป็นฝ่ายเจ้าภาพ ดังนั้นฝ่ายไทยจึงต้องทำหน้าที่รับแขกอยู่ตั้งแต่เมื่อแขกเริ่มทยอยกันเข้ามา

ภายหลังอาหารแล้ว ก็เสด็จฯ เข้ายังอีกห้องหนึ่งใกล้ ๆ กัน เพื่อเสวยกาแฟ บรรดาแขกทั้งหมดก็เข้าไปคุยกันในห้องเดียวกัน ใน

ตอนสุดท้ายเวลาประมาณห้าทุ่มเศษก็เป็นอันเสร็จพิธี เสด็จ ฯ เข้าสู่
อีกห้องหนึ่งซึ่งจัดเป็นห้องรับแขก ในห้องนี้ได้พระราชทานพระบรม-
ฉายาลักษณ์ และประธานาธิบดีก็ทูลเกล้า ฯ ถวายภาพถ่ายของตน
หลังจากนั้นท่านประธานาธิบดีและบุตรก็ทูลลากลับ แยกกัน ๆ ยังคง
อยู่อีก แต่ไม่นานนักก็พากันกลับจนหมด มีบางคนทีล้าอยู่หน่อย ก็
เพราะโปรดเกล้า ฯ พระราชทานของขวัญให้ ก็เลยรอรับพระราชทาน
อยู่ก่อน

เมื่อเสร็จสิ้นการพระราชทานเลี้ยงนี้แล้ว ก็เป็นเสร็จสิ้นการ
เสด็จพระราชดำเนินเยือนเป็นทางการ การประทับในออสเตเรียในวัน
ต่อมา คือในวันที่ ๓-๔ และ ๕ นั้น เป็นการเยือนโดยไม่ใช้ทางการ
โปรแกรมที่จัดขึ้นก็เป็นไปตามที่เห็นสมควร ไม่เห็นค่อนอายนัก และ
ไม่มีพิธีทางการแต่อย่างใด

วันเสาร์ที่ ๓ ตุลาคม เป็นวันแรกของการเสด็จ ฯ เยือนอย่าง
ไม่เป็นทางการ ทั้งนี้มิใช่ว่าจะว่างอยู่เฉย ๆ แต่มีโปรแกรมเสด็จ ฯ
เยือนสถานที่ต่าง ๆ ที่มีพระราชประสงค์ตามพระราชอัธยาศัย หรือ
หากทรงเหนื่อย จะงดรายการใด ๆ ก็แล้วแต่พระราชอัธยาศัยเช่นกัน
เจ้าหน้าที่ออสเตเรียที่ประจำขบวนเสด็จ ฯ โดยหน้าที่แล้วก็นับว่าพ้น
หน้าที่ไปแล้ว แต่ที่จริงยังคงอยู่ประจำทุกชุดเพื่อถวายความสะดวก
ยกเว้นนายทหารราชองครักษ์คนเดียวเท่านั้นที่ออกเฝ้าไปเลย

ในตอนเช้า สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ
พระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการแสดงแบบเสือ ในชั้นต้นพระ-
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็อยู่ในเกณฑ์ที่จะเสด็จ ฯ ด้วย แต่เมื่อได้สอบ
ถามทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ออสเตเรียว่า บรรดาประมุขของประเทศที่เคย

มาเยือนออสเตรียชั้น มีใครบ้างที่เคยไปชมการแสดงแบบสื่อ ก็ได้
รับคำตอบว่า มีแต่ประธานาธิบดีสการ์โนคนเดียวเท่านั้น จึงเป็นอัน
งตเสด็จ ฯ

หนึ่งชั่วโมงภายหลังที่สมเด็จ ฯ เสด็จ ฯ ออกไปแล้ว พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จพระราชดำเนินไปยังโรงงานทำเครื่องเรือน
ต่าง ๆ ซึ่งอยู่ไม่ห่างออกไปนัก ในการนี้สมเด็จ ฯ ก็เสด็จ ฯ ด้วยเมื่อ
เสร็จสิ้นการทอดพระเนตรการแสดงแบบสื่อแล้ว

โรงงานที่ว่านี้ ด้านหน้าก็เป็นร้านโชวสินค้าเราตี ๆ นี้เอง ใน
ตู้กระจกใหญ่ด้านหน้า มีโต๊ะ เก้าอี้ นวมทั้งชุดตั้งอยู่ บุด้วยไหมไทย
ล้วน ข้างในมีเครื่องโต๊ะต่าง ๆ เช่น มีด ช้อน ช้อน ผ้าปูโต๊ะ
ปลอกผ้าเช็ดมือ ฯลฯ เครื่องครัวต่าง ๆ และเครื่องประดับบ้านที่
สวยงามทำด้วยไม้อีกมากมาย ทั้งสองพระองค์ได้ทรงซื้อสิ่งของเล็กๆ
น้อย ๆ จากร้านนี้ด้วย

ครึ่งชั่วโมงต่อมา เสด็จพระราชดำเนินไปยังโรงแสดงดนตรี
ใกล้ ๆ กับโรงแรมอิมพีเรียลอันเป็นที่ประทับ เมื่อเสด็จ ฯ ถึงก็ปรากฏ
ว่ามีคนซื้อตั๋วเข้าไปในโรงกันแล้วอย่างเนืองแน่นจนไม่มีที่ว่าง คณะ
ดนตรีคลาสสิกของออสเตรียครบชุด บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี
และเพลงชาติออสเตรีย ท่านประธานาธิบดีออสเตรียและบุตรก็พร้อม
อยู่แล้ว ที่ประทับอยู่ทางด้านข้างของโรง เป็นบ็อกส์พิเศษ เฉพาะ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
กับท่านประธานาธิบดีและบุตรเท่านั้น บ็อกส์ถัดไปก็เป็นสำหรับ
พวกข้าราชการบริพารในขบวน เมื่อทุกคนประจำที่เรียบร้อยแล้ว ดนตรี
เริ่มบรรเลงเพลงของนักเขียนดนตรีประเภทวอลท์ส ชาวออสเตรียที่

เรื่องนามที่สุกในโลก คือ โยฮันน์ สเตราส์ เพลงที่บรรเลงมีที่สำคัญ ก็คือ เพลงโหมโรง (โอเวอร์ชัวร์) ของละครโอเปร่า “ดี ฟลีเทอ-เมาส์” ซึ่งแปลว่า “ค้างคาว” ภายหลังนั้นก็เป็นการหยุดพัก ทุกคนออกไปยังห้องข้างนอกเพื่อสูบบุหรี่และรับประทานอาหารว่าง พวกคนสำคัญๆ ในทางดนตรีของออสเตรียเข้าเฝ้าฯ ราว ๑๕ นาที ก็เสด็จฯ เข้าไปภายในโรงใหม่

ในครั้งหลังนี้ คณะดนตรีบรรเลงเพลงพระราชนิพนธ์ล้วนๆ เช่น เพลงสายฝน เพลงจากบัลเล่ต์ มโนห์รา เป็นต้น แต่เพลงที่เรียกร้องคนฟังให้ปรบมือเกรียวกราวกันมาก จนต้องเล่นซ้ำ ก็คือ เพลงมาร์ชราชวัลลภ ซึ่งเล่นเป็นเพลงสุดท้าย บรรดาคนฟังต่างลุกขึ้นยืนปรบมือหลายครั้งหลายครา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงลุกขึ้นโค้งตอบตามพระราชอัธยาศัย นับได้ว่าการแสดงดนตรีครั้งนี้เป็นความสำเร็จอันยิ่งใหญ่และงดงามที่สุด และเป็นการแสดงให้เห็นถึงความชื่นชมและนิยมชมชอบของชาวออสเตรีย ซึ่งเกือบจะเรียกได้ว่า เป็นชาติที่ชอบการดนตรีมากที่สุดชาติหนึ่งของโลก ที่มีต่อพระราชนิพนธ์และต่อพระองค์ท่านเป็นอย่างยิ่ง

หลังจากดนตรีเลิกแล้ว ก็เสด็จฯ เข้าสู่ห้องที่ใช้พักเมื่อตอนหยุดครึ่งเวลา มีพวกคนสำคัญๆ ทางวงการดนตรีออสเตรียเฝ้าฯ แห่แน่นขนัด ในโอกาสนี้ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานอิสริยาภรณ์ให้แก่หลายคนด้วยกัน ที่ได้มีส่วนจัดหรือแสดงดนตรีในครั้งนั้น

หลังจากนั้น ท่านประธานาธิบดีกับบุตรก็แยกทางกลับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งออกไปยังนอกเมือง ขึ้นเขาลูกเตี้ย ๆ ผ่านป่าโปร่งเข้าสู่ “ป่าแห่งเวียนนา” ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง และไปจอดที่ภัตตาคารแห่งหนึ่ง

ห้องเสวยเป็นห้องที่ออกจะคับแคบไปหน่อยสำหรับชาวไทย และชาวออสเตรเลียในขบวนเสด็จฯ ดังนั้นโต๊ะจึงจัดเป็นสามมุม คือ เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่ด้านยาวมีด้านเดียว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับทางด้านยาว ส่วนสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ประทับทางด้านกว้าง อาหารที่เสวยก็เป็นของพื้นเมืองที่มีรสอร่อย ระหว่างเสวยมีพวกนักดนตรีมาเล่นไวโอลิน แอคคอร์เดียน รวมทั้งสามคนด้วยกัน แต่เมื่อขอร้องให้เล่นเพลงของโยฮันน์ สเตราส์ กลับไม่ยกยอมาเล่น

ภายหลังพระกระยาหารกลางวันแล้ว เสด็จพระราชดำเนินกลับเข้าเมือง ทรงไปยังสถานเอกอัครราชทูตไทยในกรุงเวียนนา แต่จะว่าอยู่ในเมืองที่เดียวก็ไม่ถูก เพราะอยู่ห่างจากใจกลางเมืองพอควร เนื่องด้วยสถานที่ที่เหมาะสมน่ายก

สถานเอกอัครราชทูตนี้เป็นบ้านเล็ก ๆ สูงสี่ชั้น มีสวนทางด้านหลัง ๆ ทั่ว ๆ ก็รู้สึกว่าจะอยู่สบายดี การตกแต่งก็นับได้ว่างดงาม เพราะท่านเอกอัครราชทูตและคุณบุญเรือน ต่างก็มีรสนิยมที่ดีด้วยกัน บนฝาผนังมีภาพเขียนไทย ๆ อยู่หลายภาพ ชนิดที่เขียนภาพชัดก็มีแบบที่เป็นสมัยใหม่หน่อยก็มี เครื่องเรือนต่าง ๆ ก็ดูเป็นระเบียบ แม้จะคับแคบหน่อยก็ไม่ถึงกับลำบากจนเกินไป บนชั้นที่สอง มีห้องรับแขกและห้องที่ใช้เป็นที่ประทับเสวย ในโอกาสที่เสด็จฯ เยือนสถานเอกอัครราชทูตนี้ โปรดเกล้าฯ ให้บรรดานักเรียนไทยและคนไทยที่

อยู่ในออสเตรียได้เข้าเฝ้าฯทูลละอองธุลีพระบาทโดยทั่วกัน และได้มีการถ่ายรูปเอาไว้ด้วย

ภายหลังนั้นเสด็จฯ ทอดพระเนตรหอสมุด ซึ่งอยู่ไม่ห่างนัก หอสมุดแห่งนี้มีหลังคาสูงมีหนังสือเก่า ๆ ตั้งในชั้นสูงไปจนถึงหลังคา มีที่เดินขึ้นไปชั้นบน และมีบันไดพาตสำหรับหยิบหนังสือเล่มที่อยู่สูงๆ ตามทางเดินมีภาพสลักหินและภาพวาดประดับ มีไฟฟ้าสว่างพอสมควรให้เห็นอะไร ๆ ได้ พอสิ้นทางเดินก็ถึงวงกลม มีอนุสาวรีย์อยู่ตรงกลาง

ในตู้กระจกต่าง ๆ มีหนังสือและเอกสาร ได้เห็นลายมือและเรื่องราวของนักเขียนสำคัญ ๆ หลายคนในห้องเล็กห้องหนึ่งไม่ห่างนัก เสด็จฯ เข้าไปทอดพระเนตรเรื่องราวและโน้ตดนตรีของโมทซาร์ท

หลังจากสถานที่นั้นแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินไปยังพิพิธภัณฑ์ทหาร ซึ่งอยู่ห่างออกไปสักสองสามกิโลเมตร ในชั้นแรกเสด็จฯ เข้าพิพิธภัณฑ์ทหารบก ทอดพระเนตรบรรดาเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างๆ ที่เคยมีแต่ในกาลก่อน มีภาพแสดงการรบในสมัยเก่า และภาพนักรบที่มีชื่อเสียงของออสเตรีย ที่น่าทึ่งใจหน่อยนั้นมีอยู่ในห้องรองสุดท้าย ซึ่งมีรถยนต์ประทุนเก่า ๆ จอดอยู่หนึ่งคัน พนักงานหลังมีรูขนาดสตางค์สิบสองสามรู และในตู้ตรงกลางห้องมีเครื่องบิน พร้อมทั้งกางเกงและเสื้อ มีรอยเลือดติดกรังอยู่ทางอกด้านซ้าย เมื่อสอบถามก็ได้รับความว่า นี่แหละคือชนวนสงครามโลกครั้งแรก เครื่องแบบนั้นเป็นเครื่องแบบที่ อาร์ชดั๊ก ฟรานซิส เฟร์ดินานด์ แห่งราชวงศ์ฮับส์บูร์ก ทรงแต่ง เวลานั้นพระองค์ท่านเป็นมกุฎราชกุมารของราชอาณาจักรออสเตรีย ฮังการี ที่กำลังเรืองอำนาจอยู่ในยุโรป ในวัน

อาทิตย์ที่ ๒๘ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๑๔ (พ.ศ. ๒๔๕๗) ท่านเสด็จ ฯ ไปในงานพิธี ณ ที่ว่าการเทศบาล พร้อมด้วยพระชายา ซึ่งทรงนามว่า เจ้าหญิงโซฟี คัทเซสส์ แห่ง โซเฮนเบิร์ก เมืองที่เสด็จ ฯ มาประกอบพิธีคือ เมืองซาราเยโว ซึ่งในขณะนั้นอยู่ในประเทศที่เรียกว่า เซอร์เบีย

วันที่ ๒๘ มิถุนายน เป็นวันที่ท่านรู้สึกเห็นว่าสำคัญในชีวิตของท่านคือ วันครบปีอภิเษกสมรส เมื่อสิบสี่ปีก่อนหน้านั้น ท่านได้ทรงอภิเษกสมรสกับหญิงธรรมดา ซึ่งเป็นแต่เพียงลูกคนมีตระกูล และทำหน้าที่เป็นนางสนองพระโอษฐ์ของเจ้าหญิงที่เป็นญาติพระองค์หนึ่งเท่านั้น

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ นี้ ท่านอาร์ชดยุกทรงอยากจะให้พระชายาออกไปเที่ยวต่างจังหวัดบ้าง จึงได้พาเสด็จ ฯ ไปยังเมือง ซาราเยโว และประกอบพิธีที่ศาลาเทศบาลไปในตัวด้วย

ภายหลังพิธี เวลาราว ๑๑.๐๐ น. เศษ ๆ ก็เสด็จ ฯ ลงบันไดอันกว้างใหญ่ของศาลาเทศบาล มีขุนนางใหญ่ ๆ โต ๆ ยืนอยู่สองข้างทางบันได เสด็จ ฯ ลงไปจนถึงบันไดชั้นสุดท้าย เพื่อจะขึ้นรถยนต์ที่กำลังจอดรออยู่ตรงหน้านั้น รถยนต์คันนั้นก็คือคันที่จอดอยู่ในพิพิธภัณฑ์นั่นเอง เจ้าหญิงทรงก้าวขึ้นรถยนต์ไปประทับก่อน แต่พอเจ้าชายจะเสด็จ ฯ ขึ้นบ้าง ก็มีคนเอาปืนยิงเจ้าหญิงพร้อมกับพันกรลเจ้าชายตกพระทัยพยายามเข้าประคอง ถูกยิงที่พระหทัยสิ้นพระชนม์

ที่เล่ามานี้เป็นคำอธิบายของเจ้าหน้าที่ที่ยืนอยู่ใกล้ ๆ ข้าพเจ้าลองมาสอบดูจากหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้ดู กลับมีข้อความแตกต่างออกไป

อย่างไรก็ดี เราๆ ก็รู้กันอยู่แล้วว่า ภายหลังการฆาตกรรมอันสำคัญรายนี้ ความตึงเครียดก็เกิดขึ้นระหว่างจักรวรรดิออสเตรียฮังการี กับพวกบอสเนียรักชาติ พวกบอสเนียเป็นชาวสลาฟ ซึ่งเป็นเมืองขึ้นที่รวมอยู่ในจักรวรรดิออสเตรียฮังการี ในขณะนั้น ชนพวกนี้ต้องการเอกราช และในระยะนั้นก็มีพวกหนุ่มๆ เลือคร้อนมากมายที่พร้อมจะต่อสู้เพื่อเอกราช ในจำนวนนี้ ก็มีเด็กหนุ่มอายุ ๑๙ ปี อยู่คนหนึ่ง ชื่อ กาวริโล ปรีนชิพ พร้อมด้วยพรรคพวกอีกหลายคน ที่วางแผนฆ่าเจ้าชายและเจ้าหญิง และก็กระทำสำเร็จ เป็นชนวนสำคัญที่สืบเนื่องกันไปจนเป็นสงครามโลกขึ้น

ภายหลังที่ทอดพระเนตรพิพิธภัณฑสถานทหารบกแล้ว ก็เสด็จฯ ไปทางห้องตรงข้าม ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑสถานเรือ บนฝาผนังมีภาพการรบทางเรือในสมัยที่ออสเตรียยังเรืองอำนาจ ในระยะนั้นออสเตรียมีดินแดนจดทะเลเอเดรียติก และมีกองทัพเรือของตนเอง นอกจากนี้ก็มีส่วนต่างๆ ของเรือรบ อาวุธประจำเรือ และอื่นๆ ด้วย ทอดพระเนตรอยู่เพียงชั่วครู่ ก็เสด็จฯ กลับยังโรงแรมที่ประทับ

ตอนค่ำ ภายหลังที่ทรงพักผ่อนพอสมควรแล้วก็เสด็จฯ ยังสถานเอกอัครราชทูตอีกเพื่อเสวยพระกระยาหารค่ำ ซึ่งบรรดาคนไทยทั้งในและนอกสถานทูต ได้ช่วยกันคนละไม้ละมือทำอาหาร ทั้งไทยและฝรั่งถวาย มีน้ำพริกผัก และมีแกงเผ็ด และยำ เสียด้วย ภายหลังพระกระยาหารก็มีการแสดงดนตรีถวาย โดยนาย จอร์จ เคมูส หลังจากนั้นเสด็จพระราชดำเนินกลับที่ประทับ

ในวันรุ่งขึ้น เวลาราว ๑๐.๓๐ น. เสด็จพระราชดำเนินทั้งสองพระองค์โดยรถยนต์พระที่นั่งไปตามชนบท เป็นระยะทางยาวราว

๒๐๐ กิโลเมตร ผ่านเมือง เกรมส์ และ วาเกาท์ ไปจนถึงเมือง
 คูนส์ไตน์ เมื่อราวเที่ยงเศษ ในที่นี้ อดีตนายกรัฐมนตรียของออสเตรีย
 เป็นเจ้าภาพเชิญเสด็จ ฯ ทอดพระเนตรของพื้นเมือง เช่นวัด ซึ่งเก่า
 แก่มาก แต่เป็นขนาดเล็ก ตั้งอยู่บนชายฝั่งแม่น้ำดานูบ ในวัดมีของ
 นำแปลกอยู่อย่างหนึ่งคือศพคนที่ใส่ตุ้มกระจกไว้นั้นแห่งเกราะ หดสั้น
 เหลือขนาดรูปร่างเตี้ยเท่านั้น

ภายหลังทอดพระเนตรวัดแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินไป
 ทอดพระเนตรโรงทำเหล้าองุ่นที่ผลิตในตำบลนั้นเอง เหล้าองุ่นที่นี้มี
 รสไม่เปรี้ยวจัด รับประทานอร่อยและแก้กระหายอยู่หน่อย ๆ ได้ดื่มมีห้อง
 สำหรับเก็บเหล้าองุ่นและบ่มเหล้าเป็นถึง จำนวนมากมายก่ายกอง
 พวกเราได้โอกาสลิ้มรสเหล้าองุ่นกันคนละถ้วยสองถ้วยแล้วจึงขึ้นบน
 พันดินอีกครึ่งหนึ่ง มีการต้อนรับแบบพื้นเมือง คือมีพวกเด็ก ๆ และ
 พวกหนุ่ม ๆ สาว ๆ มาเล่นดนตรีและร้องเพลงถวายด้วย ทำให้รู้สึกว่
 ครึกครื้นเป็นกันเองดียิ่งขึ้น

หลังจากนั้น ก็เสด็จพระราชดำเนินไปที่เสวย ซึ่งอดีตนาย
 รัฐมนตรีเป็นเจ้าภาพจัดถวาย อาหารที่นี้ก็อร่อยอีก เสริจจากอาหาร
 ก็มีการทูลเกล้า ฯ ถวายของขวัญ คือ พระมาลาพื้นเมือง ซึ่งทั้งใน
 หลวงและสมเด็จพระเจ้า ฯ ก็ได้ทรง ทำให้เป็นที่รื่นเริงกันมากในหมู่ชาว
 ออสเตรียที่ร่วมชุมนุมกัน ณ ที่นั้นทั้งหมด

หลังเสวยก็เสด็จพระราชดำเนินกลับโดยรถยนต์พระที่นั่ง แล่น
 ตามชายฝั่งแม่น้ำดานูบแทบจะตลอดทาง แลเห็นทิวทัศน์ที่งดงามที่สุด
 แห่งหนึ่งในออสเตรีย ทางด้านหนึ่งเป็นแม่น้ำที่ไหลคดเคี้ยวไปมาน่า
 คุ อีกด้านหนึ่งบางแห่งก็เป็นที่ราบ บางแห่งก็เป็นเขาขม่อม ๆ ปกคลุม

ด้วยป่าไม้ที่ใบกำลังเหลืองอ่อนในยามที่อากาศเริ่มจะหนาวเย็นของฤดูใบไม้ร่วง รถแล่นกินเวลาหลายชั่วโมงกว่าจะถึงที่ประทับ

ในตอนค่ำ ภายหลังพระกระยาหารค่ำแล้ว เสด็จพระราชดำเนินไปสถานเอกอัครราชทูตอีก เพื่อทรงดนตรี แจ๊ส เป็นการส่วนพระองค์ ร่วมกับคณะดนตรีของนาย ฟรีดริช กุลดา ทรงพระสำราญอยู่จนดึก จึงเสด็จ ฯ กลับโรงแรมอิมพีเรียล

ในตอนเช้าของวันที่ ๕ ตุลาคม อันเป็นวันสุดท้ายที่จะประทับอยู่ในประเทศออสเตรีย เดิมที่มีรายการเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรตามร้านรวงต่าง ๆ และช้อปปิ้ง แต่ภายหลังเปลี่ยนเป็นการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสถาบันการดนตรีของออสเตรีย เพราะทางสถาบันได้ตกลงที่จะทุนเกล้า ฯ ถวายให้ทรงเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ ซึ่งนับว่าเป็นการถวายพระเกียรติอย่างงดงามยิ่ง เพราะเท่าที่แล้วมาในประวัติศาสตร์ของสถาบันแห่งนี้ นับเป็นเวลาหลายร้อยปี เพิ่งมีบุคคลชั้นนำของโลกในทางดนตรีเพียง ๑๗ คนเท่านั้น ที่ได้รับเชิญเข้าเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์

สถาบันการดนตรีนี้อยู่ไม่ห่างจากโรงแรมที่ประทับเท่าใดนัก พอไปถึงก็ต้องขึ้นบันไดไปสู่ชั้นบน มีเจ้าหน้าที่ของสถาบันออกมาต้อนรับเสด็จ ฯ นำเสด็จ ฯ ไปตามทางแคบ ๆ สองข้างทางมีภาพเขียนสีน้ำมันติดไว้เป็นระยะ ๆ บางแห่งก็มีรูปสลักหินอ่อน โดยมากก็เป็นภาพหรือรูปสลักที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดนตรีเป็นสำคัญ

ในที่สุกักถึงห้องโถง ซึ่งมีคนนั่งกันอยู่บ้างพอสมควร ข้างหน้าเป็นเวที เหมือนเวทีละคร บนเวทีมีเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของสถาบันนั่งอยู่หลายคนด้วยกัน นอกจากนั้นก็มียกดนตรีสองสามคน เล่น

ไวโอลินและเปียโนถวายเป็นการเบิกโรง ภายหลังนั้น ประธานในที่นั้นกล่าวคำกราบบังคมทูล ถวายให้ทรงเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของสถาบัน เมื่อเสร็จแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอบซึ่งหม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ ได้แปลออกเป็นภาษาไทยจากภาษาเยอรมัน มีความดังนี้

“ท่านประธานกรรมการ

มติของสถาบัน “เฟียร์ มุสิก อนุค์ ทาร์สเตลเลนค์ คุณส์ท์ อินเวียน” ให้ถวายปริญญาและแต่งตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของสถาบัน ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกพิศวงซึ่งไม่เคยคิดมาก่อนด้วยความพอใจอย่างมากและความงงงวย ข้าพเจ้าได้ยอมรับเกียรติอันสูงส่งนี้และถือเป็นเกียรติอย่างใหญ่ยิ่งสำหรับข้าพเจ้า เพราะเป็นที่ยอมรับกันว่า กรุงเวียนนาเป็นศูนย์กลางยิ่งของการศึกษาทางดนตรีและศิลปะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาช้านานแล้ว ทั้งมีชื่อเสียงโด่งดังด้วย ข้าพเจ้าขอขอบใจท่านประธานกรรมการและสถาบันที่ร่วมกันเสนอให้ข้าพเจ้าได้รับเกียรติเช่นนี้

โดยทั่วไปดนตรีทุกชนิดเป็นศิลปะที่สำคัญอย่างหนึ่ง และมนุษย์เกือบทั้งหมดชอบและรู้จักดนตรี ตั้งแต่เยาว์วัยคนเริ่มรู้จักดนตรีบ้างแล้ว ความรอบรู้ในทางดนตรีอย่างกว้างขวางย่อมขึ้นอยู่กับเชาว์ และความสามารถในการแสดงของแต่ละคน อาศัยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่า ในระหว่างศิลปนาฏนิค ดนตรีเป็นศิลปะที่แพร่หลายกว่าศิลปะอื่น ๆ และมีความสำคัญในด้านการศึกษาของประชาชนทุกประเทศด้วย

ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีและเป็นเกียรติที่มาอยู่ในท่ามกลางของผู้ที่คง
แก่เรียน ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมการดนตรีและศิลปะที่เกี่ยวข้อง และขอ
ขอบใจท่านอีกครั้งหนึ่งที่ทำให้เกียรติอย่างสูงแก่ข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าขออำนวยการให้ “อาเคเดมี เฟียร์ มุสิก อนุค คาร์สเตล-
เลนต์ คุณสท์” มีแต่ความเจริญรุ่งเรืองและความยั่งยืน”

.....

ภายหลังสิ้นกระแสพระราชดำรัส ก็มีการปรบมือกันโดยทั่ว
ไป หลังจากนั้นก็เป็นอันสิ้นสุดแห่งพิธี เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของ
สถาบัน นำเสด็จพระราชดำเนินออกจากห้อง เข้าไปสู่อีกห้องหนึ่ง
มีของว่างและเครื่องดื่มเลี้ยงถวาย

ทั้งสองพระองค์ประทับอยู่ในห้องนี้ร่วมหนึ่งชั่วโมง ทรงมี
พระราชปฏิสันถารกับบรรดาเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ของสถาบัน
เมื่อได้เวลาพอสมควรก็เสด็จพระราชดำเนินกลับสู่โรงแรมที่ประทับ

หลังจากนั้นไม่มีอะไร ต่างคนต่างเตรียมตัวที่จะจัดข้าวของ
ให้เสร็จเรียบร้อย เพื่อส่งไปขึ้นเครื่องบิน อาหารกลางวันก็รับประทาน
กันโดยเรียบร้อย หลังอาหารกลางวันบางคนออกสู่ภายนอกเวลา
ไปหาซื้อของ แต่ส่วนมากคอยรอเวลาอยู่ในโรงแรมเท่านั้น

เวลาบ่ายสามโมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระ
พระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินออกจากโรงแรม
ที่ประทับโดยรถยนต์พระที่นั่งสู่สนามบิน ณ ที่นั้น ท่านประธานาธิบดี
บุคคิท่านประธานาธิบดี เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายออสเทรียคอยเฝ้าส่ง
เสด็จฯ อยู่ในห้อง ในห้องนี้ทั้งสองพระองค์ได้ทรงมีพระราชปฏิสัน-
ถารกับท่านประธานาธิบดีและบุคคลอื่น ๆ ที่มาส่งเสด็จฯ ในระหว่าง

นั้นฝ่ายออสเตรียได้นำของขวัญมาแจกจ่ายกันคนละกล่อง เพื่อให้หน้า
ติดตัวกลับเมืองไทย

ก่อนเวลาสี่โมงเล็กน้อย ทั้งสองพระองค์ก็ทรงกล่าวอำลา
ท่านประธานาธิบดีและบุตร และเสด็จพระราชดำเนินขึ้นเครื่องบิน
พระที่นั่ง ซึ่งเป็นเครื่องบินแบบโบอิง ๗๐๗ ของบริษัท พี.เอ.เอ.
เวลาประมาณสี่โมงเครื่องบินก็แล่นจากลานบินขึ้นสู่อากาศ พอเครื่อง
บินทรงตัวได้ดีในระยะสูงแล้ว ก็ทรงมีพระราชโทรเลขถึงท่านประ-
ธานาธิบดี ซึ่งข้าพเจ้าขอแปลความไว้ดังนี้

“ฯพณฯ ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐออสเตรีย กรุงเวียนนา

ในขณะที่เรากำลังจะจากนครหลวงของท่านไป ข้าพเจ้าขอ
แสดงความขอบใจอย่างจริงใจ ที่ได้ให้การต้อนรับแก่พระราชินีและ
ข้าพเจ้า ในระหว่างการเยือนเป็นทางการในประเทศของท่านมายัง
ฯพณฯ เฟรเดอริก วิลเลียม ราชบัลลังก์และประชาชนออสเตรีย ไม่เป็นการจำเป็น
เลยที่ข้าพเจ้าจะต้องกล่าวว่า เราได้รับความพอใจเพียงใด ในการที่
ได้มาอยู่ในหมู่ท่านในประเทศของท่าน ซึ่งเราก็ได้มีโอกาสชมความ
ก้าวหน้าสมัยปัจจุบัน และความมั่งคั่งของอารยธรรมของท่านอยู่
ข้างเคียงกัน ดวงหน้าอันยิ้มแย้มแจ่มใสของชาวออสเตรีย และการ
ต้อนรับอันดีที่เราได้รับ เป็นบทพิสูจน์อันดีถึงความเป็นมิตรอยู่แล้ว
ข้าพเจ้าหวังว่าการมาเยือนเป็นทางการของเราครั้งนี้ แม้จะเป็นชั่ว
ระยะเวลาอันสั้นก็ตาม จะช่วยส่งเสริมสัมพันธไมตรีที่มีอยู่เป็นอย่างดี
แล้ว ระหว่างประเทศของเราทั้งสองให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ในนามของรัฐบาลและประชาชนชาวไทยและในนามของเราเอง ข้าพเจ้าขอส่งความปรารถนาดีมายังทุกคน ขอให้ท่านประสบความเกษมสำราญและมีพลานามัยอันดี และขอให้ประชาชนชาวออสเตรเลียประสบความผาสุกและความเจริญรุ่งเรือง”

.

ในราว ๕ ชั่วโมงเศษ ๆ เครื่องบินก็ถึงกรุงเทพมหานคร ซึ่งลงจอดรับน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นเวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง ระหว่างนี้ไม่มีผู้ใดลงจากเครื่องบินเลยสักคนเดียว เพราะเกรงจะเป็นที่รบกวนแก่ฝ่ายผู้รับรอง เมื่อเติมน้ำมันเสร็จ เครื่องบินก็เหินฟ้ามุ่งตรงสู่กรุงเทพมหานคร

เรารับประทานอาหารค่ำและอาหารเช้านบนเครื่องบิน ทุกอย่างเรียบร้อย บริษัท พี.เอ.เอ. นำของขวัญออกมาแจกเมื่อใกล้จะถึงดอนเมือง มีไฟแช็ก ไฟป๊อ๊ก เหล้าองุ่นหรือวิสกี้ บุหรี่ เป็นต้น

เครื่องบินพระที่นั่งถึงท่าอากาศยานดอนเมือง เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. ตามเวลาในกรุงเทพฯ

พมพทจรจรพมพทจรจรทรร จ้าพมพทจรจรทรร พมพท
นายสนน มุณยทรรพมพท จ้าพมพท จ้าพมพท จ้าพมพท ๒๕๐๙